

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEKLİSANS PROGRAMI

**KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDEKİ FAALİYETLERİ
(1946-1960)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe GÜMÜŞTEKİN

HAZİRAN-2020

GÜMÜŞHANE

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEKLİSANS PROGRAMI

**KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDEKİ FAALİYETLERİ
(1946-1960)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe GÜMÜŞTEKİN

HAZİRAN-2020

GÜMÜŞHANE

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEKLİSANS PROGRAMI

**KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDEKİ FAALİYETLERİ
(1946-1960)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşe GÜMÜŞTEKİN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Kemal SAYLAN

HAZİRAN-2020

GÜMÜŞHANE

KABUL VE ONAY

Doç. Dr. Kemal SAYLAN danışmanlığında, **Ayşe GÜMÜŞTEKİN** tarafından hazırlanan “**Kadın Milletvekillerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi’ndeki Faaliyetleri (1946-1960)**” isimli bu çalışma, 25 /06 /2020 tarihinde yapılan lisansüstü tez savunma sınavı sonucunda **Oy Birliği/Oy Çokluğu** ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

.....

Prof. Dr. Mehmet Alaaddin YALÇINKAYA (Başkan)

.....

Doç. Dr. Kemal SAYLAN (Danışman)

.....

Doç. Dr. Recep ÇELİK (Üye)

Lisansüstü tez savunma sınavında başarılı bulunarak kabul edilen bu tezin ciltlenmiş hali, /..... /..... tarihli ve / sayılı Enstitü Yönetim Kurulu toplantısında görüşülmüş ve Tez Yazım Kılavuzuna uygun bulunarak onaylanmıştır.

25 / 06 /2020

.....

Prof. Dr. Ekrem CENGİZ

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ’NDEKİ FAALİYETLERİ (1946-1960)**” isimli bu çalışmanın, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve alıntı yaptığım tüm çalışmaların kaynakçada yer aldığını taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

25 / 06 /2020

.....

Ayşe GÜMÜŞTEKİN

ÖNSÖZ

Türk kadınının siyasal hakları kazanması ve milletvekili kimliği ile mecliste görev aldığı 1935 yılından bugüne kadar, kadın milletvekilleri her ne kadar nicelik olarak erkek milletvekilleri kadar mecliste yer almasalar da nitelik olarak varlıklarını her zaman hissettirmişler ve seslerini duyurmuşlardır.

Bu çalışmada; 1946-1960 yılları arasında TBMM’de görev alan kadın milletvekillerinin meclis kürsüsünden yapmış oldukları konuşmaları analiz etmek suretiyle görev yaptıkları dönemde yaratmış oldukları fark ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışma; giriş ve sonuç bölümleri dâhil olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, 1946-1960 dönemi kadın milletvekillerinin meclis faaliyetleri hakkında yapılan benzer çalışmaların kritiği yapılmıştır. Birinci bölümde kadının Türk siyasi hayatındaki yerine değinilmiş; İslam öncesi dönemde kadının siyasi hayattaki yeri, Türk-İslam devletlerinde kadının siyasi hayattaki yeri, Osmanlı’da kadın hareketleri, Milli Mücadele Dönemi’nde kadınların siyasi faaliyetleri ve Cumhuriyet Dönemi’nde kadınların siyasi faaliyetleri başlıkları altında genel bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde; 1946-60 yılları arasında milletvekilliği yapan kadın milletvekillerinin yaşamları, meslekleri ve ilgi alanlarının meclis faaliyetlerine yansımalarını analiz edebilmek maksadıyla özgeçmişleri hakkında genel hatlarıyla bilgi verilmiştir. Çalışmanın gövdesini, üçüncü bölüm oluşturmaktadır. Bu bölümde; kadın milletvekillerine ilişkin çalışma dönemini kapsayan 1946-1960 yılları arasındaki 14 yıllık süreçte; meclis kürsüsünden yapmış oldukları konuşmaları tematik başlıklarına göre analiz etmek ve konuşmalarının bir kısmına atıfta bulunmak suretiyle değerlendirilme yapılmıştır. Sonuç bölümünde ise; çok partili hayata geçişle beraber 1946-1960 yılları arasında görev alan kadın milletvekillerinin mecliste en çok hangi konular üzerinde durdukları ve kadın kimlikleri ile hangi konular üzerinde mecliste farkındalık yaratarak değişim yarattıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın oluşturulmasında; konunun tespitinden itibaren bütün aşamalarında değerli zamanını ayırarak yol gösterici tavırlarıyla yardımcı olan, bilgisi ve tecrübesiyle beni zenginleştiren, göstermiş olduğu sabır, hoşgörü ve özveri ile her

zaman sonsuz desteğini hissettiğim değerli danışman hocam Doç. Dr. Kemal SAYLAN'a, yüksek lisans eğitimimin en başından beri bana inanan ve desteğini esirgemeyen çok kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet Alaaddin YALÇINKAYA'ya ve Doç. Dr. Recep ÇELİK'e, çalışma boyunca sürekli olarak olumlu yaklaşımı ile beni cesaretlendiren, yoluma ışık tutan, bilgi ve tecbelerini paylaşan Dr. Öğr. Üyesi Vedi TEMİZKAN'a ve isimlerine burada yer veremediğim ama bu çalışmada bana destek olan tüm dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Son olarak, bana her daim güvenen anne ve babam ile yardımlarıyla yükümü hafifleten ve motive edici yönlendirmeleriyle hep yanımda olan kıymetli eşim Meriç'e ve en değerli varlığım olan ocuklarım; Ada ve Mehmet Kaan'a bana gösterdikleri sabır ve anlayış için teşekkür ederim. Bu alışma onlara ithaf olunmuştur.

Gümüşhane-2020

Ayşe GÜMÜŞTEKİN

ÖZET

GÜMÜŞTEKİN, Ayşe. “Kadın Milletvekillerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi’ndeki Faaliyetleri (1946-1960)”, Yüksek Lisans Tezi, 2020, (XVI+225)

Türk kadını, demokrasinin vazgeçilmez bir unsuru olan siyasal temsil hakkına, dünyada demokratik rejimle yönetilen pek çok devletten önce erişme fırsatına erişmiş, 1935 yılından itibaren kadın milletvekilleri TBMM’de görev almıştır.

Demokrasinin vazgeçilmez diğer bir unsuru da çok seslilik. Türkiye’de çok partili hayata geçişin başlangıcı olarak kabul edilen 1946 yılından 1960 ihtilaline kadar geçen 14 yıllık dönem; Türk siyasal hayatı için oldukça büyük bir öneme sahiptir. Bu döneme ilişkin günümüze değin onlarca kitap, tez ve makale yazılmış ayrıca çok sayıda sempozyum ve kongre düzenlenmiştir. İşte bahse konu bu dönemde TBMM’de görev alan kadın milletvekillerinin meclis faaliyetleri çalışma konusu olarak yeterince açıklığa kavuşturulmamıştır.

Yapmış olduğumuz bu tez çalışması ile şimdiye kadar yapılan çalışmalardan farklı olarak; kadın milletvekillerinin meclis kürsüsünden yapmış oldukları konuşmaları analiz etmek ve konuşmalarının dikkat çeken bölümlerine atıfta bulunmak suretiyle değerlendirme yapılmıştır. Kadın vekillerin en çok milli eğitim, aile-kadın-çocuk, adalet ve sağlık konularında söz aldıklarını, siyasi temsil arenasındaki etkinlikleri ile ülke sorunlarının çözümüne ve ülkenin nasıl gelişeceğine dair getirdikleri yaklaşımlarla toplumsal hayata yön verdiklerini görmekteyiz.

Yüksek eğitim düzeyine sahip, çoğu yabancı dil bilen 1946-1960 dönemi kadın milletvekillerinin yapmış oldukları çalışmalar ile kendi dönemlerinde seslerini duyurmuş, bunu yaparken; milletvekili olmanın getirdiği sorumlulukları, aldıkları eğitim, meslekleri ve annelik-kadınlık kimliklerini yoğurarak, konulara getirmiş oldukları farklı yaklaşımlar sayesinde mecliste varlıklarını hissettirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Kadın Milletvekilleri, Kadın ve Siyaset, Siyasi Temsil.

ABSTRACT

GÜMÜŞTEKİN, Ayşe. “The activities of women parliamentarians in the Grand National Assembly of Turkey (1946-1960)”, Master Thesis, 2020, (XVI+225)

Turkish women have had the opportunity to access the right to political representation, an indispensable element of democracy, before many states governed by the democratic regime in the World. Since 1935, women parliamentarians served in the Turkish Grand National Assembly.

Another indispensable element of democracy is polyvocality. Turkey accepted as the beginning of a multi-party transition to life the 14-year period until the 1960 revolution in 1946, it has a very importance for the Turkish political life. Tens of books, thesis and articles have been written about this period until today. In addition, many symposiums and panels etc.were organized. In this period, the parliamentary activities of the woman parliamentarians at the Turkish Grand National Assembly have not been still clarified enough.

At this thesis we have done, different from the others so far; the evaluation was made by analyzing the speeches made by women parliamentarians from the head of parliament and by referring to the remarkable parts of their speech. Women parliamentarians mostly talked about national education, family-woman-child, justice and health. By their activities in the political representation arena; we see that they led the social life with their approaches to the solution of the country's problems and how the country will develop.

From 1946 to 1960, foreign language-speaking women parliamentarians, having higher education levels made their voices heard in their own periods with their work, By gathering the responsibilities of their positions, their education, professions and motherhood-femininity identities and thanks to the different approaches they brought to the issues.they made their presence felt in the parliament.

Keywords: Woman Parliamentarians, Women and Politics, Political Representation.

İÇİNDEKİLER

DIŞ KAPAK	
İÇ KAPAK	
KABUL VE ONAY	III
BİLDİRİM	III
ÖNSÖZ	V
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
İÇİNDEKİLER	IX
TABLolar LİSTESİ	XV
KISALTMALAR	XVI
GİRİŞ	1-6
A. Tezin Amacı	2
B. Konunun Kapsamı	2
C. Konunun Yöntemi	2
Ç. Konu ile İlgili Daha Önceden Yapılmış Çalışmalar ve Konunun Özgün Değeri.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KADININ TÜRK SİYASİ HAYATINDAKİ YERİ	7-30
1.1. İslam Öncesi Dönemde Kadının Siyasi Hayattaki Yeri	7
1.2. Türk-İslam Devletlerinde Kadının Siyasi Hayattaki Yeri	7
1.3. Osmanlı'da Kadın Hareketleri.....	8
1.4. Milli Mücadele Döneminde Kadınların Siyasi Faaliyetleri	17
1.5. Cumhuriyet Dönemi'nde Kadınların Siyasi Faaliyetleri.....	19
1.5.1. Kadınların Siyasi Hayata Girmeleri ve Siyasi Hakları Kazanma Süreci.....	19

1.5.2. TBMM’de Yer Alan İlk Kadın Milletvekilleri ile 1946 Yılına Kadar Görev Alan Kadın Vekiller (1935-1946).....	27
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞLE BİRLİKTE SİYASAL HAYATTA ROL

ALAN KADIN MİLLETVEKİLLERİ31-61

2.1. 1946-1960 Arası Dönemdeki Seçimler ve Sonuçları.....	31
2.1.1. 1946 Seçimleri ve 8’inci Yasama Dönemi.....	32
2.1.2. 1950 Seçimleri ve 9’uncu Yasama Dönemi.....	33
2.1.3. 1954 Seçimleri ve 10’uncu Yasama Dönemi.....	35
2.1.4. 1957 Seçimleri ve 11’inci Yasama Dönemi.....	36
2.2. 1946-1960 Arası Dönemde Meclise Giren Kadın Milletvekilleri.....	37
2.2.1. Emine Mebrure AKSOLEY.....	37
2.2.2. Fakihe ÖYMEN.....	39
2.2.3. Zehra BUDUNÇ.....	39
2.2.4. Hasene ILGAZ.....	41
2.2.5. Benal Nevzad (İŞTAR) ARIMAN.....	42
2.2.6. Latife Bekir ÇEYREKBAŞI.....	43
2.2.7. Tezer TAŞKIRAN.....	44
2.2.8. Makbule DIBLAN.....	46
2.2.9. Zekiye MOLAOĞLU (DRANAZ).....	47
2.2.10. Nazlı TLABAR.....	48
2.2.11. Halide Edip ADIVAR.....	49
2.2.12. Aliye TEMUÇİN (COŞKUN).....	51
2.2.13. Edibe SAYAR.....	52
2.2.14. Nuriye Ferhan PINAR (ERDEM).....	53
2.2.15. Übeyde ELLİ.....	54
2.2.16. Emine Piraye LEVENT.....	55
2.2.17. Hilal ÜLMAN.....	56
2.2.18. Ayşe GÜNEL.....	57
2.2.19. Arife Necla TEKİNEL.....	59
2.2.20. Nimet Perihan ARIBURUN.....	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET

MECLİSİ'NDEKİ FAALİYETLERİ (1946-1960)62-144

3.1. Milli Eğitim Konusundaki Faaliyetleri.....	62
3.1.1. Üniversite Öğrencilerine Yurt İmkânlarının Artırılması ve Burs Verilmesi .	62
3.1.2. Türk Eğitim Derneğine Bütçeden Para Aktarılması.....	63
3.1.3. Köylünün Okuma Yazma Yeteneğine Kavuşturulması.....	65
3.1.4. Başöğretmenlerin İş Yükünün Azaltılması, Çift Tedrisatlı Sisteminin Değiştirilmesi ve Okulların Fiziki Şartlarının İyileştirilmesi.....	65
3.1.5. Öğretmen İl İçi Atamalarının Vali Tarafından Yapılması.....	67
3.1.6. Köy Okullarının ve Eğitim Malzemelerinin Tamamlanması ile İmece Usul İşlemlerinin Devam Ettirilmesi.....	68
3.1.7. Öğretmen Ücretlerinin Artırılması.....	69
3.1.8. Liselerde Devamsızlığın Önlenmesi, Sözlü Notunu Verme Süresinin 15 Mayıs'a Kadar Uzatılması ve Okul Kitaplarının Müfredatlarının Düzenlenmesi.....	71
3.1.9. Milli Eğitim Sisteminin Geliştirilmesi.....	72
3.1.10. Milli Eğitim Sisteminin Fikir İdealleri.....	75
3.1.11. Okuma Yazma Bilen Sayısının Artırılması ve Çocuk Kitaplarının İncelenmesi.....	80
3.1.12. İlköğretimi Bitirme Yaş Sınırı.....	81
3.1.13. Öğretmen Okulu Mezunlarının Mecburi Hizmeti.....	83
3.2. Aile, Kadın ve Çocuk Konusundaki Faaliyetleri.....	83
3.2.1. Resmi Nikah ile Aile Birliğinin Kurulması.....	83
3.2.2. Kimsesiz Terkedilmiş Çocukların Korunması ve Yetiştirilmesi.....	85
3.2.3. Çalışan Çocukların Hakları.....	87
3.2.4. Köy Kadınlarının Çalışması.....	88
3.2.5. Kadın Memurlar.....	89
3.2.6. Kreş ve Çocuk Bakımevleri.....	91
3.2.7. Korunmaya Muhtaç Çocuklar.....	92
3.2.8. Tecavüze Uğrayanların Kimliklerinin Basında İfşa Edilmemesi.....	93

3.2.9. Ücret Eşitsizliği ve Kadın Müfettişler	95
3.2.10. Talih Oyunları Oynamak İçin Kulüp Açılmasına İzin Verilmemesi	95
3.3. Adalet ve Hukuk İşleri Konusundaki Faaliyetleri	96
3.3.1. Türk Ceza Kanunu	96
3.3.2. Cezaevi Şartlarının İyileştirilmesi	97
3.3.3. 1949 Yılı Af Kanunu	98
3.3.4. Kazalarda Gardiyanlar ile Ücretli Çalışan Mübaşirlerin Ücretlerinin Artırılması ile Tahliye Olan Mahkumların Toplum Kazandırılması	99
3.3.5. Bıçak Taşımının Cezasının Artırılması	102
3.3.6. Çocuk Suçluluğu, Kız Çocukları İçin Islah Evi Kurulması, Çocuk Mahkemesi Kurulması	103
3.3.7. Çocuk Suçlarının Analizi	105
3.3.8. Hükümlü Annelerin Çocuklarına Sahip Çıkılması	106
3.3.9. Atatürk'e Karşı İşlenen Suçlarının Cezalandırılması	106
3.3.10. Adalet Sistemin İşlerliliğinin Önemi	108
3.4. Sağlık Konusundaki Faaliyetleri	109
3.4.1. Verem Dispanserlerinin Daha Etkin Hale Getirilmesi, Röntgen Mütahassıslarının Sayısının Artırılması, Nekatör Hastalığı İle Mücadelenin Artırılması	109
3.4.2. Hemşireliğin Nitelik ve Nicelik Olarak geliştirilmesi	111
3.4.3. İçki Kullanımının Azalması İçin İçki Fiyatlarının Artırılması	112
3.4.4. Hastanelerin Yenilenmesi, Kapasitesinin ve Personel Sayılarının Artırılması, Maaşların Tatmin Edici Hale Gelmesi	113
3.4.5. Muhtaç Vatandaşlara Ücretsiz İlaç Verilmesi	115
3.4.6. Çocuk Ölümleri ve Nüfus Artışı	115
3.5. İç Politika Konusundaki Faaliyetleri	117
3.5.1. Milletvekili Ödenekleri	117
3.5.2. Milletvekilleri Seçimi Kanunu	117
3.5.3. Türk Dilinin Düzenlemesi	118
3.5.4. Bütçenin Hazırlanması	121
3.6. Dış Politika Konusundaki Faaliyetleri	124
3.6.1. Vatikan'da Temsilcilik Oluşturulması	124

3.6.2. UNESCO	125
3.7. Bayındırlık, Ulaşım ve İmar Konusunda Faaliyetleri.....	126
3.7.1. Tren Yolu Yapılması	126
3.7.2. Otomobil Sayısının ve Kullanımının Kamu Bünyesinde Artırılması.....	127
3.7.3. Ruhsatsız Yapıların Yıkılması	128
3.8. Basın, Yayın ve Medya Konularındaki Faaliyetleri.....	129
3.8.1. Matbuat Kanunu'nun Değiştirilmesi ve Basın Hürriyeti.....	129
3.8.2. Muh(a)bir, Gazete Satıcıları ve Gazetelerde Yayımlanan Romanlar	130
3.8.3. Türkiye'nin Amerika'da Tanıtımı	132
3.9. Turizm Konusundaki Faaliyetleri.....	134
3.9.1. Turizmin Endüstrisini Teşvik	134
3.9.2. İç Turizmin Geliştirilmesi.....	134
3.10. Ekonomi, Çalışma ve Sosyal Hayat Konularındaki Faaliyetleri.....	135
3.10.1. Hayrat Hademelerinin Maaşının Artması, Camilerin Tanzimi ve Tamirâtı ile Tarihi Camilerin Tanıtımı	135
3.10.2. Vatandaşın Giysi Sorununun Çözülmesi, İşsizliği Azaltacak Tedbirlerin Alınması ve İltimasın Ortadan Kaldırılması.....	137
3.10.3. Asgari Ücretin Artırılması	138
3.10.4. İşçi Ücretinin İyileştirilmesi ve İhtiyarlık Sigortası Düzenlemesi.....	139
3.10.5. İşçi Haklarının İyileştirilmesi ve Çalışma Şartlarına Düzenleme Getirilmesi	140
3.11. Askeri Konulardaki Faaliyetleri	142
3.11.1. Subay ve Asker Mühendislerin Yetiştirilmesi	142
3.11.2. Ordu Kıyafeti Benzerlerinin Giyilmemesi.....	143
3.12. Sanat ve Tiyatro Konularındaki Faaliyetleri	144
3.12.1. Devlet Tiyatrosu	144
3.12.2. Fikir ve Sanat	145

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....146-152

KAYNAKÇA153-160

EKLER

EK.1: 1946-1960 Yılları 8-11'nci Yasama Dönemi 20 Kadın Milletvekilinin Resimleri	162
EK.2: Emine Mebrure AKSOLEY'e Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası	167
EK.3: Fakihe ÖYMEN'e Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası	170
EK.4: Zehra BUDUNÇ'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası.....	172
EK.5: Hasene ILGAZ'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası.....	175
EK.6: Benal Nevzad (İŞTAR) ARIMAN'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası	178
EK.7: Latife Bekir ÇEYREKBAŞI'na Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası	181
EK.8: Tezer TAŞKIRAN'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası	184
EK.9: Makbule DIBLAN'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası	188
EK.10: Zekiye MOLAOĞLU (DRANAZ)'A Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası	190
EK.11: Nazlı TLABAR'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası	192
EK. 12: Halide Edip ADIVAR'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası	196
EK. 13: Aliye TEMUÇİN (COŞKUN)'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası	198
EK. 14: Edibe SAYAR'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası.....	201
EK. 15: Nuriye Ferhan Pınar (ERDEM)'e Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası	204
EK. 16: Übeyde ELLİ'ye Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası.....	208
EK. 17: Emine Piraye LEVENT'e Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası....	211
EK. 18: Hilal ÜLMAN'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası	214
EK. 20: Arife Necla TEKİNEL'e Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası	219
EK. 21: Nimet Perihan ARIBURUN'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası	222
ÖZGEÇMİŞ	225

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. TBMM'nin Tek Partili Döneminde Kadın Milletvekili Sayıları ve Temsil Oranı	30
Tablo 2. 1946-1960 Yılları Arası TBMM'nin Kadın Milletvekili Sayıları ve Temsil Oranı	31
Tablo 3. 8.nci Dönem Kadın Milletvekilleri Hakkında Bilgiler	32
Tablo 4. 9'uncu Yasama Dönemi Kadın Milletvekilleri Hakkında Bilgiler	34
Tablo 5. 10'uncu Dönem Kadın Milletvekilleri Hakkında Bilgiler	35
Tablo 6. 11'inci Dönem Kadın Milletvekilleri Hakkında Bilgiler	36

KISALTMALAR

TÜRKÇE		İNGİLİZCE	
ABD	Amerika Birleşik Devletleri	USA	The United States of America
a.g.e.	Adı Geçen Eser	Ibid.	Ibidem
a.g.m.	Adı Geçen Makale		
a.g.t.	Adı Geçen Tez		
Bkz.	Bakınız	See	Please, see
BM	Birleşmiş Milletler	UN	The United Nations
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi	RPP	Republican People's Party
CHF	Cumhuriyet Halk Fırkası		
Çev.	Çeviren	Trans. / TL	Translator
Der.	Derleyen		
DP	Demokrat Parti	DP	Democratic Party
Dr.	Doktor	Dr.	Doctor
Ed.	Editör	Ed.	Editor
Haz./ haz.	Hazırlayan	Prep.	Preparer
MKP	Milli Kalkınma Partisi	NDP	National Development Party
MP	Millet Partisi	NP	Nation Party
S. / s.	Sayfa	P. / Pg.	Page
Ss. / ss.	Sayfa Sayısı	n.p.	Number of Page
TDK	Türk Dil Kurumu	TLS	Turkish Language Society
TKB	Türk Kadın(lar) Birliği	TWA	Turkish Women's Association
KHF	Kadınlar Halk Fırkası	WPP	Women Public Party
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi	GNAT	Grand National Assembly of Turkey
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu	UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
v.dğr.	Ve diğerleri	et al.	And other people

GİRİŞ

Kadınların siyasal temsil hakkını elde etmeleri dünyada ve Türkiye’de yakın tarihimize denk gelmektedir. 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında tüm dünyada ortaya çıkan kadın hareketi bu konuda geç kalınmış hakların elde edilmesinde önemli rol oynamıştır.¹

Türkiye’de kadın hareketleri ise genel olarak Osmanlı’nın son dönemimde başlatılan batılılaşma süreci ile ortaya çıkmaktadır. Modernleşme hareketlerinin etkileri ile bilinçlenmeye başlayan kadınlar, basında yazar kimliği ile yer alarak kadın sorunlarını dile getirmeye başlamışlardır. Kadın eğitime önem verilmeye başlanması ve açılan okullar ile birlikte geleceğe yön verecek aydın kadınların yetişmesi için uygun zemin oluşturulmuştur. Asıl gaye, toplumun modernleşebilmesi için ailenin iyi olması adına kadınlarının eğitilmesi olduğundan kadınlara meslek olarak daha ziyade öğretmenlik mesleği öngörülmüştür. Zaman içinde kadınlar kendileri için öngörülen kalıba sığmayarak farklı meslek gruplarında boy göstermiş ve farklı ilgi alanlarına da meylenmişlerdir. Kadınların içinde buldukları toplumda erkeklerle birlikte eşit haklara sahip olma talepleri, memleket sorunlarını sahiplenerek ilgili konularda çözüm yolları aramaları, onların siyasete olan ilgisini de beraberinde getirmiştir.

Kadınların memleket sorunlarına yönelik göstermiş olduğu ilgi, Milli Mücadele döneminde hem cephe gerisinde hem de lüzumu halinde cephede erkeklerle birlikte omuz omuza mücadele etmesi, kurtuluş mücadelesindeki fedakârlıkları ve göstermiş oldukları cesaret ile de su yüzüne çıkmıştır.

Kadınların toplumdaki varlıkları ne kadar vazgeçilemez ise siyasal alanda da söz sahibi olmaları o kadar vazgeçilemezdir. Bu kapsamda daha Cumhuriyetin ilk yıllarında kadınlar siyasi parti kurma teşebbüsüne girişmiş ve siyasal haklarını talep etmeye başlamışlardır. Bu çabalarının karşılığını almaları ise 1930’lı yıllara denk gelmektedir. 1934 yılında milletvekili seçme ve seçilme hakkına kavuşan Türk kadını, 1935 yılında katıldığı ilk seçim sonucunda milletvekili olarak temsil etme hakkına kavuşmuştur. Siyasal haklarını kullanma açısından milat kabul edilecek bu dönemden sonra kadınlar siyasal hayatın içinde hep var olmuşlardır.

¹ Serpil Çakır, **Osmanlı Kadın Hareketi**, Beşinci Basım, 2016, Metis Yayınları, İstanbul, s. 22.

Türkiye siyasal hayatında tek partili dönemden çok partili döneme geçişin yaşandığı 1946 yılından itibaren demokrasinin gereği olan çok sesliliğin parlamentoda vücut bulması ile modernleşmenin vitrin yüzü olarak görülen kadınlara ilgi azalmış ve kadın milletvekillerinin sayısı 1946-1960 yılları arasında tek haneli rakamlara düşmüştür. TBMM’de nicelik olarak az sayıda olmalarına rağmen bu kadın vekiller; almış oldukları eğitimin getirdiği bilgi birikimi, sahip oldukları mesleklerden elde etmiş oldukları tecrübeler ve milletvekili olmanın sorumluluğu ile hareket etmiş ve ülke sorunlarına çözüm aramada aktif rol oynamışlardır.

A. Tezin Amacı

Türkiye’de 1946-1960 yılları kapsayan 14 yıllık süreçte kadın milletvekillerinin TBMM çatısı altında yapmış oldukları faaliyetleri incelemek suretiyle; siyasi temsil arenasındaki etkinlikleri ile çok partili hayata geçiş sürecinde ülke sorunlarının çözümüne ve ülkenin nasıl gelişeceğine dair yaklaşımlarını ortaya koymaktır.

B. Konunun Kapsamı

1946-1960 tarihleri arasında kadın milletvekillerinin TBMM’deki faaliyetleri incelenirken ilk olarak, Türk kadınının siyasetteki yeri irdelenmek suretiyle Osmanlı döneminden itibaren kadının temsil sorunu ortaya konulmaya çalışılacak, akabinde tezin kapsadığı dönemi ihtiva eden 1946-1960 döneminde TBMM çatısı altında görev alan 20 kadın milletvekilinin özgeçmişleri hakkında bilgi verilecek ve bu dönemde TBMM’de yapmış oldukları yasama faaliyetleri tematik başlıklar altında (milli eğitim, aile-kadın-çocuk, adalet, sağlık vb.) incelenecektir. Böylelikle sayısal olarak azınlıkta olan kadın milletvekillerinin yapmış oldukları çalışmalarla siyasi temsil arenasındaki etkinlikleri ile ve çok partili hayata geçiş sürecinde ülke sorunlarının çözümüne ve ülkenin nasıl gelişeceğine dair yaklaşımlarını ortaya konulacaktır.

C. Konunun Yöntemi

Bu araştırma için kaynak olarak; TBMM Zabıt Cerideleri, süreli yayınlar, kitaplar, tezler, bildirimler, araştırma raporları, resmi kayıtlar kullanılmıştır. Temin edilen bu kaynaklar analiz edilip yorumlanarak bir araştırma eseri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Ç. Konu ile İlgili Daha Önceden Yapılmış Çalışmalar ve Konunun Özgün Değeri

Kadın milletvekilleri ile ilgili çok sayıda kitap, makale, yüksek lisans ve doktora tezi niteliğinde hazırlanmış çalışma bulunmaktadır. Ancak bütün çalışmaları burada belirtmek mümkün değildir. Ayrıca bu durum çalışmamızın esas konusunu da teşkil etmemektedir. Bu nedenle girişte konuyla ilgili bazı temel çalışmaların değerlendirilmesi ile yetinilecektir.

Konu hakkında hazırlanmış kitaplardan bazıları şunlardır: İlk kitap, Gülşah Kurt GÜVELOĞLU'nun 2018 yılında kaleme aldığı "*Demokrat Partinin Kadın Milletvekilleri: TBMM'deki Faaliyetleri ve Yassıada'daki Savunmaları*" adlı eseridir. Bu eserde; dönem olarak Demokrat Parti'nin iktidar olduğu 10 yıllık süreçte (1950-1960) görev alan 9 kadın milletvekilinin özgeçmişleri ve siyasi faaliyetleri hakkında bilgi verilmiş ve 1960 yılından itibaren onların yargılanma süreçleri aktarılmıştır.

Kadının siyasi temsili konusunda Serpil ÇAKIR tarafından 2019 yılında kaleme alınmış "*Erkek Kulübünde Siyaset*" adlı kitabında; dünyada ve Türkiye'de oy hareketleri, dünya ve Türkiye parlamentolarında kadınlar hakkında değerli bilgiler verilmiştir. Yine aynı yazarın 2016 tarihinde kaleme almış olduğu "*Osmanlı Kadın Hareketi*" adlı kitabında; Osmanlı döneminde yayımlanmış birincil kaynaklar referans göstererek, İkinci Meşrutiyet Dönemi'ndeki kadın örgütlenmeleri ve yayın faaliyetlerine ilişkin vermiş olduğu bilgiler ile çalışmada önemli referans kaynakları olmuştur.

Işıl TUNA tarafından 2018 yılında kaleme alınan "*Yassıada'da Yargılanan Demokrat Parti Kadın Milletvekilleri*" adlı kitapta; Demokrat Parti kadın milletvekillerinin meclis faaliyetlerinden kısaca bahsedilmiş, tutuklanma ve Yassıada'da yargılanma süreçleri hakkında bilgi verilmiştir.

Ankara Üniversitesi Kadın Araştırmaları Merkezi'nin kuruculuğunu yapan Serpil SANCAR'ın "*Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti Erkekler Devlet Kadınlar Aile Kurar*" adlı kitabında Osmanlı'dan günümüze Türk kadınının modernleşmeye katkısı ve siyasi temsil arenasında bulunuşu ile ilgili kıymetli bilgilere yer verilmiştir.

1946-1960 yılları mecliste görev alan kadın milletvekillerinin biyografilerine yönelik yazılmış eserler de taranmıştır. Bunlardan ilki, İpek ÇALIŞLAR'ın kaleme aldığı "*Halide Edip Biyografisine Sığmayan Kadın*" adlı kitabı, bir diğeri de Günseli NAYMANSOY'un kaleme aldığı "*Türk Felsefesinin Öncülerinden Tezer TAŞKIRAN*"

adlı kitaptır. Her iki kitapta bahse konu milletvekillerin hayatlarına ve milletvekilliği yaptıkları dönemlere ilişkin ayrıntılı bilgileri ihtiva etmektedir. Ayrıca, çalışma konu alanı döneminin kadın milletvekillerinden Hilal ÜLMAN'ın kaleme aldığı ve Yassıada günlerine dair anılarını anlattığı “*Kadınlar Koğuşu Yassıada*” adlı kitabı, onunla birlikte Yassıada’da yargılanan kadın milletvekillerinin de yaşadıklarına birinci ağızdan ışık tutmuştur.

Konuyla ilgili az sayıda da olsa çeşitli dergilerde yayınlanmış makaleler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Filiz ÇOLAK'ın 2017 yılında kaleme aldığı “*Demokrat Parti Dönemi'nde Kadın Milletvekillerinin Meclisteki Faaliyetleri (1950-1960)*” adlı makalesidir. Bu çalışmada; kadın vekillerin özgeçmişleri ile birlikte meclis faaliyetlerinin önem atfeden yönlerine değinilmiştir. Bir diğer makale de Prof. Dr. Ömer Faruk GENÇKAYA'nın “*Kadın Milletvekillerinin Yasama ve Denetim Faaliyetleri ve Rollerini (1935-2007)*” adlı makalesidir. Bu makalede; 1935-2007 yılları arasında kadın vekillerin yasama ve denetim faaliyetleri ile rolleri irdelenmiştir.

Yükseköğretim Kurumu'nun ulusal tez arama merkezinde yapılan taramada Demokrat Parti dönemine ilişkin çok sayıda yüksek lisans ve doktora teziyle karşılaşılmiştir. Ancak tezler arasında kadın milletvekilleri ile ilgili olanların sayısı çok azdır. Bunlardan kadın milletvekilleri ile ilgili üç doktora tezi, on yedi yüksek lisans tezi olup, Demokrat Parti dönemi ile ilgili atmış yedi doktora tezi ve üç yüz on yedi yüksek lisans tezi mevcuttur. Bu tez çalışmalarının konumuzla alakalı olanlarından bazılarının içerikleri şu şekildedir:

Kadın milletvekillerinin siyasal faaliyetlerine ilişkin önemli çalışmalardan biri, Cemile ŞAHİN'in 2010 yılında kaleme aldığı “*Türk Parlamentosundaki Kadın Milletvekilleri (1935-2007)*” adlı doktora tezidir. Bu çalışmada 72 yıllık bir dönemin incelemesi yapılarak kadın milletvekillerinin özgeçmişleri anlatılmış, meclis faaliyetlerine kısaca değinilmiştir.

Ayşen İÇKE tarafından 2002 yılında kaleme alınan “*Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri (1935-1991)*” isimli yüksek lisans tezinde; 56 yıllık bir dönem incelemesi yapılarak kadın milletvekillerinin partilere göre dağılımı, eğitim-öğretim durumları, mesleklere, bildikleri yabancı dil sayısına, yaşlarına, medeni hal

durumlarına, çocuk sayıları ve seçim bölgelerine göre analiz yapılarak değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

Bir başka yüksek lisans tezi olarak, Murat TAŞTAN'ın 1993 yılında kaleme aldığı "Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kadın Milletvekilleri" adlı çalışmasında; İslamiyet'in ilanından önce ve İslamiyet'in ilanından sonra, Milli Mücadele ve Cumhuriyet döneminde Türk kadınının rolü ele alınmış, TBMM'nin 5. döneminden 18. dönemine kadar (1935-1991) olan sürede kadın milletvekillerine ilişkin istatistiki bilgilere yer verilmiştir.

Gülizar Çakır SÜMER'in 1999 tarihli yüksek lisans tezi "Türkiye'de Kadın Milletvekilleri: 1935-1991" adlı çalışması ile Ayşenur Akgül ŞAHİN'in 2008 tarihinde yaptığı "Türkiye'deki Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları (1935-2002)" adlı yüksek lisans tezinde; kadın milletvekillerinin eğitim durumları, meslekleri, yabancı dil bilgileri ve yaşları üzerinden bilgiler verilmek suretiyle kadın milletvekillerinin sahip olduğu özelliklerin irdelenmiştir.

Safa KARA tarafından 2019 yılında yüksek lisans tezi olarak yazılmış "Demokrat Parti Döneminde Kadın Milletvekillerinin Siyasi ve Sosyal Hayata Etkisi" adlı çalışmada; çok partili siyasi hayata geçişi sağlayan ekonomik, sosyal ve siyasal sebepler anlatılmış, Demokrat Parti döneminde Kadın ve Kadın Hareketleri konusunda bilgi verilmiş ve DP döneminin hem DP hem de CHP kadın milletvekillerinin özgeçmişleri hakkında bilgi verilmiştir.

Bir diğer çalışma Sibel DUROĞLU'nun 2007 yılında kaleme aldığı "Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri" adlı yüksek lisans tezidir. Tezin konusu dönem itibariyle, bu çalışmanın dönemini ihtiva etmese de Türk kadınının siyasal hayata adım attığı dönemi incelemesi açısından değerlidir.

Yukarıdaki literatür taramasından da anlaşılacağı üzere; mevcut çalışmalarda kadın milletvekillerinin daha çok biyografileri üzerine odaklanılmış oldukları görülmektedir. Kuşkusuz bu çalışmaların hepsi değerlidir ve kadın milletvekilleri ile ilgili olarak önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Ancak bu çalışmalarda kadınların yasama faaliyetinde hangi konularda fikir beyan ettikleri ve hangi kanun çalışmalarında aktif rol aldıklarına ilişkin detaylı bilgiler yoktur.

Bu çalışmada yukarıdakilerden farklı olarak kadınların TBMM'de salt vitrin olarak değil aktif birer siyasi şahsiyet olarak yer aldıkları ortaya koyulmaya

alışılacaktır. Bu kapsamda kadın milletvekillerinin buldukları süre içinde meclis kürsüsünde beyan ettikleri fikirler irdelenecektir. Çalışma yapılırken kadın milletvekillerinin yapmış olduğu konuşmalardan alıntıların yapıldığı ve ilgili diğer bölümlerde, o dönemde kullanılan ancak günümüzde kullanılmayan ya da az bilindiği düşünülen kelimelerin günümüz Türkçe karşılıkları, anlam bütünlüğünü bozmadan okuyucuya kolaylık sağlaması açısından kapalı parantez içerisinde verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KADININ TÜRK SİYASİ HAYATINDAKİ YERİ

1.1. İslam Öncesi Dönemde Kadının Siyasi Hayattaki Yeri

Türk kadını, İslamiyet'in kabulünden önceki dönemde erkeğin yanında yer almış, aile içerisinde önemli bir mevkiye sahip olmuştur. Yeri geldiğinde ticaretle uğraşmış, tarım ve hayvancılık yapmış ve hatta savaflara katılmıştır. Ayrıca, bizzat devlet yöneten kadınlara da Türk tarihinde rastlanılmaktadır.² Kadın erkeğe eşit bir varlık olarak saygı görmüştür. Tek evliliğe dayalı bir aile yapısı benimsenmiş ve doğan çocuğun kız olması matem sayılmamış ve istenmeyen kız çocukların öldürülmesi âdeti Türk toplumunda hiç görülmemiştir. "Hakan"ın emirlerinde, eşinin, "Hatun"un adına da yer verildiği göz önüne alındığında kadınların toplum içinde sahip olduğu önem anlaşılmaktadır.³ Erkek gibi at binen, kılıç kuşanan ve ok kullanmayı bilen Türk kadınından Orhun Kitabelerinde saygı ile bahsedilmektedir.⁴

1.2. Türk-İslam Devletlerinde Kadının Siyasi Hayattaki Yeri

İslamiyet'in kabulünden sonra Türkler, İslam Hukuku'na dayalı sosyal bir sistem ve hayat tarzı benimsemişlerdir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında -Türk kültüründe kadına atfedilen değer kapsamında- kadınlar toplumsal hayatın içinde görünür idiler. Hatta bu dönemde Bacıyan-ı Rum adı verilen kadınlar teşkilatı bulunmakta olup bu teşkilata mensup kadınlar; Ahiliğin kadınlar kolu olarak teşkilatlanmış olan daha çok Türkmen aşiretlerinin silahlı savaşçı kadınlarından müteşekkildi.⁵ Osmanlı Devleti'nin fetihlerle topraklarını genişletmesi ve özellikle Mısır ve Arabistan'ın fethinden sonra Arap toplumu geleneklerinin İslamiyet aracılığı

² Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1998, Ankara, s. 1.

³ Turhan Feyzioğlu, "Atatürk ve Kadın Hakları" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt.2, Sayı:6, 1986, ss.585-601., s. 586.

⁴ Emel Doğramacı, "Atatürk ve Kadın Hakları" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: VIII, Sayı:24, 1992, ss.443-449., s. 443.

⁵ Kaplan, a.g.e., s. 1-2.

ile Türk toplum yaşantısı üzerindeki etkisinin artması ile birlikte zamanla kadınların toplumsal hayattaki rolleri giderek azalmış ve arka planda kalmaya başlamışlardır.⁶

Osmanlı Devleti'nde hükümdar eşlerinin zamanla harem yaşantısını benimsemesi ile geri planda kalan kadınlar, özellikle Kanuni Sultan Süleyman Devri'nden itibaren -hükümdarın kararlarını etkilemek suretiyle- devlet işlerine müdahalede bulunmaya başlamışlardır.⁷ Saray hayatı dışında kalan kadınlar için ise hayat daha çok gündelik ev işleri, çocuk yetiştirmek ile sınırlanmış durumdadır. Osmanlı'da kadının bu durumu, Tanzimat Dönemi'nin etkileri ile sorgulanmaya başlanmış, "kadın hareketi" olarak adlandırabileceğimiz süreç bu dönemden itibaren kendini göstermiştir.

1.3. Osmanlı'da Kadın Hareketleri

19. yüzyılda, bütün dünyada olduğu gibi Osmanlı'da da değişim döneminin yaşanmış, özgürleşme hareketleri ve demokrasiye yönelik Tanzimat'la başlayan reform sürecini başlatmıştır. Gelişen bu düşünsel ortam Osmanlı'da kadın hareketinin oluşması için de uygun bir zemin hazırlamıştır.⁸

Osmanlı kadın hareketi Batı'daki kadın hareketlerinden etkilenmiş, bununla birlikte kendine özgü farklı özellikler taşıyan bir hüviyete de sahip olmuştur. Nicole Van Os, "Osmanlı Müslümanlarında Feminizm" adlı makalesinde, Osmanlı'da kadın hareketini "aileseel feminizm" kavramıyla açıklamaktadır. Van Os'a göre "aileseel feminizm"; ataerkil toplumu kabul eden, erkeklerle eşit haklar peşinde koşmayan ve kadınların yerini var olan düzenin içinde yükseltmek isteyen bir yönelimdir.⁹ Çünkü kadınların hak talepleri "tam eşitlik" yerine "farklılıkta eşitlik" fikrine dayanmakta, dolayısıyla asıl ataerkil toplumu kabul edip kadının toplum düzeni içindeki şartlarını iyileştirmeye odaklanmaktadır.¹⁰

Osmanlı kadın hareketinde başat olan öge, hayır örgütleri ve özel gruplar tarafından sağlanmasına çalışılan "kadınlar arası iletişimin" bir benzerinin kurulması için yapılan

⁶ Murat Taştan, **Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kadın Milletvekilleri**, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilen Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.26.

⁷ Kaplan, a.g.e., s. 2.

⁸ Ayşegül Utku Günaydın, **Kadınlık Daima Bir Muamma: Osmanlı Kadın Yazarların Romanlarında Modernleşme**, Metis Eleştiri, 2017, İstanbul, s. 19.

⁹ Nicole Van Os, "Osmanlı Müslümanlarında Feminizm" **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi**, Cilt. 1. Ed. Mehmet Ö. Alkan. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, ss. 335-347, s. 335-336.

¹⁰ Günaydın, a.g.e., s. 34.

atılımdır. Bu atılımın, ataerkilliğin sorgulanmadığı bir ortamda filizlenebilecek bir olay olmadığı kabul edilmelidir. Osmanlı Devleti'nde Tanzimat sonrasında kadınlar bir araya gelerek cemiyetler kurmuş olup bu cemiyetler daha ziyade yardım amaçlı faaliyet gösteren cemiyetlerdir. Ülkenin içinde bulunduğu kötü durumdan üzüntü duyarak bir şeyler yapmak isteyen aydın kadınlar, Gayrimüslim kadınların cemiyet kurarak teşkilatlanmalarından da örnek almak suretiyle bir araya gelerek yardım kampanyaları başlatmışlardır.¹¹

İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde yayımlanan kadın dergileri, dönemin kadınlarının Avrupalı hemcinslerinin "feminist" mücadelesinden haberdar olduğunu göstermektedir. Hatta bu dergilerde, Avrupa'dakilere benzer eylem çağrıları da yankılanmıştır. İkinci Meşrutiyet döneminde kadınların Meclis-i Mebusan'ın açılışını izlemelerine izin verilmezse, "İngiliz kadınları gibi parlamento önünde nümayiş yapacakları" tehdidini savurmaktan çekinmediklerini ortaya koymaktadır.¹²

O dönemin gazetelerinde, özellikle pek çok kadın dergisinde sorunlarını ve beklentilerini yazarak, toplumu, dolayısıyla kadınları bilinçlendirmeye ve istekleri doğrultusunda değişime hazırlamaya çaba gösteren kadınlar ayrıca konferanslar düzenleyip çeşitli dernekler kurmuşlar ve bu dernekler de aktif rol üstlenmişlerdir.¹³

Osmanlı kadın hareketine yön veren bir diğer önemli faktör; kadın dergileridir. Kadınların kendileri serbestçe ifade etmeleri ve talepleri iletmeye bu dergiler çok önemli rol oynamıştır.

İlk kadın dergisi¹⁴ olarak kabul edebileceğimiz "Terakki-i Muhadderat" Terakki gazetesi tarafından 1869'da "Muhadderat [Müslüman kadınlar] için gazetedir alt başlığı ile haftalık olarak 48 sayı çıkartılmıştır. Bu yayında daha çok kadınının konumunu eleştiren kadın mektupları yer almaktadır.¹⁵ Bu yayının amacı olarak; Muhadderata [örtülü, namuslu kadına] mahsus veciz makaleler, nasihat dolu hikâyeler yayınlayarak,

¹¹ Kaplan, a.g.e., s. 36-37.

¹² Fatmagül Bertay, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Feminizm" **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi**, Cilt. 1. Ed. Mehmet Ö. Alkan, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 348-361, s. 349.

¹³ Çakır, **Osmanlı'da Kadın Hareketi**, s. 59.

¹⁴ Aslında Osmanlı İmparatorluğu'nda çıkan ilk kadın dergisi bu değildir. Aslında Osmanlı kadınının bir kadın dergisiyle tanışması aylık olarak yayımlanan ve otuz dört sayı çıkan, kız çocuklarının eğitimi üzerine odaklı olan Rum kadın dergisi Kypseli (Petek, 1845) ile olur. Böylece Osmanlı döneminin kadınlara yönelik ilk süreli yayınına hayata geçiren Kypseli'den sonra Ermeni kadın dergisi olarak yedi sayı çıkan Gitar (1862) kadın okurun karşısına çıkar ve onu takiben de Terakki gazetesi, ilk Türk kadın dergisi Terakki-i Muhadderat'ı haftada bir Pazar günleri kadın okuyucularıyla buluşturarak, Osmanlı Türk kadınının sesi olur, devamı da gelir. Bkz. Elmas Şahin, "Geçmişten Günümüze Kadın Süreli Yayınlarına Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım" **Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 16, Mart 2018, s. 86-105. S.89.

¹⁵ Çakır, **Osmanlı'da Kadın Hareketi**, s. 60-61.

kadının edep ve adabını düzenlemek, kadını eğitmek olduğu belirtilmiştir.¹⁶ Bu dergiyi daha sonraki yıllarda “Vakit yahud Mürebbi-i Muhadderat” ve “Ayine” dergisi izlemiş, 1880 yılında “Aile” dergisi, 1883’te “İnsaniyet” dergisi ve “Hanımlar” dergisi yayımlanmıştır. “Şükufezar” Meşrutiyet Dönemi’nin imtiyaz sahibi kadın olan ve yazı kadrosu tamamıyla kadınlardan oluşan ilk kadın dergisi olma özelliğini taşıyan, iki haftada bir çıkan bir dergidir.¹⁷ 1895 yılına gelindiğinde başyazarı ve yazı kadrosunun çoğunluğu kadın olan “Hanımlara Mahsus Gazete” yayın hayatına girmiştir.¹⁸

Batılılaşma sürecinde kadın ve kadın hakları meselesiyle ilgili asıl önemli gelişme 1908’de ilan edilen II. Meşrutiyet ile oluşan hürriyet ortamıyla gerçekleşmiştir. Bu dönemde kadın dergilerin sayısında önemli bir artış görülmüş ve bu yayınlarda kadın meselesine batılı bir görüşle yaklaşılmıştır.¹⁹ “Demet”, “Mehasin”, “Kadın”, “Kadınlar Dünyası”, “Hanımlar Alemi”, “Kadınlar Alemi”, “Türk Kadını”, “İnci”, “Süs”, “Hanım”, dönemde öne çıkan dergilerden birkaçıdır. Kadınlar siyasi konularla ilk olarak “Demet” dergisi ile tanışmış, dergide yer alan siyasi makaleler okurlar tarafından beğeni toplamıştır.²⁰

Sahibi ve yazı kadrosuyla, hatta dergiye gelen yazı ve mektuplarıyla tümüyle kadınlara ait olan, Osmanlı kadınının sesini dile getiren ilk yayın olan Kadınlar Dünyası, kadınların yazı yazmak konusundaki arzularının gerçekleşmesini, kendilerine güven duymalarını da sağlamıştır. Kadınlar Dünyası matbaasında basılan derginin, müretteplerinin[dizgici] bile kadın olduğu ve yazı kadrosunu kadınların oluşturduğu dergide yalnızca kadınların yazılarına yer verileceği ilke olarak benimsenmiştir.²¹

Osmanlı kadın hareketine önemli bir destek de dönemin reformist erkeklerinden gelmiştir. Tanzimat ve II. Meşrutiyet’in mimarları olan reformcu erkekler dünya ile uyum sağlayacak yeni bir toplum yaratma fikri etrafında toplanmışlardır. Modern bir ailenin nasıl olması gerektiği tartışılmakta, eski zihniyetten kurtulmak için kadının modernleştirilmesi gerektiği fikri savunulmaktadır. Kafalarında şekillendirmeye

¹⁶ Terakki-i Muhadderat, başka gazete ve dergilerden yapılan alıntı ve çevirilerle birlikte okuyucu mektuplarına ev sahipliği yapmıştır. Ali Raşit, bu ilavenin yayıncısı ve tek yazarıdır. Bkz. Ebru Davulcu& Mustafa Temel (2017) “Osmanlı Devleti’nde Yayınlanan İlk Kadın İlavesi Terakki-i Muhadderat’taki Kadın Mektuplarının Tahlili” **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi** - Sayı 44 / Bahar 2017 Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Süreli Elektronik Dergi, s. 228.

¹⁷ Elmas Şahin, a.g.e., s. 89.

¹⁸ Çakır, **Osmanlı’da Kadın Hareketi**, s. 62-66.

¹⁹ Kaplan, a.g.e., s.11.

²⁰ Çakır, **Osmanlı’da Kadın Hareketi**, s. 74.

²¹ Çakır, “**Kadın tarihinden iki isim: Ulviye Mevlan, Nezihe Muhittin**”, Osmanlıdan Cumhuriyete; Problemler, Araştırmalar, Tartışmalar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları. s. 4.

çalıştıkları yeni toplumda ve ailede kadınlara nasıl bir rol biçeceklerine farklı noktalardan bakarak tanımlamaktalardı. Dönemin reformistlerinden Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi, Şemsettin Sami, Celal Nuri bu konularda yazan önemli erkek yazarlar olmuşlardır. Kadınlar ve aile yaşamı konusunda reform isteyen ve görüşleriyle dönemini en çok etkileyen düşünürlerden biri Namık Kemal'dir. İbret Gazetesi'nde 1872 yılında yayımlanan "Aile" makalesinde kızların okula gitmesinin çağdaş değerlere uyan bir gereklilik olduğunu savunmaktadır.²²

Namık Kemal'in Tasvir-i Efkâr Gazetesi'nde 1867 yılında "Terbiye-i Nisvan Hakkında Bir Layiha" adıyla yayımlanan makalede; iyi yetişmiş kadınların iyi yetişmiş çocuklar ve kaliteli bir nüfus artışı anlamına geleceğini ve Osmanlı terakkisini [ilerleme] ve asrileşmesini[çağdaşlaşmak] ancak böyle bir gelişmenin sağlayacağı söylenmiş, çalışarak para kazanan erkeklerin eril düzeninde, kadınların boş oturup tüketici olmaları, eşlerini borca sokmalarından şikayet edilmiş ve kadınların toplumsal yaşama katılması gerektiği vurgulanmıştır.²³

Tanzimat ve Meşrutiyet dönemindeki yayınlarda; Osmanlı toplumundaki kadın meseleleriyle ilgili yazılar "kadının toplumdaki yeri ve önemi, kadının eğitilmesi, çalışması, sosyal hayata katılması, sağlığı, annelik, edebiyat, moda, ekonomi, siyaset" gibi konularla batılılaşma ve kadını değiştirme fikri işlenmiştir.²⁴

Batıcıların önde gelen düşünürlerinden Selahattin Asım ve Abdullah Cevdet gibileri kadınların örtünmelerinin yanlış olduğunu savunurken Celal Nuri ve Rıza Tevfik gibi daha ılımlılar ise kadın haklarının savunulmasının İslam ile mümkün olduğunu; geriliğin sebebinin dinden değil, sosyal şartlardan ve tutucu alışkanlıklardan kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Dönemin önemli entelektüellerinden ve aynı zamanda Tezer TAŞKIRAN'ın babası olan Ahmet AĞAOĞLU, 1901'de yazdığı "İslamiyet'te Kadın" adlı kitapta kadınların geri kalmasının nedeninin din değil, toplumsal koşullar olduğunu savunmuş ve Müslüman milletlerin medeni milletler arasına girebilmesi için kadın anlayışında köklü bir değişim yapması gerektiğini vurgulamıştır.²⁵ Ziya GÖKALP de Tanin'de yazdığı makalelerde; kadının iktisadi

²² Serpil Sancar, **Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet Kadınlar Aile Kurar**, İletişim Yayınları, 4. Baskı, 2017, İstanbul, s. 85-86.

²³ Sancar, a.g.e., s. 85-86., Van Os, a.g.e., s.342.

²⁴ Kaplan, a.g.e., s. 15-16.

²⁵ Sancar, a.g.e., s. 87.

hayata girmesi, erkeklerle aynı hukuka sahip olması, eğitim görmesi ve meslek sahibi olması gerektiğini savunmuştur.²⁶

Kadın haklarıyla ilgili fikri gelişmeyi sağlayan yayınlar çeşitli konularda kadınları bilinçlendirmeyi başarmıştır. Müslüman kadınlar, batılı kadınların kıyafetleri başta olmak üzere sahip olduklarını izlemeye ve onları taklide başlamışlardır.²⁷ 19.yüzyılda İstanbul ve büyük liman şehirlerinde yeni bir hayat tarzı görünmeye başlanmıştır. Yüksek sınıfın kadını toplum hayatına girmeye başlamış, gezinti yerlerinde kadın-erkek flörtü başlamıştır. Boğaz'da mehtap sefaları, sayfiye köşklerde kadınlı erkekli saz ve söz meclisleri tutucu çevrelerin eleştirilerine maruz kalıyor olsa da yeni bir hayat tarzının hüküm sürmeye başladığı artık gözler önündedir.²⁸

Osmanlı'da kadın ve onun toplum içindeki yeri ile ilgili en çok tartışılıp mücadele verilen konulardan bir tanesi kadının eğitimidir. Bu konuda ilk hareket ebe yetiştirilmesi üzerine çalışılmış ve 1842'de Tıbbiye Mektebinde kadınlar için ebelik derslerine ait kurslar açılmıştır.²⁹ 1858 yılında Kız Rüştüyeleri açılmış, kızların eğitimine ilk kez yasal zorunluluk getiren Maarif-i Umumiye Nizamnamesi 1869 yılında yayımlanarak uygulanmaya başlamıştır. 1869'dan sonra kız meslek mektepleri Rusçuk ve İstanbul'da açılmış ve yedi senelik bir öğretim programı ile 1886'dan sonra "Kız Sanayi Mektebi" adını almıştır. Kız öğretmen okulu Dârülmualimât'ın 1870 yılında açılması, 1876 yılında ise ilk anayasa olan Kanun-i Esasi'nin kabul edilerek kız ve erkekler için ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi, Osmanlı'da eğitim alanında atılan çok önemli adımlar olmuştur. 1913 yılında ilköğretim karnamesiyle kız rüştüyeleri altı senelik kız ilkokulları haline getirilmiş ve ilçe merkezlerine kadar bu okullar yaygınlaştırılmıştır. Bazı il merkezlerinde de beş yıllık kız öğretmen okulları karnameye dayanılarak faaliyete geçmiştir. 1913-1914'te kızlar için ilk lise İstanbul İnas (Kız) Sultanisi adıyla İstanbul'da açılmış, 1915 yılında İstanbul Üniversitesi'nde (Dârülfünun) kadınlar için haftada dört gün olmak üzere konferanslar verilmeye başlanmıştır. Yine aynı yıl İnas Dârülfünun'u adı altında kızlar için bir yüksek öğretim

²⁶ Alaaddin Korkmaz, **Ziya Gökalp Aksiyonu Meşrutiyet ve Cumhuriyet Üzerindeki Tesirleri**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2685, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:44, Öğretmen Yazarlar Dizisi:44, 1994, İstanbul, s. 212.

²⁷ Kaplan, a.g.e., s. 16.

²⁸ İlber Ortaylı, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, Alkım Yayınevi, 25. Baskı, 2006, İstanbul, s. 242.

²⁹ Sibel Duroğlu, **Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi) Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007, Ankara, s.15.

kurumu kurulmuştur. Kız liseleri ve kız muallim mektebi mezunları Dârülfünü'nun ilk öğrencileri olmuştur.³⁰

Kız rüştiyelerinin açılmasında amaç; kadınların eş ve anne olarak alışılmış görevlerini daha iyi bir şekilde yerine getirebilmeleri için kadınların eğitilmesidir. Kız okullarının sayısı giderek artsa da bu artış ilk eğitim seviyesinde görülmemiş, lise gibi daha yüksek seviyede kız okullarında artış görülmüştür. Ayrıca yaşı okul çağını geçmiş olan genç kız ve kadınlara başka imkânlar yaratılmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda; yeni okur-yazar kitle daha sonra kadın hakları konusunda mevcut düzeni değiştirmek için gayret gösterecektir.³¹

Kız ortaokullarının açılmasının önemli bir sonucu da kadınlar arasında meslek sahibi olmaya doğru yolun açılmasıdır.³² 1869'da İstanbul'da ilk Kız Sanayi Okulu, 1870'de ilk Kız Öğretmen Okulu açılmıştır. Kız öğretmen okulunun özel bir önemi vardır. Çünkü bu okul sadece kız sübyan ve rüştiye okullarına öğretmen hazırlamakla kalmamış, aynı zamanda ülkede aydın kadınların yetiştirildiği ilk müessese olmuştur.³³ İlk kadın öğretmen tayini ise 1873 tarihinde gerçekleşmiştir.³⁴

1915 yılına gelindiğinde; ilk defa İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde Türk kızları erkeklerle beraber yükseköğrenim görmeye başlamıştır. Böylece, 19. yüzyılda Osmanlı döneminde başlayan reform hareketi Türk Müslüman kızlarını hususi tahsilden resmi okullardaki eğitim ve öğretime sevk etmiştir. Osmanlı döneminde başlayan ve Cumhuriyet döneminde devam eden kadınların modernleşmesinin, eğitimdeki bu başarıyla birebir ilgili olarak gerçekleştirildiği ifade edilebilir.³⁵

On dokuzuncu yüzyılın kadın hareketlerinin öncü isimlerinden Fatma Aliye (1862-1936), Makbule Leman (1865-1898), Emine Semiye (1866-1944), Halide Edip Adivar (1882-1964), Nezihe Muhittin (1889-1958) ve Nigâr Hanım (1862-1918); kadınların yanında yer alan ve kadın sorunlarını işleyen çeşitli makaleler kaleme alan dönemin önemli kadın şahsiyetleridir.³⁶

³⁰ Semra Gökçimen, "Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi" *Yasama Dergisi*, Sayı: 10, ss.5-59, s. 10.

³¹ Van Os, a.g.e., s. 340,344.

³² Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s. 231.

³³ Tezer Taşkıran, *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, s. 27-28. den aktaran Sibel Duroğlu, a.g.t., s. 15.

³⁴ Berkes, a.g.e., s. 231.

³⁵ Semra Gökçimen, a.g.e., s. 10.

³⁶ Elmas Şahin, a.g.e., s. 98.

Kadınların birbirlerine destek olup birbirlerini eğitmek için gösterdikleri gayretler mevcut düzeninin değişmesinde önemli rol oynamıştır. Atılan bu adımlar ile kadınlar kamusal alanda yer almaya başlamış, dernekler kurmuşlardır. Kurulan bu dernekler, bireysel talepleri örgütlü birliklere dönüştürmüştür. Böylelikle tespit edilen sorunlara yönelik çözümler uygulama alanına geçirilmeye çalışılmıştır.

Kadın derneklerini; “yardım”, “eğitim yoluyla meslek kazandırmayı amaçlayan”, “kültür amaçlı”, “ülke sorunlarına çözüm arayan”, “ülke savunmasına yönelik”, “farklı etnik gruplardan kadın sorunlarına odaklanan”, “siyasal amaçlı”, “feminist” ve “siyasal partilerin kadın dernekleri” olarak gruplandırılabilir.³⁷

İlk kadın dernekleri -Batı'da olduğu gibi- hayırsever amaçlarla kurulmuş ve yetkin kadınlarca yönetilmişlerdir.³⁸ Başlıca yardım dernekleri; 1898'de Selanik'te Emine Semiye'nin kurduğu, “Şefkat-i Nisvan”, yine Selanik'te 1908 de kurulan “Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi”, özellikle Balkan ve Birinci Dünya Savaşı yıllarında kurulan “Topkapı Fukaraperver Cemiyet-i Hayriyesi”, “Kadıköy Fukarasever Hanımlar Cemiyeti”, “Himaye-i Etfal Cemiyeti”, “Asker Ailelerine Yardımcı Hanımlar Cemiyeti” bunların başlıcaları arasında sayılabilir.³⁹ 1908'de Fatma Aliye'nin⁴⁰ kurduğu Cemiyet-i İmdadiye Derneği'nin başlıca amacı, yardım ve özellikle Rumeli Cephesi'nde savaşan askerlere kışlık giysi sağlamaktır.⁴¹

Kadınları eğiterek meslek kazandırmayı amaçlayan derneklere örnek olarak; yardım derneği adını taşımasına rağmen kuruluş amacı olarak eğitimi esas alan “Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi” ve “Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye” verilebilir. Okullar açma, özellikle kız okullarının eksiklerini tamamlamak ve yetim ve yoksul kız öğrencilere yardım etmeyi dernek programlarına almışlardır.⁴² Cemiyete üye olan kadınlar yardım toplamak amacıyla elişleri satarak gelir sağlamışlar ve yardım faaliyetlerinde

³⁷ Çakır, **Osmanlı'da Kadın Hareketi**, s. 87.

³⁸ Bernard Caporal, **Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970)**, Çeviren: Dr. Ercan Eyüboğlu, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, s. 68.

³⁹ Çakır, **Osmanlı'da Kadın Hareketi**, s. 87-89.

⁴⁰ İlk Türk kadın romancı olarak tanınan Fatma Aliye, yardım faaliyetleri dolayısıyla II. Abdülhamid tarafından 7 Temmuz 1887 ve 29 Mayıs 1899 tarihli beratlarla “ikinci rütbeden şefkat nişanı” ile ödüllendirilmiştir. Bkz. Şefika Kurnaz, “Emine Semiye'nin Ablası Fatma Aliye'ye Mektupları” **Türkbilig**, 2007/14: 131-142, s. 132.

⁴¹ Caporal, a.g.e., s. 68.

⁴² Zafer Toprak, **Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)**, Birinci Basım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s. 25; Çakır, **Osmanlı'da Kadın Hareketi**, s. 90-91.

bulunmuşlardır.⁴³ Kadınlara iş bulmak için dernek kurdurulmuş, dernek aracılığı ile ilk “Kadın İşçi Taburu” kurdurulmuş ve tabur Birinci Ordu’nun cephe hizmetlerinde kullanılmıştır.⁴⁴

Kültür amaçlı derneklere; kadınların beden ve fikren terbiyesine çalışarak ictimaeen mevkisini yükseltmeyi hedefleyen “Asri Kadın Cemiyeti”ni, Selanik’te kurulup konferanslar veren “Tefeyyüz Cemiyeti”ni, musiki sevenlerin kurdukları “Musiki Muhibbi Hanımlar Cemiyeti”, “Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti” ve 1909 Halide Edip ve arkadaşları tarafından kurulan “Teali-i Nisvan Cemiyeti” örnek verilebilir. Teali-i Nisvan Cemiyeti’nin amacı ulusal geleneklerden vazgeçmeden kadınları irfanen yükseltmektir.⁴⁵ Kurucuları arasında Rana Sani Yaver, Nakiye ve Nezihe Muhiddin Hanımlar vardır. Kadınlara toplumsal hayatta yardım etmeyi amaçlamıştır.⁴⁶ Bu dernek, erkek ve kadınların katılımıyla tartışmalı oturumlar, konferanslar düzenlemiştir.⁴⁷ Ayrıca, İngiltere’de kurulmuş Türk Kadınları Muhibbi Cemiyeti ile ortak faaliyet yürütmesi sebebiyle⁴⁸, derneğe üye olabilmek için İngilizce derslerine devam zorunluluğu şartı koşulmuştur.⁴⁹

Ülke sorunlarına çözüm bulmayı amaçlayan derneklerin önemli örneklerinden birisi de; yerli üretimi yaymak ve yerli malını teşvik için 1913 yılında kurulan “Ma’mulat-ı Dahiliyye İstihlak-ı Kadınlar Cemiyeti Hayriyesi”dir. Osmanlı ekonomisinin gelişememe nedenlerinin ve ekonomik bağımlılığın dile getirildiği dernek beyannamesinde bu durumun giderilmesi için Osmanlı kadınlarına görev düştüğü belirtilmiş, derneğin bu görevi üstlenerek yerli malı kullanımını teşvik edeceği vurgulanmıştır.⁵⁰ Bu maksatla kadınlar için dikiş ve dokumacılık kursları da açılmıştır.⁵¹ Ülke savunmasına yönelik kadın derneklerinin başlıcaları olarak; “Nisvan-ı Osmaniye İmdad Cemiyeti”, “Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Heyeti”, “Müdafaa-i

⁴³ Kaplan, a.g.e., 38.

⁴⁴ Toprak, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s. 7; Korkmaz, a.g.e., s. 213.

⁴⁵ Toprak, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s. 25 -26; Çakır, *Osmanlı’da Kadın Hareketi*, s. 96-97.

⁴⁶ Kaplan, a.g.e., s. 39.

⁴⁷ Caporal, a.g.e., s. 68.

⁴⁸ Toprak, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s. 26.

⁴⁹ Berna Yürüt, “Tanzimat Sonrası Osmanlı Kadın Hareketi ve Hukuki Talepleri” *TBB Dergisi* Özel sayı, ss. 365-396, s. 384.

⁵⁰ Çakır, *Osmanlı’da Kadın Hareketi*, s. 100.

⁵¹ Kaplan, a.g.e., s. 41.

Milliye Hanımlar Cemiyeti” ve “Anadolu Kadınları Müdafa-i Kadın Cemiyeti” sayılabilir.⁵²

Siyasal partilerin kadın dernekleri kapsamında İttihat ve Terakki Cemiyeti, kendi ideolojisi doğrultusunda kadın şubeleri ve dernekleri açmış, konferanslar düzenlemiştir. Selanik kadın şube başkan yardımcısı Emine Semiye⁵³ II. Meşrutiyet’in ilan edilmesi üzerine Hürriyet Meydanı’nda “Yaşasın vatan, yaşasın millet, yaşasın hürriyet” diye seslenerek coşkulu bir söylevde bulunmuştur.⁵⁴ İttihat ve Terakki Cemiyeti içerisinde oluşturulan kadınlar şubesi askerlere ve muhtaçlara yardım etmek maksadıyla kurulmuş, bunula birlikte siyasi faaliyetlerde de bulunmuştur. Ülke meseleleriyle ilgilenecek sorumlu genç nesil yetiştirmeyi hedefleyen şubelerin faaliyetleri partinin kapatılmasıyla durdurulmuş ancak ittihatçı kadınlar milli mücadele teşkilatları faaliyetlerine devam etmişlerdir.⁵⁵

Kadın dernekleri içinde feminist olarak tanımlanabilecek belki de tek dernek “Kadınlar Dünyası” isimli yayının sahibi olan “Osmanlı Müdafa-i Hukuk-u Nisvan [Osmanlı Kadınının Hukukunu Savunma Derneği]” Derneği’dir.⁵⁶ Derneğe girmede aranan koşul kadınlık hakkının müdafa ve yükseltilmesi yolunda çalışılmasıdır.⁵⁷

Kadınlar dernek faaliyetlerinde görev alırken bir yandan da, -Meşrutiyet döneminde ardı arkası kesilmeyen savaşlar dönemi olduğundan- çalışma hayatında erkeklerin yerini almaya başlamıştır.⁵⁸ Erkeklerin savaşta olmasından kaynaklı istihdam açığı kadınlarla telefi edilmeye çalışılmış, Kadınları Çalıştırma Cemiyeti kurulması marifetiyle sanayide istihdam edilecek kadınları bulmak ve kadınların çalışma koşullarını düzene sokmak arzu edilmiştir.⁵⁹ Çalışma hayatı ile birlikte toplumsal hayatta daha fazla yer almaya başlayan kadınlar için artık yeni bir dönem de başlamıştır. Kadınlara istihdam alanı sağlamak için, 1916 yılında Enver Paşa’nın önderliğinde

⁵² Çakır, **Osmanlı’da Kadın Hareketi**, s. 101.

⁵³ Emine Semiye Ahmet Cevdet Paşa’nın kızı ve Fatma Aliye Hanım’ın küçük kardeşi olup Meşrutiyet döneminin tanınmış kadın yazar ve romancılarından. İsviçre ve Fransa’da psikoloji ve sosyoloji eğitimi görmüş, öğretmenlik ve müfettişlik yapan Emine Semiye Hanım, yardım dernekleri kurmuş, sosyal ve siyasi faaliyetlerde bulunmuştur. Bkz. Kurnaz, “Emine Semiye’nin Ablası Fatma Aliye’ye Mektupları” s. 132-133.

⁵⁴ Çakır, **Osmanlı’da Kadın Hareketi**, s. 105.

⁵⁵ Kaplan, a.g.e., s. 43-44.

⁵⁶ Bu derneğin esaslı 3 amacı bulunmaktaydı. Birincisi; Kıyafet-i hariciye-i nisvanın [kadınların] ıslahı, ikincisi; hayatı mesainin ihyasıyla kadınlıktaki sefaletin tahfifi[hafifletme, kolaylaştırma], üçüncüsü; maarifin tamamıyla nisvanda seviye-i irfanın i’lasıdır. Bkz. **Feminizm Kitabı: Osmanlı’dan 21.Yüzyıla Seçme Metinler**; (2015), Haz.: Hülya OSMANOĞLU, 1. Baskı, Dipnot Yayınları, 2015, Ankara, s. 76.

⁵⁷ Çakır, **Osmanlı’da Kadın Hareketi**, s. 107.

⁵⁸ Duroğlu, a.g.t., s. 22.

⁵⁹ Zafer Toprak, “Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyeti: Kadın Askerler ve Milli Aile” **Tarih ve Toplum**, 9 (51), 34-38 den aktaran Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye’nin Tarihi**, (Çev: Yasemin Saner) İletişim Yayınları, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Dördüncü Basım, 2019, İstanbul, s. 152.

“Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi” kurulmuştur. Bu dernek “kadınları yapabilecekleri işlere yönlterek, namuslarıyla yaşamlarını sürdürebilecek şekilde, gelir elde etmeye alıştırmak ve himaye etmek” amacı ile hareket etmiştir.⁶⁰

Dönemi savaş koşulları ile birlikte Osmanlı’da kadınlar -1882 yılına dek nüfus sayımına bile alınmaz iken-⁶¹ 1900’lerin başından itibaren siyasetle ilişkisini bir hayli geliştirmiştir. Özellikle Balkan savaşları sürecinde kadınların siyasete ilgisi artmış, kadınlar tarafından Darilfünun’da konferanslar verilmiş ve ülkenin karşı karşıya olduğu sorunlara çözüm yolları aranmıştır. Ülkenin işgal edilmiş olması, devletin parçalanma ya da yok edilme tehlikesi ile karşı karşıya kalması kadının siyasete olan ilgisini de artırmıştır.⁶²

Mevcut savaş koşulları paradoksal olarak kadını özgürleştirici bir rol oynamış⁶³, Batı ile iletişimin artması Osmanlı’da kadınların da hayatlarını etkilemiş ve bu dönemde kadınların ikincil konumlarını -her ne kadar ataerkil düzen içinde kalsa da- iyileştirici pek çok yeniliğe imza atılmıştır. Türk kadınının memleket meselelerine gösterdiği duyarlılık en çok da Milli Mücadele Dönemi’nde kendini göstermiş ve kadınlar bu mücadelede aktif bir rol üstlenmişlerdir.

1.4. Milli Mücadele Döneminde Kadınların Siyasi Faaliyetleri

Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşı’nda mağlup olması neticesinde, İtilaf devletleri Türk topraklarını işgale başlamıştır. Bu işgaller karşısında sessiz kalmayan Türk halkı silaha sarılarak şehirlerde, kasabalarda ve köylerde Kuva-i Milliye teşkilatlarını kurmuş ve Milli Mücadele Dönemi’ni başlatmıştır. Bu mücadelede Türk kadını erkeği ile beraber savaşmış, Milli Mücadele Dönemi’ne katkısı tarihimizin gurur dolu sayfalarında yer alarak takdirle anılmıştır.⁶⁴

Ülkede yaşanan işgalleri protesto etmek için yapılan mitinglerde direniş çağruları yapılarak işgalcilerin yaptığı mezalim kınanmaktaydı. İşte bu dönemde Türk kadını işgalleri protesto için mitinglere katılarak yaşananlara tepkisini göstermekten geri durmamıştır. Memleketin her yerinde işgalleri protesto için mitinglere katılan kadınların özellikle İstanbul’daki mitinglere katılımı oldukça fazladır.

⁶⁰ Yürüt, a.g.m., s. 384.

⁶¹ Çakır, **Osmanlı’da Kadın Hareketi**, s. 125.

⁶² Saim Yüceer, “Demokrasi Yolunda Önemli Bir Aşama: Türk Kadınına Siyasal Hakların Tanınması”, **Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:9, Sayı:14, 2008/1, ss. 131-151, s. 134.

⁶³ Toprak, **Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)**, s. 26-27.

⁶⁴ Kaplan, a.g.e., s. 71.

15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlılarca işgali bu mitinglerin artmasına neden olmuştur. 19 Mayıs 1919 'da "Türk Ocak"lı gençlerin öncülüğünde İstanbul Fatih'de düzenlenen mitinge katılan kadınların çokluğu ve kadın konuşmacıların dinleyicileri heyecana getiren konuşmaları iz bırakmıştır. Halide Edip ve Meliha Nuri Hanım'ın bu mitinglerdeki konuşmalarında; ülkenin içinde bulunduğu durumdan bahisle bu durumdan kurtulmak için mücadele etmek gerektiği üzerinde durmuşlardır. Coşkulu konuşmaları ile milli bilincin uyandırılmasına gayret göstermişlerdir.⁶⁵

Mitinglerde konuşan kadınların çoğu öğretmen veya İnas Dârülfununu'nda okuyan öğrencilerdir. Bu da göstermektedir ki, Meşrutiyet döneminde açılan kız okulları Milli Mücadele'ye milliyetçi ve aydın bir kadın potansiyeli hazırlamıştır. Bu kadınlar böylece, milli bir heyecan dalgası doğmasına sebep olmuşlar, diğer kadınlara ve erkeklere öncülük etmişlerdir.⁶⁶

Türk kadını; işgalleri protesto için düzenlenen mitinglere katılma, padişaha, hükûmete, yabancı devlet başkanları eşlerine protesto telgrafları çekme, yardım için cemiyetler hâlinde teşkilatlanma, yaralılara bakma, askere giyecek-yiyecek, çeşitli hediyeler, sigara, para ve eşya temin etme, kağınılarla cepheye silah ve erzak taşıma, cephe gerisinde erkeklerden kalan işlerde ve tarlada çalışarak üretimi sürdürme, askere çorap, fanila vb. dikmek, cephane imalathanelerinde, amele taburlarında çalışmak, yardım toplamak, göçmen ve kimsesizlere yardım etmek vb. faaliyetleriyle Millî Mücadele dönemine katkı sağlamıştır.⁶⁷ Savaşta göstermiş oldukları başarılar nedeniyle madalya ile taltif edilen kadınların yanı sıra, kendilerine onbaşı veya çavuş gibi rütbeler verilen veya terfi ettirilen kadınlar da vardır.⁶⁸

Milli mücadele döneminde cephede görev alan nice Türk kadınından; Kara Fatma, Gördesli Makbule, Emire Ayşe Aliye Hanım (Çete Ayşe), Ayşe Çavuş, Selanikli Ayşe Hanım, Ayşe Hanım (Mehmet Çavuş), Şerife Ali Kübra, Bitlis Defterdarının Eşi, Rahime Hatun (Tayyar), Küçük Nezahet (Türk Jan Dark), Hatice Hanım (Kılavuz),

⁶⁵ İpek Çalışlar, **Halide Edip Biyografisine Sığmayan Kadın**, Everest Yayınları, Birinci Basım, İstanbul, s. 170-171; Şefika Kurnaz, "Milli Mücadelede Türk Kadını", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı:34, Cilt. XII, Mart 1996, ss.257-268., s. 258.; Kaplan, a.g.e., s. 73.

⁶⁶ Semra Gökçimen, a.g.e., s. 17.

⁶⁷ Ferhat Uyaniker, **Milli Mücadele'de Türk Kadını**, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2009, s. 21.

⁶⁸ Ersin Müezzinoğlu ve Yakup Kaya, "Milli Mücadele Sonrasında Türk Kadınına Siyasal Haklar Tanınmasına Yönelik Arayışlar (1923-1924)", **Tarihin Peşinde -Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi-** Yıl: 2017, Sayı: 18, ss. 117-136, s. 141.

Saime Hanım (Asker), Halide Edip Hanım⁶⁹ ve daha niceleri, hiçbir karşılık beklemeden ülkesini düşmana karşı savunmayı görev bilmiş, yaptıkları hizmetlerin karşılığını hiçbir zaman devletten istememişler ve hizmet ettiği devletinin onları hatırlayacağını içlerinden geçirerek, görevlerini yapmanın iç huzuru içinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir.⁷⁰

Milli mücadelede görevini layıkıyla yapan Türk kadını için Mustafa Kemal Atatürk 1923 yılında Konya’da;

Bu son senelerin devrim hayatında, hummalı fedakârlıklarla dolu mücadele hayatında, milletin ölümden kurtularak, kurtuluş ve istiklale götüren azim ve faaliyet hayatında, her millet ferdinin çalışması, gayreti, himmeti, fedakârlığı geçmiştir. Bu meyanda, en ziyade yücelterek anılmak ve daima şükranla tekrara edilmek lazım gelen bir himmet vardır ki, o da Anadolu kadınının göstermiş olduğu çok ulvi, çok yüksek, çok kıymetli fedakârlıktır.⁷¹

sözleriyle Türk kadınına atfettiği önemi ifade etmiştir.

Yine bir başka konuşmasında da;

Kimse inkâr edemez ki bu harpte ve ondan evvelki harplerde milletin kabiliyetini tutan hep kadınlarımızdır. Çift süren, tarlayı eken, ormandan odunu, keresteyi getiren, üzümünü pazara götürerek paraya çeviren, aile ocaklarının dumanını tütüren, bütün bunlarla beraber sırtı ile kağnısı ile, kucağındaki yavrusu ile, yağmur demeyip kış demeyi, sıcak demeyip, cephenin mühimmatını taşıyan he onlar, hep ulvi, hep fedakâr, o ilahi Anadolu Kadınları olmuştur. Bundan dolayı hepimiz bu büyük ruhlu ve büyük duygulu kadınlarımızı şükran ve minnetle, ebediyen taziz ve takdir ederim.⁷²

1.5. Cumhuriyet Dönemi’nde Kadınların Siyasi Faaliyetleri

1.5.1. Kadınların Siyasi Hayata Girmeleri ve Siyasi Hakları Kazanma Süreci

Kadınların haklarının siyasal boyutuna ilişkin tartışmalar 1923 yılına gelindiğinde yeniden alevlenmiştir. TBMM, 1 Nisan 1923’te seçim kararı almış, mevcut seçim yasasının bazı maddelerinin değiştirilmesine yönelik kanun tasarısı görüşmeye açılmıştı. Tasarıda 18 yaşını geçen her erkek Türk’ün seçmen olması ve bir

⁶⁹ Halide Edip’in Milli Mücadelede gösterdiği irade Türk halkı tarafından sahiplenilmiş ve hatta henüz kadınların milletvekili seçilme hakkı kazanmadığı 1919 yılı seçimlerinde Halide Edip hatırı sayılır miktarda oy almıştır. Bkz. Çalışlar, a.g.e., s. 186-187.

⁷⁰ Ferhat Uyaniker, a.g.t., s. 56-95; Kurnaz, “**Milli Mücadelede Türk Kadını**”, s. 265-267; Hülya Yalçın, **Cumhuriyet Dönemi Kadın İmajı İnşası (1928-1938)**, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s. 62-65.

⁷¹ Hamza Eroğlu, **Atatürk Hayatı ve Üstün Kişiliği**, Ankara: Kültür Bakanlığı Atatürk Dizisi, s. 118.

⁷² Hamza Eroğlu, a.g.e., s. 118.

milletvekilliği için geçerli olan 50 bin oyun 20 bine indirilmesi istenmekteydi. “İntihabı Mebusan Kanunu Muvakkatinin Bâzı Mevaddını Muaddil Kanun”⁷³ tasarı görüşmeleri sırasında söz alan Hüseyin Avni Bey (Ulaş) kadınların henüz oy kullanacak olgunluğa erişmediğini ancak gelişip oy kullanma hakkı elde edinceye kadar, rey hakkını aile reisine vermiş gibi algılanarak 20 bin erkek nüfusun bir milletvekili seçmesini esas alarak teklife destek vermiştir.⁷⁴ Bu vesileyle kadınların siyasal hakları konusu ilk defa mecliste konu edilmiştir. Bu teklife Tunalı Hilmi Bey, nüfus sayısına kadınların da konulmasını teklif etmiş⁷⁵ ancak bu teklifi kabul görmemiştir.⁷⁶ Hatta, kadınların siyasal haklarını savunma cesareti bulan Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi’nin konuşması bazı milletvekilleri tarafından sıra kapaklarına vurularak kesilmiştir. Karşıt görüş, kadınların siyasal haklardan önce eğitilmesi ve kültürünün artırılması gerektiğini savunmaktadır. Oysa ki bu koşulun erkekler için aranılmaması, kadınlara yöneltilen eleştirinin yanlı olduğunun ispatıdır.⁷⁷ Hüseyin Avni Bey ayrıca;

...Bu hak verilmeden ziyade alınacak bir haktır. Her halde onlar da bu husustaki haklarını kendilerine lâyük gördüğü zaman bizden alırlar. Bunu zamana terk ediyorum. Tabiidir ki, daha ziyade mütekâmil bir kanun çıkarmak arzu ederiz. Fakat bugün görüyorum ki, bu da noksanıdır. Bu noksanı telâfi etmeyi inşallah bizden sonrakilere bırakırız...⁷⁸

diyerek kadınların siyasal hak talebini öteleme yolunda bir irade beyanında bulunmuştur.

İşte böyle bir ortamda, kadınların siyasal haklarını talep etmek üzere, Nezihe Muhiddin, Şükufe Nihal, Latife Bekir gibi kadınlar 15 Haziran 1923 tarihinde Kadınlar Halk Fırkası (KHF) etrafında bir araya gelmişlerdir.⁷⁹ Partinin kuruluş gerekçesi hükümete verilen beyannamede kısaca şöyle açıklanmıştır.

⁷³ **TBMM Tutanak Dergisi**, 1. Dönem, 28. Cilt, 17. Birleşim, s. 326.

⁷⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, 1. Dönem, 28. Cilt, 17. Birleşim, s. 329.

⁷⁵ Bolu Mebusu Tunalı Hilmi Bey, erkeklerin çoğu cephede asker olduğu gerekçesiyle kadınların da “vatandaş” sayılarak, bu rakamın içerisine dâhil edilmesini istemiştir. Yapılan itirazlar üzerine; “Ayaklarınızı vurmuyunuz efendiler, benim mukaddes analarımın, benim mukaddes bacılarımın başına vuruyorsunuz ayağınızı” demek suretiyle tepki göstermek zorunda kalmıştır. Hilmi Bey’n teklifi “kadına seçim hakkı verilmesi” teklifi bile değil, sadece kadının “vatandaş sayılması hatta insan sayılması” önerisidir. Bkz. Nilgün Nurhan Kara, “Türk Çağdaşlaşmasının Bir Ögesi: Atatürk ve Kadın” **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** Cilt.17, Sayı:1, ss.227-242, s. 228-229.

⁷⁶ Ayşe Afetinan, “Çağdaşlaşmada Kadın Hakları” **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi** Cilt. I, Mart 1985, Sayı: 2, ss. 331-334., s. 332.

⁷⁷ Yüceer, a.g.m., s. 137.

⁷⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, 1. Dönem, 28. Cilt, 17. Birleşim, s. 329.

⁷⁹ Mete Kaan Kaynar, **Türkiye’nin 1950’li Yılları**, 2. Baskı, İletişim Yayınları: 2215, İstanbul. s. 629.

Kadın, ülkenin her yerinde yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik sorunların içinde olmasına ve bu sorunlardan etkilenmesine karşın, bu alanlarda gözle görülür bir biçimde çalışmamaktadır. Amaç, yer yer ortaya çıkan kadın varlığının ve kişiliğinin bir kitle hareketine dönüştürülmesidir.⁸⁰

KHF ikinci başkanı Nimet Remide'nin verdiği bir demeçte, Fırka'nın Anadolu'da cehalet ve taassupla mücadele edeceği kaydedilir. Fırkaya mensup kadınlar, Anadolu'nun en ücra köylerine kadar gidip Anadolu kadınına aydınlatmayı ve ona Batı medeniyetlerinin ulaştığı ilerlemeleri göstermeyi hedeflemişlerdir. Böylece Anadolu'da kadının yaşamı düzelterek yepyeni bir çehre kazanacaktır.⁸¹

KHF'nın programı; kadının sosyal, iktisadi ve bilahare siyasi sahalarda haklarını geliştirmelerini sağlamaktı. Parti Genel Sekreteri Şükufe Nihal; partinin er ya da geç temsilcilerini meclise göndereceğini ifade ettiği konuşmasında kadınların seçme ve seçilme haklarını da gündeme taşımıştır. İlim ve irfan sahibi kadınların böyle bir parti kurmakla amaçlarının; cahil, bitkin ve esir olan kadın kitlelerine varlıklarını tanıttirmek ve mutluluklarını sağlamak olduğunu savunmuşlardır.⁸²

Partinin yasal geçerlilik kazanması için vilayetten izin alınması gerektiğinden, müsaadenin verilmesi için 16 Haziran 1923'te başvuruda bulunmuşlardır.⁸³ Ancak uzun süre geçmesine rağmen valilikten yanıt alınamamış, siyasi hakları henüz elde edememiş olan kadınların siyasal parti kurmasına izin verilemeyeceği akıllarına gelmemiştir. Zira o dönemde seçim kanununa göre; her erkek Türk vatandaşı seçme ve seçilme hakkına sahipti.⁸⁴

KHF'na ulusal ve yabancı basının da ilgisi büyük olmuştur. Bu konuda Nezihe Muhiddin "*Avrupa basını merak ve hayranlıkta hiç geri kalmıyordu. Tüzüğü valiliğe verip çalışmaya başlar başlamaz "Noye Fraye Prese" özel muhabirini gönderdi. Amerikalı gazetelerin yazarları peşimizi bırakmaz oldular. Avrupa kadın dernekleri bizimle hemen yazışmaya başladılar*⁸⁵" diyerek yabancı basınının konuya olan ilgisini gözler önüne sermiştir.

Fırkanın kuruluşuna izin verilmeyince Nezihe Muhiddin ve çevresindeki kadınlar, KHF'nin tüzüğünde bulunan kadınların siyasal hakları konusu çıkarılarak bu

⁸⁰ Çakır, *Osmanlı'da Kadın Hareketi*, s. 126.

⁸¹ Zafer Toprak, "Halk Fırkasından Önce Kurulan Parti: Kadımlar Halk Fırkası" *Tarih ve Toplum Dergisi*, Sayı: 51, Mart 1998, ss. 30-31., s.31.; Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s. 464.

⁸² Çakır, *Osmanlı'da Kadın Hareketi*, s. 127, 129.

⁸³ Tanin, 18 Haziran 1923 ve Vakıf, 19 Haziran 1923'den aktaran Saime Yüceer, a.g.m., s. 137.

⁸⁴ Çakır, *Osmanlı'da Kadın Hareketi*, s. 129.

⁸⁵ Nezihe Muhittin ve Türk Kadını 1931, s. 142-144'den aktaran Saime Yüceer, a.g.m., s.138.

seferde Türk Kadın Birliğinin (TKB) kurulması için 07 Şubat 1924 yılında Valiliğe başvurmuşlar ve böylelikle TKB'yi kurmuşlardır.⁸⁶ Düzenlenen il kongresinde, Nezihe Muhiddin Hanım başkanlığında, Halide Edip, Sabiha Zekeriya, Nakiye Azize, Selma Nigar Faham, Rezzan Emin Hanımlar yönetim kurulunda görev almışlardır. TKB'nin kuruluş amacı;

Siyasi niteliği taşımayan her türlü etkinliği yapmak, kadınlarla ilgili meselelerde, aile ve toplum hayatında, çalışma hayatında, fikir alanında, kadınların ilerlemesi ve yükselmesi için faaliyet göstermek, Medeniyet içerisinde kadının yer almasını sağlamak, kadınları ve genç nesilleri ilerleme anlayışı içerisinde eğitmek, Cumhuriyet rejimini benimsetmek, yoksul ve kimsesiz kadınlara yardımcı olmak ve onları çalışmaya teşvik etmektir.⁸⁷

şeklinde özetlenebilir. TKB bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için kurslar ve konferanslar düzenlemiştir. Dernek, kadınların eğitilmesi ve kadınların yeni meslekler edinmesi konusunda öncülük yapmıştır. Kadınların ehliyet alarak şoförlük yapması için kampanyalar düzenlenmiş, kadın polis yetiştirilmesi ve cezaevlerinde kadın gardiyanlara yer verilmesi gibi isteklerde bulunmuşlardır.⁸⁸

KHF ve TKB'nin başkanı olan Nezihe Muhittin, tüm kanunlara uymaya, her vatandaş gibi vergi vermeye zorunlu olan Türk kadınına seçim hakkı verilmemesine yaptığı itirazını;

Öğretim cins ayırmaksızın bir mecburiyet hükmünde genişletilmiş olmasına binaen Türk kadınının maduniyeti [alt konumda oluşu] mevzubahis olamaz. Halbuki seçim meselesinde seçmenin mutlaka okuma bilmesi de mecburi değildir. Kahvehane köşelerinde miskinane esrar çeken birine verilen bu hak, kendini müdrük, tahsili mükemmel bir kadından esirgenebilir mi ?⁸⁹

sözleriyle ifade etmiştir. 1927 yılına gelindiğinde TKB İstanbul'da yapılan bir kongrede, tüzüğüne siyasal hakların sağlanması için çalışılacağını belirten bir madde girilmiş⁹⁰ bu kongrede kadınlar için oy hakkı istenilmiş ve gelecek yerel seçimlere katılım için girişimde bulunulması kararlaştırılmıştı. Seçimlere katılıma izin

⁸⁶ Mete Kaan Kaynar, a.g.e., s.629.; Hediye Şirin Ak, **Türkiye'de Kadınların Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Katılımı**, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset Bilimi ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, s. 68.

⁸⁷ Kaplan, a.g.e., s. 141.

⁸⁸ Kaplan, a.g.e., s. 141.

⁸⁹ Çakır, **Osmanlı'da Kadın Hareketi**, s. 130.

⁹⁰ Ayşen İçke, **Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri (1935-1991)**, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.36.; Yaprak Zihnioğlu, **Kadınsız İnkılap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği**, Metis Yayınları, 3. Basım, İstanbul, s. 244.

verilmeyeceği anlaşılınca bu hak elde edilinceye kadar mücadeleye devam etme kararı almışlardır.⁹¹

1927 yılında TKB ne ve Nezihe Muhiddin'e yönelik yolsuzluk iddiaları ortaya atılmış ve adeta bir karalama kampanyası başlatılmıştır. Bu iddialar neticesinde; Nezihe Muhiddin ve bazı birlik üyeleri TKB'den uzaklaştırılırken TKB başkanlığına önce Sadiye Hanım daha sonra Latife Bekir Hanım getirilmiştir. 1927-1935 yılları arasında TKB faaliyetlerinin yalnızca hayır işleriyle sınırlı kaldığı görülmüştür.⁹²

Nezihe Muhittin⁹³ bu uzaklaştırmaya rağmen siyasetten uzak kalmamış ve 1930 yılında programında kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanıyacağını ilan eden Serbest Cumhuriyet Fırkası'na katılmıştır. Parti adına evlere dek giderek çalışmalarda bulunmuş, partiye bağlı "Kadın Varlığı" isimli bir derneği kurmak için çalışmış ve 1930 yerel seçimlerinde İstanbul'un Beyoğlu ilçesinden Serbest Cumhuriyet Fırkası tarafından aday gösterilmiştir. 1935 genel seçimlerine de bağımsız olarak giren Nezihe Muhittin her ne kadar milletvekili seçilememiş olsa da⁹⁴ vermiş olduğu mücadele ile hem diğer kadınlara öncü olmuş hem de seçilen milletvekillerinin büyük bir kısmının TKB⁹⁵ üyeleri arasından çıkmasını oluşturan zemini hazırlayan kişi olma sıfatıyla büyük bir başarıya imza atmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte modernleşme yolunda atılan adımlar ile Türk kadınının çağdaş toplumsal değerlere kavuşması için önemli bir çaba gösterilmiştir.⁹⁶ Türk kadınına erkekle birlikte eşit haklar verilmesi hedefi öngörülmüş ancak bunun için kamuoyunun hazır olması beklenilmiştir. Zira Atatürk, kadınlara verilecek haklar konusunda, çok sert tepki gösterecek muhalif bir kitlenin var olduğunu da bilmektedir.⁹⁷ Mustafa Kemal Atatürk, uygun ortamın sağlanması için yurt

⁹¹ Çakır, **Osmanlı'da Kadın Hareketi**, s. 130-131.

⁹² Mete Kaan Kaynar, a.g.e., s. 630.

⁹³ Kız liselerinde müdürlük yapmış Nezihe Muhittin'in çok sayıda öykü ve romanının yanı sıra, 1931'de basılan "Türk Kadını" adlı kitabı, Türkiye'de kadın hareketi tarihi alanında önemli bir kaynak olmuştur. Bkz. Ecevit v.dğr., **Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayın No:1304, s. 190.

⁹⁴ Çakır, **Osmanlı'da Kadın Hareketi**, s. 131.

⁹⁵ Türk Kadın Birliği İstanbul'da 1935 yılında yapılan Uluslararası Birliğin 12'nci Kongresinden sonra, kadınların talep ettikleri haklara ulaşmış olmaları nedeniyle kendini feshettiğini duyurmuştur. Bkz. Aslı Davaz, **Eşitsiz Kız Kardeşlik: Uluslararası ve Ortadoğu Kadın Hareketleri, 1935 Kongresi ve Türk Kadın Birliği**, Yayına Haz.: Ayşegül Sönmezay, 1.Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 747. Kapatılan TKB 14 yıl sonra isminde yapılan küçük bir değişiklik ile Türk Kadınlar Birliği adı altında 1949 yılında yeniden kurulmuştur. Bkz. Davaz, a.g.e., s. 782.

⁹⁶ Leyla Kırkpınar, "Cumhuriyet ve Kadın" **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt.III, Sayı: 8, 1999, ss. 93-114, s. 93.

⁹⁷ Burhan Göksel, "Atatürk ve Kadın Hakları" **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ss.213-235, s. 221.

gezilerinde, çeşitli çevre ve toplantılarda konuşmalar yapmak suretiyle kamuoyunun bu konuda hazır hale gelmesi için uğraş vermiştir.⁹⁸

Kadınların erkeklerle eşit haklara kavuşması aşamalı bir şekilde gerçekleşmiştir. 1923 yılında Mecliste Hüseyin Avni Bey'in "bu hak verilmez, alınır" diye ifade ettiği siyasi haklar zaman içerisinde –pek çok medeni dünya devletinden önce- Türk kadınına verilmiştir.

Kadınlara siyasi hakların verilmesi konusunda I. TBMM üyelerinin büyük bir bölümü şiddetle karşı çıkmakta iken II. TBMM döneminde kadın haklarının verilmesi konusunda ılıman bir iklim hâkim olmuş ve hatta kadınların oy hakkından bile söz edilmeye başlanmıştır.⁹⁹

03 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile laik yapı içinde kız çocuklarına da eğitim hakkı verilmiştir. 1924 Anayasasının 87. Maddesi¹⁰⁰ ile ilköğretimin devlet okullarında parasız ve zorunlu olduğu hükme bağlanınca kız çocuklarının okutulması anayasal güvence altına alınmıştır. Ayrıca bu Anayasa ile yapılan köklü reformlarla toplumun ve devletin çağdaşlaşması hedeflenmiştir.¹⁰¹

04 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren Medeni Kanunla da Türk kadını birey ve aile hukuku yönünden önemli kazanımlar elde etmiştir. Kanunun kabul sürecinde TBMM de yapılan görüşmeler sırasında Adliye Vekili Mahmut Esat Bey (Bozkurt);

Türk tarihinin, bendenizin anlayışına göre, en hazin siması Türk kadınıdır. Yeni lâyihanın aile teşkilâtı ve miras ahkâmı şimdiye kadar istenildiği zaman kolundan tutularak bir esir gibi yerden yere vurulan, fakat ta ezelden hanım olan Türk Annesini lâyük olduğu mevki ihtiramına getirecektir.¹⁰²

sözleriyle Türk kadınının haklarını alma konusunda savunucusu olmuştur. Kabul edilen kanunla birlikte kadınlar için; miras hukukunda kadın-erkek eşitliği kabul edilmiş, tek bir kadınla evliliğe dayalı bir aile sistemi getirilmiş, evliliğin medeni nikah ile yapılması, boşanmanın her iki tarafa da eşit hak olarak tanınması ve mahkemede kadın ve erkeğin şahitliğin eşit kabul edilmesi gibi çok önemli haklar sağlamıştır.¹⁰³

⁹⁸ Afetinan, a.g.m., s. 331-332; Toprak, **Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)**, s. 446.

⁹⁹ Duroğlu, a.g.t., s. 40.

¹⁰⁰ Madde 87. "Kadın, erkek bütün Türkler ilköğretimden geçmek ödevindedirler. İlköğretim Devlet okullarında parasızdır." Bkz. <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1924-anayasasi/>

¹⁰¹ Bülent Tanör, **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)**, Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, s. 329.

¹⁰² **TBMM Tutanak Dergisi**, 2. Dönem, 22. Cilt, 57. Birleşim, s. 230.

¹⁰³ Duroğlu, a.g.t., s. 45.; Atatürk yapmış olduğu modernleşme adımları toplum içinde yaşanan pek çok ikiliği de ortadan kaldırmıştır. Peyami SAFA'nın ifade ettiği gibi; "Artık Tanzimat'ın yarı şer'i, yarı nizami

Medeni haklarına kavuşan Türk kadınının siyasal haklarına kavuşması için 1930'lı yılları beklemesi gerekmiştir. 03 Nisan 1930 tarihinde Belediye Kanunu ile 18 yaşını bitirmiş kadınlara yerel seçimler için seçme hakkı tanınmıştır. 25 yaşını bitirmiş kadınlara ise yerel seçimler için seçilebilme hakkı tanınmıştır.¹⁰⁴ Bu kanun, Türk kadınının siyasal haklarını kullanabilmesine olanak sağlayan ilk adım olması bakımından milat özelliği taşımaktadır.

26 Ekim 1933 tarihinde Köy Kanunu'nun 20. ve 25'nci maddelerinde yapılan değişiklikle kadınlar, muhtar ve ihtiyar meclisi seçimlerinde oy verme ve seçim için aday olma hakkını elde etmiştir.¹⁰⁵ En nihayetinde 05 Aralık 1934 tarihinde anayasa değişikliği¹⁰⁶ ile kadınlara yerel ve ulusal seçimlerde hem seçme hem de seçilme hakkı tanınmıştır.¹⁰⁷

Kadınların bu hakları elde etmesinde; Osmanlı döneminin son zamanlarından itibaren gelen hak talepleri etkili olduğu kadar karar vericilerin de bu konuda hemfikir olması ve gerekli yasa çalışmalarını başlatmaları süreci hızlandıran faktör olmuştur.¹⁰⁸

Türk kadınının seçme ve seçilme hakkına kavuştuğu 1935 yılında, dünya genelinde kadınlara milletvekili seçilme hakkını veren toplam ülke sayısı yalnızca 28 iken, fiili olarak ise seçilme hakkının hayata geçirildiği toplam ülke sayısı ise 17 olmuştur.¹⁰⁹ Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde Türkiye, dünyadaki pek çok ülkeden daha önce bu hakkı Türk kadınına vermiştir.¹¹⁰ Dünyanın medeni ve

mahkemesinden eser kalmayacaktı; artık Türk maarifi yarı mektep yarı medrese içinde bilgi dağıtmayacaktı; artık Enveriye, şu bu gibi yarı şapka yarı külah acayip serpuşlar aramayacaktı; artık yarı alaturka, yarı alafranga musiki olmayacak ve Türk kadını yarı tavuk, yarı insan halinden çıkacaktı. Atatürk'ten evvel, Tanzimat ve Meşrutiyet gibi büyük inkilab hareketleri, yarım adamların yarım adımlarıydı. Milletın başına bütün belaları üşüştüren bu yarımliktı." Bkz. Peyami Safa, **Türk İnkılabına Bakışlar**, Ötüken Neşriyat, 4. Baskı, s. 92.

¹⁰⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, 3. Dönem, 18. Cilt, 43. Birleşim, s. 3.

¹⁰⁵ Yüceer, a.g.m., s. 142.

¹⁰⁶ Anayasanın 10 ve 11. maddeleri değiştirilerek "22 yaşını bitiren erkeklerle birlikte kadınların da mebus seçmek ve 30 yaşını bitiren erkekler gibi kadınların da mebus seçilmek" hakkını tanıyan 5 Aralık 1934 gün ve 2599 sayılı yasa kabul edilmiştir. Bkz. Tefik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950**, 3. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, s. 69.

¹⁰⁷ Resmi Gazete, **Teşkilâtı Esasiye Kanununun 10 ve 11 inci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun**, 11 Kanun-u Evvel 1934, Sayı: 2877, s. 4521; Özer Ozankaya, **Cumhuriyet Çınarı**, T.C. Kültür Bakanlığı Atatürk Dizisi, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Birinci Baskı, 1994, s. 373.

¹⁰⁸ 1934 yılında Türk Ocağı salonunda Ankara'nın aydın kadınlarının bir araya geldiği bir toplantı düzenlenmiş, bu toplantıda siyasi temsil hakkının elde edilmesine yönelik heyecanlı konuşmalar yapılmıştır. Toplantı sonucunda TBMM'ne kadar gösteri yürüyüşü yapılmasına karar verilmiş ve eylem gerçekleştirilmiştir. Aydın bir kadın topluluğunun meclis önünde yüksek sesle konuşmalarından haber alan Atatürk, çevresindekilere "sorun bakalım bu hanımlar ne istiyor?" dediğinde temsil hakkı isteyen kadınların bu tutumu üzerine kadınların bu taleplerinde haklı olduklarını söylemiş ve hemen kanun tasarısı için çalışma direktifini vermiştir. Bkz. Yüceer, a.g.m., s. 142.

¹⁰⁹ Murat Taştan, a.g.t., s. 114.

¹¹⁰ Mustafa Kemal Atatürk ölümü üzerine Hindistan Kadınlar Birliği yayınladığı bildiriye onu "*Kadın haklarının tarihi boyunca gelmiş en büyük savunucularından*" biri addetmiştir. Bkz. Feyvzioğlu, a.g.m., s. 585.

demokratik ülkeleri olarak bilinen pek çok ülkesinde bile bu hak kadınlara Türkiye’den çok daha sonraki yıllarda tanımıştır. Örneğin; Fransa 1944 yılında, İtalya 1945 yılında, Belçika 1948 yılında, Kanada 1960 yılında ve İsviçre 1971 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkını tanımıştır.¹¹¹

Atatürk, şartları elverişli olursa hiçbir alanda erkeklerden geri kalmayacağını ve Avrupalı kadınlardan da geri kalmayacağını şu sözleriyle ifade etmiştir:

Kadınlarımız için asıl mücadele alanı, asıl zafer kazanılması gereken alan, biçim ve kıyıda başarıdan çok, ışıkla bilgi ve kültürle, gerçek faziletle süslenip donanmaktır. Ben muhterem hanımlarımızın Avrupalı kadınlarının aşağısında kalmayacak, aksine pek çok yönden onların üstüne çıkacak şekilde ışıkla, bilgi ve kültürle donanacaklarından asla şüphe etmeyen ve buna kesin emin olanlardanım.¹¹²

Atatürk’ün kadın-erkek eşitliğin insan haklarıyla bir arada gören çağdaş medeniyet öngörüsünde, kadınlar için çıkarılan kanunlar diğer ülkelere göre çok öndedir ama ne yazık ki toplumun ve kadınların bu değişime yeterince hazır olmayışı ilerlemeye yönelik süreci yavaşlatmıştır.¹¹³

Türkiye’de siyasal anlamda da kadın-erkek eşitliğine kavuşulması bazı kesimleri rahatsız etmiş ve madem eşitlik sağlandığına göre, bu noktada tartışma konusu olarak kadınların askerlik hizmetine alınıp alınmayacağı meselesi gündem oluşturmuştur.¹¹⁴ Bu konuda Amerikalı bir gazeteci tarafından Atatürk’e kadınların da askere alınıp alınmayacağı sorulduğunda; Atatürk cevaben, gereksinim olduğunda cins farkı gözetmeksizin, vatanın savunması uğrunda kadınların da görev alabileceğini söylemiştir.¹¹⁵

¹¹¹ Kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmelerinin ülkelere göre tarihsel sıralaması için Bkz. **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, Semra Gökçimen ve diğerleri (Haz.), Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları. s. 1-4.

¹¹² Feyzioğlu, a.g.m., 594.; **Siyasal Modernleşme -Türk Siyasetinde Kadının Temsil Sorunu**, Derleyen; Emine Yavaşgel, Derin Yayınları, İstanbul, s. 74.

¹¹³ Müzeyyen Güler, “Atatürk’ün Kadın Devrimi ve 80 Yıl Sonrası” s.305-316. <http://www.ayk.gov.tr/> s.308.

¹¹⁴ Dönemin Milli Savunma Bakanı Recep Peker, kadınlara hitaben “madem ki Türk Vataniyle ve mukadderatıyla fiili olarak meşgul olmak dileğindediniz, o halde bu fiili meşguliyetin başka bir şerefli cephesi vardır ki sizi oraya davet ederim” diyerek kadınların Meclis’e gireceklerse eğer askerlik de yapmaları gerektiğini ifade ederek erkeklerin yaptığı zorunlu askerlik vazifesini adeta milletvekili seçilebilmenin ön şartı olarak işaret etmiştir. Bkz. Toprak, **Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)**, s. 467.

¹¹⁵ Kırkpınar, a.g.m., s. 109; O yıllarda kadın ve askerlik konusunda, kadınların da konuya bakış açısında farklılıklar mevcuttur. 1935 yılında İstanbul’da yapılan 12’nci Uluslararası Birlik Kongresi için dünyanın farklı ülkelerinden gelen katılımcı kadınlarla yapılan röportajlarda bu soru yöneltildiğinde; kimi kadın katılımcılar kadınların kesinlikle asker olamayacağını kimi katılımcılar ise bunun bir cinsiyet meselesi olmadığından bahisle konunun vicdani bir kanaat olduğu cevabını vererek elbette kadınların asker olabileceğini, burada aslolan meselenin kadınların asker olup olmayacağını isteyip istememesi olduğu cevabını vermişlerdir. Bkz. Davaz, a.g.e., s. 656.

1.5.2. TBMM’de Yer Alan İlk Kadın Milletvekilleri ile 1946 Yılına Kadar Görev Alan Kadın Vekiller (1935-1946)

Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesinden bir yıl sonra 08 Şubat 1935 tarihli seçimlerde Türk kadını ilk defa hem oy kullanmış hem de meclise temsilci göndermiştir. Bu tarih itibariyle, Türk kadınının siyasi temsil hakkını artık kullanabiliyor olması bakımından erkeklerle eşit bir konuma kavuşması, Türk kadını için önemli bir adım olmakla beraber Türk modernleşmesinin de önemli göstergesi olmuştur.

1935 yılı seçimleri, iki dereceli seçim sistemi ve tek parti olarak Cumhuriyet Halk Fırkası’ (CHF) nın bulunduğu bir ortamda yapılmıştır. Daha önceki seçimlerde olduğu gibi bu seçimlerde de büyük ölçüde kadın ve erkek adaylar parti üst kademeleri tarafından belirlenmiştir. Seçimlere gerek ikinci seçmen olarak gerekse milletvekili adayları olarak kadınların ilgisi ve katılımı oldukça fazla olmuştur. Özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde seçimlere katılım % 80’lere ulaşmış ve söz konusu şehirlerde oy verenlerin % 48’e yakınının kadınlardan meydana geldiği ifade edilmektedir.¹¹⁶

Seçime katılan ilk kadın milletvekili adaylarının büyük çoğunluğunun ortak özelliği başarılı, icra ettikleri mesleklerinde başarı sahibi ve Batıyı simgeleyen kültürlü kadınlar olmasıdır.¹¹⁷ TBMM’nin 5. Yasama döneminde ilk defa temsil etme hakkına kavuşan 18 kadın milletvekili¹¹⁸; Mebrure GÖNENÇ (Afyonkarahisar), Hatı ÇIRPAN (Satı Kadın- Ankara), Türkan Örs BAŞTUĞ (Antalya), Sabiha Gökçül ERBAY (Balıkesir), Şekibe İNSEL (Bursa), Hatice ÖZGENER (Çankırı), Huriye ÖniZ BAHA (Diyarbakır), Fatma MEMİK (Edirne), Nakiye ELGÜN (Erzurum), Fakihe ÖYMEN (İstanbul), Ferruh GÜPGÜP (Kayseri), Bahire Bediş Morova AYDİLEK (Konya), Mihri Bektaş (Malatya), Meliha ULAŞ (Samsun), Esmâ NAYMAN (Seyhan), Sabiha GÖRKEY (Sivas), Seniha HIZAL (Trabzon), Benal Nevzad İştâr ARIMAN (İzmir)’dir.¹¹⁹

¹¹⁶ Ayten Sezer, “Türkiye’deki İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclis’teki Çalışmaları” *Atatürk Araştırmaları Dergisi Özel Sayı*, Cilt.14, Sayı: 42, 1998, s. 3.

¹¹⁷ Kaplan, a.g.e., s. 202.

¹¹⁸ Bu seçimlerde 17 kadın milletvekili ilk kez Meclis’e girmiş, 1936 yılında yapılan ara seçimlerde bu sayı 18’e ulaşmıştır. Bkz. *Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009*, s. 16.

¹¹⁹ *TBMM Albümü 1920-2010 1.Cilt (1920-1950)*, (2010), Ankara, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No: 1.

Seçilen kadınların büyük çoğunluğunun eğitim ve kültür seviyeleri oldukça yüksektir. İçlerinde Darülfünun mezunu kadınlar çoğunlukta ve Londra ve Paris Sorbonne mezunu olanlar olduğu gibi yüksek tahsili olmayan “Satı Kadın (Hatı Çırpan)” gibi ve çiftçilikle uğraşan Bursa vekili Şekibe İnel gibi kadınlar da yer almıştır. Satı Kadın, köylü kadınların temsilcisi olarak Atatürk tarafından bizzat önerilmiş ve Ankara’nın tek kadın adayı olarak seçilmiştir. Bu 18 kadın vekilin çoğunluğu; hususi eğitilmiş, seçilmeden önce siyasal deneyimi olanların yanı sıra birkaç dil bilen eğitimci kadınlardı. Bunlardan beşi okul müdürü, altısı belediye meclisi üyesi, ikisi çiftçi ikisi öğretmen, biri muhtar, biri doktor, biri de emekli eğitimciydi.¹²⁰

İlk kadın milletvekilleri meclis kürsüsünde söz aldıklarında ilk önce Atatürk’e teşekkürlerini ve minnettarlık duygularını ifade etmişlerdir.

Kadınların mecliste yaptıkları konuşmaların içeriği incelendiğinde; daha çok mesleki bilgi alanları olan eğitim ve sağlık konuları yoğunluk konuştukları görülmektedir. Getirdikleri öneriler, kızların eğitim seviyelerinin yükseltilmesi, sağlık sorunlarının halledilmesi ve özellikle küçük yaştaki çocukların sağlık, eğitim ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi doğrultusundadır. Ayrıca kadın milletvekillerinin kendi seçim bölgelerindeki çalışmaları ve özellikle sahip oldukları meslekleriyle ilgili olarak etkinliklerde buldukları bilinmektedir.¹²¹

Atatürk kadın vekil sayısını sonraki seçim dönemlerinde artırarak sayıyı iki katına yani 36 milletvekiline çıkarmayı planlamasına karşın ömrü bunu gerçekleştirmeye yetmemiştir.¹²² 1939 seçimlerinde milletvekili sayısı 28 artarak 428’e çıkmış, kadın milletvekili sayısı ise 16’ya düşmüştür. 6’ncı yasama döneminde (1939-1943) Milletvekili olan kadınlar; Salise ABANOZOĞLU (Trabzon), Hacer DİCLE (Kastamonu), Türkan ÖRS BAŞTUĞ (Antalya), Meliha ULAŞ (Samsun), Muammer DEVELİ (Tokat), Benal Nevzad (İŞTAR) ARIMAN (İzmir), Belkıs (Rauf) BAYKAN (Ankara), Nakiye ELGÜN (Erzurum), Sabiha Gökçül ERBAY (Samsun), Mebrure GÖNENÇ (Afyonkarahisar), Mergube GÜRLEYÜK (Sivas), Sıddıka Mümine Şemsa İŞCEN Seyhan (Adana), Fatma MEMİK (Edirne), Mihri İffet PEKTAŞ (Malatya), Fakihe ÖYMEN (İstanbul), Şehime YUNUS (İzmir)’dur.¹²³

¹²⁰ TBMM Albümü 1920-2010, 1.Cilt (1920-1950); Sezer, a.g.m., s. 6.

¹²¹ Sezer, a.g.m., s.7.

¹²² Yüceer, a.g.m., s.147.

¹²³ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009, s. 440-446.

Bu dönemde, yeniden seçilerek vekillik görevine devam eden 7 kadın vekil milletvekilliği ödevini benimsemiş ve siyasi temsil arenasından geri adım atmamıştır. Bu dönemin vekillerin çoğunun mesleği öğretmenliktir.

Yedinci yasama döneminde (1943-1946) Mecliste temsil edilen milletvekili sayısında bir önceki döneme göre 26 artış sağlayarak 455'e ulaşmış, kadın milletvekili sayısı ise aynı rakamı korumuş ve 16 kadın milletvekili TBMM'de görev almıştır. Bunlar; Salise ABANOZOĞLU (Trabzon), Emine Mebrure AKSOLEY (Ankara), Muammer DEVELİ (Tokat), Benal Nevzad (İŞTAR) ARIMAN (İzmir), Belkıs (Rauf) BAYKAN (Ankara), Nakiye ELGÜN (Erzurum), Sabiha Gökçül ERBAY (Samsun), Mebrure GÖNENÇ (Afyonkarahisar), Hasene ILGAZ (Hatay), Sıddıka Mümine Şemsa İŞCEN, [Seyhan (Adana)], Fatma MEMİK (Edirne), Fakihe ÖYMEN (İstanbul), Mihri İffet PEKTAŞ (Malatya), Şehime YUNUS (İzmir), Tezer TAŞKIRAN (Kastamonu), Saâda Emin KÂATÇILAR (Manisa).¹²⁴

Bu dönemde görev alan kadın milletvekillerinin 4'ü ilk defa seçilmiş, 12'si yeniden milletvekili olarak görevine devam etmiştir.

Tek partili dönemin kadın milletvekilleri kadın ve eğitimci kimliklerini ön planda tutarak eğitim, çocuk, sağlık ve sosyal güvenlik konularında çalışmalar yapmış¹²⁵, bu yönüyle Türk kadınının modernleşme sürecinde birer örnek teşkil etmişlerdir.

Tek partili dönemin kadın milletvekillerin siyasal haklarının elde etmesine ve Mecliste koltuk sahibi olmalarına, dönemin erkek vekilleri ve toplumun ileri gelen erkek aydınlarının verdiği katkı pek tabii yadsınamaz. Çağdaş uygarlık seviyesine çıkmak ancak kadın ve erkeğin müsavat haklarla donatılması ve birlikte hareket ederek toplumun gelişmişlik düzeyinin artırılması arzu edilen durumdur. Zira bir terazinin iki ayrı kefesinde yer alan kadın ve erkeğin ancak eşit koşullarda dengede durabileceği aksi takdirde biri lehine ağırlığın artması halinde toplumsal dengenin de bozulacağı aşikârdır.

Aşağıda verilen tablo incelendiğinde tek partili dönemin kadın vekillerinin her ne kadar temsil oranı erkeklere oranla az olsa da, çok partili hayata geçişte kadın vekiller bir daha bu rakamlara ulaşamamıştır. Ancak 2007 tarihinden itibaren kadın

¹²⁴ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009, s. 440-446.

¹²⁵ İçke, a.g.t., s.108.

vekillerin sayısında artış görülmüş, 1946-2007 tarih aralığı kadın vekillerin temsil oranı %4,5 oranının altında kalmıştır.¹²⁶

Tablo 1. TBMM'nin Tek Partili Döneminde Kadın Milletvekili Sayıları ve Temsil Oranı

DÖNEMİ	YILLAR	TOPLAM MİLLETVEKİLİ SAYISI	KADIN MİLLETVEKİLİ SAYISI	ORANI
5. Dönem	1935-1939	399	18	% 4,5
6. Dönem	1939-1943	429	16	% 3,7
7. Dönem	1943-1946	455	16	%3,5

Kaynak: Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009, s. 19.

Çok partili hayata geçişle birlikte, çok sesli ortamın iktidar ve muhalefette Mecliste vücut bulması- demokrasinin göstergesi olması bakımından yeterli görülmüş, bu bağlamda modernleşme için adeta vitrin görevi gören kadınlara artık ihtiyaç hissedilmemiştir. İşte tam da bu noktada kadınların kendi temsil hakları için mücadele etmesi arzu edilse de kadınlar kendilerine -altın tepsi içinde sunulan- kolaylıkla teslim edilen temsil hakları için artık mücadele ederek kazanmaları gerekeceğini ileri yıllarda öğreneceklerdir.

¹²⁶ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009, s. 19.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞLE BİRLİKTE SİYASAL HAYATTA ROL ALAN KADIN MİLLETVEKİLLERİ

2.1. 1946-1960 Arası Dönemdeki Seçimler ve Sonuçları

Türk siyasal hayatında kalıcı olarak çok partili hayata geçiş, Demokrat Parti'nin kurulması ve 1946 yılında TBMM'de sandalye sahibi olması ile başlamıştır. 1946 yılından 1960 askeri müdahalesine kadar geçen 14 yıl boyunca toplam 4 seçim dönemi yaşanmıştır. Bu 4 seçim döneminde kadın milletvekillerin temsil oranı Tablo 2 de gösterdiği gibidir.

Tablo 2. 1946-1960 Yılları Arası TBMM'nin Kadın Milletvekili Sayıları ve Temsil Oranı

DÖNEMİ	YILLAR	TOPLAM MİLLETVEKİLİ SAYISI	KADIN MİLLETVEKİLİ SAYISI	ORANI
8. Dönem	1946-1950	454	9	% 2
9. Dönem	1950-1954	472	3	% 0,6
10. Dönem	1954-1957	535	4	%0,7
11. Dönem	1957-1960	587	8	% 1,3

Kaynak: Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009, s.19.

Yukarıdaki tabloya bakıldığında çok partili hayata geçişle birlikte kadın milletvekillerinin temsil oranının tek partili döneme kıyasla azaldığı ve %0,6 oranına kadar düştüğü görülmektedir. Bunun nedeni olarak; çok partili hayata geçişle birlikte siyasi rekabetin başladığı¹²⁷ ve kadınlar için daha evvelen erkekler tarafından verilen desteğin bu rekabet ortamında azaldığını söylemek mümkündür. Kadınların da bu rekabet ortamında, mecliste yer alma isteğinin yeterince kuvveti olmaması ve parti

¹²⁷ Serpil Çakır, **Erkek Kulübünde Siyaset**, Birinci Baskı, İstanbul, Sel Yayıncılık, s. 211.

listelerinde kendilerine yer bulamamaları gibi sebeplerle kadın milletvekili sayısında ciddi bir azalma görülerek ¹²⁸ tek haneli rakamlara düşmüştür.

2.1.1. 1946 Seçimleri ve 8'inci Yasama Dönemi

4918 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu ile iki dereceli seçim sistemi, tek dereceli çoğunluk seçim sistemine dönüştürülmesi ile ilk defa 21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan seçimlerde uygulanmıştır. Ancak "açık oy, gizli tasnif" yöntemi yerini korumuştur. Bu seçimlere CHP dışında, Milli Kalkınma Partisi (MKP) ve DP de katılmıştır. Bu seçim döneminde gündemi yeni kurulan DP ilişkin haberler doldururken kadın ve siyaset konusu basında kendisine pek yer bulamamıştır. ¹²⁹

Bu seçimlerde meclise giren kadın milletvekillerinin isimleri, seçim bölgeleri, partileri, aldıkları oy miktarları, tahsilleri, meslekleri ve akademik yeterlilikleri şöyledir:

Tablo 3. 8.nci Dönem Kadın Milletvekilleri Hakkında Bilgiler

S. Nu	Milletvekili Adı Soyadı	Seçim Bölgesi	Partisi	Alınan Oy Miktarı	Dönemler	Tahsili	Mesleği	Yabancı Dil
1.	Emine Mebrure AKSOLEY	Ankara	CHP	1.414	7 ve 8'nci dönemler	Ankara Hukuk Fakültesi	Eğitimci	Almanca Fransızca
2.	Fakihe ÖYMEN	Ankara	CHP	138.771	5,6,7 ve 8'nci dönemler	Darülfünun Edebiyat Fakültesi Coğrafya	Öğretmen	---
3.	Zehra BUDUNÇ	Bursa	CHP	102.384	8'nci dönem	Ortaokul	Öğretmen	---
4.	Hasene ILGAZ	Çorum	CHP	51.052	7 ve 8'nci dönemler	İstanbul Kız Öğretmen Okulu	Öğretmen Yazar	Fransızca
5.	Benal Nevzad (İŞTAR) ARIMAN	İzmir	CHP	115.686	5,6,7 ve 8'nci dönemler	Sorbonne Üniversitesi , Edebiyat Fakültesi	Yazar	Fransızca Rumca Farsça

¹²⁸ Ömer Faruk Gençkaya, "Kadın Milletvekillerinin Yasama ve Denetim Faaliyetleri ve Rollerini (1935-2007)" **Yasama Dergisi** 1., ss.5-34, s.14-15.

¹²⁹ Ayşegül Yaraman, **Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili: Dişiliksiz Siyaset**, 2. Basım, Bağlam Yayınları, İstanbul, s.106.

Tablo 3. (Devamı)

6.	Latife Bekir ÇEYREKBAŞI	İzmir	CHP	115.724	8'nci dönem	Lise	Fransızca Öğretmeni	Fransızca Rumca
7.	Tezer TAŞKIRAN	Kars	CHP	132.431	7, 8 ve 9'uncu dönemler	İstanbul Ünv. Felsefe Bölümü	Öğretmen	Fransızca İngilizce Almanca
8.	Makbule DIBLAN	Seyhan	CHP	46.902	8'nci dönem	İstanbul Tıp Fakültesi	Doktor	İngilizce
9.	Zekiye MOLAOĞLU (DRANAZ)	Trabzon	CHP	174.960	8'nci dönem	İstanbul Ünv. Matematik Bölümü	Öğretmen	İngilizce Fransızca

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; TBMM'nin 8'nci yasama döneminde CHP'den 9 kadın milletvekili seçildiği bu milletvekillerinin 5'inin bir önceki dönem de vekillik yaptığı, 4'ünün ise ilk defa seçildiği görülmektedir. Ayrıca yine tabloya bakarak; kadın vekillerin 6'sının öğretmen, 1'inin eğitimci, 1'inin yazar ve 1'inin doktor olduğunu, sadece 2 vekil dışında diğerlerinin yüksel tahsil sahibi olduğunu ve 7'sinin yabancı lisan bildiğini anlamaktayız.

Bu seçimlerde DP, sadece 61 sandalyeye¹³⁰ sahip olabilmiş ve kadın milletvekili temsilcisi çıkaramamıştır.

2.1.2. 1950 Seçimleri ve 9'uncu Yasama Dönemi

14 Mayıs 1950 seçimleri 5545 sayılı Kanun'un¹³¹ birinci maddesinde geçtiği üzere, ilk defa gizli oy açık tasnif usulü¹³² ile gerçekleşmiş ve TBMM'nin 9'nci yasama döneminde DP 416 milletvekili alarak¹³³ iktidarı göğüslemiş, CHP 69 milletvekili olarak artık muhalefet partisi olarak Mecliste yerini almıştır.¹³⁴ LEWIS'e göre; CHP'nin

¹³⁰ Gökhan Atılgan v.dğr., **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Siyasal Hayat**, 1.Basım, Yordam Kitap:254, İstanbul, s. 370.

¹³¹ Milletvekilleri Seçimi Kanunu (1950), T.C. Resmi Gazete, 5545, 21 Şubat.

¹³² Tefvik Çavdar, a.g.e., s.63.; Ebru Çoban "Çok Partili Hayata Geçişin İlk Kadın Milletvekilleri ve Faaliyetleri (1950-1954)" **TAD**, 2019, Cilt.38, Sayı: 65, ss. 361-393, s. 364.; Elif Onur, **1950'lerde Türkiye'de Kadının Sosyal Statüsü**, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (2019), Bilecik, s. 99.

¹³³ Gökhan Atılgan v.dğr., a.g.e., s. 427.

¹³⁴ Şevket Süreyya Aydemir, **Menderes'in Dramı**, 7. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul. s.138.; Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, 2. Baskı, Hil Yayıncılık, s. 45.

27 yıllık iktidarını demokratik bir yöntem olan seçimle DP'ye devretmesi Türk halkının siyasi olgunlaşmasının da bir göstergesi olmuştur.¹³⁵

Çok partili hayata geçişin kadın vekiller için olumsuz getirisi, siyasi rekabetin kızışması neticesinde kadın vekil adayların parti listelerinde kendilerine yeteri kadar yer bulamamasıdır. Toplam 472 vekilin seçileceği bu seçimler öncesinde parti listelerinde CHP 6, DP ve MP ikişer kadın aday olmak üzere ancak 10 kadın vekil aday göstermiştir.¹³⁶ İsmet İnönü yurt gezilerinde, en fazla kadın adayın kendi listelerinde yer aldığı altını bilhassa çizmiştir.¹³⁷ Bu seçimlerde meclise giren kadın milletvekillerinin isimleri, seçim bölgeleri, partileri, aldıkları oy miktarları, tahsilleri, meslekleri ve akademik yeterlilikleri şöyledir:

Tablo 4. 9'uncu Yasama Dönemi Kadın Milletvekilleri Hakkında Bilgiler

S. Nu	Milletvekili Adı Soyadı	Seçim Bölgesi	Partisi	Alınan Oy Miktarı	Dönemler	Tahsili	Mesleği	Yabancı Dil
1.	Nazlı TLABAR	İstanbul	DP	233.062	9,10 ve 11 nci dönemler	Almanya Heidelberg'de Felsefe Bölümü	Serbest Gazeteci	İngilizce Fransızca Almanca Rumca
2.	Halide Edip ADIVAR	İzmir	Bağımsız	189.730	9'uncu dönem	Üsküdar Amerikan Kız Koleji	Yazar, Eğitimci	İngilizce Fransızca
3.	Tezer TAŞKIRAN	Kars	CHP	83.411	7, 8 ve 9'uncu dönemler	İstanbul Üniv. Felsefe Bölümü	Öğretmen	Fransızca İngilizce, Almanca

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; seçimlerin sonucunda; CHP'den 1 kadın milletvekili DP'den 1 kadın milletvekili ve DP listesinden bağımsız olarak 1 kadın milletvekilli olmak üzere 3 kadın milletvekili seçildiği görülmektedir. Tezer TAŞKIRAN CHP milletvekili olarak yeniden seçilirken, Nazlı TLABAR ile Milli

¹³⁵ Bernad Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 9. Baskı. Ankara, s. 302.

¹³⁶ Çalışlar, a.g.e., s. 448.

¹³⁷ Duygu Çelik, **Demokrat Parti Dönemi'nde Kadın Hakları (1946-1960)**, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019, Tokat, s. 33.

Mücadele Dönemi'nde aktif rol alan Halide Edip ADIVAR ise ilk defa bu dönemde milletvekili seçilmiştir. Kadın vekillerin 1'i öğretmen, 1' eğitimci ve 1'i yazardır. 3'ü de yüksel tahsil sahibi ve en az 2 en fazla 4 yabancı lisan bilmektedir.

2.1.3. 1954 Seçimleri ve 10'uncu Yasama Dönemi

02 Mayıs 1954'te yapılan seçimlerde DP 503 milletvekili, ana muhalefet partisi olan CHP ise 31 milletvekili çıkartmıştır.¹³⁸ Kadın milletvekili olarak ise sadece 4 vekil mecliste kendine yer bulabilmiştir. 1950 seçimlerinde kadınlar için yaşanan durgunluk 1954 seçimlerinde de devam etmiştir. Seçim öncesinde partilerin milletvekili aday listelerinde kadınların yeterince yer bulamamalarına dikkat çeken tek tük yazılar basında yer almış¹³⁹ olsa da bu konu kamuoyunda pek rağbet bulamamıştır.

Tablo 5. 10'uncu Dönem Kadın Milletvekilleri Hakkında Bilgiler

S. Nu	Milletvekili Adı Soyadı	Seçim Bölgesi	Partisi	Alınan Oy Miktarı	Dönemler	Tahsili	Mesleği	Yabancı Dil
1.	Aliye TEMUÇİN (COŞKUN)	Ankara	DP	176.507	10'ncu dönem	Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu	Öğretmen	----
2.	Edibe SAYAR	Zonguldak	DP	130.302	10'ncu dönem	Ankara Üniv. Hukuk Fakültesi	Serbest Avukat	Fransızca
3.	Nazlı TLABAR	İstanbul	DP	316.310	9,10 ve 11 nci dönemler	Almanya Heidelberg'de Felsefe Bölümü	Serbest Gazeteci	İngilizce
4.	Nuriye Ferhan PINAR (ERDEM)	İzmir	DP	229.799	10'uncu ve 11'inci dönemler	Fransa Bordeaux Üniv. Kimya ve Tabii İlimler Bölümü	Jeoloji Doçenti	Fransızca İngilizce Almanca İtalyanca

¹³⁸ Fatma Alev Atayakul, **Türkiye'de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 230.

¹³⁹ Yaraman, a.g.e., s.119.

TBMM'nin 10'uncu yasama dönemi kadın vekillerine ilişkin yukarıdaki tablo incelendiğinde görülen; tamamı DP'den 4 kadın milletvekili seçildiği ve 1'inin bir önceki dönem de vekillik görevi yapmış, 3'ünün ise ilk defa seçilmiş olduğudur. Kadın vekillerin 1'i öğretmen, 1' avukat, 1'i serbest gazeteci ve 1'i jeoloji doçentidir. 4'ü de yüksel tahsil sahibi ve 3 kadın vekil yabancı lisan bilmektedir.

2.1.4. 1957 Seçimleri ve 11'inci Yasama Dönemi

1954-1957 yılları arasında baş gösteren ekonomik sıkıntılar ve DP iktidarına yönelik eleştiriler ve iktidar tarafından muhalefete yapılan sertleşmeler, 1957 seçimlerine gelindiğinde kadının giderek azalan simgesel öneminin yeniden kullanılabilceği bir ortamı hazırlamıştır.¹⁴⁰ Bu seçimlerde DP aday listelerinde 9 kadın vekil adayına yer vermiştir.¹⁴¹

1957 seçimleri sonucunda; DP 424 milletvekili, ana muhalefet partisi olan CHP ise 178 milletvekili çıkartmıştır.¹⁴² 1954 seçimlerine göre kadın vekil sayısı iki katına çıkarak 4'ten 8'e yükselmiştir. Neticede kadın vekillerin sayısı görece artsa da meclisteki etkinlikleri önceki dönemlere göre azalmıştır.

Tablo 6. 11'inci Dönem Kadın Milletvekilleri Hakkında Bilgiler

S. Nu	Milletvekili Adı Soyadı	Seçim Bölgesi	Partisi	Alınan Oy Miktarı	Dönemler	Tahsili	Mesleği	Yabancı Dil
1.	Übeyde ELLİ	Ankara	CHP	178.458	11'inci dönem	Lise	Ev işi	Fransızca
2.	Emine Piraye LEVENT	Aydın	DP	109.839	11'inci dönem	İstanbul Eczacılık Fakültesi	Eczacı, Öğretmen	----
3.	Hilal ÜLMAN	Bursa	DP	156.508	11'inci dönem	İstanbul Edebiyat Fakültesi Tarih	Tarih Öğretmeni	Fransızca İngilizce

¹⁴⁰ Yaraman, a.g.e., s. 122; 1957 seçimleri öncesinde "muhalefet anti-demokratik olarak nitelendirdiği kanun ve uygulamaların değişmesini pahalılığın sona ermesini ister ve taahhüt ederken; iktidar ne siyasi ne de iktisadi alanda eleştiri kabul etmeyip, sıkıntıların geçici olduğunu vurguluyordu." Bkz. Atayakul, a.g.t. s. 366.

¹⁴¹ Atayakul, a.g.t., s.420.

¹⁴² Atayakul, a.g.t., s.381.

Tablo 6. (Devamı)

4.	Ayşe GÜNEL	İstanbul	DP	315.602	11'inci dönem	Çanakkale Fransız Mektebi	Öğretmen	Fransızca
5.	Arife Necla TEKİNEL	İstanbul	DP	315.900	11 ve 17'nci dönem	İstanbul Ün.v. Hukuk Fakültesi	Serbest Avukat	İtalyanca Fransızca Latince
6.	Nazlı TLABAR	İstanbul	DP	233.062	9,10 ve 11 nci dönemler	Almanya Heidelberg' de Felsefe Bölümü	Serbest Gazeteci	İngilizce
7.	Nimet Perihan ARIBURUN	İzmir	DP	217.655	11'inci dönem	Ankara Ün.v. Hukuk Fakültesi	Avukat	İngilizce Fransızca Farsça
8.	Nuriye Ferhan PINAR (ERDEM)	İzmir	DP	217.423	10'uncu ve 11'inci dönemler	Fransa Bordeaux Ün.v. Kimya ve Tabii İlimler Bölümü	Jeoloji Doçenti	Fransızca İngilizce Almanca İtalyanca

Yukarıdaki tabloya baktığımızda; TBMM'nin 11'inci yasama döneminde tamamı DP'den 7, CHP'den 1 kadın milletvekili seçilmiş olup 2'si bir önceki dönem de vekillik görevi yapmış, 7'si ise ilk defa seçilmiştir. Kadın vekillerin 3'ü öğretmen, 2'si avukat, 1'i serbest gazeteci, 1'i jeoloji doçenti ve 1'i ev hanımıdır. 7'si yüksel tahsil sahibi ve 1'i lise mezunudur. 7 kadın vekil yabancı lisan bilmektedir.

2.2. 1946-1960 Arası Dönemde Meclise Giren Kadın Milletvekilleri¹⁴³

2.2.1. Emine Mebrure AKSOLEY¹⁴⁴

TBMM'de 7'nci ve 8'nci dönem milletvekilliği yapan AKSOLEY, 10 Ağustos 1902 yılında Selanik'te doğmuştur.¹⁴⁵ İstihkâm binbaşı rütbesinden emekli olan Halit

¹⁴³ Tezer TAŞKIRAN ve Nuriye Ferhan PINAR (ERDEM) 2'şer dönem, Nazlı TLABAR 3 dönem vekillik yapmıştır. Vekillerin tekrar eden görevleri sebebiyle, söz konusu 8'inci, 9'uncu, 10'uncu ve 11'inci yasama döneminde 20 farklı kadın vekilin özgeçmişini incelenmiştir.

¹⁴⁴ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamentarler 1935-2009**, s. 49. Söz konusu kaynakta tam adı Emine Mebrure AKSOLEY olarak ifade edilmiştir. TBMM Milletvekilleri Tercüme-i Hal Kağıdında ise ismi sadece Mebrure AKSOLEY olarak geçmektedir.

¹⁴⁵ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı** - Mebrure AKSOLEY, 01 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/HT_1176_1_7.pdf adresinden erişildi.

Güran Bey ve Fatma Hanım'ın kızıdır.¹⁴⁶ Büyükbabası 3'ncü Ordu Eslaha [Silah, muharebe ve cenk âlet ve edevâtı] Müfettişi Birinci Ferik [korgeneral-tümgeneral rütbelere eşit] Mehmet Sezai Paşa, annesinin babası ise Lüleburgaz'da çiftçi Ali Aşkı Bey'dir.¹⁴⁷

Emine Mebrure AKSOLEY, 1'nci Dünya Savaşı'nda Bandırma ve Alaşehir'de bulunmuş, mütareke ve işgal yıllarında İzmir'de başladığı lise tahsilini İstanbul Çamlıca Lisesi'nde 1921'de bitirmiş, babasının Milli Mücadele'ye katılmasıyla Ankara'ya gelmiştir.¹⁴⁸ Milli Mücadele sırasında Keskin İlkokulu'nda fahri öğretmenlik yapmış, Ankara ili Çankaya ilçesinde hususi bir ilkokul açmıştır.¹⁴⁹

1923 tarihinde Dr. Mühendis Yarbay İhsan AKSOLEY'le¹⁵⁰ izdivaç yapmış¹⁵¹, eşinin görevi nedeniyle uzun süre Almanya'da ve kısa sürelerde Fransa, İngiltere ve Macaristan'da bulunmuştur. Almanya'da sosyal kurumlarda araştırmalar yapmıştır.¹⁵² "Kadın yurduna nasıl faydalı olur?" konularında araştırmalar yapmıştır.¹⁵³

1935'te Ankara Hukuk Fakültesi'ne başlamış, 1938'de mezun olmuştur. Aynı yıl Ankara Halkevi Köycülük iş koluna girmiş, 1939'da Erzincan felaketzedelerine yardım komitesiyle işbirliği yapmıştır. 1940-41 yıllarında Yardım Sevenler Derneği'nin genel sekreterliğini ve ikinci başkanlığını yapmıştır. Türk Kadınlar Birliği'nin kurucuları arasında yer almış ve genel başkanlığını yürütmüştür.¹⁵⁴

7'nci ve 8'inci dönem Ankara Milletvekili yapan AKSOLEY, 41 yaşında milletvekili seçilmiş ve mecliste; maliye, dilekçe, milli savunma ve çalışma komisyonlarında görev almıştır.¹⁵⁵ Vekillik görevinden sonra CHP içinde çeşitli görevlerde bulunmuştur. 27.05.1960 tarihinde Milli Birlik Komitesi tarafından yeni

¹⁴⁶ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 49.

¹⁴⁷ Cemile Şahin, **Türk Parlamentosundaki Kadın Milletvekilleri (1932-2007)**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2010, s. 79.

¹⁴⁸ Cemile Şahin, a.g.t., s.79-80.

¹⁴⁹ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Mebrure AKSOLEY, 01 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/HT_1176_1_7.pdf adresinden erişildi.

¹⁵⁰ Eşi İhsan AKSOLEY Tuğgeneral rütbesinden emekli olmuştur. Bkz. **TBMM Milletvekilleri Tercüme-i Hal Kağıdı**, Mebrure AKSOLEY, 01 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/HT_1176_1_7.pdf adresinden erişildi.

¹⁵¹ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Mebrure AKSOLEY, 01 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/HT_1176_1_7.pdf adresinden erişildi; Cemile Şahin, a.g.t., s. 80.

¹⁵² **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 49.

¹⁵³ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Mebrure AKSOLEY, 01 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/HT_1176_1_7.pdf adresinden erişildi.

¹⁵⁴ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 49-50.

¹⁵⁵ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 50.

anayasa ve seçim kanununu hazırlamak üzere Kurucu Meclis'te CHP temsilcisi olarak yer almış, Cumhuriyet Senatosu'nun 1964'te yapılan üçte bir yenileme seçiminde CHP adayı olarak İstanbul üyeliğine seçilmiştir.¹⁵⁶

Evli, 2 çocuklu olup¹⁵⁷ Almanca ve pek az da Fransızca bilen AKSOLEY, 2 Mart 1984 yılında 82 yaşında vefat etmiştir.¹⁵⁸

2.1.2. Fakihe ÖYMEN

TBMM'nin ilk kadın milletvekillerinden olan ÖYMEN, 1900'de İşkodra'da [Kuzey Arnavutluk'un en büyük şehri] doğmuştur. Babası İsmail Efendi annesi Azize Hanım'dır.¹⁵⁹ Eşi Mehmet Edip Bey'le evlenmiş ve 2 çocuğu vardır. Darülfünun Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nü 1923'te bitirmiştir. 1922 yılında memurluğa başlamış, Bursa Kız Muallim Mektebi'nde Tarih-Coğrafya Öğretmenliği ve Maarif Cemiyeti Kız Lisesi'nde müdürlük yapmıştır.¹⁶⁰

5'nci, 6'ncı, 7'nci yasama dönemlerinde İstanbul milletvekili olarak, 8'nci yasama döneminde Ankara milletvekili olarak görev yapmıştır. 35 yaşında milletvekili seçilen ÖYMEN mecliste; Bütçe Komisyonu Üyeliği ve Seçim Tutanaklarını İnceleme Komisyonu'nda görev almıştır.¹⁶¹

6 Nisan 1983'te 83 yaşında Ankara'da ölmüş, Cebeci Asri Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir.¹⁶² Milletvekili seçildiğinde evli ve çocuğu yoktur.¹⁶³

2.1.3. Zehra BUDUNÇ

8'nci dönem Bursa milletvekili olan BUDUNÇ, 1896 Selanik doğumludur. Babası Mustafa Hakkı Bey Annesi Servet Hanım'dır. Kalkandelen, Tekirdağ, Dedeoğaç ve Bursa İnas Rüştiyelerinde öğretmenlik ve müdürlük yapmıştır. Bursa'da kendi

¹⁵⁶ Cemile Şahin, a.g.t., s. 80.

¹⁵⁷ Milletvekilliği döneminde çocuğu olmadığı bilgisi yer almaktadır. Bkz. **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Mebrure AKSOLEY, 01 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/HT_1176_1_7.pdf adresinden erişildi.

¹⁵⁸ Cemile Şahin, a.g.t., s.80,100, **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s.49.

¹⁵⁹ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 303.

¹⁶⁰ Cemile Şahin, a.g.t., s.40-41. Bu kaynakta Fakihe ÖYMEN'in bir oğlu olduğu bilgisi verilmiş ancak **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 303. künyeli kaynakta 2 çocuğu olduğu bilgisi yer almaktadır.

¹⁶¹ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 304.

¹⁶² Cemile Şahin, a.g.t., s. 41.

¹⁶³ **TBMM Mebusları için Tercümei hal Kağıdı**, Fakihe ÖYMEN, Tercüme-i Hal Kağıdında sadece künye bilgileri yer almış, kısa özgeçmiş bölümü boş bırakılmıştır. 02 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_930_1_5.pdf adresinden erişildi.

teşebbüsü ile “Bizim Mektep” adında bir özel okul kurmuştur. Ana, ilk ve orta kısımlarını içine alan bu okulu 10 yıl boyunca yaşatmıştır.¹⁶⁴

Zehra BUDUNÇ, Milli Mücadele döneminde istihbarat toplayarak ve eğitimci kimliği ile katkı sağlamış bir milletvekilidir.¹⁶⁵ Bursa ilinin Yunanlılar tarafından işgali yıllarında, Garp Cephesi Komutanlığı'nın emrinde istihbarat işlerinde çalışırken tutuklanarak Selanik'e ve Milas adasına götürülmüş, dönüşünde tekrar okulunun başına geçmiştir.¹⁶⁶

1930 yılında ilk kadın üye ve CHP adayı olarak, Bursa Belediye Meclisi'ne girmiş ve 1942 yılına kadar üç seçim döneminde de üye olarak görev almıştır. Bu süre içinde ilk dönemde belediye encümeninde, diğer iki dönemde de belediye meclisi tarafından üyeliği devam etmek üzere belediye başkan yardımcılığına seçilerek görevine devam etmiştir. Bursa İl Özel Meclisi'ne Orhaneli ilçesinden üye seçilerek dört yıl bu görevde çalışmıştır.¹⁶⁷

CHP adayı olarak müntehibi sanilik [İkincil seçmen]¹⁶⁸, Halkevinde köycülük ve yayın komiteleri üyeliği ve başkanlığı, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay, Türk Hava Kurumu idare kurulları üyeliği ve ikinci başkanlık görevlerini yapmış, Bursa Hava Kurumu'nda büro şefi olarak çalışmıştır.¹⁶⁹

50 yaşında milletvekili seçildiğinde CHP Bursa İl İdare Kurulu üyesi olan BUDUNÇ, bekârdır. Mecliste; Sayıştay ve Milli Savuma Komisyonları üyeliklerinde görev almıştır.¹⁷⁰ TBMM tercüme-i hal belgesinde yabancı dil bildiğine dair bilgi bulunmamaktadır.¹⁷¹ 25 Mayıs 1956 tarihinde 60 yaşında vefat etmiştir.¹⁷²

¹⁶⁴ TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı, Zehra BUDUNÇ, 03 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1360_1_8.pdf adresinden erişildi.

¹⁶⁵ Cemile Şahin, a.g.t., s. 93.

¹⁶⁶ TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı, Zehra BUDUNÇ, 03 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1360_1_8.pdf adresinden erişildi.

¹⁶⁷ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009, s. 119-120.

¹⁶⁸ 1946'ya kadar milletvekili seçimleri, iki dereceli olmuştur. 'iki dereceli' seçimde, halk, doğrudan milletvekillerini değil, müntehib-i sani'leri seçiyor; müntehib-i sani'ler de TBMM'ye girecek milletvekillerini belirliyorlardı.

¹⁶⁹ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009, s. 120.

¹⁷⁰ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009, s. 120.

¹⁷¹ TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı, Zehra BUDUNÇ, 03 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1360_1_8.pdf adresinden erişildi.

¹⁷² Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009, s. 119.

2.1.4. Hasene ILGAZ

7'nci yasama döneminde Hatay'dan ve 8'nci yasama yılında Çorum'dan milletvekili seçilen ILGAZ, 1902 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Safranbolu'lu Mehmet Fevzi Bey, annesi Kemaliye'li Hatçe (Hatice) Hanım'dır.¹⁷³

İstanbul Kız Öğretmen Okulu'ndan mezun olmuş ve İstanbul Üniversitesi'nde edebiyat ve devrim tarihi derslerini takip etmiştir. 1920 yılında ressam Sabri Bey ile evlenmiş, Perihan isiminde bir kız çocukları olmuştur. Ancak 1945 yılında henüz 23 yaşında olan kızını zatürreden kaybetmiştir.¹⁷⁴

1923-1943 yılları arasında İstanbul'da 21, 24, 51 ve 28. okullarda öğretmenlik ve başöğretmenlik yapmış ve aynı dönemde ocak, bucak, ilçe ve vilayet idare üyeliklerinde bulunmuştur. Komite ve Halkevleri başkanlık görevini yürütmüş, Fukaraperver, Çocuk Esirgeme, İlkokullar Yoksul Çocuklar, CHP İş bulma Kurtarma Yurdu ve Türk Dil Kurumu kurucu üyeliği ve başkanlığı görevlerini almıştır. Ayrıca Fatih İlçesi Hava Kurumu Başkanlığı yapmıştır.¹⁷⁵ Son derece aktif bir şahsiyet olan ILGAZ, Kızılay, Verem Savaş Derneği, İktisat ve Tasarruf Derneği, Yardım Sevenler Derneği, Darülacezeye Yardım Derneği, Şehitlikleri İmar Vakfı, Sivil Genel Emekli Derneği, Turizm Yazarları, Türk Basın Birliği, Sağır ve Dilsizler Rehabilitasyon Vakfı, Çocuk Dostları, Türk Kadınlar Birliği, Kadınlar Konseyi, Donanma Derneği ve İstanbul Sosyal Hizmetler Federasyonu gibi birçok kurumun kurucusu ve başkanı olarak görev yapmış, yönetim kurullarında görev almıştır.¹⁷⁶

Toplumun iyileştirilmesi için pek çok sosyal sorumluluk projesine imzasını atan ILGAZ, maddi durumu elverişsiz olan çocuklara burs verilmesi, mahallelerde aş ocaklarının açılması, öğrencilere okullarda öğle yemeği verilmesi gibi konularda çaba harcamış, Türkiye'de ilk kez okul aile birliğinin kurulmasına da öncülük etmiştir.¹⁷⁷

57 yaşında Çorum milletvekili olarak seçildiğinde, cezaevlerini dolaşarak toplam 33 cezaevinde yapmış olduğu tetkikler sonucunda buralardaki verem hastalarını tespit ettirmiş ve Bolu'ya aktarılmalarını sağlamıştır.¹⁷⁸

¹⁷³ TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı, Hasene ILGAZ, 04 Mart 2020 tarihinde, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/HT_1230_1_7.pdf adresinden erişildi.; **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 218.

¹⁷⁴ Cemile Şahin, a.g.t., s. 80-81.

¹⁷⁵ TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı, Hasene ILGAZ, 04 Mart 2020 tarihinde, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/HT_1230_1_7.pdf adresinden erişildi

¹⁷⁶ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 219.

¹⁷⁷ Davaz, a.g.e., s. 434.

¹⁷⁸ Cemile Şahin, a.g.t., s.81.

1948’de Kıbrıs’a gitmiş, orada 15 gün kalarak, oradaki mevcut durumu İsmet İNÖNÜ’ye rapor etmek suretiyle Kıbrıs konusunun TBMM’de konuşulmasını sağlamıştır. Kıbrıs ile ilgili iki kitap yazmış, Kıbrıslılar da hizmetlerinden dolayı bir Kıbrıs sokağına Hasene ILGAZ’ın ismini vermiştir.¹⁷⁹

Ulus, Vakit, Yeni İstanbul gazeteleriyle, Akgün, Çorum, Hürsöz, Adana, Hatay ve birçok il ve ilçe gazetelerinde, Kadın, Türk Çocuğu, Yeşilada, Yeşilay ve çocuk dergileriyle, Yeni Eflatun ve Ana tarih ve edebiyat dergilerinde yazılar yazmış olup¹⁸⁰ basılmamış konferans ve makaleleri mevcuttur.¹⁸¹

Fransızca bilen ILGAZ, 03 Mayıs 2000 tarihinde 98 yaşında vefat etmiştir.¹⁸²

2.1.5. Benal Nevzad (İŞTAR¹⁸³) ARIMAN

TBMM’nin ilk kadın milletvekillerinden olan ARIMAN, 1903 yılında İzmir’de doğmuştur. Babası avukat Tevfik Nevzat Bey, annesi Cemile Hanım’dır.¹⁸⁴ 1935 yılında Neşet ARIMAN ile evlenmiş olup Cemile adında bir kız çocukları vardır. Liseyi İzmir’de Fransız Lisesi’nde okumuş, 1923 yılında Sorbonne Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’ni bitirmiştir.¹⁸⁵

Hilal- i Ahmer, Himayet-i Etfal gibi hayır kurumlarında üye olarak çalışmış, 1927’de Cumhuriyet Halk Fırkası’na İzmir’den giren ilk kadın üyesi olmuştur. Kendi ifadesiyle “...firkadaki arkadaşlarının itimatlarını kazanarak” 4 yıl İzmir CHF Vilayet İdare Heyeti üyesi olarak çalışmış ve İzmir’den 1930 ve 1935 yıllarında iki kez belediye meclisi üyesi olarak seçilmiştir.¹⁸⁶

32 yaşında milletvekili seçilmiş ve 5’nci, 6’ncı, 7’nci ve 8’nci dönemlerde İzmir milletvekili olarak TBMM’de görev almıştır. Mecliste; İktisat ve Bayındırlık

¹⁷⁹ Davaz, a.g.e., s. 434.

¹⁸⁰ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 219.

¹⁸¹ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Hasene ILGAZ, 04 Mart 2020 tarihinde, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/HT_1230_1_7.pdf adresinden erişildi.

¹⁸² **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 218.

¹⁸³ Meclis kayıtlarında soyadı İŞTAR olarak geçmektedir ve medeni hal olarak bekâr oluşu belirtilmiştir. Bkz. **TBMM Milletvekilleri Tercüme Hal Kağıdı**, Benal Nevzad (İŞTAR) ARIMAN, 05 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_932_1_5.pdf adresinden erişildi.

¹⁸⁴ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Benal Nevzad (İŞTAR) ARIMAN, 05 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_932_1_5.pdf adresinden erişildi.

¹⁸⁵ Cemile Şahin, a.g.t., s. 41.

¹⁸⁶ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Benal Nevzad (İŞTAR) ARIMAN, 05 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_932_1_5.pdf adresinden erişildi.

Komisyonları üyelikleri ile Orman Kanunu Geçici Komisyonunda görev almıştır. Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi kurumlarda üyelik faaliyetinde bulunmuştur.¹⁸⁷

Fransızca, Farsça ve Rumca bilen ARIMAN'ın¹⁸⁸; 1973 yılında "Kara Osman" adlı Manzum Piyesini yazmış, 1974 yılında "Aytım" isimli Şiir kitabı ile "Kösem Sultan" adlı basılmamış bir eseri bulunmaktadır.¹⁸⁹

Düşme sonucu bacağında oluşan kırıkla ilgili yapılan ameliyat sonrasında iyileşemediğinden 21 Temmuz 1990 yılında 87 yaşında, İstanbul'da ölmüş ve Zincirlikuyu'daki aile mezarlığına defnedilmiştir.¹⁹⁰

2.1.6. Latife Bekir ÇEYREKBAŞI

8'nci yasama dönemi İzmir milletvekili olan ÇEYREKBAŞI, 1901 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Yusuf Kamil Bey, annesi Nesime Hanım'dır. Lise mezunu olup iki sene Konya Kız Muallim Mektebi'nde mesleği Fransızca öğretmenliği, on yıl da İstanbul'daki okullarda öğretmenlik yapmıştır.¹⁹¹

1931'de İstanbul Şehir Meclisi, daha sonra İzmir Belediye Meclisi üyeliği görevlerinde bulunmuştur.¹⁹² 15 yıl boyunca CHP'de aza olarak bulunmuş, Kızılay, Çocuk Esirgeme, Yeşilay, Maarif Cemiyeti, Kadınlar Esirgeme Kurumu gibi yardım ve hayır kuruluşlarının idare ve merkez heyetlerinde çalışmıştır.¹⁹³

Nezihe Muhittin, Şükufe Nihal ile birlikte 1923 yılında kurulan Kadınlar Halk Fırkası (KHF) etrafında bir araya gelir. Fırkanın kuruluşu hükümet tarafından onaylanmayınca Türk Kadınlar Birliği'nin (TKB) kurulması için valiliğe başvururlar. TKB 1924 yılında kadınların siyasal hakları meselesine yer vermeden kurulur.¹⁹⁴ İlk kurucuları arasında yer alarak derneğin aktif bir üyesi olmuştur. TKB'nin kuruluş

¹⁸⁷ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenteler 1935-2009**, s.74-75.

¹⁸⁸ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenteler 1935-2009**, s.75. Bkz. **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Benal Nevzad (İŞTAR) ARIMAN. Kaynağında sadece Fransızca ve Rumca bildiği yazılıdır. 05 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_932_1_5.pdf adresinden erişildi.

¹⁸⁹ Cemile Şahin, a.g.t., s. 41.

¹⁹⁰ Cemile Şahin, a.g.t., s. 41.

¹⁹¹ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Latife Bekir ÇEYREKBAŞI, 06 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1433_1_8.pdf adresinden erişildi.

¹⁹² **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenteler 1935-2009**, s. 129.

¹⁹³ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Latife Bekir ÇEYREKBAŞI, 06 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1433_1_8.pdf adresinden erişildi.

¹⁹⁴ Mete Kaan Kaynar, a.g.e., s. 629.

amacı, kadının siyasal haklarını elde etmesi ve sosyal yaşama aktif katılımının sağlanmasıdır.¹⁹⁵

1935 yılında Cumhuriyetin ilk Uluslararası Dünya Kadınlar Birliği toplantısına¹⁹⁶ TKB ev sahipliği yapmıştır. Latife Hanım da İstanbul Yıldız'da yapılan bu toplantının düzenlenme işini üstlenmiş ve Türkiye Murahhas [delege] Heyeti Başkanlığı görevini yapmıştır.¹⁹⁷ Latife Bekir, Türkiye'den Dünya Kadınlar Birliği yönetimine giren ilk kadın olma başarısını da elde etmiştir.¹⁹⁸

45 yaşında milletvekili seçilen ÇEYREKBAŞI mecliste; Ekonomi Komisyonu üyeliği yapmış, İstanbul'da toplanan İkinci Balkan Konferansı'nda Türkiye murahhaslarındandır.

PTT Müfettişi Bekir Bey ile evli¹⁹⁹, 3 çocuk annesi olan, Fransızca ve Rumca bilen ÇEYREKBAŞI²⁰⁰, 23 Eylül 1952 de 51 yaşında vefat etmiştir.²⁰¹

2.1.7. Tezer TAŞKIRAN

7'nci yasama döneminde Kastamonu'dan, 8'inci ve 9'uncu yasama yılında²⁰² Kars'dan milletvekili seçilen TAŞKIRAN, 1907 yılında Kafkasya'da doğmuştur. Babası Ahmet, annesi Sitare AĞAOĞLU'dur.²⁰³ İstanbul Bezm-i Alem kız lisesinden sonra, 1924 yılında İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nden mezun olmuştur. Yumuşak, uysal, hislerini ve aklını gemlemeyi bilen bir

¹⁹⁵ Cemile Şahin, a.g.t., s. 94.

¹⁹⁶ Türk Kadın Birliği Başkanı Latife Bekir ÇEYREKBAŞI'nın kongre açılışında yaptığı konuşma, bir yanılla TKB'nin kapanış konuşması gibidir: "*Bundan böyle Türkiye'de bir kadınlık meselesi yoktur ve burada erkek gibi kadın da bir tek şefin idaresi altında memleketin iyiliği için çalışmaktadır.*" Bkz. Nazlı Ökten, "1935 İstanbul Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi Otuz Yurdun Kadınları" **Tarih ve Toplum Dergisi**, Mart 2002, Cilt. 37, Sayı: 219, ss:183-187, s.187.; Türk Kadınlar Birliği de 1935'te İstanbul'da toplanan 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'ni takip eden on gün sonra kapatılmıştır. Bkz. Toprak, "Halk Fırkasından Önce Kurulan Parti: Kadınlar Halk Fırkası" s.31.; Toprak, **Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)**, s. 495.

¹⁹⁷ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Latife Bekir ÇEYREKBAŞI, 06 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1433_1_8.pdf adresinden erişildi; Cemile Şahin, a.g.t., s. 94.

¹⁹⁸ Davaz, a.g.e., s. 725.

¹⁹⁹ Latife Bekir ÇEYREKBAŞI'nın özgeçmişi 05 Mayıs 2020 tarihinde <https://www.biyografya.com/biyografi/22576> adresinden erişildi.

²⁰⁰ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 129; Cemile Şahin, a.g.t., s. 94.

²⁰¹ Latife Bekir ÇEYREKBAŞI'nın özgeçmişi 05 Mayıs 2020 tarihinde <https://www.biyografya.com/biyografi/22576> adresinden erişildi.

²⁰² 9'ncü yasama döneminde 30.12.1950 tarihinde CHP'den istifa ederek Bağımsız kalmıştır. Bkz. **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 369.

²⁰³ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Tezer TAŞKIRAN, 07 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/HT_1253_1_7.pdf adresinden erişildi.

karakter²⁰⁴olarak bilinen TAŞKIRAN Ankara ve İstanbul'da felsefe öğretmenliği yapmıştır.²⁰⁵

1931 yılında Türk Kanser Araştırma ve Savaş Kurumu'nun kurucu üyelerinden olan, Dr. Nimet TAŞKIRAN'la evlenmiş ve mesleki incelemelerde bulunmak üzere Viyana'ya gitmiştir. 2 yıl süreyle Viyana ve Berlin'de bulunduktan sonra ülkesine geri dönmüştür.²⁰⁶

1933'te Eyüp Ortaokulu yurt bilgisi öğretmenliğine atanmış, 1933'te tayin edildiği İstanbul Kız Öğretmen Okulu'nun tabiiye öğretmeni ve ilk kadın müdürü olmuş ve bu görevini 1937 yılına kadar sürdürmüştür. 1937 yılında Ankara Kız Lisesi felsefe öğretmenliği yapmış, aynı yıl Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Şube Müdürlüğüne getirilmiştir. Ertesi yıl Ankara Öğretmen Lisesi felsefe öğretmenliğine geçmiş, 1939 yılında Kız Lisesi felsefe öğretmenliği ve müdürlüğüne atama görmüştür. 1941 yılında müdürlük görevini bırakıp 1943'e kadar felsefe öğretmenliği görevini sürdürmüştür.²⁰⁷

İsmet İNÖNÜ, Tezer Hanım'ı Ankara Kız Lisesi Müdürlüğünde ve Milli Eğitim Şurasında tanımış ve milletvekilliği seçim listelerine kendisinin haberi olmaksızın eklemiştir. Aġaoġlu ailesi kardeş Samet AġAOĖLU'nun vekilliġi beklenirken Tezer Hanım'ın vekil olduġu radyodan listeler okunurken öğrenilmiştir.²⁰⁸ 36 yaşında milletvekili seçilen TAŞKIRAN, mecliste görev yaptığı her 3 dönemde de; Milli Eğitim Komisyonunda görev almıştır.²⁰⁹

TAŞKIRAN, Yardım Sevenler Derneġi'nin kurucusu ve Üniversiteli Kadınlar Derneġi'nin başkanlığını yapmış, UNESCO Milli Komitesi üyesi olarak deġişik ülkelerde yapılan toplantılara katılıp yararlı etkinlikler göstermiştir.²¹⁰

Bir ülkenin kalkınmasının eğitim düzeyinin yükseltilmesine baġlı olduġuna dair inancı sebebiyle kendisini halk eğitimine adanmıştır. Çeşitli ilkokul ve halk eğitim merkezlerinde yetişkinler için okuma yazma kurallarının açılmasını sağlamıştır. Eğitim amaçlı olarak dönemin iletişim araçlarından radyoyu kullanarak “kadın”, “çocuk” ve

²⁰⁴ Günseli Naymansoy, **Türk Felsefesinin Öncülerinden Tezer Taşkiran**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını:427, Birinci Baskı, Ankara, s. 2.

²⁰⁵ Cemile Şahin, a.g.t., s. 82.

²⁰⁶ Naymansoy, a.g.e., s. 3; **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kaġıdı**, Tezer TAŞKIRAN, 07 Mart 2020 tarihinde

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/HT_1253_1_7.pdf adresinden erişildi.

²⁰⁷ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 369.

²⁰⁸ Cemile Şahin, a.g.t., s. 82.

²⁰⁹ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 369.

²¹⁰ Cemile Şahin, a.g.t., s. 82; **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 369.

“uygarlık” konulu pek çok radyo konuşması yapmıştır. “Kekeleyen Çocuklar” ve “Çocuk Terbiyesi” konuşmaları bunlara örnektir. Milli Kütüphane yasasının çıkarılmasında büyük rol oynamış, öneriyi kendisi savunmuştur.²¹¹ Harika Çocuk Kanunu’nun²¹² çıkartılmasında en çok çaba sarf eden isim olmuştur. Yetenekli çocukların yurt dışında aldıkları bu eğitim, yetenekli çocuklar için daha iyi bir eğitim olanağı sağlaması bakımından sonraki dönemin sanat anlayışı için oldukça önemlidir.²¹³

Çeşitli ders kitapları ve araştırmaları yayımlanan TAŞKIRAN’ın başlıca eserleri; “Liseler İçin Mantık” (1926), “Stuart Mill’in Hayatı”(1929), “Yurttaşlık Bilgisi”(1939), “Türk Ahlakının İlkeleri”(1939), “Suçlu Çocuklar”(1943), “Kendin Seç Dağında”(1943), “Dede Korkut Masalları”(1945), “Vatandaşın El Kitabı” (1971), Kadın Hakları (1971), “Cumhuriyetin 50.yılında Kadın Hakları”(1973) ve “Women in Turkey”(1976)’dir.²¹⁴

Tezer TAŞKIRAN’ın; babası Ahmet AĞAOĞLU Mustafa Kemal ATATÜRK’ün yakın arkadaşlarından²¹⁵ olup, 2’nci ve 3’üncü Dönem Kars milletvekili, Meclisi Mebusan’ın 3. döneminde Karahisar-ı Sahip üyesi olarak görev almış, kardeşi Samet AĞAOĞLU 9,10 ve 11. Dönem Manisa Milletvekilliği, Başbakan Yardımcılığı ile Çalışma, İşletmeler ve Sanayi Bakanlığı görevini yapmıştır.²¹⁶

2 çocuk annesi olan ve İngilizce, Fransızca ve Almanca bilen TAŞKIRAN, 04 Mayıs 1979 da 72 yaşında vefat etmiştir.²¹⁷

2.1.8. Makbule DIBLAN

1913 yılında Adana’da, Mehmet Fuat Bey²¹⁸ ve Fatma Hanım’ın kızı olarak dünyaya gelmiştir. Adana Kız Amerikan Koleji’ni bitirdikten sonra tahsiline İstanbul Tıp Fakültesi’nde devam etmiştir. Asistan doktor olarak Aydın’da görev yapmış, Rize

²¹¹ Naymansoy, a.g.e., s. 17.

²¹² İdil Biret ve Suna Kan’ın Yabancı Memleketlere Müzik Tahsiline Gönderilmesine Dair Kanun, (1948), T.C. Resmi Gazete, 5245, 12 Temmuz.

²¹³ Onur, a.g.t., s. 102.

²¹⁴ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 368; Cemile Şahin, a.g.t., s. 82-83.

²¹⁵ Nazmi Kal, **Atatürk’le Yaşadıklarımı Anlattılar**, Anı-Söyleşi, Bilgi Yayınevi, Birinci Basım, s. 60. Atatürk’ün eğitilmiş Türk kızlarına verdiği değeri anlatan bir anıyı, Tezer TAŞKIRAN’ın ablası Süreyya AĞAOĞLU şu sözlerle aktarmıştır: Atatürk verdiği bir yemek davetinde İsmet Paşa’ya hitap ederek “*Bak İsmet, görüyor musun, Süreyya hukuku bitirmiş, Tezer felsefe tahsil ediyor. Türk kızlarını görüyor musun! Göreceksin, bir gün Türk kızları neler yapacak, benim müthiş ümidim var Türk kızlarından, onlar sahip olacaklar memlekete*” dediğinde bizim çok hoşumuza gitmişti. Bkz. Nazmi Kal, a.g.e., s. 66.

²¹⁶ Cemile Şahin, a.g.t., s. 83.

²¹⁷ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 369.

²¹⁸ Makbule DIBLAN’ın babası Mehmet Fuat Bey Adana’nın kuruluşunda büyük rol oynamış ve uzun süre bu ilin belediye başkanlığını da yapmıştır. Bkz. Davaz, a.g.e., s. 784.

Memleket Hastanesi Dahiliye Mütahassıslığı ve Verem Dispanseri Başhekimliği görevlerini yapmıştır.²¹⁹

33 yaşındayken, 8'nci yasama döneminde Seyhan'dan²²⁰ milletvekili seçilmiş ve TBMM'de Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu üyesi yapmıştır.

İngilizce bilen DIBLAN, milletvekili seçildiğinde bekârdır.²²¹ 1949 yılında Türk Kadınlar Birliği'ni yeniden kuran ve birliğin mensubu olan aydın kadınlardan biri olan²²² Makbule Hanım, TKB Genel Başkanı Latife Bekir ÇEYREKBAŞI ile beraber Paris'ten Belçika'ya oradan da Amsterdam'a geçerek Uluslararası Birlik'in 15'nci kongresine katılmış; Türk kadınının durumuna ilişkin çeşitli komisyonlarda raporlar sunmuştur.²²³ Makbule DIBLAN 25 Ağustos 1970 yılında 57 yaşında vefat etmiştir.²²⁴

2.1.9. Zekiye MOLAOĞLU (DRANAZ)

Trabzon 1911 doğumlu olan Zekiye Hanım'ın babası Osman Bey annesi Emine Hanım'dır. 1931'de İstanbul Kız Amerikan Koleji'ni bitirdikten sonra tahsiline İstanbul Fen Fakültesi Matematik Bölümü'nde devam etmiş ve 1935 yılında mezun olmuştur.²²⁵

İstanbul Üsküdar'da İngilizce Öğretmenliği, İstanbul Kandilli Kız Lisesi'nde Matematik öğretmenliği ve müdür muavinliği yapmıştır. Ayrıca, milletvekili seçilmeden önce İstanbul Beyoğlu Kız Lisesi ile İstanbul Amerikan Kız Koleji'nde Matematik Öğretmenliği yapmıştır.²²⁶

35 yaşında vekil seçilen ve 8'nci dönem milletvekilliği yapan MOLAOĞLU, TBMM'de Milli Eğitim Komisyonu üyesi yapmıştır.²²⁷

İngilizce ve Fransızca bilen MOLAOĞLU, milletvekili seçildiğinde evli değildir. 19 Eylül 1960 tarihinde 49 yaşında vefat etmiştir.²²⁸

²¹⁹ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 147; Ayşenur Akgün Şahin, **Türkiye'deki Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları (1935-2002)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde, s. 64.

²²⁰ Seyhan İlinin adı 25 Ocak 1956 tarihli ve 6644 sayılı Kanunla Adana olarak değiştirilmiştir. Bkz. **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 147.

²²¹ TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı, Makbule DIBLAN, 08 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1501_1_8.pdf adresinden erişildi.

²²² Cemile Şahin, a.g.e., s. 95.

²²³ Davaz, a.g.e., s. 784.

²²⁴ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 147.

²²⁵ Cemile Şahin, a.g.e., s. 95.

²²⁶ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Zekiye MOLAOĞLU (DRANAZ), 09 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1516_1_8.pdf adresinden erişildi.

²²⁷ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 279.

²²⁸ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 278.

2.1.10. Nazlı TLABAR²²⁹

9, 10 ve 11'nci yasama döneminde İstanbul'dan milletvekili seçilen TLABAR, 1913 yılında İstanbul Arnavutköy'de doğmuştur. Son Sadrazam Ahmet Tevfik Paşa'nın ve Dahiliye Nazırı Memduh Paşa'nın torunu olan TLABAR'ın babası Şuray-ı Devlet Üyesi Avukat Mazlum Hamit Bey, annesi Fatma Zehra Hanım'dır.²³⁰

Kandilli Sultanisi eğitiminden sonra Arnavutköy Kız Koleji'nde tahsiline devam etmiş ve Almanya Heidelberg'de Felsefe Bölümü'nden mezun olmuştur.²³¹ 1941'de İbrahim Muazzez Bey ile elenmiş ve Ömer Tevfik adını verdikleri bir evlatları olmuştur.²³²

Demokrat Parti kurulduktan sonra muhtelif parti kademelerinde vazife almış, İstanbul ili Neşriyat ve Propaganda Bürosu Başkanlığı ve Beyoğlu Demokrat Parti İlçe Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Demokrat Parti Birinci Büyük Kongresi'nde Neşriyat ve Propaganda Komisyonu Başkanlığı da ifa etmiştir.²³³

Çeşitli hayır kurumlarında çalışmış, gazetecilik yapmış, Yenişehir Bostan Mahallesi'nde bir çocuk bakımevi kurmuştur. Hür Fikirler, Türk Turizm ve Türk Pakistan Dostluk Cemiyeti ve Y.W.C.A.²³⁴ Amerikan Cemiyeti'nde çalışmıştır.²³⁵ Devlet adamlarıyla Atina'da yaptığı mülakatlar Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanmıştır. Belçika "New Exchange Ajansı" ile Avusturya'da haftalık "Wiener Illustrierte" Dergisi'nin Türkiye Temsilciliği ve muhabirliğinde bulunmuştur.²³⁶

37 yaşında vekil seçilen TLABAR, TBMM'de Başkanlık Divanı Katip Üyeliği ve Hariciye (Dışişleri) Komisyonu üyeliği yapmış ve Emekli Sandığı Kanunu'nun değiştirilmesi konusunda kurulan geçici komisyonda görev almıştır.²³⁷

²²⁹ İsmi TBMM kayıtlarında Nazlı, nüfus kayıtlarında ise Hatice Nazlı olarak geçmektedir. Bkz. Ebru Çoban a.g.m., s. 364.

²³⁰ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Nazlı TLABAR, 10 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1725_1_9.pdf adresinden erişildi.

²³¹ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 380.

²³² Cemile Şahin, a.g.t., s. 101.

²³³ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Nazlı TLABAR, 10 Mart 2020 tarihinde 10 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1725_1_9.pdf adresinden erişildi.

²³⁴ YWCA küresel bir kadın hakları hareketi olup 160 yıldan uzun bir süredir kadınların güçlendirilmesi ve sivil haklarından uygun fiyatlı konut ve ücret eşitliğine, şiddetin önlenmesi ve sağlık hizmetlerine kadar en kritik sosyal hareketlerin ön saflarında yer almaktadır. 22 Mayıs 2020 tarihinde <https://www.ywca.org/about/history/> adresinden erişildi.

²³⁵ Gülşah Kurt Güveloğlu, "Demokrat Parti'nin Kadın Milletvekillerinden Nazlı Tlabar (1950-1960)" **Tarih ve Gelecek Dergisi**, Cilt. 2, ss. 9-35, s. 11.

²³⁶ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Nazlı TLABAR, 10 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1725_1_9.pdf adresinden erişildi.

²³⁷ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 381.

TLABAR'ın TKB'ne başkanlık yaptığı dönemde birliğin girişimlerinden biri de “Anneler Günü” kutlanması için verdikleri tekliftir. Bu girişim sayesinde Türkiye’de ilk defa 1955 yılında Anneler Günü kutlanmaya başlamıştır.²³⁸

1960 Askeri müdahalesi sonrasında Yassıada Adalet Divanı’nca, anayasayı çiğneme suçlaması ile 4 yıl 2 yıl ağır hapis cezasına, müebbeden amme hizmetlerinden men edilmesine, 1 sene 4 ay 20 gün İstanbul’da genel emniyet altında bulundurulmasına karar verilmiş ve Kayseri Cezaevi’ne gönderilmiştir. 18 Ekim 1962 yılında çıkan Af Kanunu ile serbest kalan Nazlı Hanım bundan sonraki yaşamında siyasetle meşgul olmamıştır.²³⁹

İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rumca bilen TLABAR, 22 Nisan 1971 yılında 58 yaşında vefat etmiştir.²⁴⁰

2.1.11. Halide Edip ADIVAR

Türkiye Cumhuriyeti kurtuluş mücadelesinin önemli isimlerinden olan ADIVAR, 1881 (Hicri 1298 yılı²⁴¹) yılında İstanbul’da doğmuştur.²⁴² Babası Yanya’da ve Bursa’da Reji Müdürlüğü yapmış ve II. Abdülhamid’in saray başkatiplerinden M. Edip Bey, annesi Bedirfem Hanım’dır. Küçük yaşta annesini kaybettiği için çocukluğu ve genç kızlık yılları iki farklı zıt kutbun etkisinde kaldığı anneannesi ve babasının evinde geçmiştir. Baba evinde anglosakson terbiyesi alarak, anneannesinin evinde ise İslami değerlere bağlı geleneksel Osmanlı yaşantısı içinde büyümüştür.²⁴³

Üsküdar Amerikan Kız Koleji’nde tahsil görmüş, Rıza Tevfik Bölükbaşı’dan Fransız Edebiyatı, Salih Zeki’den matematik dersleri almıştır. Daha sonra, matematik öğretmeni olan Salih Zeki (ATAY) ile evlenmiş ve bu evlilikten Ayetullah ve Hasan Hikmetullah adını verdikleri iki oğulları dünyaya gelmiştir. Kocası Salih Zeki’nin ikinci bir kadınla daha evlenme niyetini açıkça söylemesi üzerine, Halide Edip çocuklarının bu

²³⁸ Güveloğlu, a.g.m., s. 22.

²³⁹ Işıl Tuna, *Yassıada’da Yargılanan Demokrat Kadın Milletvekilleri*, Libra Kitap:224, 2. Basım, İstanbul, s. 98.

²⁴⁰ *Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009*, s. 380.

²⁴¹ *TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı*, Halide Edip ADIVAR, 11 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/HT_1729_1_9.pdf adresinden erişildi.

²⁴² *Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009*, s. 30.

²⁴³ Gökhan Çetinsaya, “Halide Edip Adıvar”, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık*, Cilt. 3. Ed. Tanıl Bora ve Murat Gültekingil, İletişim Yayınları, 4. Baskı, 2007, İstanbul, ss. 88-91, s. 88.

durumla muhatap olmasını istemediği için boşanma kararı almıştır.²⁴⁴ 1917 yılında Dr. Abdulhak Adnan ADIVAR ile evlenmiştir.²⁴⁵

1908 yılından itibaren Tanin, Vakit ve Akşam gazeteleri ile Resimli Kitap, Yeni Mecmua ve Şehbal dergilerinde “Halide Salih” rumuzuyla yazılar yazan ADIVAR, kadın hakları savunuculuğu yapmış, gerici akımların hedefi durumuna geldiğinden 31 Mart Ayaklanması’nda Mısır’a gitmiş, oradan da İngiltere’ye geçmiştir. İsyanın bastırılmasından sonra yurda dönebilmiştir.²⁴⁶

1909’dan sonra Kız Öğretmen Okulu ve Kız Lisesi’nde pedagoji ve tarih dersleri okutmuş, 1918-1919’da İstanbul Edebiyat Fakültesi’nde batı edebiyatı müderrisliğinde bulunmuştur. Kadınları eğitip toplumsal yaşama katılmaları amacıyla Teali Nisvan Derneği’ni kurmuş ve Balkan Savaşları sırasında hastanelerde hizmet vermiştir.²⁴⁷ Eğitim hizmetleri ve hastane çalışmaları kendisine toplumu bütün yönleri ile tanıma fırsatı vermiş ve 1917’de Cemal Paşa’nın çağrısı üzerine Beyrut, Lübnan ve Şam’a giderek kız okullarını teftiş edip örgütlenmelerine öncülük etmiştir. Aynitura Dar-ül Eytam’ını [Yetim yurdu] kurmuştur.²⁴⁸ Mütareke yıllarında İstanbul’da siyasal çalışmalarını sürdürürken, İzmir’in işgalini protesto için Türk Ocağı’nın düzenlediği mitinglerde yaptığı coşkulu konuşması Halide Edip’in adının daha geniş kitleler tarafından tanınmasına vesile olmuştur.²⁴⁹

Mustafa Kemal Paşa’ya telgraf çekerek cepheye gönüllü katılmak istediğini söylemiş ve 1920 yılında eşi Dr. Adnan ADIVAR ile birlikte Kurtuluş Savaşı’na katılmak üzere Anadolu’ya geçmiştir. Basın ve ajans işlerini organize etmek üzere M. Kemal’in karargahında görev almış ve onbaşı, çavuş ve başçavuş rütbeleriyle cepheleri dolaşmıştır. Bu faaliyetleri nedeniyle M. Kemal ve arkadaşlarıyla birlikte hakkında idam kararı da verilmiştir.²⁵⁰

Amerikan mandasını savunması ve bazı fikir ayrılıkları nedeniyle M. Kemal ile arası açılmış ve partileşme çalışmaları sırasında eşi ile birlikte Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkası’nda yer almıştır. Partinin kapatılmasından sonra eşi ile birlikte Türkiye’den ayrılmış ve 1939 yılına kadar yurt dışında yaşamıştır. Konferanslar vermek

²⁴⁴ Ayşegül Utku Günaydın, a.g.e., s. 32.

²⁴⁵ Cemile Şahin, a.g.t., s.102.

²⁴⁶ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 31.

²⁴⁷ Cemile Şahin, a.g.t., s.103.

²⁴⁸ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 32.

²⁴⁹ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 31.

²⁵⁰ Milli Mücadele önderleri arasında görülen ve hakkında idam kararı çıkan tek kadın şahsiyet olması sebebiyle, bu haber kendine sevinçle verilmiştir. Bkz. Çalışlar, a.g.e., s. 213.

için Amerika'ya ve Gandi tarafından Hindistan'a çağrılmış, 1931-32 yıllarında Columbia Üniversitesi'nde, 1935 yılında Hindistan'da Delhi İslam Üniversitesi'nde konuk öğretim üyesi olarak bulunmuştur. 1939'da yurda dönerek 1940-50 yıllarında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde İngiliz Filoloji Kürsüsü Başkanlığı görevinde bulunmuştur.²⁵¹

69 yaşındayken, 1950 seçimleri sonucunda TBMM'de Demokrat Parti listesinden bağımsız olarak İzmir Milletvekili olarak görev almış, Milli Eğitim ve Anayasa Komisyonu üyeliği yapmıştır. Halide Edip, milletvekillik süresi dolmadan Ocak 1954'te görevinden istifade ederek siyaseti bırakmış ve üniversiteye geri dönmüştür.²⁵²

Roman, öykü, anı, oyun kapsamında pek çok eseri bulunmakta, bunlardan başlıca romanları; Heyula, Raik'in Annesi, Seviye Talip, Handan, Yeni Turan, Son Eseri, Mev'ud Hüküm, Ateşten Gömlek, Vurun Kahpeye, Kalp Ağrısı, Zeyno'nun Oğlu, Sinekli Bakkal, Yolpalas Cinayeti, Tatarcık, Sonsuz Panayır, Döner Ayna, Akile Hanım Sokağı, Kerim Usta'nın Oğlu, Sevda Sokağı Komedyası, Çaresaz, Hayat Parçaları, öyküleri; Harap Mabetler, Dağa Çıkan Kurt, Kubbede Kalan Hoş Seda, Oyunları; Kenan Çobanları, Maske ve Ruh, Anıları; Türk'ün Ateşle İmtihani, Mor Salkımlı Ev adlarıyla yayınlanmıştır.²⁵³

İngilizce ve Fransızca bilen Halide Edip, 09 Ocak 1964'te 83 yaşında böbrek yetmezliği nedeniyle vefat etmiştir.²⁵⁴

2.1.12. Aliye TEMUÇİN (COŞKUN)

1916 yılında İzmir Eskifoça'da doğan, İsmail Efendi ve Zahide Hanım'ın kızları olan COŞKUN, ilk tahsilini Eskifoça'da, orta tahsilini İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü'nde ileri tahsilini ise Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulunda tamamlamıştır.²⁵⁵ 1957 yılında Orgeneral Salih COŞKUN ile evlenmiş olup oğlu Ayçağ ve kızı Gül'ün manevi annesidir.²⁵⁶

²⁵¹ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 31-32.

²⁵² Gökhan Çetinsaya, a.g.m., s. 90.

²⁵³ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 30-31.

²⁵⁴ Cemile Şahin, a.g.t., s. 104.

²⁵⁵ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Aliye TEMUÇİN (COŞKUN), 12 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_1950_1_10.pdf adresinden erişildi.

²⁵⁶ Cemile Şahin, a.g.t., s. 112.

1941 yılında İzmir Kız Enstitüsü'nde çiçek öğretmeni stajyerliğine başlamış, daha sonra Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü stajyerliğine, 1942 yılında ise İzmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü stajyerliğine geçmiştir. 1944'te İzmir Akşam Kız Sanat Okulu ve Aydın Kız Enstitüsü, 1949'da Manisa Kız Enstitüsü ve 1951 yılında Ankara Atatürk Kız Enstitüsü öğretmenliğine atanmıştır. 1952 yılında Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü çiçek öğretmenliği ve Kız Teknik Öğretmen Okulu müdürlüğüne getirilmiştir. Bu görevlerde bulunduğu sırada Aydın, Manisa ve Ankara Kız Enstitüsü müdürlüklerini de üstlenmiştir.²⁵⁷

38 yaşındayken milletvekili seçilip 10'ncu yasama döneminde görev alan Aliye Hanım mecliste; Maarif (Milli Eğitim) Komisyonu katip üyeliğinde bulunmuş, Emekli Sandığı Kanunu'nun değiştirilmesi hakkındaki tasarı ile orman ve ziraat öğrenimi yapanlara mühendis unvanı verilmesine dair kanun teklifi konularında kurulan geçici komisyonlarda görev almıştır.²⁵⁸

Milletvekilliği görevinden sonra öğretmenlik hayatına geri dönen COŞKUN²⁵⁹, 1958'de 3'ncü sınıf müfettiş olarak Teftiş Kuruluna atanmış, 1959 yılında Kız Teknik Öğretmen Okulu müdürlüğüne getirilmiş, 1960 yılında İstanbul Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüsü çiçek öğretmenliği, 1961 yılında Ankara Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Teşkilat ve İdare Öğretmenliği, 1965'te Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşar Yardımcılığı, 1967 yılında Talim Terbiye Kurulu üyeliği, 1970 yılında yeniden Teşkilat ve İdare öğretmenliği görevlerinde bulunmuştur. 03 Nisan 1972 tarihinde kendi isteği ile emekli olmuştur.²⁶⁰

Milletvekili seçildiğinde bekâr olan Aliye Hanım'ın yabancı dil bildiğine dair bilgi bulunmamaktadır.²⁶¹ 19 Mart 2006 yılında 90 yaşında vefat etmiştir.²⁶²

2.1.13. Edibe SAYAR

Maksut Bey ve Hatice Hanım'ın kızları olarak 1912 yılında Safranbolu'da dünyaya gelmiştir²⁶³. Mehmet Neşet Bey'le evli olup Halil Vecdi isminde bir oğulları

²⁵⁷ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 375-376.

²⁵⁸ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 376.

²⁵⁹ Gülşah Güveloğlu Kurt, **Demokrat Partinin Kadın Milletvekilleri-TBMM'deki Faaliyetleri ve Yassıada'daki Savunmaları**, Birinci Baskı, Kriter Yayınevi, İstanbul, s. 19.

²⁶⁰ Filiz Çolak, "**Demokrat Parti Dönemi'nde TBMM'deki Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Faaliyetleri (1950-1960)**" **Tarih Okulu Dergisi (TOD)**, Yıl: 10, Sayı XXXII, ss. 115-158, s. 133.

²⁶¹ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Aliye TEMUÇİN (COŞKUN), 12 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_1950_1_10.pdf adresinden erişildi.

²⁶² **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 375.

vardır²⁶⁴. İstanbul Pangaltı Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi tahsilini tamamladıktan sonra eğitimine Ankara Hukuk Fakültesi'nde devam etmiş²⁶⁵ ve 1939 yılında mezun olmuştur.²⁶⁶ Mesleği serbest avukatlıktır.²⁶⁷

Zonguldak'ta stajını yaptıktan sonra hâkimlik yapmaya hak kazanan SAYAR, bir süre hâkimlik yaptıktan sonra yayın hayatına atılmış, çeşitli dergi ve gazetelerde sosyal, edebi ve politik konularda makaleleri yayımlanmıştır. Bazılarını Fransızcadan uyarladığı piyes ve skeçleri, radyodan yayımlanmıştır.²⁶⁸

Babası Maksut ÇİVİ de Demokrat Parti Zonguldak adayı olarak 14 Mayıs 1950 tarihinde seçimi kazanmış, ancak seçimi kazandığı gece hayatını kaybetmiştir.²⁶⁹

10'ncu yasama döneminde 130.302 oy²⁷⁰ alarak 42 yaşında milletvekili seçilen Edibe Hanım mecliste; Arzuhal (Dilekçe) Komisyonu'nda katip, Maarif (Milli Eğitim) ve Adliye komisyonlarında üye olarak çalışmıştır. 01 Kasım 1955 tarihinde TBMM Riyaset (Başkanlık) Divanı katipliğine seçilmiştir. Ayrıca korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki 5387 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmasına dair kanun ile Milletvekilleri Seçimi Kanunu'na muvakkat bir madde eklenmesi hakkındaki kanunun tekriri müzakeresi için kurulan geçici komisyona üye seçilmiştir.²⁷¹

Edibe SAYAR, Zonguldak'ta Yardımsevenler Derneği ile Türk Kadınlar Derneği başkanlığı yapmıştır. Fransızca bilen SAYAR, 24 Eylül 1970 tarihinde 58 yaşında hayatını kaybetmiş, Ankara'da Cebeci Asri Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir.

2.1.14. Nuriye Ferhan PINAR (ERDEM)

15 Mart 1914 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Babası Mustafa Asım Bey annesi Emine Hanım'dır.²⁷² 1932 yılında Erenköy Lisesi'nden mezun olmuş ve Fransa Bordeaux Üniversitesi'nde kimya ve tabii ilimler tahsili görerek yurda dönmüştür. 1937 yılında İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Jeoloji Enstitüsü'ne asistan tayin edilmiş,

²⁶³ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Edibe SAYAR, 13 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2207_1_10.pdf adresinden erişildi.

²⁶⁴ Cemile Şahin, a.g.t., s. 114.

²⁶⁵ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 340.

²⁶⁶ Cemile Şahin, a.g.t., s. 115.

²⁶⁷ Çolak, a.g.m., s. 135; **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 340.

²⁶⁸ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 340.

²⁶⁹ Güveloğlu, a.g.e, s. 20.

²⁷⁰ **TBMM Mebusları için Mazbata**, Edibe SAYAR, 13 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/SM_2207_1_10.pdf adresinden erişildi.

²⁷¹ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 341.

²⁷² **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Nuriye Ferhan PINAR (ERDEM), 14 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2059_1_10.pdf adresinden erişildi.

“Marmara Havzasının Sismik Jeoloji ve Meteorolojisi” konulu doktora tezini başarıyla sunarak doktor unvanı almış, “Ege Bölgesinin Teknotiği, Sıcak Su ve Maden Suyu Kaynakları” konulu tezi ile jeoloji doçenti olmuştur.²⁷³

1953 yılına kadar İstanbul Üniversitesi’nde jeoloji doçenti olarak çalışmış, bu müddet zarfında memleketin depremlerini incelemiştir. 1939 Erzincan, 1942 Adapazarı, 1949 Karaburun, 1951 Kurşunlu, 1953 Yenice-Gören depremler hakkında yapmış olduğu incelemelere ilişkin etüdüleri yayımlanmıştır. Aynı zamanda Türkiye’de toplanmış bulunan fosilleri tatil aylarında Paris’te inceleyerek memleketimize ait fosil türleri bulmuştur. 1951-1953 yılları arasında Brüksel, Cezayir ve Roma’da yapılan milletlerarası jeolojik kongrelerinde konuşmacı olarak yer alarak Türkiye’yi temsil etmiştir.²⁷⁴

Türkiye’nin ilk jeoloji Profesörü²⁷⁵ olan Nuriye Hanım, 40 yaşında milletvekili seçilerek 10’uncu ve 11’nci yasama dönemlerinde TBMM’de milletvekili olarak görev almış ve Mecliste; Hariciye (Dışişleri) Komisyonu üyeliği yapmıştır.²⁷⁶

Türkiye’nin ilk kadın jeoloğu ve Deprem Uzmanı olan Nuriye Hanım, Kuzey Anadolu ve Ege’deki birçok fay hattını belirlemiş, Avrupa Sismoloji Komisyonu Üyeliği yapmıştır. “Türkiye Depremleri İzahlı Kataloğu” adlı eseri Türkiye’de deprem alanlarının belirlenmesine yönelik ilk çalışma olma özelliğini taşımaktadır. Bu çalışmada deprem alanlarındaki faylar da ayrıntılı olarak gösterilmiştir.²⁷⁷

Fransızca, İngilizce, Almanca ve İtalyanca bilen Nuriye Hanım, milletvekili seçildiğinde bekârdır.²⁷⁸ 30 Eylül 2006 tarihinde 92 yaşında iken beyin kanaması nedeniyle vefat etmiştir.²⁷⁹

2.1.15. Übeyde ELLİ

Asım Bey ve Rail Hanım’ın kızları olarak 1907 yılında İstanbul’da dünyaya gelmiştir. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul Erenköy Kız Lisesi’nde yapmıştır. Evli ve

²⁷³ Cemile Şahin, a.g.t., s. 113.

²⁷⁴ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 329.

²⁷⁵ Çolak, a.g.m., s. 136.

²⁷⁶ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 328-329.

²⁷⁷ Cemile Şahin, a.g.t., s. 114.

²⁷⁸ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Nuriye Ferhan PINAR (ERDEM), 14 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_2059_1_10.pdf adresinden erişildi.

²⁷⁹ Cemile Şahin, a.g.t., s. 114.

iki çocuk annesidir. TBMM kayıtlarında tercüme-i hal kağıdındaki “işi ve gücü” hanesini “ev işi” olarak doldurmuştur.²⁸⁰

Yardımsevenler Yurdu, Kızılay, Veremle Mücadele gibi hayır kuruluşlarında ve Türk Kadınlar Birliği’nde görev almıştır. Eğitim, sağlık ve köycülük komiteleri idareciliklerinde ve çeşitli komisyon ve kooperatiflerin başkanlıklarında bulunmuş olup CHP teşkilatının ocak, bucak, ilçe başkanlıklarında ve il idare kurulu üyeliklerinde 19 sene sürekli çalışmıştır. 1948-1949 yılları arasında Çankaya İlçesi Maarif Encümeni’nde ve Belediye Takdiri Kıymet Komisyonu’nda ve 1950 yılına kadar iki devre belediye meclisi üyeliğinde hizmet etmiştir.²⁸¹

Türk Kadınlar Birliği Genel Kurul Üyesi ve CHP Kadın Kollarının Merkez Heyeti başkanı olarak görevi iken 1957 seçimlerine katılmış²⁸², 178.458 oy alarak 50 yaşında iken milletvekili seçilmiştir.²⁸³ 11’inci yasama döneminde görev alan Übeyde Hanım mecliste; Maarif (Milli Eğitim) Komisyonu üyeliği yapmıştır.²⁸⁴

Fransızca bilen Übeyde ELLİ, 08 Aralık 1995 yılında 88 yaşında iken vefat etmiştir.²⁸⁵

2.1.16. Emine Piraye LEVENT²⁸⁶

1915 yılında İstanbul’da doğmuştur. Babası Necmi, annesi Nezihe YÜCEER’dir. İstanbul Kız Lisesi tahsilini tamamladıktan sonra 1933 yılında İstanbul Eczacılık Fakültesi’nde eğitimine devam etmiştir.²⁸⁷

1939-1943 yılları arasında Aydın Ortaokulu’nda fizik ve kimya öğretmeni olarak çalışmış, 1952 yılında Aydın’da bir eczane açarak serbest eczacılık yapmıştır. Aynı yıl

²⁸⁰ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Übeyde ELLİ, 15 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2239_1_11.pdf adresinden erişildi.

²⁸¹ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 161.

²⁸² Çolak, a.g.m., s. 144

²⁸³ **TBMM Mebusları için Mazbata**, Übeyde ELLİ, 15 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/SM_2239_1_11.pdf adresinden erişildi.

²⁸⁴ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 162.

²⁸⁵ Cemile Şahin, a.g.t., s. 121.

²⁸⁶ Emine Piraye LEVENT’in ismi TBMM Mebusları için Tercümeihal kâğıdında Piraye LEVENT olarak geçmektedir. Ancak diğer kaynaklarda Emine Piraye LEVENT olarak belirtilmektedir. Bkz. **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 267; Cemile Şahin, a.g.t., s. 21.; Tuna, a.g.e., s. 99.

²⁸⁷ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Übeyde ELLİ, 15 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2239_1_11.pdf adresinden erişildi.

Demokrat Parti İl İdare Heyeti'nde görev almıştır.²⁸⁸ Seçime kadar partideki görevini sürdürmüştür.²⁸⁹

1957 seçimleri ile Aydın ilinin ilk kadın milletvekili²⁹⁰ olarak seçildiğinde, meclis kayıtlarında “dul ve 2 çocuklu” olduğu belirtilmiştir. 11'inci yasama döneminde görev alan Emine Piraye Hanım, 109.839 oy alarak²⁹¹ 42 yaşında iken milletvekili seçilmiştir. Mecliste; Sıhhat ve İçtimai (Sağlık ve Sosyal Yardım) Komisyonu üyeliği yapmıştır.²⁹²

27 Mayıs Askeri Müdahalesi sonrasında Yassıada'da yargılanan 7 kadın milletvekilinden birisidir. Mahkemede; “*Evvvela samimiyetle arz etmek isterim ki Reis Beyefendi, muntazam seçim devreleri müddetince seçimleri yapan ve bu seçimleri kazanan bir partinin diktaya gelmesini bir vakıa olarak değil, bir ihtimal olarak dahi bir an aklıma getirmiş değilim.*” diyerek kendini savunmuştur.²⁹³ Anayasayı İhlal ve Gayrimeşru Servet İktisabı davalarından yargılanmış olup 15 Eylül 1961 tarihinde açıklanan mahkeme kararına göre 5 sene hapis cezası ile birlikte 182 lira 50 kuruş para cezası ile birlikte 182 lira 50 kuruş para cezasına ve çarptırılmış ve kamu görevlerinden yasak getirilmiştir.²⁹⁴ 20 Nisan 1992 yılında 77 yaşında vefat etmiştir.²⁹⁵

2.1.17. Hilal ÜLMAN

1918 yılında İzmit'te doğan ÜLMAN'ın babası emekli Albay Asım Bey annesi Sabiha Hanım'dır. 1936 yılında Erenköy Kız Lisesi'nden mezun olmuş, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne girerek 1940 yılında mezun olmuştur.²⁹⁶

Bakırköy ve Kadıköy ortaokullarında ikişer yıl tarih öğretmenliği yaptıktan sonra 1945 yılında Üsküdar Kız Koleji tarih öğretmenliğine atanmış ve 1957 yılına kadar bu lisede görev almıştır.²⁹⁷ Türkiye ve yabancı ülkelerde gezip incelemelerde

²⁸⁸ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 267.

²⁸⁹ Cemile Şahin, a.g.t., s. 121.

²⁹⁰ Çolak, a.g.m., s. 138.

²⁹¹ **TBMM Mebusları için Mazbata**, Emine Piraye LEVENT, 16 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/SM_2255_1_11.pdf adresinden erişildi.

²⁹² **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 268.

²⁹³ Tuna, a.g.e., s. 99.

²⁹⁴ Çolak, a.g.m., s. 138.

²⁹⁵ Cemile Şahin, a.g.t., s. 122.

²⁹⁶ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Hilal ÜLMAN, 17 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2274_1_11.pdf adresinden erişildi.

²⁹⁷ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 418.

bulunmuştur. 1943 yılında evlenmiş²⁹⁸, 1944 ve 1946 doğumlu iki kız evladı olan ÜLMAN, 1953 yılında eşinin vefatıyla dul kalmıştır.²⁹⁹

11'inci yasama döneminde görev alan Hilal Hanım, 156.508 oy alarak³⁰⁰ 39 yaşında iken milletvekili seçilmiştir. Mecliste; Maarif (Milli Eğitim) Komisyonu üyeliği yapmıştır.³⁰¹

27 Mayıs Askeri Müdahalesi sonrasındaki ilk günlerde milletvekili arkadaşlarının evlerinden tek tek alındığında, kendisinin unutulduğunu düşünerek ilgililere telefon ederek “Beni niye almadınız?” diye soracak kadar cesaretle ve bavalunu toplayacak cesaretle bir kadın olduğunu kızı anılarında aktarmıştır.³⁰²

ÜLMAN, Yassıada’da yargılandığı dönemde mahkemede; “...*Benim de Türk Milleti adına sizlere hesap vermek durumunda bulunmam dolayısıyladır. Çünkü hak etmediğim ağır bir ithamın vatan ihaneti ve diktayı destekleme ithamının ağırlığını omuzlarımda taşımak istemiyorum*” diyerek kendini müdafaa etmiştir.³⁰³ Yargılama sonucunda anayasayı ihlal suçundan 4 yıl 2 ay hapis ve kamu hizmetlerinden ömür boyu men cezası verilmiştir.³⁰⁴ 1962 yılında çıkan af ile serbest kaldıktan sonra bir özel şirkette personel müdürü olarak çalışmış, aktif siyasete bir daha dönmemiştir.³⁰⁵

Fransızca ve İngilizce bilen ÜLMAN, 24 Haziran 2000 tarihinde³⁰⁶ 82 yaşında vefat etmiş ve Karşıyaka Mezarlığı’na defnedilmiştir.³⁰⁷

2.1.18. Ayşe GÜNEL

1903 yılında Selanik’te doğmuştur.³⁰⁸ Babası Trabzon eşrafından Ali Bey, annesi Atiye KALAFAT Hanım’dır. 9, 10 ve 11’inci dönem DP Çanakkale milletvekillerinden olup Gümrük ve Tekel Bakanlığı yapmış Emin KALAFAT’ın³⁰⁹

²⁹⁸ TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı, Hilal ÜLMAN, 17 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2274_1_11.pdf adresinden erişildi.

²⁹⁹ Cemile Şahin, a.g.t., s. 122.

³⁰⁰ TBMM Mebusları için Mazbata, Hilal ÜLMAN, 17 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/SM_2274_1_11.pdf adresinden erişildi.

³⁰¹ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009, s. 419.

³⁰² Hilal Ülman, Kadınlar Koşu Yassıada, Sinemis Yayınları, Birinci Baskı, Ankara, s. vii.

³⁰³ Tuna, a.g.e., s. 65.

³⁰⁴ Çolak, a.g.m., s. 138-139.

³⁰⁵ Tuna, a.g.e., s. 78.

³⁰⁶ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009, s. 418.

³⁰⁷ Çolak, a.g.m., s. 139.

³⁰⁸ TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı, Ayşe GÜNEL, 18 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2339_1_11.pdf adresinden erişildi.

³⁰⁹ Emin Kalafat, Yassıada Yüksek Adalet Divanıca Anayasayı çiğnediği gerekçesiyle idam cezasına çarptırılmış ancak ceza infaz edilmemiştir. Bkz. Cemile Şahin, a.g.t., s. 122.

ablasıdır.³¹⁰ İstanbul Kız Muallim Mektebi tahsilini tamamladıktan sonra Çanakkale Fransız Mektebi'ne 3 yıl süre ile devam etmiştir.³¹¹

Çanakkale'de ilkokul müdürlüğü ve Çanakkale Ortaokulu'nda Türkçe öğretmenliği yapmıştır. Evliliğine müteakiben görevinden ayrılmış, 1935 yılında Çanakkale Umumi Meclis seçimlerini kazanarak daimi encümen üyesi olmuştur. 1940'ta İstanbul'a nakil ile çocuk yuvaları, Kızılay gibi sosyal vazifelerde bulunmuştur. 1946 yılında Demokrat Parti Teşvikiye Ocağı'na kaydedilerek idare kuruluna seçildi. 1949 yılında Beşiktaş İlçe Meclisi'ne ve DP Barbaros Dispanseri başkanlığına seçilmiştir. Ayrıca belediye meclis üyeliği de yapmıştır.³¹²

11'inci yasama döneminde görev alan Ayşe Hanım, 315.602 oy alarak³¹³ 54 yaşında iken milletvekili seçilmiştir. Mecliste; Maarif (Milli Eğitim) Komisyonu üyeliği yapmıştır.³¹⁴

27 Mayıs Askeri Müdahalesi sonrasında Yassıada'da yargılanmış, mahkemede; *“Demokratik hayatın inkişafına hizmet etmek gayesi içinde kaldım. Cumhuriyet prensiplerine, Atatürk inkılaplarına bağlılık birinci vazifemdi.”* diyerek kendini müdafaa etmiştir. Yargılama sonucunda Anayasayı ihlal suçundan 5 yıl 2 ay ağır hapis ve kamu hizmetlerinden ömür boyu men cezası verilmiştir. 1962 yılında çıkan af ile serbest kaldıktan sonra aktif siyasete bir daha dönmemiştir.³¹⁵

Fransızca bilen GÜNEL, milletvekili seçildiğinde medeni hal durumunu “dul” olarak belirtmiştir.³¹⁶ 19 Haziran 1988 tarihinde 85 yaşında vefat etmiş³¹⁷, 21 Haziran'da Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilmiştir.³¹⁸

³¹⁰ Çolak, a.g.m., s.140.

³¹¹ Cemile Şahin, a.g.t., s.122.

³¹² **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 193; **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Ayşe GÜNEL, 18 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2339_1_11.pdf adresinden erişildi.

³¹³ **TBMM Mebusları için Mazbata**, Ayşe GÜNEL, 18 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/SM_2339_1_11.pdf adresinden erişildi.

³¹⁴ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 194.

³¹⁵ Tuna, a.g.e., s. 53, 63-64.

³¹⁶ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Ayşe GÜNEL, 18 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2339_1_11.pdf adresinden erişildi.

³¹⁷ Ayşe GÜNEL'in ölüm tarihi konusunda ulaşılan kaynaklarda farklılıklar mevcuttur. Bazı kaynaklarda ölüm tarihi olarak 19.06.1988 olarak belirtilmektedir. Bkz. Çolak, a.g.m., s. 140, Tuna, a.g.e., s. 64. Milliyet Gazetesinin 21 Haziran 1988 tarihinde sayısında “Ayşe GÜNEL” e ait ölüm ilanı bulunmaktadır. Bazı kaynaklarda ise ölüm tarihi olarak 27 Mayıs 1991 tarihi belirtilmektedir. Bkz. **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 193; Cemile Şahin, a.g.t., 123.

³¹⁸ Tuna, a.g.e., s. 64.

2.1.19. Arife Necla TEKİNEL

1921 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Ali Bey annesi Naciye Hanım'dır. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da İtalyan okulunda bitirmiştir.³¹⁹ 1944-1945 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Avukatlık stajını müteakip 1948 yılı Mart ayından itibaren serbest avukatlık yapmaya başlamıştır.³²⁰

1946 yılında Demokrat Partiye katılmış, 1950 yılında İstanbul Belediye Meclisi Üyesi seçilmiştir. 1953 yılında Sarıyer Encümen Üyesi ve Sarıyer İlçesi İdare Heyeti Reisi olmuştur³²¹

11'inci ve 17'nci yasama dönemlerinde TBMM'de görev alan Arife Necla Hanım, 11'nci yasama döneminde 315.900 oy alarak³²² 36 yaşında iken milletvekili seçilmiştir. Mecliste; 11'nci dönemde Adliye, 17'nci dönemde Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dilekçe Komisyonları ile Parlamentolararası Birlik Türk Grubu üyeliklerinde bulunmuştur.³²³

27 Mayıs Askeri Müdahalesi sonrasında Yassıada'da yargılanmış, mahkemede; *“Muhtelif vilayetlerden gelen 400 küsur mebusun dikta peşindeki bir zümreye hizmet edeceği iddiası muhal [imkânsız] bir iddia olur.”* diyerek kendini müdafaa etmiştir. Yargılama sonucunda Anayasayı ihlal suçundan 4 yıl 2 ay ağır hapis ve kamu hizmetlerinden ömür boyu men cezası verilmiştir. 1962 yılında çıkan af ile serbest kaldıktan sonra³²⁴ aktif siyasete -17'nci yasama döneminde Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin İstanbul milletvekili olarak- geri dönmüştür.³²⁵

Milletvekili seçildiğinde avukat İsmail Hakkı TEKİNEL ile evli ve 2 çocuğu olduğu meclis kayıtlarına³²⁶ geçmiş olup daha sonra Yassıada yargılamaları devam ederken 3'üncü çocuğuna hamile olan TEKİNEL, doğumunu tutukluluğu devam ederken 09 Şubat 1961 tarihinde Kasımpaşa Askeri Hastanesi'nde gerçekleştirmiştir.³²⁷

³¹⁹ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Arife Necla TEKİNEL, 19 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/evayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2351_1_11.pdf adresinden erişildi.

³²⁰ Cemile Şahin, a.g.t., s. 123.

³²¹ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 373.

³²² **TBMM Mebusları için Mazbata**, Arife Necla TEKİNEL, 19 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/evayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/SM_2351_1_11.pdf adresinden erişildi.

³²³ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 374.

³²⁴ Tuna, a.g.e., s. 39, 50-51.

³²⁵ Çolak, a.g.m., s.142.

³²⁶ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Arife Necla TEKİNEL, 19 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/evayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2351_1_11.pdf adresinden erişildi.

³²⁷ Tuna, a.g.e., s.43.

İtalyanca, Fransızca ve Latince bilen TEKİNEL³²⁸, 25 Eylül 2015'te 94 yaşında vefat etmiş ve Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilmiştir.³²⁹

2.1.20. Nimet Perihan ARIBURUN

1913 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Korgeneral Naci ELDENİZ³³⁰, annesi Makbule ELDENİZ'dir. Ortaokulu Konya'da okumuş müteakiben Ankara Kız Lisesi'nde tahsiline devam etmiş ve Ankara Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur.³³¹

Atatürk tarafından kısa süreliğine İngiltere'ye gönderilmiştir. Adliye'de hâkimlik stajı yapmış, Temyiz Mahkemesi 3'ncü Ceza Dairesi'nde çalışmıştır. Kastamonu Cide'de hâkim muavinliği yapmış, 1953 yılında meslekten ayrılıp avukatlığa başlamıştır.³³²

11'inci yasama döneminde görev alan Nimet Perihan Hanım, 217.655 oy alarak³³³ 44 yaşında iken milletvekili seçilmiştir. Mecliste; Milli Eğitim ve Milli Savunma Komisyonu üyeliği yapmıştır³³⁴

Hava Kuvvetleri eski komutanı ve eski Cumhuriyet Senato Başkanlığı yapmış Tekin ARIBURUN ile evlenmiş³³⁵ ve milletvekili seçildiğinde iki çocukları olduğunu beyan etmiştir.³³⁶ Nimet Perihan Hanım, TBMM kayıtlarında ihtisasını “avukat ve anne”, mesleğini yine “avukat ve ev kadını” olarak³³⁷ belirlemek suretiyle annelik ve ev kadınlığına verdiği önemi gözler önüne sermektedir.

³²⁸ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Arife Necla TEKİNEL, 19 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2351_1_11.pdf adresinden erişildi.

³²⁹ Tuna, a.g.e., 25 Eylül 2015 tarihli vefat ilanı için bkz. https://www.hurriyetilandeptmani.com/avukat-arife-necla-tekinel-vefat-ilani_4801.aspx.s.52. Arife Necla TEKİNEL'in ölüm tarihine ilişkin bazı kaynaklarda 19 Nisan 2006 tarihi verilmiştir. Bkz. Cemile Şahin, a.g.t., s.12; Kurt, a.g.e., s. 25.

³³⁰ Aslen Çerkez olan Korgeneral Naci ELDENİZ, Harbiye'de Atatürk'ün hocalığını yapmıştır. Naci Paşa Atatürk'ün en sevdiği öğretmenlerinden biridir. Atatürk'e göre gerçek bir öğretmen İstiklal Madalyası değerindedir. Atatürk, öğretmeni Naci Paşa ile karşılaştığında “muhatabınız eserinizdir” demiştir. Perihan Eldeniz ARIBURUN, **Atatürk'ün Öğretmeni**, Genç Büro Reklam Matbaacılık, Ankara 1994, ss. 65-69'den aktaran Tuna, a.g.e., s. 23.

³³¹ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Nimet Perihan ARIBURUN, 20 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2357_1_11.pdf adresinden erişildi.

³³² **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 69.

³³³ **TBMM Mebusları için Mazbata**, Nimet Perihan ARIBURUN, 20 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/SM_2357_1_11.pdf adresinden erişildi.

³³⁴ **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s.70.

³³⁵ Güveloğlu, a.g.e., s. 21, Cemile Şahin, a.g.t., s. 124.

³³⁶ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı**, Nimet Perihan ARIBURUN, 20 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2357_1_11.pdf adresinden erişildi.

³³⁷ **TBMM Mebusları için Tercümeihal Kağıdı** –Nimet Perihan ARIBURUN, 20 Mart 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_2357_1_11.pdf adresinden erişildi.

27 Mayıs Askeri Müdahalesi sonrasında Yassıada’da yargılanmış, mahkemede; “*Babam Atatürk’ün hocasıydı. Ben Atatürk için yaşıyorum. Hakikat iki türlü olamaz*” diyerek kendini müdafaa etmiştir.³³⁸ Yargılama sonucunda Anayasayı ihlal suçundan 4 yıl 2 ay hapis ve kamu hizmetlerinden ömür boyu men cezası verilmiştir.³³⁹ 1962 yılında çıkan Af ile serbest kaldıktan sonra 08 Mart 1975 yılında Adalet Partisine katılmıştır. Kendisini hayır işlerine adayan ARIBURUN, Körlere Işık Derneği’nin kuruculuğunun yanı sıra Ankara Körlere Ortaokulu’nda 15 yıl süreyle haftada bir gün kitap okuyarak katkıda bulunmuştur.³⁴⁰

1946-1948 yılları arasında Washington Kızıl Haç Kan Bankası’nın kuruluşunda ve 1956-1960 arasında Türk Hava Kuvvetleri’nde kadın subaylar yetiştirilmesinde etkin hizmetlerde bulunmuştur.³⁴¹

“Çocuk Suçluluğu” adında bir tercüme eseri ve makaleleri bulunmaktadır. Bu makalelerden biri Ekim 1973 tarihli Belleten Dergisi’nde yayımlanan “Cumhuriyet’in 50.yılında Türk Kadını” adlı makalesidir.³⁴²

İngilizce, Fransızca ve Farsça bilen ARIBURUN, 18 Ocak 2001 tarihinde 88 yaşında vefat etmiştir.³⁴³

³³⁸ Tuna, a.g.e., s. 23.

³³⁹ Tuna, a.g.e., s. 36.

³⁴⁰ Güveloğlu, a.g.e., s. 22-23, Tuna, a.g.e., s. 36-37.

³⁴¹ Çolak, a.g.m., s. 143.

³⁴² Cemile Şahin, a.g.t., 124.

³⁴³ Nimet Perihan ARIBURUN’un ölüm tarihi konusunda ulaşılan kaynaklarda farklılıklar mevcuttur. Bazı kaynaklarda ölüm tarihi olarak 18.01.2001 olarak belirtilmektedir. Bkz. **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, s. 69; Cemile Şahin, a.g.e., s. 124; TBMM Albümü 2.Cilt 1950-1980, s. 725. Bazı kaynaklarda ise ölüm tarihi olarak 09.01.2001 tarihi belirtilmektedir. Bkz, Çolak, a.g.m., s. 143., Tuna, a.g.e., s. 37.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3..KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDEKİ FAALİYETLERİ (1946-1960)

3.1. Milli Eğitim Konusundaki Faaliyetleri

3.1.1.Üniversite Öğrencilerine Yurt İmkânlarının Artırılması ve Burs Verilmesi

Kadın milletvekilleri, üniversite öğrencilerinin yurt imkânlarının artırılması ve onlara burs verilmesi konusunda meclise verdikleri önergelerle, onların bu konuda yaşadıkları sorunları meclis gündemine taşımışlardır. Bu konuda Hasene ILGAZ, 22 Aralık 1947 tarihinde 1948 yılı Bütçe Kanunu münasebetiyle yapmış olduğu konuşmasında; üniversite öğrencilerinin okurken maddi sıkıntılar çektiğini, kalacak yer problemlerinin olduğunu, mevcut tesislerin öğrenci ihtiyaçlarını karşılayamadığını, bu nedenle öğretim hayatlarının sekteye uğradığını vurgulamıştır. Öğrencilerin iskân sorunlarına çözüm getirilmesi ve yoksul talebeler için okurken burs olarak para verilmesi ve verilen bu paraların da mezuniyetten sonra kendilerinden geri alınması yönündeki teklifini sunmuştur. Bu konuda mecliste yaptığı konuşmada;

...Ben geçenlerde İstanbul'a vazifeli olarak gittiğim zaman bizim beğenmediğimiz bu binada pek çok çocuğun yatmak için sıra beklediğini ve bu binaların damlarının biran evvel yapılmasını rica ettiklerini gördüm. Duydum hülâsa şunu rica ediyor ve istiyoruz ki, yapılacak yurtlar muhakkak surette üniversite sitesi dâhilinde bulunması, gençleri fevkalâde memnun edecektir. Bunu Millî Eğitim Bakanımızın göz önünde tutmasının gençler adına rica ederim...³⁴⁴

sözleriyle yurt sorununa değinen Hasene ILGAZ, burs meselesi hususunda ise geçlerin birtakım şikayetleri olduğunu ve bu konuda;

³⁴⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 8. Cilt, 20. Birleşim, s. 141.

...Gençler diyorlar ki, bir çoğumuz memleketten beş, on lira ile geliyoruz. Bize, bu beş, on lira ile orada ne yapacaksınız dedikleri vakit, orada insana bakıyorlar, yediyorlar, içiriyorlarmış diyorduk. Fakat geldiğimiz zaman bazen kadroların dolması, gerek yatılı yer kalmaması bizi fena vaziyete düşürüyor. Kapı kapı dolaşarak yardım istemek mecburiyetinde kalıyoruz...³⁴⁵

cümleleriyle gençlerin ağzından meclise aktarmıştır. Çözüm önerisini yine gençlerin ağzından;

... Müteselsil bir sermaye koyarak meselâ 500 bin veya 1 milyon, lira... Bu para yurtda okuyan yoksul talebe için ayrılır. İhtiyacı olanlara ileride ödenmek şartıyla verilirse bizi bu fena durumdan kurtarmış olursunuz. Biz mesleğe atıldığımız zaman kendimizin hakkı olmayan, başkalarının da hakkı olan bu paraları seve seve öderiz. Bizden sonra gelecek olan nesilleri de korumuş oluruz... Dediğimiz gibi olursa hem bizim için daha 'faydalı olur hem de bizi borçlu mevkiinde, başkalarının sırtından geçinme vaziyetinden kurtarmış olursunuz...³⁴⁶

şeklindeki beyanlarıyla aktaran Hasene ILGAZ, bizzat yerinde gördüğü hususları anlatarak meclisin dikkatini bu konuya çekmiştir.

3.1.2. Türk Eğitim Derneğine Bütçeden Para Aktarılması

Kurulduğunda Türk Maarif Cemiyeti olarak adlandırılan daha sonra ismi Türk Eğitim Derneği olarak düzenlenen dernek, kendisine bağlı okulları ve yurtları olan ayrıca devlet desteği alan faal bir müessesedir. Ankara milletvekili Fakihe ÖYMEN bu derneğin okullarında müdürlük dahil görev almıştır. Söz konusu vekil 24 Şubat 1949 tarihinde “Maliye Bakanlığı 1949 yılı Bütçesi” münasebetiyle meclis konuşmasında; bu derneğe devlet bütçesinden ayrılan miktarla ilgili düşüncelerini meclise sunmuştur. Konuşmasında derneğin faaliyetleri ve öğrenci durumu hakkında sayısal verilerle destekli bilgiler vermiştir. Bu bilgilerden bazıları;

- Derneğin yaklaşık 21 senelik hayatı olduğu ve derneğe her sene hükümet bütçesinden yardım yapıldığı,
- Derneğin okul ve yurtlarındaki öğrenci sayısının 3.000'e yaklaştığı,
- 1941 yılından 1948 yılına kadarki dönemde derneğin okul ve yurtlara yapmış olduğu yardımın yaklaşık 500.000 liraya tekabül ettiği,

³⁴⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 8. Cilt, 20. Birleşim, 141.

³⁴⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 8. Cilt, 20. Birleşim, 141.

- Ankara, Bursa, Edirne, Balıkesir, Çorum, Antakya, Adana, Konya ve İzmir illerinde yurtlarının olduğu,
- Derneğin gelirleri arasında Basın Birliği ile mukavele, eşya piyangosu, rozet dağıtımı, üye aidatı, balo ve müsamere gelirlerin yer aldığı, şeklindedir.

Fakihe ÖYMEN Milli Eğitim Bakanlığı'na desteğin lazım olduğunu;

...Fihakika Milli Eğitim Bakanlığı dururken talebe-okutmak için yalnız ona ait şeyin böyle hususi teşekküllere yer verilmemesi akla gelebilir ama, düşünmek lâzım gelir ki bu gibi müesseselerin karınca kaderince yaptıkları yardım vaziyetini de hiçbir zaman istihdaf [amaçlama] etmemek lâzımdır...³⁴⁷

sözleriyle ifade etmiş, ayrıca;

...hayır kurumları; pekâlâ bilirsiniz ki, sadece kendi gelirleriyle yaşayan müesseseler değildir. Hayır kurumları cemiyetlerin âdetâ mânevi dayanaklarıdır. Onlara biz elimizden geldiği kadar yardım edecek olursak, onlar hakikaten az dahi olsa, memlekete faydalı işler göreceklerine benim şahsan kanaatim vardır...³⁴⁸

diyerek de Türk Eğitim Derneği'ne bütçeden para aktarımına işaret etmiştir. Fakihe ÖYMEN'in bu düşüncelerinin aksine bazı milletvekillerinin eğitimin sadece Milli Eğitim Bakanlığı'nın işi olduğu, derneğin kaç fakir talebe okuttuğu gibi yaklaşımları derneğin varlığını sorgulayıcı niteliktedir. Fakihe ÖYMEN bu yaklaşımlara sayısal verilerle tam olarak cevap verememekle birlikte derneğin okul ve yurtlarının Milli Eğitim Bakanlığı müfettişleri tarafından daima sıkı bir kontrole tabi tutulduğunu ayrıca derneğin kendi müfettişi de olduğunu -bu müfettişin daha önce devletin çeşitli kademelerinde önemli görevler aldığını- ve dernekle ilgili düzenlediği raporlarını doğrudan Milli Eğitim Bakanlığı'na sunduğunu dile getirmiştir. Bununla birlikte derneğin tüzüğünün birinci maddesini; «*Yurt içinde ve dışında talebe için özel yurtlar kurmak, mektep açmak, yabancı lisan öğreten müessese açmak ve okuma imkânını bulamayan çalışkan vatan çocuklarına yardım, etmek ve onların tahsillerine imkân vermek.*³⁴⁹» aynen telaffuz etmiştir. Coğrafya öğretmeni olan Fakihe ÖYMEN milli eğitim konusunu milli bir dava olarak görmekte, tek sorumluluğun Milli Eğitim Bakanlığı'na bırakılmamasını, bu konuda hizmet veren müesseselere de destek

³⁴⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 51. Birleşim, 592.

³⁴⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 51. Birleşim, 593.

³⁴⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 51. Birleşim, 595.

olunması gerekliliğinin altını çizmiştir. Bunu yaparken de Türk Eğitim Derneği'nin bir mensubu olmasının getirdiği bilgi birikimini kullanmıştır.

3.1.3. Köylünün Okuma Yazma Yeteneğine Kavuşturulması

Kadın milletvekillerinden bazıları köylünün okuma yazma öğrenmesi için çaba içerisinde olmuştur. Bu konuda meclise sundukları önergelerle konuyu meclis gündemine taşımış ve bu konuya dikkat çekmeye çalışmışlardır. Örneğin konuyla ilgili Zehra BUDUNÇ'un 25 Şubat 1949 tarihli "Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara ve İstanbul Üniversiteleriyle, İstanbul Teknik Üniversitesinin ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün 1949 yılı Bütçeleri" münasebetiyle meclis konuşmasında;

...Öğrenmek isteyecektim ki, nasıl bir dâhiyane demokratik terbiye sistemi kuracaktır. Hem demokratik terbiye alabildiğine gidebilecek hem de inkılâplarımız örselenmeyecektir, tabî bu benim endişem ve öğrenmek istediğim bir şeydir. Sonra demokrasinin en bariz vasfı, kültür olduğuna göre okur yazarlık önde gelen bir şeydir. Diyecektim ki, seçim sandıklarının başında ellerini hokkalara batırıp kâğıdın üzerine parmaklarını bastığı vakit, damgalarını vurduğu zaman, benim şurama vuruyor zannediyorum. O kadar hicap duyuyorum...³⁵⁰

sözleriyle, okuma yazma bilmeyen köylü vatandaşın bu yeteneğe kavuşturulmadan demokrasinin temellerinin nasıl kurulacağını sorgulamıştır. Konuşmasının devamında demokratik terbiyeye olan ihtiyacı vurgulayarak genişletmiş ve Meclis'te kendine ayrılan beş dakikalık konuşma süresinin azlığından bahisle, konuşmasını kesip kürsüden inerek demokrasinin en doğru haliyle uygulanması gereken meclisi eleştirmiştir.

3.1.4. Başöğretmenlerin İş Yükünün Azaltılması, Çift Tedrisatlı Sisteminin Değiştirilmesi ve Okulların Fiziki Şartlarının İyileştirilmesi

Kadın milletvekillerinin kürsüye gelerek en çok söz aldıkları hususların başında; milli eğitim sistemi ve yapısı ile ilgili sorun alanlarının tespiti ve bunlara çözüm önerilerini içeren teklifleri gelmektedir. "Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1948 yılı bütçesi" münasebetiyle Hasene ILGAZ'ın 29 Aralık 1947 tarihinde yapmış olduğu meclis konuşmasında; aşağıda belirtilen sorun alanlarını ifade etmiş ve meclise çözüm önerilerini sunmuştur. Konuşmasına başlarken;

³⁵⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 52. Birleşim, 650.

...Bugün 40 bini bulan ilk, orta, lise ve teknik öğretmenleri ve 1 milyon 600 bini geçen öğrencilerimiz, gözünü Ankara'ya B. M. M. ne dikmiş, kulağını ve kalbini buraya dayamış öğretmenler ve öğrenciler için B. M. M. nin söyleyeceği şeyleri dikkat ve alâka ile dinliyor...³⁵¹

şeklinde kullanmış olduğu ifadelerle meclise sunacağı hususların ehemmiyetine dem vurarak milletvekillerinin konuya odaklanmasını talep etmiştir.

Hasene ILGAZ'ın, başöğretmenlerin görev ve mesuliyetlerinin fazlalığından bahsetmiş, her ne kadar lüzumu halinde kendisine yardımcı öğretmen tayin edebilme imkânı olsa da bu durumun sakıncası olarak bu görevleri yapan öğretmenin derslerinin aksayabileceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte Maarif Teşkilât Kanunu'nun yeniden ele alınması lâzım geldiğini, bu kanunun 1927'de çıktığını ve bu kanunda başöğretmenlerle yarbaş öğretmenler, köy enstitüleri, eğitim enstitüleri için hâlâ bir hüküm taşımadığını bir eksiklik olarak ortaya koymaktadır. Meclisten bu konunun tetkik edilmesi için ricada bulunmuş ancak konuya ilişkin somut bir çözüm önerisi dile getirmemiştir.

Müteakiben günden güne çift tedrisatlı sistemin artışına atıfta bulunarak, çift tedrisatlı sisteme eleştirilerini dile getirmiştir. Bu sistemin hem aileyi hem çocuğu hem öğretmeni sarstığı fevkaledede müşkül şartlar altında bıraktığı düşüncesinde olan Hasene ILGAZ bundan hiç kimsenin de memnun olmadığını bir eğitimci yaklaşımıyla dillendirmiştir. Özellikle çift tedrisat yapan okulların İstanbul'da çoğaldığını ifade ederken; "...Bu mevzula alâkalı olarak bir vatandaş İstanbul'da bir kongrede şöyle bir dilekte bulundu, Bu vatandaş diyor ki: Okullarımızı çifte tedrisat usulünden kurtarmak için Millî Eğitim Bakanlığı bir tedbir bulamaz mı?...³⁵²" sözleriyle vatandaşın serzenişini de Meclise aksettirmiştir. Bu sistemin düzeltilmesi için milli eğitim ailesi içerisinde bulunan davaya inanmış insanların çalışmaları sonucu yaklaşık 300 milyon Liraya ihtiyaç olduğu tespitini konuşmasına dahil eden Hasene ILGAZ sorunun vergi usulü ile aşılabileceği çözümünü meclise sunmuş, çocuklarımızın yetiştirilmesi ile ilgili olan bu meseleye bütün vatandaşların memnuniyetle yaklaşacaklarına dair inancını ve düşüncesini beyan etmiştir.

Son olarak; okulların fiziki şartlarının feci bir manzara arz ettiğini, bu sıkıntının sadece okul binaları ile sınırlı olmayıp müştemilatta bulunan masa ve sıra gibi temel malzemeleri de kapsadığını tespit eden Hasene ILGAZ konuşmasında;

³⁵¹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 8. Cilt, 26. Birleşim, 594.

³⁵² TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 8. Cilt, 26. Birleşim, 595.

...Okullarımızın bilhassa çocuğun genç yaşında yetişmesini sağlayacak ve göz terbiyesini verebilecek şekilde güzel binalara sahip olmasını gönülden arzu ediyorum. Okulların yalnız binası değil, aynı zamanda içindeki sıralar da kullanılmaz bir hale gelmektedir. O kadar ki, bir iki sene sonra çocuklarımızı evden getireceğimiz iskemleler üzerinde okutacağız. Her sene tamir edilen, çivileri tutmayan, tamir edildikçe gıcırdayan, burguları işlemiyen renkleri ve cilalan bozulmuş sıralarla hiç bulunmayan ders levazımı başlı başına mühim bir mevzudur...³⁵³

şeklinde belirttiği sözlerle gidişatın kötü olduğunu dillendirmiştir. Hasene ILGAZ bu sorunların bir program dahilinde Milli Eğitim Bakanlığı'nca bir çözüme kavuşturulması gerektiğini Meclise sunmuştur. Hasene ILGAZ tecrübeli bir eğitimcidir. Milletvekili kimliği ile eğitimci yaklaşımlarını kamu işleyişine aktarma yolundaki çabaları bu konuşması içinde açıkça görülebilmektedir. Dönemin zayıf ekonomik durumu içerisinde eğitim sistemi ve yapısının zor bir mesele olduğu ama ülkenin geleceği ile ilgili olan bu konuya şartlar ne olursa olsun kayıtsız da kalınamayacağı meclisimizin o dönemki çalışmalarından anlaşılabilir.

3.1.5. Öğretmen İl İçi Atamalarının Vali Tarafından Yapılması

Öğretmen atamalarının, öğretmenlerden oluşan bir grup marifetiyle yapılmasını doğru bulmayıp söz konusu bu atamaların ilin en üst düzey yöneticisi olan vali tarafından yapılması hususunda söz alan Zehra BUDUNÇ 02 Haziran 1949 tarihli İl İdare Kanunu münasebetiyle kürsüde çok kısa kalmış;

...İlkokul öğretmenlerini başöğretmenler ve kendi arkadaşlarımdan müteşekkil bir gruba tâyin ettirmek şekli, af buyursunlar kendileri ilkokul hocalığı yapmamışlardır, şekillerin en kötüsüdür. Böyle olacağına Maarif Müdürü olmadan da valinin tâyin etmesi daha doğru olur.³⁵⁴

şeklindeki birkaç cümle ile öğretmenlerin il içi atama sistemine eleştiri getirmiş ve bu sistemin nasıl olması gerektiğine dair önerisini sunmuştur. Günümüzde öğretmenlerin il içi atamaları vali onayı ile yapılmakta olup yaklaşık 70 yıl önce yapılan teklifin bugün aynen uygulandığını görmekteyiz.

³⁵³ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 8. Cilt, 26. Birleşim, 595.

³⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 20. Cilt, 99. Birleşim, 115.

3.1.6. Köy Okullarının ve Eğitim Malzemelerinin Tamamlanması ile İmece Usul İşlemlerinin Devam Ettirilmesi

Okuma çağındaki çocuk nüfusun çoğunluğunun yaşadığı köylerde, okullarının iyileştirilmesi ile onlar için sağlıklı eğitim ortamlarının yaratılması ve bu husus için ödenek ayrılması önem arz etmektedir. Bu konuda Hasene ILGAZ; “3803, 4274 ve 4459 sayılı kanunların köy okulu, öğretmen ve sağlık memuru evleri inşa ettirilmesiyle ilgili maddelerinin ve 5012 sayılı Kanunun Kaldırılması Hakkında Kanun”un hazırlanmasında çalışan geçici komisyonda görev almıştır. Bu komisyonun; köy okullarının nasıl tamamlanacağı, bunun için ödenek bulunması, köylülerden köy okulları için temin edilen maddiyat ve işgücünün nasıl devam edeceği konularında çalışma yaptığı, Hasene ILGAZ’ın 21 Mayıs 1948 tarihinde mecliste konuşmasından anlaşılmaktadır.

Hasene ILGAZ komisyon sözcüsü olarak söz aldığı konuşmasında; içerisinde bulunulan yılda yaklaşık 1800 öğretmenin mezun edileceğini, bu öğretmenlerin köy okullarına tayin göreceğini, bu nedenle görev yapacakları köy okullarının tamamlanmasının öncelikli olduğunu ifade etmiş, köy okullarının tamamlanması için gerekli paranın 4 milyon liradan 10 milyon liraya çıkarıldığını söylemiştir. Hasene ILGAZ’ın konuşmasında geçen, içinde bulunulan dönemde sayısı 2 milyona yakın olan köy çocuklarının içerisinde sadece 250 bin çocuğun okuduğu, halbuki şehirlerde ise oranın %80 olduğu hususu dikkat çekicidir. Hasene ILGAZ konuşmasında bu sayısal verileri Meclise aktararak köy okullarının tamamlanmasını bakanlığın öncelikli işi olduğunu belirtmiştir. Bu köy okullarının bulunulan dönemde köylülerin sağladığı maddi kaynak ve imece usulü ile tesis ettikleri işgücü ile inşa edilmektedir. Geçici komisyonun hazırladığı düzenleme ile köylülerin sağladığı maddi kaynak ortadan kaldırılmış bu konudaki sorumluluk devlete verilmiştir. Hasene ILGAZ da köylülerden köy okullarından alınan paralara yönelik olarak;

.... Daha evvel 3800 numaralı Kanun yürürlükte iken meselâ bir okul için 10 bin liraya ihtiyaç varsa o köyde oturan mükelleflere bu para taksim edilir ve her köylü vatandaş 200 lira ile 500 lira arasında bir para ödemek mecburiyetinde kalırdı. Bu vaziyet köylüyü müşkül duruma düşürmüş, okula öğretmenine ve her şeye karşı bezginliğini artırmıştır. İşte bu vaziyet köylüye pek ağır geliyordu. Biz 1946 yılında kabul etmiş olduğumuz bir kanunla bunu 20 lira

indirmiştir. Bugün Geçici Komisyon bunu büsbütün kaldırmıştır. Binaenaleyh bugün salma usulü tamamen kalkmış bulunmaktadır...³⁵⁵

sözleriyle köylünün üzerinden bu maddi yükün alındığını Meclise aktarmıştır.

Bununla birlikte komisyon köy okullarının yapılması için şart olan işgücünün köylünün imece usulü ile teminin edilmesine devam edilmesini öngörmüştür. Hasene ILGAZ'ın konuşmasında; meclis üyelerinin bazılarının şehirlerdeki okulların hükümet tarafından nasıl yapılıyorsa, süpürgesine varıncaya kadar malzemeleri nasıl karşılanıyorsa köy okullarının da bu şekilde yapılabileceği yönünde eleştiriler olduğu görülmektedir. Hasene ILGAZ bu eleştirilere cevap vermek için Adana mıntıkasında geçen bir olayı meclise anlatmıştır. Söz konusu olay Hasene ILGAZ'ın sözleriyle;

...Adana seylâp mıntıkasında, Seyhan Nehri birçok yerde patlak verip de su feyezan ettiği zaman nehir hududunda bir köyde, köy ağaları, köy gençleri, köy kenarındaki şeddin yanında nöbet tutmuşlar ve şeddi kuvvetlendirerek köyün içine, tarlalara suların girmesine mâni olmuşlar ve kendi itiraflarına göre bir milyon liradan fazla para kazanmışlardır. Halbuki, Kefeli açığı denilen bir yerde oturan köylüler bu yardıma iştirak etmemişler, su yukardan bütün şiddetiyle gelmiş ve Kefeli şeddini yıkmış 290 bin dönüm arazi su altında kalmıştır... keşke diyorlar biz de o köy gibi sabaha, kadar nöbet bekleyseydik, gecelerimizi yolun kenarında geçirseydik de bugün böyle 2,5 - 3 milyon zararımız olmasaydı diyorlar. Arkadaşlarım, köy yangınında, su baskınıyla, köy yolunda köy okullarında her şey üzerinde imece lâzımdır.³⁵⁶

ifade edilmiştir. Yapılan bu çalışmada milletvekillerinin konuşmalarında geçen hususlar ülkenin durumunu anlayabilmemize imkân sağlamaktadır. Köy okulları için köylülerden para toplanması uygulamasının kaldırılarak ihtiyaç olan maddiyatın devlete geçmesi³⁵⁷ bir gelişme olarak görülebilir.

3.1.7. Öğretmen Ücretlerinin Artırılması

Eğitim neferlerimiz olan öğretmenlerin sorunlarını çözmek, onların ekonomik koşullarını iyileştirmek kadın milletvekilleri için bir diğer çalışma alanını teşkil etmiştir. Bu konuda Hasene ILGAZ tecrübeli bir eğitimci olarak, eğitim öğretim sisteminin geliştirilmesine yönelik temel birçok konuda meclis çalışmaları olduğu gibi, sistemin esas yürütme sorumluluğu olan öğretmenlerin mali durumlarını da tetkik etmiştir.

³⁵⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 11. Cilt, 61. Birleşim, 423.

³⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 11. Cilt, 61. Birleşim, 424.

³⁵⁷ Mustafa Çufalı, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII. Dönem (1946-1950)**, II. Cilt. Denetim Faaliyetleri ve Dış İlişkiler, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No.:146, Ankara, s. 234.

24 Mayıs 1948 tarihinde “Maarif Teşkilatına Dair Kanunun 13’üncü Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi” münasebetiyle yapmış olduğu konuşmasında, ilkokul öğretmenleri ve başöğretmenlerin ücretleri konusuna değinmiştir. Konuşmasına, öğretmen arkadaşlarının dertlerini dinleyen, onları çok iyi tanıyan okulu ve öğrenciyi bilen bir kimliğinin olduğunu altını çizerek başlamıştır. Müteakiben ilkokullardaki başöğretmenlerin görevlerinden bahsetmiş, sicil, karne, diploma, devamsızlıklar, sağlık, istatistik, tamir, yakacak, okul kooperatifi vb. tüm işlerin yükünün ağır olduğunu ve bunların başöğretmenlerin omuzlarında gerçekleştirildiğini açıklamış ayrıca bu iş yükünün artan öğrenci sayısı ile beraber daha da ağırlaştığını dile getirmiştir. Başöğretmenlerin muadili olan ortaokul ve lise müdürlerinin ücretlerini, görev ve sorumluklarını izah ederek karşılaştırma yapmış ilkokul başöğretmenlerinin hem ücret hem de iş yükü olarak mağduriyetine dem vurmuştur. Bunu yaparken söylemiş olduğu;

...Sabahın erken saatlerinde çifte tedrisat için gelip, akşamları A, B dershanelerini idare edip günde bir işinin bile tahammül edemeyeceği fikir ve beden yorgunluğuna katılıyorlar. Çünkü onlar mesleke âşık, çalışmayı seven feragatli büyük insanlardır. Bu çalışmalarının karşılığı olarak aldıkları para hiçtir. Vergiler kesildiği zaman ellerine geçen nedir? Başöğretmenlerin yapmakta oldukları vazifeler bir vinç kadar ağırdır. Bu, para ile ölçülemez...³⁵⁸

hususları dikkat çekicidir. Hatta “*Bunlarda bir nispetsizlik vardır, işe göre para almak işini de henüz ayarlayamadık.*” şeklindeki ifadeleri de bir iktidar partisi vekili olarak özeleştirici odaklıdır. Konuşmasının sonuna doğru ilkokul başöğretmenlerinin yanına ilkokul öğretmenlerini de dahil ederek lise ve ortaokullardaki alınan ek görev tazminatlarının da değerlendirilerek bir muvazene tesis edilmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştır. İlkokul başöğretmenlerinin ve öğretmenlerinin geçimlerini ve yorgunluklarını tamamlayacak bir karara varılması arzusu ile ücretlerinin artırılmasını teklif etmiş, böylelikle öğretmenlerin daha kuvvetli, daha faydalı ve daha sağlam bir karakterle gençlik yetiştirmek için birbirinden hızlı çalışacakları inancını belirterek konuşmasını sonlandırmıştır. Kanunun yeniden incelenmesi için Millî Eğitim Komisyonu’na iadesi için bir taktir verdiğini ifade etmiş ve vekil arkadaşlarından bu hususta yardımlarını talep etmiştir.

³⁵⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 11. Cilt, 62. Birleşim, 478.

Hasene ILGAZ'ın milli eğitim politikasına yönelik birçok meclis çalışmasını incelemiş bulunmaktayız. Bu konuşma da belirttiği hususlarda önem arz eden çalışmalarından bir tanesidir. Burada Hasene ILGAZ doğru bildiklerini söyleme ve ifade etme noktasında, gerektiğinde mensubu olduğu iktidar partisi uygulamalarını eleştirmekten imtina etmemiştir. Bu tavrı ile siyasi kaygılardan ziyade ülke menfaatlerini her şeyden üstün tuttuğunu anlamaktayız.

3.1.8. Liselerde Devamsızlığın Önlenmesi, Sözlü Notunu Verme Süresinin 15 Mayıs'a Kadar Uzatılması ve Okul Kitaplarının Müfredatlarının Düzenlenmesi

Lise öğrencilerinin eğitim hayatlarıyla daha fazla meşgul olmalarına yönelik uygulama değişiklikleri ile okul kitaplarının bir bütün olarak gözden geçirilmesi yönündeki düşüncelerini meclise gerekçeleri ile birlikte sunan Hasene ILGAZ 25 Şubat 1949 tarihinde “Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara ve İstanbul Üniversiteleriyle, İstanbul Teknik Üniversitesinin ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün 1949 yılı bütçeleri” münasebetiyle mecliste söz almıştır.

Hasene ILGAZ'ın yaptığı konuşmadan anlaşılmaktadır ki lise öğrencilerinin devamsızlık hakkı 60 güne kadardır. Ayrıca lise son sınıfı öğrencilerine de en geç 10 Mart'ta olmak üzere iki kanaat notu verilmektedir. Devamlı okula giden öğrencinin öğretmene heyecan verdiğini ve teşvik ettiğini, veriminin yüksek olduğunu düşünen Hasene ILGAZ devamsızlığı fazla olan öğrencinin de devamlı bir öğrenci olabilmesine teşvik edilmesini savunmuştur. Hatta bu savunmasına; “...Şimdi bütün velilerin, ana ve babaların şikâyetleri ve bilhassa beni aracı yaparak ricaları ki – öğretmenler de dâhil olduğu halde - devam için de bir numara konmasını yani bir müeyyide istemesidir...³⁵⁹” sözleriyle velilerin ve öğretmenlerin desteğini göstermiştir. Teklifini; “...Meselâ, 35, 40 veya 60 gün gelmeyen bir öğrenci devamdan numara alacak olursa devamsız olan bu çocuklar daha fazla devam mecburiyetinde kalacaklardır...³⁶⁰” şeklindeki sözleriyle sunmuş ve öğrenciye devamsızlık yapmaması için yön verilmesini bu şekilde talep etmiştir. Müteakiben lise son sınıf öğrencilerine son kanaat notunun 10 Mart tarihine kadar verilmesi nedeniyle bu tarihten sonra öğrencinin dersle meşgul olmaması öğretmene lakayt davranması ve devam eden derslerin üzerinde durmaması gibi

³⁵⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 52. Birleşim, 654.

³⁶⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 52. Birleşim, 654.

istenmeyen sonuçların doğduğunu söylemiştir. Bilhassa öğretmenlerin bu konudan şikayetçi olduğunu vurgulayan Hasene ILGAZ kanaat notu sayısının üçe çıkarılmasını ve kanaat notu verilmesi son tarihinin 15 Mayıs olarak düzenlenmesini teklif etmiş ve bu soruna çözüm önerisi getirmiştir.

Okul kitaplarını inceleyen Hasene ILGAZ, kitapların yazılırken grup halinde gözden geçirilmediği için aynı grup dersler arasında boşluklar oluştuğunu ve işlenmemiş mevzular kaldığını tespit etmiştir. Yaptığı bu tespiti meclisle paylaşan ILGAZ, özellikle tarih ve matematik kitaplarını örnek göstermiştir. Bütün kitapların yeni baştan etüt edilmesini ve tek elden gözden geçirilmesini teklif ederek konuşmasını nihayete erdirmiştir.

Hasene ILGAZ, lise öğrencilerinin eğitim sistemine motivasyonunu devamlı kılabilmek adına yaptığı bu çalışmada sorun alanlarını ve çözüm önerilerini somut bir şekilde ortaya koymuş ve bunları yaparken de salt kendi bakış açısını değil veli ve öğretmen değerlendirmelerini sürece dahil etmiştir. Okul kitaplarındaki tespitleri ise kişisel tecrübe ve bilgi birikiminin bir sonucu olarak tezahür etmiştir.

3.1.9. Milli Eğitim Sisteminin Geliştirilmesi

Milli Eğitim Sistemi'nin geliştirilmesi bir mesele olarak ele alan kadın vekillerden Tezer TAŞKIRAN 23 Aralık 1946 tarihinde mecliste söz alarak, "Milli Eğitim Bakanlığı 1947 yılı Bütçesi" münasebetiyle detaylı ve uzun bir konuşma yapmıştır.

Değindiği hususlar alt başlıklar halinde sıralandığında;

- Orta öğretim sınıflarındaki talebe sayısındaki fazlalığa tedbir alınması,
- Liselerde fen ve edebiyat kollarına ayrılmanın son sınıfa bırakılmayarak evvelki sınıflarda yapılması,
- Müdür ve müdür muavini görevlerine uygun nitelikteki (idari kabiliyetleri yüksek) öğretmenlerin istihdam edilmesi,
- Lise ve diğer öğretmenlerin doçentlik ve profesörlük kadrolarına müracaat edebilmesine imkân sağlanması,
- Öğretmenlerin atama ve görevlendirmelerinin ders yılı sonunda yapılarak kendilerine duyurulması,
- Ders müfredatlarının mahalli özelliklere uygun olarak düzenlenmesi,

- Okul hekimliği uygulamasının hayata geçirilmesi,
- Okul aile birliklerinin kurulması,
- Çocuk ve gençler için yapılmakta bulunan her çeşit yayının (film, karikatür, resim ve her çeşit kitap dâhil) Millî Eğitim Bakanlığınca ele alınması konularını işlediğini görmekteyiz.

Bu konulardaki söylemlerini sırasıyla ele aldığımızda aşağıda belirtilen hususlara rastlamaktayız.

Ortaöğretimdeki sınıfların talebe sayısı 50 ve üzeridir. Bütçe durumu, öğretmen sayısı, binaların sayısı ve ders adetleri bakımından bu kalabalık mevcudu azaltarak arzu edilen sınıf ferahlığına derhâl kavuşmanın imkânı bulunmamaktadır. Tezer TAŞKIRAN sorun alanını bu şekilde ifade ederken çözüm olarak;

...ortaöğretim müfredatı programının yeni baştan esaslı bir surette bir kere daha ele alınmasıdır. Ele alındığı zaman da esas zaruri olan bilgilerle, faydalı olan bilgileri ayırarak, şimdilik yalnız zaruri olan bilgilerle iktifa etmek...Orta öğretim müfredatında esasımız, bilgiyi faydasız ve nazari olmaktan kurtarmak olmalıdır. Bilgi; çocuğun hayatına yarar bir bilgi olmalıdır...³⁶¹

şeklinde bir yaklaşım göstermiştir.

Liselerde randıman artırma gerekliliğini bir mesele olarak ortaya koyan TAŞKIRAN, öğrenciden verimi daha fazla alabilmek ve özellikle üniversiteye geçişlerde yetenek alanlarını sağlamlaştırabilmek adına fen ve edebiyat alanlarına ayrılmanın daha erken sınıflarda faydalı olacağı fikrini savunmuştur.

Tezer TAŞKIRAN, lise müdürlüğü yapmış bir eğitimcidir. Bu kapsamda, müdürlüğü ve muavinliği; bir takım kırtasiye işleri ile uğraşan, kağıtlar dolduran, rakamlar kaydeden, bu nedenle de aslında idari işler kabiliyeti isteyen ve de pek de cazip olmayan birer görev olarak görmektedir. Bu görevlere yüksek mekteplerden veya eğitim enstitülerinden mezun olanlar içerisinde; idari işler kabiliyeti ve eğilimi olan gençlerin tespit edilerek bu görevlere getirilmesinin uygun olacağını teklif etmiştir.

Öğretmenlerin kadroları ve görevleri ders yılı başında bildirilmekte, ders yılı sonundan ders yılı başına kadar geçen tatil devresinde nakledilip edilmedikleri hakkında herhangi bir malumata sahip olmamaktadırlar. Öğretmenin ders yılı başında başka bir vilayete nakledildiğini öğrenmesi kendilerini mağdur etmekte ve hazırlıksız olmalarına sebebiyet vermektedir. Öğretmenlerin atama zamanını bu şekilde anlatan ve

³⁶¹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 3. Cilt, 21. Birleşim, 404.

uygunsuzluğunu belirten Tezer TAŞKIRAN, atama ve görevlendirmelerin ders yılı sonunda yapılarak ders yılı başına kadar öğretmene yeni görev yerine hazırlanması için imkân sağlanmasının uygun olacağını kıymetlendirmiştir. Aynı konuda vekil TAŞKIRAN, 1950 yılı bütçe görüşmeleri münasebetiyle 17 Şubat 1950 tarihinde söz alarak, öğretmenlerin performanslarını ve motivasyonlarını yüksek tutmak için zaruret olmadıkça nakil işleminin yapılmamasını, bu şekilde öğretmenin vaziyetinden emin olmasının sağlanmasını; zaruri nakillerde ise kıdem durumunun dikkate alınmasını, kıdemli ve emekliye ayrılacak durumda olan öğretmenlerin yerleştikleri muhitten, alıştıkları dost ve öğrencilerden ayrılmamasını teklif etmiştir.³⁶²

Tezer TAŞKIRAN yeknesak ortaokul sisteminden mahalli bir ortaokul sistemine geçişin doğru olacağını belirtmiş, gerekçe olarak da çocukların yaşadıkları muhitlere has bilgilerle yetiştirilmelerinin bölgesel gelişime sağlayacağı katkıyı dillendirmiştir. Konuya ilişkin örneği; “...üzümcülük mantığında yetişen çocuklarımızı daha ziyade bağcılık bilgileriyle, pamukçuluk mantığında yetişen çocuklarımızı pamukçuluk bilgileriyle, sahilde yetişen çocuklarımızın bilhassa muhiti bilgilerle yetiştirmelerini Sayın Bakandan rica ediyorum...”³⁶³ sözleriyle açıklayan vekil, ders kitap ve müfredatlarının mahalli olarak ele alınıp bu yönde düzenlenmesini talep etmiştir. Bu konuda vekil TAŞKIRAN 1950 yılı bütçe görüşmeleri münasebetiyle söz alarak, ortaokul diploması alan çocukların diplomalarıyla hayatta kendilerini mesut edecek bir vasıtaya sahip olmadıklarını, bu sebeple ortaokulların onları hayatta tutunmaya yarar bilgiler veren ve bulunduğu yerde tutunarak mesut olmaya namzet gençler yetiştiren müesseseler haline getirmeleri gerektiğini vurgulamıştır.

Tezer TAŞKIRAN, okul hekimliği uygulamasının şehirler için formaliteden ibaret bir kavram olduğu köyler için ise hiç olmadığı bir durumun yaşandığı vekilin sözlerinden anlaşılmaktadır. Vekil;

...Halbuki ilk okul hekimliği okulun hayatı bakımından o kadar önemli bir konudur ki, bu işi önemle ele almış olan memleketlerin mekteplerinin raporlarını tetkik ettiğimiz zaman okul hekimliğinin ciddiyetle okula girmesinden sonra o memleketin sağlık hayatında bir inkılâp olduğunu görmekteyiz... Ben bizim memleketimizde de bu yola doğru gidilmesi lüzumuna şiddetle kani bulunuyorum...³⁶⁴

³⁶² TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, 775.

³⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 3. Cilt, 21. Birleşim, 405.

³⁶⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 3. Cilt, 21. Birleşim, 405.

sözleriyle yurt dışı okulların uygulamaları hakkında yaptığı araştırmaların sonuçlarından bahsederek okul hekimliğinin artık memleketimizde de layıkıyla hayata geçirilmesi yönündeki kanaatini altını çizmiş okul hekimliği adı altında tıp fakültelerinde bölüm açılması talebini meclise iletmiştir.

Okul Aile Birliği kurulmasına yönelik, çocukların yetiştirilmesinde okul ile ailenin birlikte hareket etmesi gerekliliğini savunmuştur.

Tezer TAŞKIRAN konuşmasının sonunu; çocuk ve gençler için yapılmakta bulunan her çeşit yayının (film, karikatür, resim ve kitap vb.), hitap ettiği yaşın psikolojisine, pedagojisine ve gelişimine uygun Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ehil bir kontrol mekanizmasından geçirilmesi teklifiyle getirmiştir.

TAŞKIRAN bilgi birikimi yüksek, tecrübeli, yurt dışı deneyimleri olan bir eğitimcidir. Bu özelliklerini meclis çalışmalarına da aktaran vekil; adeta bir öğretmenin ders anlatımı gibi milli eğitim sisteminin iyileştirilmesine yönelik yapmış olduğu konuşmada; tek tek sorun sahalarını ortaya koymuş ve her birine çözüm önerisi sunmuştur.

3.1.10. Milli Eğitim Sisteminin Fikir İdealleri

Fikir hürriyeti savunucusu olan ve bir memleket için eğitim sisteminin önemini vurgulayan Halide Edip ADIVAR, “Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçeleri” münasebetiyle 25 Şubat 1951 tarihinde Mecliste söz almıştır. Konuşmasının başında diğer milletvekillerinden farklı bir bakış açısıyla Milli Eğitim meselesini ele alacağını belirten ADIVAR;

...Ben evvelâ Bütçe müzakeresi esnasında Mecliste ve memleket yayınında tezahür eden zihniyet üstünde duracağım, çünkü zihniyeti yaratan şu veya bu istikamete sevk eden başlıca motor, bir memleketin maarif sistemidir...³⁶⁵

cümleleriyle konuşmasının odak noktasını açıklamıştır. Bu çerçevede Halide Edip ADIVAR'ın dile getirdiği ve izah ettiği hususlar aşağıya çıkarılmıştır.³⁶⁶

İsraf kaçınılması gereken bir kavramdır fakat israf maddi ve manevi şeylerin miktarı ile değil sarf edildiği yer ve buradan getirdiği fayda ile ölçülür. Bu çerçevede, ülkemiz gibi her manada ileri bir seviyeye ulaşma mecburiyeti ve ideali olan

³⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, 758.

³⁶⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, 758-761.

memleketler için bütçe açığı doğru olarak kullanılmak şartıyla aslında zaruridir. Bu nedenle Milli Eğitim Bütçesindeki açık nedeniyle yapılan sert eleştirileri, bu açıktan dolayı iktidarın özür diler şekildekini vaziyetini kabul etmek mümkün değildir.

Eğitim bütçesi Milli Savunma bütçesinden sonra en yüksek olanıdır. Bu çok doğal ve gereklidir ki; ülke savunmaları maddi ve manevi unsurlardan oluşur. Manevi unsurun esasını teşkil eden zihniyeti Milli Eğitim kurmaktadır.

Yakın veya uzak geçmişe iki türlü bakış açısı bulunmaktadır. Birincisi geçmişin her şeyinin kusursuz olduğunu iddia eden yaşı veya zihniyeti ihtiyarlamışların görüşüdür. İkincisi ise; geçmişin tamamıyla kötü geleceğin ise belirsiz fakat bugünün ideal olduğunu iddia eden her yaştan zihniyetin görüşüdür. Bu görüşlerin her ikisi de aslında yanlıştır; esas, geçmişin kötülüklerini tamir etmek, önemli ve faydalı taraflarını yarın için zaruri olan unsurlarla birleştirmeye çalışmak olmalıdır.

Ülkemizin eğitimi geçmiş ile kıyas edilemeyecek kadar ileridedir. Ancak yeni moda görüşler arkasında geçmişin yanlış fikirlerine sahip eski zihniyetlerdir (Vekil, konuşmasında “hortlaklar” diye tabir etmiştir.³⁶⁷) Bunları halka anlatacak ve yanlış fikirlerin filizlenmesine meydan vermeyecek zihniyeti ancak eğitim sistemi Millete aşılabilir.

Amacımız yurdumuzun her ferdine en azından ilkokul derecesinde tahsil vermektir. Ancak bunu kanunlara bağlamak yeterli olmaz maddi ve manevi fedakârlık gerektirir. İlk okul çağını atlamış halkı da okutmak için teşkilat yapma ve harekete geçme bir zorunluluktur. Okuma işi Latin harfleri sayesinde daha kolay bir hal almıştır. Bu nedenle eğitim sisteminden asıl beklentimiz geri kalmış fikirlerle mücadelenin tetkik ve tatbikidir.

Ülke gençlerinin acilen talepleri kitaptır.

...Gerek şahsi temaslarımda gerek aldığım mektuplarda halkın ve gençlerin «su su» diye feryat eder gibi «kitap kitap» diye feryat ettiklerini gördüm. Bilhassa nispeten uzak ve fakir olan Şark vilâyetlerinin bir taraftan ilk mekteplerini artırırken diğer taraftan bu neşriyatı süratle tahakkuk ettirmek lâzımdır...³⁶⁸

beyanları Halide Edip ADIVAR'ın bu konudaki düşünceleridir.

Liselerin batıdaki emsallerine yetişenleri olduğu gibi hala orta düzeyde kalanları da bulunmaktadır. Şu an için merkez vilayetlerde bulunan seviyesi yüksek liseleri

³⁶⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, 759.

³⁶⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, 760.

büyütmek lise okumayı talep edenleri vilayet merkezlerindeki liselere almak ayrıca bu merkezi liselere yatılı imkân sağlamak gerekmektedir.

Üniversitelerin özerk hale getirilmesi Cumhuriyet devrinin en hayırlı işidir. İlk tatbik döneminde yarattığı aksaklıklar ne kadar olursa olsun bu özerkliği daha da genişletmek ve değişimleri profesörlerin sorumluluk ve inisiyatifine bırakmak gerekmektedir. Üniversiteler sadece memur veya öğretmen yetiştirme yeri olarak görülemez, üniversitenin başarısı mezun sayısı ile değil mezunlarının zihniyet ve kabiliyetleri ile ölçülür.

Tiyatro kültür ve düşüncenin temel ögesi, ayrıca tam anlamıyla halk üniversitesidir. Hizmet amacı ve en meşru tarafı eğlendirmek gibi dursa da arka planda fikir ve sanat aşısı vardır. Devlet tiyatrosu bunun son ve en yüksek kademesi olup Ankara Opera ve Tiyatrosu bütçeden daha fazla pay alması gerekmektedir. Yalnız Ankara’da değil, diğer büyük illerde de bu müessesenin yetiştireceği sanatkârlar tiyatro kültürünü memlekete yayacaklardır. Ayrıca tiyatro çok önemli bir propaganda vesilesidir ki;

...Fakat bilin ki, Garp sahnesinde kendini gösterebilecek bir tek Türk sanatkârı, oynanacak bir tek Türk piyesi, milyonlarla elde edilemeyecek derecede Garp âlemine bizi tanıtır ve medeni milletler arasında itibarımızı yükseltir.³⁶⁹

sözleri Halide Edip ADIVAR’ın bu düşüncesinin tezahürü ve konuşmasının son bölümüdür.

Yukarıda belirtilmekte olan alıntılar ile ADIVAR’ın düşüncelerinden; eğitim sisteminin maddi unsurlarından ziyade manevi unsurlarına yani zihniyete, geleceğe bakışa ve geçmiş-bugün ve gelecek arasındaki bağlantıya önem atfettiğini anlamaktayız. Meseleyi kökünden ele alan bu felsefi yaklaşıma katılmak mantığın ve ileri görüşlülüğün dahilindedir.

Millî eğitim sistemini benzer bir yaklaşımla ele alan bir diğer milletvekili de Aliye Temuçin COŞKUN’dur. 23 Şubat 1955 tarihinde söz alan COŞKUN, konuşmasının amacına dair bilgi verirken;

Ben, millî eğitimin anlamı üzerinde durmak ve topyekûn Türk Milletinin keyfiyeti demek olan ve bir milletin bütün davranışlarının, fikir hayatının, moral

³⁶⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, 761.

hayatının ve şüphesiz bunlardan ötürü sirayet eden mekanik hayatın bir bütünü olan millî eğitimin hali hazır içinde bulunduğu durumu ve alması icab ettiği istikamet neler olacağını kısaca hulâsa etmek istiyorum...³⁷⁰

şeklindeki beyanlarıyla konuşmasının istikametine açıklık getirmiştir. Devamında milli eğitimin esasları ile ilgili fikirlerini açıklayan COŞKUN, bütünü zaruri parçalarını; milli eğitimin geleceği ile ana hatlarını çizmek, prensiplerini belirlemek ve her ferdi beşikten mezara kadar takip etmek olarak tanımlamıştır. Bu kapsamda yapılması gereken ilk ve mecburi iş; milli eğitimin ana hatlarını ve prensiplerini tayin etmektir. COŞKUN bunun yapılması halinde karışıklıkların ortadan kalkacağını ve geleceğe güvenle bakarak manevi ve maddi tüm değer ve faziletlerin doğru ve hızlı bir yürüyüşe geçeceği inancındadır.

Aliye Temuçin COŞKUN'un eğitim meselesine yönelik bir arzusu da halk eğitiminin mecliste ele alınmasıdır. Bu eğitimin çerçevesini geniş bir alanda gören COŞKUN;

...Halk eğitimi mevzuu Meclise getirilirken bunun, diğer vekâletlerle mutlaka koordine edilerek getirilmesine ben şahsan taraftarım. Zira sosyal hizmetleri topyekûn olarak içine alacak, en ücra memleket köşelerine kadar varacak halk eğitimi mevzuuna, yolu girer, köprüsü girer, ziraatı girer, sağlığı girer, ebesi, doktoru girer ve bunlarla beraber okuyup yazması, kalemi, kâğıdı, öğretmeni girer. Bu, koordine edilecek muazzam bir dâvadır...³⁷¹

cümleleriyle kapsamlı ve çok yönlü ayrıca toplumun her kesiminin katkısının olduğu bir sürece farkındalık yaratmaya çalışmıştır.

Aliye Temuçin COŞKUN ömrünün 31 yılını bir fiil eğitimci sıfatıyla geçirmiş bir insan olarak, eğitimi sadece ilgili kurumlarda bilgi ile donatılma işiyle ibaret görmemiştir. COŞKUN'un görüşüne göre; eğitimle insanoğlunun bağlantısı, hayatın her safhasıyla ilişkilendirilen bir olgu, bir anlayış, bir tarz veya başka bir bakış açısıyla adeta nefes alış veriş gibidir.

11'nci dönem parlamenter olan Hilal ÜLMAN da konuyla ilgili olarak 26 Şubat 1958 tarihinde "Maarif Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1958 yılı bütçeleri münasebetiyle" mecliste söz almış konuşmasının başında milli eğitime ortak bir bakış açısı ve işbirlikçi bir yaklaşıma işaret etmiştir. Bunu yaparken söylediği;

³⁷⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 5. Cilt, 47. Birleşim, 599.

³⁷¹ TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 5. Cilt, 47. Birleşim, 601.

...Siyasi düşüncelerimizin ayrılıkları ne olursa olsun, ilim, teknik ve sosyal sahalarda modern dünyanın süratle tekâmül etmesinden dolayı gençliğe sağlam bir terbiye ve tahsil vermenin gitgide artan ehemmiyeti karşısında maarif dâvasının bütünlüğünü, azametini el birliğiyle düşünmek zorundayız. Bu münasebetle maarif müesseselerimizin günlük politika faaliyetlerinin daima dışında ve üstünde tutulmasını politikacıların bu mukaddes çatı içine el uzatmalarını ve şahsi ihtirasları için bu zümreyi zedelememelerini istemek en büyük bir millî vazife telâkki olunmalıdır.³⁷²

şeklindeki sözleri dikkat çekicidir. Bu sözleriyle milli eğitim konusunu partiler üstü bir konumda ele alınması gerektiğini ifadesi konuya verdiği ehemmiyetin derecesini göstermektedir.

Maarifi bir memleket davası, bir demokrasi davası ve bir insanlık davası olarak gören Hilal ÜLMAN, maarifi; insanlığın ortak kazanımı olan medeniyeti ilim yoluyla nakleden ve devam ettiren ayrıca milletlere şahsiyet kazandıran bir mekanizmaya benzetmiştir.

Maarifin içerisindeki en önemli rolü öğretmene yüklemiş, konuşmasında öğretmenleri kültürel ve insani değerlerin yaratıcısı ve bekçisi olarak tanımlamıştır. Bu nedenle öğretmenlerin refaha kavuşturulamaması halinde ve mesailerinin gereklerini yerine getirmede şart olan maddi, medeni ve manevi şahsiyete sahip olamayacaklarına dikkat çekmiştir. Öğretmen yokluğunun mevcudiyetini vurgulayan ÜLMAN, bu sorunu kapatılan öğretmen okulları ile bağdaştırmıştır.

Konuşmasını, öğretmen sayısını artıracak uygulamalara yer verilmesi ve öğretmenlerin özlük haklarının iyileştirerek mesleğin cazip hale gelmesinin sağlanmasını teklif ederek tamamlamıştır.

Hilal ÜLMAN bu düşüncelerin devamını 25 Haziran 1958 tarihinde Mecliste söz alarak yaptığı Kanun teklifiyle dile getirmiştir. Teklifin konusu ilkokul öğretmenlerine müfettişlik yolunun açılmasıdır. Bu teklife gerekçeyi;

...Ehliyet ve mesuliyetleri lâıyk olduğu maddi ve mânevi karşılığı gören kendisine hem tatmin hem terfih yolları açılan öğretmen büyük bir fedakârlıkla bağlı bulunduğu mesleğine daha kuvvetle sarılacak ve istikbali hazırlayan nesle çok daha faydalı olacaktır Şüphesiz ki, bir meslekin sağladığı refah seviyesi mesleğe yalnız iyi kaliteli insanlar celb etmekle kalmaz, aynı zamanda onların

³⁷² TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 2. Cilt, 47. Birleşim, 720.

bu mesleğe hazırlanmaları devresinde ve daha sonra meslek dahilindeki bütün imkân ve kabiliyetlerini geliştirmeye de yardım eder...³⁷³

cümleleriyle vekillere aktarmıştır.

Hilal ÜLMAN son olarak; 25 Şubat 1960 tarihinde “Maarif Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1960 yılı bütçeleri münasebetiyle” mecliste söz almış ve Milli Eğitim için ayrılan bir milyarı aşan bir maarif bütçesiyle nedeniyle Hükümeti tebrik ederek sözlerine başlamıştır.

...Vatanın dört köşesine dağılarak yüz yılların cehaletini aydın fikirleriyle silmeye çalışan ve hattâ bugün şu mukaddes yerde vazife görmek şerefini bize kazandıran, fedakâr, feragatkâr, mütevazı Türk öğretmenine elimizden gelen maddi ve mânevi müzahareti göstermek hattâ yaratmak bizim asıl vazifemizdir...³⁷⁴

sözleriyle de daha önce konu ile ilgili olarak meclise getirdiği yaklaşımı yinelemiştir.

3.1.11. Okuma Yazma Bilen Sayısının Artırılması ve Çocuk Kitaplarının İncelenmesi

Bir ülkede bireylerin gelişmesi ve böylelikle ülkenin gelişmesi için okuma yazma bilmek olmazsa olmaz bir şarttır. Bu kapsamda; 25 Şubat 1951 tarihinde mecliste söz alan Tezer TAŞKIRAN, okuma yazma bilen sayısının artırılması yönündeki düşünce ve tekliflerini sunmuştur. Cahil olan vatandaşların yetiştirilmesi mevzusunun ciddiyetine dem vuran TAŞKIRAN, kendi tanımı ile “halk terbiyesi veya yetişkinler terbiyesi” başlığı koyduğu meselenin Milli Eğitim Bakanlığı’nca mühim bir mevzuu olarak ele alınmasını talep etmiştir.

İlköğretimden sonra beslenmeyen dimağların okuma yazmayı bile unuttuğunu gerek ülkemizde gerekse yabancı memleketlerde ortaya çıkan bir tespit olarak meclisle paylaşan TAŞKIRAN meseleye yönelik çözüm önerilerini;

- Hapishanedeki vatandaşın orada eğitilmesi,
- Yetişkinler terbiyesinde en verimli yer olan orduda askerlik vazifesi için çağrılan gençlerin eğitilmesi,

³⁷³ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 4. Cilt, 85. Birleşim, 662.

³⁷⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 12. Cilt, 47. Birleşim, 577.

- Köylerdeki sağlık ve ziraat memurları ile köy öğretmenlerinin çalışmalarının birleştirilmesi ve iş birliği yapılması,
- Cahil yetişkinlere has öğretim metotları, alfabe ve bilgileri içeren okuma kitaplarının hazırlanarak köylere dağıtılması,
- Pille çalışan halk tipi ucuz radyoların yaygınlaştırılarak yetişkinlerin eğitilmesine esas olacak faydalı programların halka ulaştırılması şeklinde sıralamıştır.

Konuşmasının son bölümünde ülkemiz çocuklarının okuduğu kitapların ciddi bir inceleme ve kontrolden geçirilmesinin zaruretine parmak basan TAŞKIRAN, çocuklarla yayınların rastgele ve başıboş olarak karşı karşıya gelmelerinin engellenmesi için Milli Eğitim Bakanlığı'na göreve davet etmiştir. Çözüm önerileri olarak ise;

- Çocuklar için iyi kitaplar yazılmasının teşvik edilmesi,
- Ailelerin çocuklar için yazılan iyi kitaplara ulaşılabilirliğin kolaylaştırılması,
- Çocuk kütüphanelerinin kurulması,
- Radyo'da çocuk ve gençlik saatlerinin cazip programlarla işlenmesi, Tezer TAŞKIRAN'ın düşüncelerinden kelimelere dökülmüştür.³⁷⁵

Tezer TAŞKIRAN çözüme kavuşturulmasını istediği konulara yönelik net öneriler sunmuş, yapılması gerekenleri bir doktorun hastasına yazdığı reçete benzerliğinde karar vericilerin önüne koymuştur.

3.1.12. İlköğretimi Bitirme Yaş Sınırı

İlköğretimin önemi vurgulayarak ve bu eğitim için zorunlu yaşın aşağıya çekilmesi teklifine itiraz eden Tezer TAŞKIRAN 11 Haziran ve 13 Haziran 1951 tarihlerinde mecliste söz alarak, meclise sunulan bir teklifle ilgili karşı görüşlerini sunmuştur. Yapılan her iki konuşmada incelendiğinde teklifin kız ve erkek çocuklar için ilkokullara devam mecburiyeti olarak getirilen 16 yaş sınırının 14'e düşürülmesi olduğu anlaşılmaktadır. TAŞKIRAN, bu teklifin uygulamaya geçmesi halinde;

- 14 yaşına kadar ilkokulu bitirmemiş çocukların velisi tarafından herhangi bir takibata uğramadan okuldan alınabileceği,
- Köy okullarında halen okuyan talebelerin %25'inin 15 ve 16 yaş grubunda olması nedeniyle %25 oranındaki talebenin tahsillerini bitirmeden okullarından

³⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, 775-776.

ayrılacağı sonuçlarını doğuracağı düşüncesinde olup, meclise bu sayısal verileri de aktararak, muhalif görüşünü ortaya koymuştur.

Bu görüşüne ülkenin gerçeklerini ihtiva eden örnekler veren TAŞKIRAN bunlardan birini;

...Halen 20 binden fazla okulsuz köyümüz vardır. Bu köylerden birinde okul açılırken bir kısım çocuklar ister istemez yedi yaşının üstündedirler ve onların okulları bitirmeleri elbette bir zaman istemektedir. Bu çocuklardan meselâ 11 yaşında ilkokula başlamış bulunan bir çocuk, komisyon kararı kabul edildiği takdirde 14 yaşında üçüncü sınıfı bitirmiş olacağından velisi tarafından istenirse okuldan alınacaktır...³⁷⁶

şeklinde izah etmiştir. Ayrıca TAŞKIRAN'ın verdiği bazı rakamlar ve bu rakamlar ile ilgili yorumları dikkat çekicidir. Buna göre ilkokul mektep çağında yaklaşık 2 milyon 600 bin çocuk vardır. Bu çocukların 1 milyon 600 bini okumakta olup okuyan çocukların 500 bini şehirlerde 1 milyon 100 bini köylerde. Yani yapılan teklif, 15 ve 16 yaş çağındaki çocukların genele olan %25 oranına göre yüzbinlerce Türk çocuğunu ilgilendirmektedir.

Tezer TAŞKIRAN bu teklifin hazırlanma gerekçelerini de incelemiş, bunlardan en önemli olanını, köy çocuklarının köyün zirai hayatındaki mühim rolünü görmüştür. Bu gerekçeyi de mevcut olan bir kanun düzenlemesi ile yürütmeye çalışan TAŞKIRAN, 4274 sayılı Kanun'un 12'nci maddesine işaret etmiştir. Bu maddeye göre okulların çalışma zamanları, köylerin iş durumlarına, mevsimlerin ve köylerin hususiyetlerine göre düzenlenebilmekte olup TAŞKIRAN'a göre okul hayatı ayarlanırsa çocuklar hem okula gidecek hem de ailelerine iş sahalarında yardım edebileceklerdir.

İlkokul eğitiminin önemine inanan Tezer TAŞKIRAN son olarak da yaşadığı bir hadiseyi;

...Kore için karar alındığı zaman bir köylü kadına sordum. Köyde ne var, ne yok, Kore için ne diyorlar? dedim. Ben de tabii, alman büyük kararlarda hepimiz gibi vatandaşlarımızın fikrini anlamak istiyorum. Kadın, bana, bu kararı gayet doğru görüyorum, çünkü Birleşmiş Milletlere bağlıyız, onlara karşı taahhüdümüz var, dedi. Mademki Birleşmiş Milletlerin bir parçasıyız, onlara karşı vermiş olduğumuz sözleri yerine getirmemiz lâzımdır, dedi. Sen bunları nereden biliyorsun, dedim. Ben ilk mektep mezunuyum, dedi. Bu kadın bir köy ilk mektebi mezunu idi. Vatandaşların irfan temeli işte o ilköğretimdir...³⁷⁷

şeklinde aktararak düşüncelerini ifade etmiştir.

³⁷⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 8. Cilt, 88. Birleşim, 162.

³⁷⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 8. Cilt, 89. Birleşim, 213.

3.1.13. Öğretmen Okulu Mezunlarının Mecburi Hizmeti

Öğretmen okulu öğrencileri 11-12 yaşlarında ilkokuldan sonra eğitimlerine başlamakta, eğitimlerine başlarken bir taahhütname imzalayarak ülkeye öğretmen olarak hizmet vereceklerine söz vermekte ayrıca başka bir meslek dalına yönelmeleri halinde ise kendilerine yapılan masrafları geri ödemeyi kabul etmektedirler. Bu konuda; Tezer TAŞKIRAN 20 Ocak 1954 tarihinde Öğretmen Okulu mezunlarının mecburi hizmetlerinin belirlenmesi ile ilgili yapılan meclis çalışması esnasında söz almıştır. Meclisle görüşülen düzenleme; öğretmen okulu mezunlarının mecburi hizmetlerini köy okulunda tamamlamaları, bu mezunlardan öğretmen yetiştiren yüksekokullara geçenlerin mecburi hizmetlerinin tecil edilmesidir.

Tezer TAŞKIRAN, düzenlemenin ilk bölümüne yani mecburi hizmetin köy okulunda tamamlanması konusuna tam olarak katılmakla birlikte; ikinci bölümünün yani sadece öğretmen yetiştiren yüksekokullara giden mezunlara sağlanan tecil hakkının, diğer ilim ve sanat sahalarına yetenekli öğretmen okulu mezunlarının yönelebilmesine imkân verecek daha geniş bir bakış açısıyla ele alınmasına işaret etmiştir. Bu düşüncelerini;

...Bu hale göre biz bu çocuklara, siz yalnız muallim yetiştiren yüksek mekteplere devam edebilirsiniz, başkasına devam edemezsiniz, başka türlü tecile hakkınız yoktur, dersek muhtemeldir ki, köy çocukları içinde bulunabilecek, ilim ve sanat sahalarında büyük istidat ve kabiliyet taşıyan çocuklarımıza set çekmiş bulunalım ve memleketi bunların büyük kabiliyetinden mahrum bırakalım...muayyen sahalarda hususi bir istidat ve kabiliyet gösteren gençlerin de içinde buldukları öğretmen okulunca namzet gösterilmek ve Millî Eğitim Vekâletince de sıkı bir imtihana tâbi olmak şartı ile alâkalı sahada yüksek tahsiline devam etmek üzere tecil hakkının tanınmasıdır...³⁷⁸

cümleleri ile vekillerle paylaşmıştır.

3.2. Aile, Kadın ve Çocuk Konusundaki Faaliyetleri

3.2.1. Resmi Nikah ile Aile Birliğinin Kurulması

1926 yılında yürürlüğe giren Medeni Kanun kapsamında evlilik birliğinin resmi nikahla kurulması zorunluluğu getirilmiştir.³⁷⁹ Ancak bu tarihten sonra, medeni nikah

³⁷⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 27. Cilt, 31. Birleşim, 270.

³⁷⁹ <https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/turk-kanunu-medenisi-743> “Madde 173: Evlenme mukavelesinin akdi veya tadili ve feshi resmi şekilde olmak ve iki taraf ile kanuni mümessilleri tarafından imza edilmek lazımdır. Evliliğin devamı sırasında yapılan evlenme mukaveleleri mahkemenin de tasvibine iktiran etmek

kıyılmadan yapılan evliliklerden doğan çocukların durumu önemli bir sorun haline gelmiştir. 1950 yılında mecliste tescil edilmeyen birleşmelerle bunlardan doğan çocukların tesciline ve gizli kalmış nüfus vakalarının cezasız olarak kaydına dair hazırlanan bir kanun tasarısı görüşülmektedir. Bu münasebetle Tezer TAŞKIRAN 09 Ocak 1950 tarihinde meclis kürsüsüne çıkmıştır. Bu kanunun benzer şekillerde 1933 yılından itibaren üçüncü defa hazırlandığı bilgisini veren TAŞKIRAN, bu kanuna müspet oy vereceğini belirtmiştir. Ancak meselenin esasının hali hazırda zaten yapılması gerekenleri ihtiva eden Medeni Kanun'un bir türlü arzu edilen seviyede uygulanamamasından kaynaklandığı düşüncesindedir. Bu düşüncelerini;

...Eski itiyatlarla kendi vicdanlarına göre meşru saydıkları birleşmelerle doğru yolda gittiklerine inananların çocuklarını, diğer çocuklarımızdan farklı göstermemek için lâzım gelen tedbirleri almak hepimizin borcudur. Bu itibarla bu kanun teklifine müspet rey vereceklerden birisi de ben olacağım. Ancak burada önemle durulacak bir nokta vardır. Hakikaten büyük sosyal bir problem karşısındayız. Bir Medeni Kanun var ve bu Medeni Kanun işlemiyor. Karşılaştığımız konu budur...³⁸⁰

ifadelerinde açıkça görmekteyiz.

Durumu ağır bir sosyal problem olarak gören Tezer TAŞKIRAN, köylerde imam nikahlarının yapıldığını, şüphesiz bu nikahın her vatandaşın bir hakkı olduğunu lakin dini nikahla beraber kanuni bir muamele olan resmi nikahın neden yapılmadığının sorgulanması gerektiğine işaret etmiştir. Medeni Kanun'u işler hale getirmek meclisin bir borcudur noktasından hareketle konuşmasını sürdüren TAŞKIRAN, konuya ilişkin çözüm önerileri de sunmuştur. Bu öneriler;

- Formalitelerin icap ettirdiği müşküller nedeniyle kültür seviyesi henüz kafi derecede yükselmemiş vatandaş için muamelelerin daha kolay hale getirilmesi,
- Muamelelerin köylünün ayağına götürülmesi,
- Köy öğretmenlerine, sağlık memurlarına nikâh için yetki verilmesi,
- Evlenecek erkeklerin evlendiği yıla ait yol vergisinden muafiyet gibi teşvik edici hükümlerin düşünülmesi, şeklinde sıralanabilir.

Bu önerileri müteakip konuşmasını;

lazımdır. Evlenme mukavelesi, tesciline mütaallik hükümler dairesinde iki taraftan başkasına karşı müessir olur.” 05.04.2020 tarihinde görüntülenmiştir.

³⁸⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 23. Cilt, 27. Birleşim, 85.

...Türk Cemiyetini bu meşru ve gayrimeşru çocuklar, imam nikâhı, medeni nikâh kâbusundan kurtarmanın, hepimize şâmil sarsılmaz temellere dayanan bir Türk ailesi tipinin meydana getirilmesinin Af kanunlarıyla değil, tecrübelerle dayanan vukuf ehlinin uzun ve yorucu çalışmasıyla ancak elde edilebileceğine eminim...³⁸¹

cümleleriyle tamamlamıştır.

Vekil Tezer TAŞKIRAN, bu kanun tasarısına, salt kanun maddeleri üzerinden değil, farklı bir bakış açısı ile almış, ele alırken geçmiş kanun çalışmalarını, ülke vatandaşının kültür seviyesini ve öncelikleri ile ideal adına düzenlenmiş esasları bir arada değerlendirmiştir. Çözümü; yanlışlıkları meşrulaştırma ve cezai hükümler getirme olarak değil devletin imkânlarını vatandaşın imkânları ile buluşturma noktasında görmüştür.

3.2.2. Kimsesiz Terkedilmiş Çocukların Korunması ve Yetiştirilmesi

Kimsesiz ve/veya terkedilmiş çocukları korumak ve mevcut durumlarını iyileştirmek suretiyle onları birer potansiyel suçlu olmaktan kurtarmak kadın milletvekillerin ehemmiyet verdikleri konulardan biri olmuştur. Bu kapsamda; “Kimsesiz, Terkedilmiş ve Anormal Çocukların Korunması Hakkında Kanun Tasarısı” hakkında 26 Mayıs 1948 tarihinde söz alan Tezer TAŞKIRAN, konu ile ilgili olarak önce mevcut durumu eleştirmiştir. Yaptığı bu eleştirilerin kapsamı; Medeni Kanun, Umumi Hıfzıssıhha ve Ceza Kanunu gibi kanunlarda çocukları korumak için düzenlenmiş birçok madde bulunurken, bu maddelerin icrası ve takibi için gereken teşkilatın mevcut olmaması nedeniyle bu kanun maddelerinin atıl hale gelmesidir. Bu kanun tasarısının da işlemez hale gelmemesi için dikkatli olmak gerektiği mecburiyetini dile getiren Tezer TAŞKIRAN;

...Noksan tedbirlerin ve yarım teşkilâtın doğuracağı tepkileri önceden hesaba katmamız gerekir, bu düşüncelerle Hükümet gerekçesinde yazıldığı üzere «ilk adımlar atılırken dar bir çerçeve içinde işe başlamak ve uygulamalarda alınacak sonuçlara göre çalışma alanını ve hacmim genişletmek» fikrini Millî Eğitim Komisyonu raporunda yazıldığı üzere yerinde buluyor ve bu düşünüşü memleketimizde yepyeni olan bu işte şümullendirmelerden evvel daima dar sahalarda yapılacak tecrübelerden sonra alınacak sonuçlara göre hareket etmek manâsına alıyorum...³⁸²

³⁸¹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 23. Cilt, 27. Birleşim, 86.

³⁸² TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 11. Cilt, 63. Birleşim, 523.

sözleriyle tasarıya destek vermekle birlikte uygulamaya yönelik endişelerini paylaşmış, uygulamanın İstanbul ve Ankara gibi şehirlerde pilot uygulama olarak başlanmasına işaret etmiştir. Ancak Tezer TAŞKIRAN için esas olan bu Kanunu işletecek teşkilatın uygulamaya başlandığında kurulmuş olmasıdır.

Beden, ruh ve ahlak gelişimi risk altında bulunan kimsesiz, terkedilmiş çocukların, ileride birer suçlu olabileceği gerçeğini savunan Tezer TAŞKIRAN meselenin idari olarak bir bütün şeklinde ele alınması, bu nedenle ilgili Bakanlıkların birbirini tamamlayıcı bir çalışma sistemi kurması kanaatini ifade etmiştir. Ayrıca Tezer TAŞKIRAN çocuklarla ilgili bir konu olması hasebiyle daha önce Mecliste dile getirdiği çocuk mahkemelerinin teşkilini tekrar hatırlatmıştır.

Tezer TAŞKIRAN konuşmasında küçük sanayide çalışan çocukların himayesine yer vermiştir. *“Bu itibarla bu çocukların acı durumlarıyla yakından ilgilenmek, hangi yaştan itibaren ne gibi işlerin, ne gibi şartlarla ve ücretlerle çocuklar tarafından yapılmasına müsaade olunacağını tasrih etmek gerektir....³⁸³”* cümleleri Vekilin çocukların himayesiyle ilgili düşüncelerinin özetidir. Bu meseleye olan çözümsel yaklaşımını ise;

Nâçiz kanaatime göre çocukları bu seyyar satıcılığa, müvezzilik[dağıtıcılık], hamallık işlerinin başıboş halinden mutlaka kurtarmak ve buna mukabil Çalışma Bakanlığının tanzim edeceği esaslara göre Devlet, belediyeler, hayırsever vatandaşlar eliyle kurulacak çocuk çalışma yurtları kurmak gerektir. Bu suretle yaşlarına, bedenî fakatlarına, terbiye ve psikoloji icaplarına göre günde kısa bir zaman çalışacak ve yine evlerine yardım edebilecek olan bu çocuklar sokakların çeşitli tehlikelerinden uzaklaştırılmış olacaktır...³⁸⁴

sözlerinden anlamaktayız. Çocukları bu duruma zorlayan ana-babalar hakkında da hususi bir cezai müeyyide konulması Vekilin bu konudaki düşüncelerin devamıdır.

Yukarıda belirtilen Tezer TAŞKIRAN’ın Kanun tasarısına yönelik düşünce ve tekliflerinin sonucu ise bu konu için ayrılmış olan bütçenin yetersizliği kanaatidir.

Kanaatimce hattâ başka masraflardan da kısarak bu kimsesiz, bedbaht çocukları Büyük Meclisin şefkatli himayesi ile başlarını Türk Milletinin göğsüne dayamış kimseli ve mesut çocuklar haline getirmek için mümkün olan çabuklukla mümkün olanı yapmalıyız...³⁸⁵

³⁸³ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 11. Cilt, 63. Birleşim, 524.

³⁸⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 11. Cilt, 63. Birleşim, 524.

³⁸⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 11. Cilt, 63. Birleşim, 525.

cümleleri bu kanaatinin tezahürüdür.

Bu kanun tasarısı özellikle ayrılan bütçenin yetersizliği noktasında gösterilen benzer bir tutumla Bursa milletvekili Zehra BUDUNÇ tarafından da ele alınmıştır. Vekil, “4862 sayılı Kanuna Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun” münasebetiyle yaptığı 02 Haziran 1948 tarihli konuşmasında; kimsesiz terkedilmiş çocukların korunması ve yetiştirilmesi için ayrılan devlet bütçesinin yetersiz olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca, kimsesiz çocukların korunması ve yetiştirilmesi sürecinde yaşlarına bağlı olarak Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıklarına verilen görev ve sorumlulukların düzensizliğini eleştirmiştir. Ancak bütçenin yetersizliği ile görev ve sorumlulukların düzensizliğine yönelik değerlendirmelerine dayanak teşkil edecek somut gerekçelere konuşmasında yer vermemiş, ayrıca yapıcı ve düzeltici bir yaklaşım sergilememiştir. Hatta kanun teklifine olumlu rey vermeyeceğini de ifade etmiştir.

...Arkadaşlar, ben senelerce hocalık ettim; kreşlerde, fabrikalarda çalıştım, bu mevzu benim için çok caziptir. Böyle olmasına rağmen evvelki günlerde söz almadım. Bunun da sebebi bunun olmayacağını bildiğim içindir, ama şimdi görüyorum ki, sekiz on tane tahrir encümenine gitmiş, komisyon almış onlara, bakmış, ne diyorlar diye. Şuraya bakmış, buraya bakmış, şöyle yaparsak bütün önermeleri içine alırız demiş ve bir madde hazırlamış, getirmiş. Ben bu kanuna reyimi bir kere vermeyeceğim... Hiç olmazsa bu çocukları Sıhhat Bakanlığı alsın³⁸⁶

şeklindeki sözlerinin sonunda bu çocukların Sağlık Bakanlığı'nın sorumluluğuna verilmesinin uygun olacağını dile getirmiştir. Aslında çocukların ihtiyaçları göz önüne alındığında; eğitim, sağlık, sosyal destek, bakım vb. hususları bünyesinde barındıran çok yönlü bir uygulama alanı ile karşılaşmaktayız. Bu nedenle de, dönemi ne olursa olsun bu çocukların sorunlarının sadece Sağlık Bakanlığı ile ilişkilendirilmesinin yetersiz kalabileceği değerlendirilmektedir.

3.2.3. Çalışan Çocukların Hakları

Çalışan çocukların haklarını korumak ve kendi icra ettikleri meslek gruplarında yetişkinlere sağlanan haklarından istifade etmelerine olanak sağlamak maksadıyla vekil Tezer TAŞKIRAN “Esnaf Dernekleri ve Esnaf Dernekleri birlikleri hakkında Kanun” münasebetiyle 25 Nisan 1949 tarihinde söz almıştır.

³⁸⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 12. Cilt, 66. Birleşim, 25.

Kanun tasarısını inceleyen TAŞKIRAN, esnaflara derneklerin marifetiyle sağlanan ve mevzuatlarda koruma altına alınan hakların, esnafın yanında çalışan, reşit çağında bulunmayan ve binlerce ile ifade edilebilecek geniş bir topluluğu teşkil eden çocuklar için uygulanıp uygulanmayacağı, çocukların faydalanıp faydalanmayacağı noktasına parmak basmıştır.

Konuşmasında bu noktadan hareketle eleştirilerini ve düşüncelerini dile getiren ve bu çocukların haklarını koruma esaslı bir yaklaşım sergileyen TAŞKIRAN örnek olarak;

O derneğe üye olanların meslek ve sanatlarında gelişmeleri için kurslar ve muvakkat sergiler açmak; bu çocukları bu derneğe devam edecekler mi etmeyecekler mi? Yine deniyor ki; muhtaç olan dernek mensuplarına doğum, hastalık sakatlık, ihtiyarlık ve ölüm yardımı yapmak. Bu hususta yine bu çocuklar bundan faydalanacaklar mı, faydalanamayacaklar mı? Hulûsa, esnaf yanında çalışan bu çocukların durumları ne olacaktır...³⁸⁷

şeklindeki beyanlarıyla sert bir üslup sergilemiş bu şekilde konuya atfettiği hassasiyeti meclis üyelerine taşımaya çalışmıştır. Bunda da başarılı olmuştur ki dönemin Ticaret ve Ekonomi Bakanı Cemil BARLAS; *“Tezer Taşkiran arkadaşımızın hakları vardır. Ben, bunların, yapılacak nizamnamelerde tesbit edileceğine kaniim. Maamafih, eğer bu şekil kendilerini tatmin etmiyorsa yapacakları tadil teklifini maalmemnuniye kabul ederim...”*³⁸⁸ cevabıyla olumlu karşılık vermiştir.

3.2.4. Köy Kadınlarının Çalışması

Dönemin koşullarında köy kadınlarının sorumlulukları ve üzerlerindeki yükün ağırlığı ortadadır. Köy kadını hem ev içindeki işlerle ilgili sorumluluklarını yerine getirirken hem de tarlada ırgat olarak çalışmakta ayıca çocuğuna da bakmaktadır. Bu sorumlulukları ile birlikte kanunların onlara verdiği görevleri de bulunmaktadır. Bu görevlerden bir tanesi de köy okulların inşaatında çalışma sorumluluğudur. “Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu’nun 25’inci Maddesinin Birinci Fıkrasında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” münasebetiyle 14 Şubat 1947 tarihinde söz alan Hasene ILGAZ; konuşmasında mensubu olduğu CHP’nin programında geçen “Parti, yurttaşlara hak ve vazife vermekte kadın ve erkek olarak tefrik yapmaz” hususuna atıfta bulunarak kadın ve erkeğin daima beraber yürüyüp çalıştığını

³⁸⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 18. Cilt, 75. Birleşim, 620.

³⁸⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 18. Cilt, 75. Birleşim, 620.

belirtmiştir. Konuşmasının devamında kanun tasarısına yönelik düşüncelerinde hâlihazırda köy kadınlarının gerek köy okulları gerekse bölge okullarının inşaatında çalıştıklarını ve bu kadınların kesinlikle bu durumdan şikâyetçi olmadıklarını vurgulamıştır. Ancak bu okulların inşaatının yaz aylarında yürütüldüğünü, kış aylarında durduğunu, inşaatın devam ettiği yaz aylarının köy kadınlarının diğer meşguliyetlerinin en ağır olduğu zaman dilimini kapsadığını izah etmiştir. Bu izah için kullandığı;

...Yaz aylarında köy kadını bağını devşirecek, pekmezini yapacak, tarhana ve bulgurunu hazırlayacak, mısırını, cevizini kurutacak, bulamacını ve peynirini hâsılı bütün yaz aylarının baştanbaşa dolu ve işli günlerinin bin bir çeşitli işleriyle uğraşacaktır. Bundan maada anne olduğu için, evinin kadını olduğu için, emzirecek, pişirecek, yıkayacak, örececek ve hattâ icabında dokuyacaktır. Bir de bunlara ilâveten okul inşaatında çalıştığı takdirde müsait zamanı nereden bulacaktır?...³⁸⁹

şeklindeki cümleler o dönemin köy kadınlarının yüklenmiş oldukları ağır sorumlulukların neler olduğunu göstermektedir. Söz konusu kanun tasarısı bölge ve köy okullarının inşaat çalışmasından salt erkeklerin görev almasına yönelik düzenlemeleri içererek köy kadınlarını bu çalışmalardan muaf tutmuştur. Hasene ILGAZ tasarının uygunluğunu yukarıda belirtilen açıklamaları da dâhil ederek belirtmiştir. Ayrıca, konuşmasında söylediği,

...Bunun için köy erkeği köy kadınına yüklenen yükü kendi şerefli omuzlarına alarak onun köyün çeşitli işlerinde çalışmak için zaman bulma imkânlarını aradı. Bu işi buraya kadar getiren ve duyuran köyün kahraman erkeğine köy kadınları adına teşekkür ederim...³⁹⁰

diyerek de kadın erkek dayanışma ve birlikteliğine dikkat çekmiştir. Günümüzde kadın haklarının ideale ulaşmasına yönelik çabaların halen devam ettiği, hatta bazı toplumlarda konunun gelişmekten uzak ve sert bir tartışma alanı olduğu göz önüne alındığında 1940'lı yıllarda bile ülkemizin yönetim anlayışının kadın haklarına kayıtsız kalmadığını görmüş olmak sevindiricidir.

3.2.5. Kadın Memurlar

TBMM'de bazı erkek milletvekilleri yapmış oldukları konuşmalarda; memurlardan bahsederken kadın erkek memur ayrımı yapmaktadırlar. Kadın

³⁸⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 4. Cilt, 44. Birleşim, 148.

³⁹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 4. Cilt, 44. Birleşim, 148.

memurların erkekler gibi ev geçindirme sorumluluklarının bulunmadıklarını, memuriyet ile hayatını garanti altına alan kızların evlenme çağları geçtiği halde yuva kurmaya yanaşmadıkları buna karşılık askerlik hizmetinden dönen ve iş bulamayan erkekler için ise memuriyet kazanmanın önemli bir sorun olduğu ve çözüm bulunması taleplerini aktarmışlardır.³⁹¹ 1948 yılı Bütçe Kanunu'na bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında Kanun görüşülürken Tezer TAŞKIRAN 08 Temmuz 1948 tarihinde konu ile ilgili söz alarak;

...Bizim inkılâp prensiplerimiz Cumhuriyetin esasları Anayasamız ve bütün kanunlarımız vatandaşlık esaslarına göre tanzim edilmiştir, erkek, kadın esaslarına göre değil... Bu Yüksek Meclisten çok rica ederim, memurlardan bahsederken kadın, erkek diye konuşmayalım... vatandaşlık, müsavat haklarımızda bir inkılâp ve Cumhuriyet prensibi olarak getirdiğimiz esasları burada herhangi bir şekilde zedeleyebilecek en küçük bir konuşma yapmayalım...³⁹²

beyanlarıyla yapılan konuşmalara eleştiri getirmiştir.

Bu eleştirilerle beraber ayrıca kadınların Kamuda çalışarak aile bütçesine katkıda bulduklarını, kamu görevini aksatan var ise daire amirlerinin -bu memurları vazifelerini layıkıyla yapmaları için- tedbir almaları gerektiğini ifade etmiştir.

Tezer TAŞKIRAN'ın kadın memurlarla ilgili diğer bir konuşması da 03 Ağustos 1951 tarihinde gerçekleşmiştir. Dilekçe komisyonuna ait bir raporun mecliste tartışılması esnasında bir milletvekilinin bazı mütalaaları nedeniyle söz isteyen TAŞKIRAN;

- Anayasa ve bütün kanunlarda erkek ve kadına eşit haklar verildiğini, görevler tevdi edilirken kadın ve erkek diye bir ayırım yapılmadığını,
- Kadın memur kavramını bir mesele gibi gösterecek konuşmalardan kaçınılması gerektiğini,
- Bu tarz konuşmaların kadın memurların çalışma şevkini kırabileceğini ve tepkiye sebebiyet vereceğini söylemiş ve;

...Hangi kadın memurun rüşvet aldığı işittiniz, hangi kadının suiistimal yaptığından dolayı mahkemeye gönderildiğini işittiniz? Analarına, babalarına, evlerine yardım etmek için alını teriyle çalışan genç, ihtiyar, kız ve kadınlar

³⁹¹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 9. Cilt, 108. Birleşim, 527-529.

³⁹² TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 12. Cilt, 85. Birleşim, 981.

hakkında hiçbirinizin tasvip etmeyeceğine inandığım bir lisanla bu muhterem kürsüden konuşulmamasını rica ediyorum...³⁹³

diyerek sözlerini tamamlamış, bu şekilde cinsiyet odaklı yaklaşımlara tepkisini göstermiştir.

3.2.6. Kreş ve Çocuk Bakımevleri

Bir milletin geleceği için kreş ve çocuk bakımevlerinin önemli bir rol oynamaktadır. Zira; bilhassa çok ağır şartlar altında çalışan kadın ve erkek işçilerin, çocuklarına bakım gailesinde onlara yardımcı olmanın hem çocuk hem de aile yönünden faydaları tartışılmazdır. Bu konuda Nazlı TLABAR “Çalışma Bakanlığının 1951 yılı Bütçesi” münasebetiyle 27 Şubat 1951 tarihinde söz alarak işçi davasına kalben çok bağlı olduğunu ayrıca işçi davasının düşünüldüğünden çok daha ayrıntılı ve derin bir etüde ihtiyaç duyduğunu vurgulayarak konuşmasına başlamıştır. Konuşmasının devamında kürsüde bulunuş amacının defalarca çeşitli toplantılarda gündeme getirilen ancak somut bir adım gerçekleştirilmeyen, kreş ve çocuk bakımevleri olduğunu söylemiştir.

Konuşmasının muhteviyatına; *“Ekmek mücadelesi ile pençeleşirken çocuklarımızın ihmal edildiğini görüyor, ıstırap içinde yaşıyoruz.”*³⁹⁴ şeklindeki işçilerle olan diyaloglarından alıntıyı dahil eden vekil meseleyi anne-baba ve çocuk bakış açılarıyla ayrı ayrı değerlendirmiştir. TLABAR, Kreş ve çocuk bakımevlerini anne-babalar için bir huzur kaynağı olarak görmüş, çocuklar için ise güvensizlik ve emniyetsizlik duygusunun ortadan kalkmasını, daha sağlıklı ve verimli bireylerin yetişmesini sağlayan bir araç olarak tanımlamıştır.

Bu bakış açılarını vekillerle paylaşan Nazlı TLABAR, işçi çocuklarının bakımının devletçe ele alınması ve bir an evvel kreş ve bakımevi mevzuuna layık olduğu ehemmiyetinin verilmesi için Çalışma Bakanlığı’na çağrıda bulunmuştur.

Nazlı TLABAR’ın ele aldığı mesele hem çok yönlüdür, hem de içerisinde farklı dinamikleri barındırmaktadır. İşçi, anne-baba ve çocuk, bu çok yönlülüğün aktörlerini; işçi sağlığı ve performansı, ebeveyn görev ve sorumlukları ve bir ülkenin geleceğini

³⁹³ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 9. Cilt, 108. Birleşim, 529.

³⁹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 53. Birleşim, 1105.

teşkil eden çocukların eğitim ve sağlık ihtiyaçları ise meselenin dinamiklerini teşkil etmektedir.

Aynı meseleyi, 27 Şubat 1960 tarihinde Çalışma Bakanlığı'nın 1960 yılı bütçesi münasebetiyle söz alan Übeyde ELLİ, 100 kadın işçinin bulunduğu işyerinde icap eden kreş ve süt odalarının, bazı işyerlerinde halen bulunmadığını söyleyerek ele almıştır.³⁹⁵ Übeyde ELLİ bu konuşmada sadece probleme ilişkin durum tespitini ortaya koymuştur.

3.2.7. Korunmaya Muhtaç Çocuklar

Korunmaya muhtaç çocukların tespiti, devlet tarafından eğitilmesi, meslek sahibi yapılarak topluma kazandırılması kadın milletvekillerinin üzerine eğildikleri konulardan biridir. Bu konuda, Aliye Temuçin COŞKUN 21 Aralık 1955 ve 10 Aralık 1956 tarihlerinde korunmaya muhtaç çocuklar hakkında yapılacaklarla ilgili esasları ihtiva eden kanun tekliflerini meclise yazılı olarak sunmuştur. Bu tekliflerin muhteviyatına yönelik öne çıkan hususlar aşağıda belirtilmiştir. Bu hususlar;

- Korunmaya muhtaç çocuklardan reşit hale gelenlerin, iş imkânı sağlanarak topluma kazandırılması,
- Korunmaya muhtaç çocukların tespiti ile derhal himaye altına alınmaları için “çocuk koruma istasyonları” kurulması, ayrıca belediyeler dahil tüm devlet görevlilerine korunmaya muhtaç çocuk tespit etmeleri haline durumu mahalli mülki amire bildirme vazifesinin verilmesi,
- İl Özel İdareleri ile belediyelerin mevzuatında korunmaya muhtaç çocuklara yönelik görev ve sorumlulukların yer alması,
- Köylerdeki korunmaya muhtaç çocuklar için, köy bütçelerinde yüzdeli olarak belirlenmiş ödenek ayırımının zorunlu hale gelmesi,
- Belediyelerde “çocuk koruma heyetleri”nin kurulması,
- Koruma altındaki çocuklardan, ilköğretimden sonra yatılı okulu kazanamayanların, meslek ve sanat okullarına yerleştirilmesi,
- Çocuk bakım yurtları veya yetiştirme yurtları tesis edilmesi,
- Korunmaya muhtaç çocukları koruma ekipleri kurulması, bu ekiplerde görev alacakların belirlenmesi, ekiplere bütçe ayrılması,

³⁹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 12. Cilt, 49. Birleşim, 906.

- Korunmaya muhtaç çocuklardan çalışanların kazandığı paraların veya üzerlerindeki mal varlıklarının devlet tarafından koruma altına alınması,
- Sağır, dilsiz, kör vb. durumda olanlar için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ayrı bir teşkilat kurulması başlıkları altında sıralanabilir.

Aliye Temuçin COŞKUN ayrıca bu toplumsal meseleyi 26 Şubat 1957 tarihinde de mecliste söz alarak ele almış ve düşüncelerini paylaşmıştır. Konuşmasının başında korunmaya muhtaç çocuk tanımını;

Korunmaya muhtaç çocuk demek, Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanununun şumulüne giren bedeni, ruhi, ahlâki gelişmesi tehlikede olduğu görülen ve eğitimi Devlet tarafından yapılıp, özel müesseselerde yetiştirilip, cemiyet için faydalı bir eleman, bir insan olarak verilmesine gayret edilen çocuk demektir...³⁹⁶

Kelimeleriyle yapan COŞKUN, müteakiben Türkiye'deki durumu dünya istatistiklerini baz alarak açıklamıştır. Bu açıklamaya göre dünyada 18 yaşına kadar olan çocukların %20 si korunmaya muhtaç çocuklar kabul edilmekte olup Türkiye'de çocuk sayısı 1955 istatistiklerine göre yaklaşık 11 milyon olduğundan korunmaya muhtaç çocuk sayısı da iki milyon civarındadır. Bu grubu, kontrol dışı olması halinde suç işlemeye meyilli veya suç işleme arifesinde bir risk grubu olarak gören Aliye Hanım, bir kötünün yedi mahalleye zararı olacağı veya bir çürük elmanın sepetteki diğer elmaları da çürüteceği nazara alındığında azami gayretin önemine ve azami yardıma muhtaç çocuğa ulaşılmasına çağrıda bulunmuştur.

3.2.8. Tecavüze Uğrayanların Kimliklerinin Basında İfşa Edilmemesi

Tecavüze uğrayan kadın, kız-erkek çocuk gibi tüm mağdurların, haber adı altında kimliklerinin yayınlanıyor olması dönemin gazetecileri tarafından basın özgürlüğü ile açıklanmaktadır. Oysaki kimlikleri deşifre olan mağdurlar yaşamış oldukları elim olay yetmezmiş gibi bir de isimleri gazetelerde yayınlanınca toplum içinde “tecavüze uğramış” etiketiyle karşı karşıya kalarak bir kere daha mağdur edilmektedirler. Bu konuda Edibe SAYAR, tecavüze uğrayanların kimliklerinin basında ifşa edilmemesine yönelik olarak;

³⁹⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 17. Cilt, 47. Birleşim, 880.

- 09 Şubat 1955 tarihinde, Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bâzı Cürümler hakkındaki 6334 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmasına dair yazılı teklif sunmuş,
- Söz konusu teklif münasebetiyle 16 Şubat 1955 tarihinde mecliste bir konuşma yapmış,
- Ancak teklif ettiği düzenlemenin 5680 sayılı Basın Kanunu'nda yer almasının daha uygun olacağını 08 Nisan 1955 tarihli meclis konuşmasında söylemiş ve bu kapsamdaki yazılı teklifini meclise sunmuş,
- 25 ve 27 Nisan 1955 tarihlerinde de aynı konu ile ilgili mecliste konuşmalar yapılmış ve ilgili kanun 04 Mayıs 1955 tarihinde mecliste kabul edilmiştir.

Edibe SAYAR'ın sunduğu bu kanun düzenlemesinin esası; tecavüze uğrayan kimselerin isim, resim ve hüviyetlerinin gazetelerle teşhir edilmemesi ayrıca bunun hilafında hareket edenlerin cezalandırılmasıdır.

SAYAR, yaptığı meclis konuşmalarında başta kadın ve çocuk olmak üzere aile ve toplum hayatını korumanın gerekliliğini ana fikir olarak açıklamıştır. Bu açıklamaların bir kaçını;

Hâdiseyi hangi cepheden ele alırsak alalım, aile hayatı bakımından olsun, çocukların istikbali bakımından olsun, içtimai hayatımızın düzeni bakımından olsun, tecavüze uğrayan bir kadının, gazetelerle, isminin açıklanması hiçbir zaman müspet karşılanmamalıdır... Meseleyi, tecavüze uğrayan çocuklar bakımından mütalâa edecek olursak yine aynı üzüntüyü duymamaya imkân yoktur... Onu teşhir etmekle ne elde edilecektir? ... Muhterem arkadaşlarım; suçsuz bir insanı cemiyet nazarında küçültmek ve onu müşkül duruma sokmak her halde hiçbir adalet kaidesiyle kabili telif değildir.³⁹⁷

şeklinde örneklendirebiliriz.

Basın cephesinde, muhalif görüşler olmakla birlikte bu kanunu uygun karşılayıp vekili destekleyen taraftarlar da bulunduğunu Edibe SAYAR'ın meclis tutanaklarına geçen konuşmalarından anlamaktayız. Dönemin muhalif gazetecileri bu kanun teklifine basın hürriyeti noktasında karşı gelirken, diğer ülkelerde benzer bir düzenlemenin olmadığını savunmuşlardır. SAYAR bu itirazlara; yapılan düzenlemede haber yapmayı yasaklayan bir hükmün bulunmadığını, habere konu olan olayın mağdurun resim, fotoğraf ve kimliğinin açığa vurulmamasının bulunduğunu belirterek cevap vermiştir.

Edibe SAYAR bu konudaki tutumuyla; kadın ve çocuk kimlikleri ile aile müessesini korumaya ve toplumun hassas olduğu değerlere sahip çıkmaya çalışmıştır.

³⁹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 5. Cilt, 41. Birleşim, 135.

Yaptığı çalışmanın özünde; basın var olma amacına aykırılık bulunmamakta, insan haklarını savunuculuğu hedeflenmektedir.

3.2.9. Ücret Eşitsizliği ve Kadın Müfettişler

Günümüzde hâlâ hem Türkiye’de hem de dünyada sorun olmaya devam eden kadın erkek ücret eşitsizliği 1960’lı yıllarda da yaşanan bir sorundur. Ayrıca çalışan kadın işçi sayısının fazlalığına rağmen onların durumlarını daha teftiş edecek kadın müfettiş bulunmaması da o dönemin diğer bir sorunudur. Bu konuda, Übeyde ELLİ, Çalışma Vekâleti 1960 Yılı Bütçesi münasebetiyle 27 Şubat 1960 tarihinde Mecliste söz alarak;

- Kadın ve erkek arasında ücret eşitliliğinin sağlanmadığı işyerlerinin bulunduğunu,
- Çalışan işçilerin yarısının kadın olmasına rağmen onların durumlarını daha sağlıklı olarak teftiş edebilecek kadın müfettişlerin bulundurulmadığını dile getirmiştir. Sadece durum tespiti yaparak konuşmasını sonlandırmıştır.³⁹⁸

3.2.10. Talih Oyunları Oynamak İçin Kulüp Açılmasına İzin Verilmemesi

Talih oyunları oynatan kulüplerin açılmasını içeren ve 1960 yılında meclis gündemindeki konulardan birisi Turizm Bankası Kanunu taslağıdır. Bu taslağın 18’inci maddesi, talih oyunları oynamak için kulüp açılmasına izin verilmesi hakkındadır. Bu düzenlemeye karşı çıkan Nimet Perihan ARIBURUN 25 Nisan 1960 tarihinde söz alarak karşı düşüncelerini meclisle paylaşmıştır. Maddenin muhteviyatının tüm çocukların terbiyesinde menfi bir rol oynayacağı düşüncesinde olan Nimet Perihan ARIBURUN, memleketimizin turizm bakımından zenginliğine dikkat çekerek talih oyunlarının modası geçmiş bir usul olduğunu söylemiştir. ARIBURUN, hiçbir anne ve babanın bu kanun maddesini kabul etmeyeceğini iddia etmiş ayrıca talih oyunlarının serbest olduğu ülkelerde çocuk suçlarının fazlalığına işaret etmiştir. Ülkemizden de bir örnek veren Nimet Perihan ARIBURUN, 1925 ve 1930 yılları arasında İstanbul Yıldız’da açılan kumarhanenin memleket gençliğine olan menfi tesirini milletvekillerine hatırlatmıştır. Bu tip uygulamanın yerine ülkemize gelen turisti memleketin dört yanına

³⁹⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 12. Cilt, 49. Birleşim, 906.

dağılmış turistik zenginliklerle buluşturmanın uygun olacağını söyleyerek görüşülen maddenin taslaktan çıkarılmasını teklif etmiştir.³⁹⁹

3.3. Adalet ve Hukuk İşleri Konusundaki Faaliyetleri

3.3.1. Türk Ceza Kanunu

Türk Ceza Kanunu'nda yapılacak bir değişiklikle, laikliğe aykırı olarak, devletin içtimai veya iktisadi veya siyasi veya hukuki temel nizamlarını, kısmen de olsa dini esas ve inancalara uydurmak amacıyla cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimseler ile böyle cemiyetlere girenler veya girmek için başkalarına yol gösterenlere verilecek cezalara⁴⁰⁰ ilişkin kanun değişikliği tasarısı hakkında yapılan meclis görüşmelerinde vekiller arasında hararetli tartışmalar cereyan etmiştir.

“Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun” görüşülürken 10 Haziran 1949 da söz alarak konuşan Zehra BUDUNÇ, aynı konu ile ilgili olarak bazı milletvekillerinin din merkezli yaklaşımlarla yapmış oldukları eleştirileri ve ifade etmiş oldukları düşüncelere karşı söz aldığını belirterek din ve devlet işlerinin ayrı yürütülmesi gerektiği açıklayıcı beyanlarla meclise hitap etmiştir. Konuşmasında önce diğer milletvekillerinin getirdiği bu yaklaşımlardan dolayı yaşadığı üzüntü ve şaşkınlığını göstermiştir. “Din dersi neden mecburi değil?, Okullarda kızlar ve erkekler neden beraber ders görüyorlar?, Neden 4 kadın alınmıyor?” şeklindeki diğer milletvekillerinin söylemlerine karşı çıkmış, özellikle kadının küçümsenmesini kesin bir dille kabul etmemiştir. Bu konuda;

...Kadınlar bu vatana lazımdır. Vatandaş olarak onlar da çalışacaklardır. Başka türlü vatan kurtulamaz. Kim demiş ki kadınlar yuvalarından çıkmış diye. ...Arkadaşlar; şimdi, yuvaları betonlaştırmak lâzımdır. Erkek, kadın, çocuk çalışmadan ayak millete duyurmak lâzımdır. Başka türlü kuşlar uçuyor. İnsanların bunu bilmesi lâzımdır. Bu vatani beraberce müdafaa edeceğiz arkadaşlar. Şimdi göklerde muazzam, korkunç çelik kartallar dolaşüyor, bunlar bağırarak geldikleri zaman büyükleri, küçükleri, kadınları ayırmayarak göklerden ateş, ölüm, zehir yağıdırıyorlar ve yuvaları birden tarumar ediyorlar. Bu milleti ayakta tutmak için hep beraber çalışmak lâzımdır.⁴⁰¹

sözlerini sarf ederek kadın-erkek bir arada millet olmak gerekliliğini vurgulamıştır.

³⁹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 13. Cilt, 60. Birleşim, 250.

⁴⁰⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 20. Cilt, 106. Birleşim, 696-697.

⁴⁰¹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 20. Cilt, 106. Birleşim, 680.

Ayrıca hitabında dinimiz hakkında da düşüncelerini belirtmiş, bu düşüncelerinin içerisinde dinimizin yeni, modern ve toleransı geniş bir çerçevesi olduğu hususları yer almıştır. Vatandaşların din konusunda rahat olmasını, aksi takdirde karışıklık ve kargaşanın olabileceği yönündeki endişelerini dile getirmiştir.

3.3.2. Cezaevi Şartlarının İyileştirilmesi

Yaşam hakkı temel hak ve hürriyetlerin başında gelmektedir. Bu hakkın kullanımının cezaevi koşullarında dahi insana yakışır şekilde olması arzu edilen bir durumdur. Hele ki amaç suçlunun ceza çekmesi ile birlikte ıslah olması bekleniyorsa ona uygun ortamının da sağlanması icap eder. Bu sebeple; Hasene ILGAZ 08 Temmuz 1948 tarihinde “1948 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” münasebetiyle söz almış ve cezaevlerinin şartlarının iyileştirilmesi için ayrılan bütçeden herhangi bir azaltmaya gidilmemesi yönündeki düşüncelerini belirtir bir konuşma yapmıştır.

Konuşmasında cezaevlerinin kötü durumundan bahsederken;

...Şimdi memleketimizin içinde 500'e yakın cezaevi vardır. Muhtelif zamanlarda tekrarladığım gibi bunların dörtte biri ancak oturulacak bir haldedir. Üst tarafı mahkûmların, mevkûfların oturacağı vaziyetlerden çok uzak, gayrisihhi ve hattâ bir ahırdan da fena vaziyettedir. Orta katında oturup çoluk çocuklarının getirdikleri yiyecekleri ellerini pencereden uzatıp alacak vaziyette basık binalar gördüm, diz kapaklarına kadar gelen duvarlar arasında barınan mevkûfları gözlerimle gördüm...⁴⁰²

şeklindeki sözleriyle yaptığı tespitlerini meclise aksettirmiştir. Devamında bahsettiği hususlardan; cezaevlerinin bakım ve onarımı için 1943 yılından itibaren bütçeden 15.000 lira gibi ufak bir meblağın ayrıldığı, zaman içerisinde yapılan gayretlerle 1948 yılı bütçesine bu meblağın 1.500.000 lira olarak konulmasının sağlandığı, ancak bu meblağın 1.000.000 lirasının başka ihtiyaçlar için kullanılması yönünde tekliflerin olduğu anlaşılmakta ve Hasene ILGAZ'ın bu 1.000.000 liranın adalet bütçesinde kalması yönünde itirazda bulunarak önerge verdiği görülmektedir. Hasene ILGAZ'ın bu konuşmasını takiben söz alıp destek veren milletvekilleri de bulunmaktadır.

Hasene ILGAZ, mecliste yaptığı bu çıkışla, cezaevlerinin kötü şartlarında hayatını devam ettirmek zorunda olan insanların insanca yaşam haklarına hümanist bir

⁴⁰² TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 12. Cilt, 85. Birleşim, 987.

yaklaşım sergilemiştir. Konuşmasının içinde geçen; “...Arkadaşlar, merhametinize ve atıfetinize sığınıyorum. Bu binaları az çok oturacak hale getirilmek değil bu ceza evlerinde bulunan vatandaşları en az rahat bir hale getirmek için, hiç olmazsa onları bu sefil hayattan kurtaralım...”⁴⁰³ ifadelerle bu yaklaşımını ortaya koymuştur.

Aradan geçen iki yıl geçtikten sonra, Adalet Bakanlığı'nın 1950 bütçesi nedeniyle 14 Şubat 1950 tarihinde söz alan Hasene ILGAZ, cezaevlerinde pek çok ilerlemenin olduğunu belirtmiş; “...Bilhassa üzerinde ehemmiyetle durduğum ceza evleri binalarının ıslahı bugün ele alınmış ve planlanmış vaziyettedir...”⁴⁰⁴ cümlesi ile yukarıda daha önce teklif olarak sunduğu konuların akıbetini ortaya koymuş, ilgi ve çaba gösterdiği konuyu takip etmiştir.

3.3.3. 1949 Yılı Af Kanunu

1949 yılında Cumhuriyetin 25'inci yıldönümü münasebetiyle TBMM'ne milletvekilleri tarafından umumi af teklifi yapılmış, teklife ilişkin kanun tasarısı adalet komisyonu tarafından red edilmiştir. 18 Şubat 1949 tarihinde Hasene ILGAZ bu konu ile ilgili söz almıştır. Cezaevi mahkûmlarını iki grup olarak değerlendiren Hasene ILGAZ; serbest hayatlarında şeref ve haysiyetleri ile çalışan, kendilerini ve ailelerini geçindirerek faydalı birer insan olan bazı vatandaşların bir kaza neticesinde suç işleyerek cezaevlerine düştüğünü belirterek, değerlendirdiği gruplardan birinin tanımını yapmıştır. Diğer grubu ise; bir kadersizliğin bir sonucu olarak aile terbiyesinden uzak, muhitin tesirinden kendisini kurtaramamış, iradesi zayıf, eğitim ve kültür seviyesi düşük zavallı insanlar olarak tanımlamıştır. Hasene ILGAZ birinci grup olarak izahı yapılan vatandaşlar için bir anlık şaşkınlık ve akıl tutulmasının pişmanlığını bir ömür boyu çekeceklerini dile getirerek bu vatandaşlardan uygun görüleceklere af yolunun açılabileceğini Mecliste ifade etmiştir.

Bu düşüncelerini aktarırken cezaevlerinde kalan vatandaşlar arasında hem tutuklu hükümlü ayırımı hem de suç tasniflerine ayırım yapılmaksızın bir arada bulundurulmalarına eleştiri getirmiş, bu eleştirilerini;

...Bizim ceza evlerimiz suça göre cezalıları ayırmış, tasnif etmiş olmadığından çok feci durumdadır. Henüz suçu adalet yolları ile kesinleşmemiş olanlarla, kesinleşmiş olanları, bir yankesici, bir katil, bir caniyi yan yana, diz dize veya

⁴⁰³ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 12. Cilt, 85. Birleşim, 987.

⁴⁰⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 24. Cilt, 46. Birleşim, 569.

baş başa görmekteyiz. Gezdiğim yerlerdeki ceza evlerinden birinde bir mahkûmun bana yazdığı şu satırlar bunu daha açık olarak ispat etmektedir. (Buraya neticesini kestiremediğim bir işten suçlu olarak geldim. Fakat daha çok şeyler öğrenerek ve daha suçlu olarak çıkacağım) diyor...⁴⁰⁵

sözleriyle ifade etmiştir.

Sonuç olarak; cezaevlerindeki hakikaten affa layık vatandaşların bir komisyon marifetiyle tespit edilerek kısmi affa gidilmesinin uygun olacağını kıymetlendirmiş ve konuşmasını;

...Ancak bu yolladır ki; kaderin şansın, mukadderatın cilvesiyle ceza ve tevkif evlerine düşen vatandaşların hayatı, insanlığın derin görüşü ve duyusu ile kucaklaşacak kadar, şe'ni ve mukadderat denilen elle tutulmayan bu kuvvetlerle mücadele edilmek imkânı bulunabilecektir...⁴⁰⁶

sözleriyle tamamlamıştır.

Bilindiği üzere cezaevlerindeki vatandaşlarımıza af konusu ülkemiz tarihinin birçok döneminde gündeme gelmiştir. Hasene ILGAZ'ın 1940'lı yılların sonlarında gündeme gelmiş olan af konusuna bakış açısını incelediğimizde; suç işlemek mecburiyetinde kalanla, bile isteye zarar vermek amacıyla suç işlemeyi tercih edenlerin ayrımını görmekteyiz. Aslında bu yaklaşımı ile suçluların tasnifi vicdani kanaatini ön plana aldığı anlaşılmaktadır.

3.3.4. Kazalarda Gardiyanlar ile Ücretli Çalışan Mübaşirlerin Ücretlerinin Artırılması ile Tahliye Olan Mahkumların Topluma Kazandırılması

Kazalarda bulunan cezaevlerindeki görevli gardiyanların adliyelerde görevli ücretli mübaşirlerin sorunları ile cezaevinden tahliye olan vatandaşların topluma kazandırılması kadın milletvekillerinin ele aldığı meselelerdendir. Bu konuda görüş ve önerilerini sunan Hasene ILGAZ'ın Adalet Bakanlığı'nın 1949 yılı bütçesi münasebetiyle söz aldığı 23 Şubat 1949 tarihinde yaptığı konuşmasında geçen hususları sırasıyla ele aldığımızda; ilk husus kazalarda görev yapan gardiyanların ücretlerinin iyileştirilmesidir. Hasene ILGAZ savcılarla yaptığı görüşmelerde iyi evsafa gardiyan bulamadıklarından savcıların muzdarip olduğunu, hatta 6 ay içerisinde 4 tane gardiyan değiştirildiği durumların olduğunu öğrenmiş gerekçelerini sorduğunda savcılardan bu gardiyanların çok az para aldığı cevabını almıştır. Ayrıca kendisi de kazalarda bulunan

⁴⁰⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 47. Birleşim, 274.

⁴⁰⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 47. Birleşim, 275.

cezaevi gardiyanlarının laubali vaziyetlerini tespit etmiştir. Bu tespit ve görüşmelerini aktaran Hasene ILGAZ ayrıca;

...Çünkü ailesini geçindiremeyecek kadar çok az bir para alan bu gardiyanlar içinde bulunduğu zaruret saikasıyla bekçiliğini ettiği mahkûmun tabakasındaki tütünden istifade etmekte, pekmezini ve yufka ekmeğini yemektedir. Şimdi düşünelim. Tütününü, ekmeğini mahkûmdan alan, istifade eden bu gardiyan, inzibatına memur olduğu topluluğun içinde ne kadar muvaffak olur, otoritesini nasıl temin eder...⁴⁰⁷

sözleriyle de sorunun ehemmiyetine ve olası sonuçlarını gözler önüne sermiştir. Bu konuyu kazalarda bulunan gardiyanların vilayetlerde bulunanlarla aynı ayarda tutulması ve ailelerini geçindirecek yeterli bir para ile tatmin edilmeleri teklifi ile kapatmıştır.

Konuşmasındaki müteakip konu ücretli mübaşirlerin aylıklı mübaşir olarak istihdam edilmeleri ile ilgilidir. Hasene ILGAZ adalet müessesinin içinde aynı işi yapan ücretli mübaşirler ile aylıklı mübaşirlerin gelirlerinin eşitsizliğinden bahsetmiş, ücretli mübaşirlerinin durumlarını incelenmek üzere Adalet Bakanlığı'na bildirdiğini ifade etmiştir. Konunun Adalet Bakanlığı'nca incelenmesini müteakip 478 tane ücretli mübaşir olduğunu, bunların aylıklı kadroya geçmesi için ilave 430.200 lira paraya ihtiyaç olduğunu kendine söylemişlerdir. Hasene ILGAZ, bu meblağın Bütçe darlığı dolayısıyla içinde bulunulan yılda gerçekleştirilmesine imkân olmadığı cevabını almıştır. Adalet Bakanlığı ile yaptığı bu çalışma ve istişareleri konuşmasına dahil eden Hasene ILGAZ bu mali imkansızlığa karşı;

...Fakat biz bîr Milletvekili sıfatıyla bunlara imkânlar yaratmak ve hazırlamak vazifesiyle mükellefiz. Benim noktai nazarım budur. Bu insanlar bu vazifelerde senelerce çalışıyorlar. Hiç olmazsa bunların emeklerini cetveller hâlinde hazırlayarak ve yıllara pay ederek maaşlı kadroya almamız lâzımdır. Ve bu kabildir. Onlar da kadroya alıncağız ümidi ve bilgisiyle daha fazla çalışacak imkân sağlanmış olacak. Onun için bu işin yeniden etüd edilmesini ve gruplandırılmasını rica ediyorum...⁴⁰⁸

sözleriyle aylıklı kadroya geçişin yıllara dağıtılarak yapılması teklifini meclise sunmuştur.

⁴⁰⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 50. Birleşim, 477.

⁴⁰⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 50. Birleşim, 477.

Konuşmasında yer verdiği son konu; cezaevlerinden tahliye olan vatandaşların topluma kazandırılması için yapılacak işlerle ilgilidir. Hasene ILGAZ bu konudaki sorun alanını;

...Bizim ceza evimizdeki mahkûmun ise hiç hatırı sorulmadığı gibi, elindeki parasını da serbest kaldıktan biraz sonra bitirerek acı vaziyete düşer fabrikalara müesseselere müracaat edip iş istediği zamanda yüzlerine sertçe kapılar kapanır. Cemiyet âdeta ona (sen mahkûm oldun, sen hapisaneden çıktın, bizim sana verecek işimiz yoktur,) demektedir. Bu adamın artık ikinci defa hapisaneye girmesinden başka yapacağı bir iş yoktur... öyle ise bizim memleketimizde de mahkûmu koruyacak bu nevi müesseselere ihtiyaç vardır...⁴⁰⁹

sözleriyle izah etmiş, ayrıca konuya Çalışma ve Adalet Bakanlıkları'nın koordineli olarak çalışmasını talep etmiştir. Aynı sorunun diğer ülkelerde de çözümleriyle beraber olabileceği düşüncesinden hareketle İngiltere'deki patronaj müessesinden örnek uygulamaları anlatmıştır. Yaptığı bu anlatımdan; patronaj müessesinde yüzlerce kadının çalıştığını, bu çalışanların cezaevlerindeki her cezalının vaziyeti ile meşgul olduğunu, cezalıların aileleri ile ilgilenip haber götürüp getirdiklerini, mahkûmların dışarıdaki pürüzlü işleri ile meşgul olduklarını ve son olarak mahkûmun salıverilmesinden önce onun serbest hayatta iş bulabilmesi için gideceği köy veya şehirde iş arayıp bulduklarını öğrenmekteyiz.

Hasene ILGAZ bu şekilde çalışma ve Adalet Bakanlığı'nı göreve davet ederek bu kurumlardan; tahliye olacak mahkûmları takip etmesini, bunların gideceği şehirlerdeki müesseselerde çalışma imkânını etüt edilmesini, bu şekilde mahkûmun hapisaneden çıktıktan sonra korunmasını ve topluma kazandırılarak haklarındaki fena damganın silinmesinin sağlanmasını talep etmiştir.

Hasene ILGAZ meclise sunduğu bu çalışması ile ülkemizde o dönem yürütülen ceza sisteminin görevli aktörleri ile sistem içerisinde ıslahı gereken vatandaşın sosyo-ekonomik durumlarına değinerek aslında ceza sisteminin daha etkin ve yararlı nasıl olacağı saikiyle hareket etmiştir. Çünkü mali durumu iyi olan görevli kurallara ve nizamla tam itaat konusunda daha fazla motive olacak, topluma kazandırılan bir mahkûm ise suç eğiliminin azalmasına katkıda bulunacaktır.

Mahkûmları topluma kazandırma konusu hakkında yapılan çalışmalara Hasene ILGAZ'ın 14 Şubat 1950 tarihinde yapmış olduğu meclis konuşmasında rastlamaktayız.

⁴⁰⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 50. Birleşim, 478.

Bu konuşmada Hasene ILGAZ; cezaevlerinde küçük odaların atölye haline getirildiğine, oymacılık, marangozluk, hasır, dokumacılık, dikiş ve ayakkabıcılık gibi sanatların yapılmaya başlandığına dair bilgiler vermiş bir konferans vermek için davet edildiği Eskişehir Cezaevi'nde üç yıl evvel gördüğü kadınların bu davet esnasında zevk ve memnuniyet içerisinde olduğunu görmekten duyduğu mutluluğu meclise aksettirmiştir.

Bu konuşmadan da anlaşılacağı üzere Hasene ILGAZ'ın insanın her nerede ve hangi şartlarda olursa olsun toplumla ve sosyal hayatla olan bağının sürdürülebilir halde olması gerektiği yönündeki inancını ve gayreti aşıkardır.

3.3.5. Bıçak Taşımının Cezasının Artırılması

1940'lı yılların sonlarında doğru ülkede bıçakla işlenen suçlar artış görülmesi üzerine, 06 Aralık 1948 tarihinde mecliste söz alan İzmir Milletvekili Latife Bekir ÇEYREKBAŞI, İçişleri ve Adalet Bakanları'ndan bu mevzudaki düşüncelerini sözlü olarak açıklamalarını talep etmiştir. Bu talep üzerine İçişleri Bakanı Münir Hüsrev GÖLE söz alarak, mevzunun eskiden beri ele alındığını ve çalışıldığını, bu suçların önlenmesi için diğer ülkelerin mevzuatlarının da incelendiğini ve Adalet Bakanlığı ile işbirliği içerisinde Ceza Kanunu'nda bazı değişikliklerin yapılacağını cevaben söylemiştir.

Bu konuşmayı müteakiben tekrar söz alan Latife Bekir ÇEYREKBAŞI, İçişleri Bakanına yapmış olduğu izahat nedeniyle teşekkür etmiş, konu hakkındaki düşüncelerini ve yaptığı incelemelerin neticelerini arz etmek istediğini söylemiştir. Son aylarda memlekette bıçakla olay çıkarmanın ve adam öldürmenin bir salgın haline geldiğini belirten vekil, işlenen bu vaka ve cinayetlerin asıl sebebini bıçak taşımak olarak nitelendirmiştir. Mevcut Ceza Kanunu'nun bıçak taşımayı 1 ila 30 lira arasında ceza ile karşıladığını belirten ÇEYREKBAŞI, çoğunlukla asgari cezanın alındığına atıfta bulunarak aslında bıçak taşıyanın bir lira ceza vererek kurtulduğu yorumuna varmıştır. Getirdiği bu yorumu da İzmir'de çıkan 27 Ekim tarihli Yeni Asır Gazetesi'nden;

Zabıta kuvvetleri tarafından muhtelif semtlerde silâh aranmasına devam edilmektedir. Dün ve evvelki gece muhtelif semtlerde yapılan aramalarda 16 "bıçak ve beş kama bulunmuştur, Anafarta mıntıkasında şüpheli vaziyette dolaştığı görülen bir sabıkalı üzerinde dört defa ayrı ayrı saatlerde arama yapılmış ve dört defasında da birer bıçak bulunmuştur. Kendisine sorulduğunda:

14 defa da bıçağımı alsanız yine taşıyacağım. Alt tarafı, cezası 50 kuruş değil mi? demiştir!...⁴¹⁰

alıntısını yaparak yaptığı yorumu perçinlemiştir. Latife Bekir ÇEYREKBAŞI bıçak taşıma vakalarında evvelce kabul edilmiş olan 18 cm'lik ölçünün kaldırılması, bıçak taşımanın cezasının bir haftadan iki aya kadar ağır hapis ve 15 liradan 100 liraya kadar da para cezası verilmesi şeklindeki kanun teklifini meclise arz etmiştir.

Suç ve suçlularla mücadele toplumların her döneminin ana sorun alanlarından bir tanesidir. Bıçak içinde bulunulan dönemin tabanca ile beraber çoğunluk arz eden bir suç aletidir, ayrıca bıçağa her yaştan birey kolayca ulaşabileceği gibi hatta kendi başına yapabileceği bir alettir. Latife Bekir ÇEYREKBAŞI'nın toplumun suça mehil seviyesini azaltmak için çok kolay ulaşılabilen suç aletinin taşınması için öngördüğü cezalar bu konuya caydırıcı bir yaklaşım sergilediğini bu şekilde toplumun suçla olan mesafesini artırılmasını sağlanacağı düşüncesinde olduğunu görmekteyiz.

3.3.6. Çocuk Suçluluğu, Kız Çocukları İçin Islah Evi Kurulması, Çocuk Mahkemesi Kurulması

Kız çocukları için ayrı ıslahevi açılmasının gerekliliği, kız çocukları ve 6 aydan daha az ceza alan çocukların cezalarının infazının 18 yaşına kadar bekletilmesi sorunu, çocuk suçluların yetişkinlerden ayrı tutulması ve çocuk mahkemelerinin kurulması hususları çocuk suçlularını ilgilendiren dönemin önemli konulardandır. Bu konuda Tezer TAŞKIRAN Adalet Bakanlığı'nın 1948 yılı münasebetiyle 27 Aralık 1947 tarihinde söz alarak konuşmasında bu meselelere yer vermiştir.

Ülkemizde; Ankara'da bir çocuk ıslahevinin olduğu ayrıca İzmir ve Eskişehir'de de yeni ıslah evlerinin yapıldığına dair bilgileri paylaşan TAŞKIRAN müteakiben de suçlu kız çocuk sayısının az olması nedeniyle ayrı ıslahevlerinin bulunmadığını, bu kızların Kayseri'deki mahkûm kadınların yanlarına yerleştirildiklerini ya da infaz için 18 yaşını bekletildiklerini dile getirmiş akabinde bu uygulamaların mahzurlarını arz etmiştir. Küçük yaşta, mahkûm kadınların yanlarına gönderilmenin yeni suç yollarını öğrenmesi nitekim ileride ikinci veya daha fazla suçları işlemek gibi sonuçlar doğurması, infaz için 18 yaşını bekletmenin ise evlenmiş, belki de anne olmuş, suçunu unutmuş hatta pişman bile olmuş bir vatandaşın tekrar suçlularla temas etmesi bu

⁴¹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem 14. Cilt, 15. Birleşim, 28-29.

uygulamaların mahzurlarıdır. Bu nedenle TAŞKIRAN, kız çocukları için sayıların azlığı dikkate alınmadan ayrı bir ıslahevi açılmasını Adalet Bakanlığında talep etmiş, ilave olarak 18 yaşına kadar infazın bekletilme uygulamasının 6 aydan az ceza alan erkek çocukları da kapsamı nedeniyle aynı mahzurların erkek çocuklar içinde geçerli olduğundan hareketle tedbir alınmasını hatırlatmıştır. Aynı talebini Adalet Bakanlığı 1949 yılı Bütçesi münasebetiyle 23 Şubat 1949 tarihinde yaptığı konuşmada tekrar eden vekil; çocuk suçları ile meşgul olan meşhur bir hâkimin bu hususta söylediği; “...Çocukların hapishaneye iki gün veya iki sene için girip çıkmalarının önemi yoktur. Mühim olan, çocuğun bir kere hapishaneye girmesidir. Hapishaneye giren her çocuk, hapishanenin damgasını taşır....⁴¹¹” şeklindeki cümlelerini aktarmıştır. Akabinde çocukların hapishaneden çıktıktan sonra hapishaneye olan korkularını kaybettiklerini artık bu kurum ile yüz göz olduklarını beyan edip, konuya olan farkındalığın ve gösterilen önemin artırılması için çabasını ortaya koymuştur. Ayrıca bu konuşmanın içeriğinden kız çocukları için talep ettiği ıslahevinin kurulduğu da anlaşılmaktadır.

Tezer TAŞKIRAN Adalet Bakanlığı'nın 1948 yılı münasebetiyle 27 Aralık 1947 tarihinde yaptığı konuşmada geçen diğer önemli bir dava da çocuk mahkemelerinin kurulmasıdır. Bu konuya olan hassasiyetini sarf ettiği;

...Çocuk mahkemelerine ait kanunun hazırlanmış bulunduğunu öğrendim, hattâ projeyi gördüm, bunu büyük bir sevinçle karşıladım, çünkü benim kanaatime göre çocuklarla büyükler aynı mahkemede, aynı hakim huzurunda; aynı dekor içerisinde; aynı haleti ruhiye ve aynı zihniyetle mütalâa edilemezler...⁴¹²

şeklindeki cümlelerinden anlaşılmaktadır. Çalışmaların derhal tamamlanarak meclise getirilmesini rica eden Tezer TAŞKIRAN, çalışmaların muhteviyatında salt suçlu çocukları koruyan değil, suçlanırken de çocuk olduklarını esas alan hükümlere yer verilmesi dilekleriyle sözlerini tamamlamıştır.

Çocuk mahkemeleri kurulması meselesi kadın milletvekilleri tarafından müteakip yıllarda da ele alınmıştır. Tezer TAŞKIRAN 23 Şubat 1949 yılında Adalet Bakanlığı'nın 1949 yılı Bütçe Kanunu münasebetiyle söz aldığı;

...Ve bugün memleketimizde çocuk mahkemeleri kurulması lüzumu büyük bir zaruret olarak kendisini ortaya koymuş değil midir? Çocuk mahkemeleri yalnız

⁴¹¹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 50. Birleşim, 474.

⁴¹² TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 8. Cilt, 24. Birleşim, 425.

suçlu çocuklarla meşgul olacak bir müessese de değildir. Çocuk mahkemeleri bakım ve korunmaya muhtaç olan çocuklar mevzularını da ele almalıdır..Çocukların büyüklerden mutlak surette ayrı olarak, ayrı bir zihniyetle, ayrı bir dekor içinde ve ayrı bir usul ile, ele alınarak etüd edilmesi zamanı öyle zannediyorum ki, bizim memleketimiz için de çoktan gelmiştir, bunun teminini rica ediyorum...⁴¹³

cümleleriyle çocuk mahkemeleri kurulması arzusunu yinelemiştir. Hasene ILGAZ da 14 Şubat 1950 tarihinde mecliste söz alarak çocuk mahkemeleri konusuna değinmiştir. 1938 yılından itibaren dillendirdiği ve neticelendiremediğinden bahisle eleştirdiği meseleye, milletvekili Sayın Tezer TAŞKIRAN'ın da 2 yıldır temas ettiğini belirten ILGAZ, bu mühim davanın neden bir türlü halledilemediğini anlayamadığını şikâyet edercesine meclise sunmuştur. Sayın Bakan'la yaptığı görüşmeyi; *“Geçen yıl bütçesinde Sayın arkadaşım Bakana çocuk mahkemeleri için çalışmalarının neticesini sormuş, Bakan da bu mahkemelerin açılabilmesi için doküman toplandığını ilâve etmişlerdi...⁴¹⁴”* şeklinde anlatıp, bu dokümanların ne kadarının toplandığını ve mahkemelerin ne zaman kurulacağı sorarak konuyu kapatmıştır.

Tezer TAŞKIRAN, Adalet Bakanlığı'nın 1948 ve 1949 yılı bütçeleri münasebetiyle yaptığı konuşmalarda geçen ve yukarıda özetlenen düşüncelerini, konu hakkında uygulamaya yönelik yeterli gelişme olmaması nedeniyle, Adalet Bakanlığı'nın 1951 yılı bütçesi münasebetiyle aldığı söz esnasında da çocuklara olan hassasiyetini de vurgulayarak tekrar etmiştir.

3.3.7. Çocuk Suçlarının Analizi

Çocuk suçluların hangi suçları işlediklerine dair bir analiz yapılmak suretiyle; suçu işlemelerinin arkasında yatan nedenleri ortaya koymak ve böylelikle konuya ilişkin tedbir geliştirmek mümkün olacaktır. Bu konuda Tezer TAŞKIRAN, 23 Şubat 1949 yılında Adalet Bakanlığı'nın 1949 yılı Bütçe Kanunu münasebetiyle söz aldığı anda; değindiği konulardan bir tanesi de çocuk suçlarının analizidir.

Kendi yaptığı tespitleri Tezer TAŞKIRAN meclisle paylaşmıştır. Bu tespit; Ankara Çocuk Islahevi'nde 3 defa yaptığı incelemeye göre çocuk suçlarının çoğunun öldürme ve yaralamaların teşkil ettiği, vaka yerlerinin ise köyler olduğudur. Yaptığı bu tespiti;

⁴¹³ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 50. Birleşim, 475.

⁴¹⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 24. Cilt, 46. Birleşim, 569.

Adalet Bakanlığı'nca bu, hususta bir etüd yapılmakta mıdır? Çünkü mevcut mevzuata göre aynı suçlar büyükler tarafından işlenirse çok daha ağır cezalar icab ettirdiği halde, daha küçük yaşta olanlar için koruyucu hükümler vardır. Acaba aileleri, muhiti, kendisine yakın olan kimseler kanunun bu himayesine sığınan çocuklara, kendilerinin yapmak istedikleri suçları yapmaya teşvik etmekte midirler?...⁴¹⁵

sorularını ilave eden Tezer TAŞKIRAN Adalet Bakanlığı'ndan mevzu üzerinde bir etüt yapılıp yapılmadığını, yapılmış ise neticelerini ve meseleye mevzuat üzerinden bir kere daha eğilmeye gerek görülüp görülmediğini talep etmiştir.

Burada Tezer TAŞKIRAN'ın gözlem ve tespit esaslı yaptığı incelemeyi, bu incelemeyi mevzuat bilgisi ile birleştirmesini, bu bileşkeyi mantıksal bir çerçeveye oturtarak meclisi yeni bir çalışmaya kanalize etmeyi başardığı anlaşılmaktadır.

3.3.8. Hükümlü Annelerin Çocuklarına Sahip Çıkılması

Ceza alan annelerin çocuklarının akıbetinin ne olacağı, onların cezaevi koşullarında tutulmasının sıkıntıları ya da çocukların annelerinden koparılarak cezaevi dışında bırakılmaları ayrı birer sorundur.

Hasene ILGAZ 14 Şubat 1950 tarihinde mecliste söz alarak; çocuklarla ilgili iki önemli konuya değinmiştir. Konulardan biri çocuk mahkemelerinin kurulması diğeri ise hükümlü annelerin çocuklarına sahip çıkılmasıdır. Çocuk mahkemeleri ile ilgili bahsettiği hususlar ilgili konu başlığı altında belirtilmiştir. Diğer meseleye ilişkin olarak söylemler aşağıya çıkarılmıştır.

1943 yılı bütçesi münasebetiyle daha önce de altını çizdiği bir konu olarak, mahkum kadınların çocuklarıyla cezaevlerine gelme işinin henüz halledilmediğini söyleyen Hasene ILGAZ annelerinin günahını ister istemez çekmek zorunda kalan masum çocuklara el uzatılması gerektiğini belirtmiş ve konuya el atmaları için Çocuk Esirgeme Kurumları ve Adalet Bakanlığı'na çağrıda bulunmuştur.

3.3.9. Atatürk'e Karşı İşlenen Suçlarının Cezalandırılması

1951 yılında meclis gündeminde olan önemli konulardan biri Atatürk aleyhine işlenen suçların cezalandırılmasıdır. Halide Edip ADIVAR 07 Mayıs 1951 tarihinde ilgili kanun tasarısı münasebetiyle mecliste söz almıştır. Kanun tasarısı hakkında görüşlerini geniş bir perspektifte ele alan ADIVAR; demokrasi, saltanatın kaldırılması,

⁴¹⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 50. Birleşim, 474.

bu suçların işleniş gerekçeleri, tasarıya hilaf bakış açıları mevcut kanunlar, laiklik, gibi dönemin Türkiye'sinin siyaset arenasının dinamiklerine ait kavramlar hakkındaki değerlendirmelerini meclisle paylaşmış ve konuşmanın sonunda tasarı hakkında yapılacak işleme yönelik kanaatlerini sunmuştur.

Halide Edip ADIVAR demokrasiyi hem öğütmesi hem de yutması zor bir "demirden bir leblebi" olarak betimlemiştir. Bu noktada demokrasiyi hazmetmenin bir mücadele, bu mücadelenin de her hakiki demokratın vazifesi olduğuna vurgu yapmıştır. Yaşananları, yani bu kanun tasarısının doğuş ve varoluş sürecini bir rejimin veya saltanatın kaldırılması gibi görmeyen ADIVAR, süreci bir zihniyet buhranına benzetmiştir.

Atatürk'e yapılan çirkinlikleri ve iğrenç tecavüzleri kabul etmediğini ifade eden Halide Edip ADIVAR, hükümetten en ağır cezaları talep etmiştir. Bu suçların gerekçeleri hakkında yaptığı araştırmayı da meclisle paylaşan vekil; zanlıların hükümeti zayıf görmüş olabilecekleri veya daha kuvvetli gibi gözükken hükümetin irticaya karşı müsamaha gösterdiği ihtimallerini ön plana çıkarmıştır.

Bununla birlikte, tasarının karşısında bulunan düşüncelerin bakış açılarına da değinip, Atatürk'ü putlaştırmış veya tanrılaştırmış bir düzenlemeye taraftar olmayan vekillerin bulunduğunu söylemiştir.

ADIVAR, asırlardan beri büyük liderler ve büyük rejimler yetiştirmiş olan bu milletin Atatürk'ü de yetiştirdiği düşüncesine haizdir. Ortada yoktan var olan bir milletin bulunmadığını ifade etmekte ve Atatürk'ü de bu milletin evladı olan büyük bir şahsiyet olarak görmektedir. Bu yaklaşımını meclise aktarırken konuşması içerisinde yaşanan bir hadiseye de yer verip;

...İzmit'te istiklâl Harbinin sonunda bütün memleket heyecan içinde bulunduğu bir zamanda ve herkes Atatürk'ün önünde eğildiği bir zamanda iyi hatırlıyorum, ihtiyar bir köylü, çarıklarıyla geldi; boyu Atatürk kadar ve belki de uzundu, siyah sakallı idi, Allah senden razı olsun evlâdım, dedi. Bir taraftan girdi öbür taraftan hiçbir mukabele beklemeden çıkıp gitti. İşte Atatürk'ü bu millet, bu milletin ekseriyeti bu kadar kendisine mal etmişti...⁴¹⁶

cümleleriyle anlatmıştır.

Halide Edip ADIVAR'a göre; anayasayla hüküm altına alınan inkılapların muhafazası ve korunması için ceza kanunlarında yeterli sayıda müeyyide bulunmakta

⁴¹⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 7. Cilt, 73. Birleşim, 90.

olup tasarımı hazırlayanlar, bu müeyyideler hiç yokmuş gibi ağır cezalara varan yeni hükümler teklif etmektedirler. Bu kanaatini meclise aktarırken, Atatürk'ün bu memleketin evladı inkılapları da bu milletin inkılabı olarak gördüğünü ifade etmiştir.

Müteakiben laiklik konusuna da değinen Halide Edip ADIVAR, dini devletten ayırmanın medeni bir toplum için bir zorunluluk olduğunu ancak ülkede halen laikliğin tamamen anlaşılmadığını, laikliğin birçok reaksiyonun uyanmasına vesile olmuşsa da maalesef dinsizlik softalığı zihniyeti de ortaya çıkardığını söylemiştir.

Son olarak; kendisinin tasarı hakkındaki görüşüne konuşmasında yer veren Halide Edip ADIVAR;

...aziz arkadaşlarım, ben hissimle, heyecanımla bu tasarının, hattâ şiddetle geçmesini istemekle beraber, sükûn ve mantıkla, memleketin istikbali, fikir hürriyeti gibi birçok şeyler düşünürken, hayır diyorum...⁴¹⁷

demiş ve müteakiben tasarının komisyona iade edilip daha temkinli bir tutumla yeni baştan müzakeresinin yapılması istirham etmiştir. ADIVAR sözlerinde özellikle fikir hürriyetine dikkat çekmekte ve fikir hürriyetinin olmadığı hiçbir toplumun gelişmesi ve ilerlemesini de mümkün görmemektedir.⁴¹⁸

Dönemin tartışmalı ve fikir ayrışmalarının fazla yaşandığı bir meselesi olarak duran bu kanun tasarısına ADIVAR, popülist bir yaklaşım sergilememiş, Atatürk'ün bir dahi, bir kurtarıcı ve büyük bir lider olduğunu kabul ederken, milleti asıl ve esas olarak görmüş, sahip çıkılması gereken kavramları da; zihniyet ve bu zihniyetin ürünü olan inkılaplar olarak ön plana çıkarmıştır. ADIVAR, kendi deyimleriyle hem hissiyatın hem de mantığın kabul edeceği bir ürünü kanun olarak görmek istediğini işaret etmiştir.

3.3.10. Adalet Sistemin İşlerliliğinin Önemi

Adaletin sağlanması, bunun için yeterli sayıda mahkeme kurulması ve faal hale getirilmesi ile hükümetin bu işler için ödenek ayırması önem arz etmektedir. 11'inci yasama dönemi milletvekili olan Arife Necla TEKİNEL meclise hitaben yapmış olduğu tek konuşmasında; 24 Şubat 1960 tarihinde Adliye Vekâleti 1960 yılı bütçesi münasebetiyle söz alarak;

⁴¹⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 7. Cilt, 73. Birleşim, 92.

⁴¹⁸ Yusuf Çopur, Halide Edip Adıvar'ın Akşam Gazetesinde Çıkan Yazıları (1939-1945), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 73.

...Milletçe üzerinde titizlikle durulması icab eden bir mefhum varsa o da adalet mefhumudur. Onun tatbiki mevzuunda vatandaşlara şüpheli fikirler aşlamak ve onu yıpratmak, Türk milletinin hak ve hukuk mevzuundaki düşüncelerinde istifhamlar yaratmak hakkına, hele bir milletvekili olarak hiç sahip değiliz... Demokrat Parti iktidara geçtiği günden buyana adalet mekanizmasının iyi işleyebilmesi için gerekli tedbirleri almakta, bir taraftan vatandaşı kolayca ihtilâflarını halledebilmesini temin sadedinde teşkilâtı ıslah ve yeni yeni mahkemeler kurmakta ve diğer taraftan bu teşkilât mensuplarının rahatça çalışabilmelerini temin bakımından ödenek kanununu çıkarmış bulunmaktadır...⁴¹⁹

cümleleriyle adalet sisteminin önemine vurgu yapmıştır.

3.4. Sağlık Konusundaki Faaliyetleri

3.4.1..Verem Dispanserlerinin Daha Etkin Hale Getirilmesi, Röntgen Mütahassıslarının Sayısının Artırılması, Nekatör Hastalığı İle Mücadelenin Artırılması

Doktor Makbule DIBLAN, 26 Aralık 1946 tarihinde 1947 yılı bütçesi münasebetiyle yaptığı konuşmasında; zamanın önemli hastalığı olan veremle mücadelenin yurt sathında daha etkin olarak yapılmasına yönelik görüş ve tekliflerini sunmuştur. Dönemin veremle mücadeledeki sağlık teşkilleri verem dispanserleri ile sanatoryum hastaneleridir. Bu sağlık teşkilllerinde görev yapan verem doktorları ve röntgen mütahassısları bu mücadelenin ana aktörleridir. Doktor Makbule DIBLAN, verem dispanserlerinin yurdun her köşesinde teşkil edilmesi ve verem doktorlarının haklarının iyileştirilmesi ve röntgen mütahassıslarının sayısının artırılmasının gerekliliğini dile getirmiştir. Bu konuda Sağlık Bakanlığı'nın ayırmış olduğu bütçenin yetersizliğini eleştirmiş, bu bütçenin artırılması gerektiğini savunmuştur.

Özellikle mecliste yaptığı konuşmasında geçen;

...Her şeyden evvel verem mücadele dispanserlerinin Sağlık Bakanlığı Bütçesi'nde yakışan ve lâyük olduğu yeri almasını istiyorum. Çünkü verem dispanserleri yalnız tedavi için kurulmuş müesseseler değildir, kültür verici, koruyucu müesseselerdir... mesut günlere kavuşmak için bütçeye konan bu tahsisat kâfi değildir. 123 bin lira gibi küçük bir rakamla Sağlık Bakanımız nasıl huzurunuzla çıkıyor?...⁴²⁰

sözleriyle önce ayrılan bütçenin yetersizliğine dem vurmüş, müteakiben;

⁴¹⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 11. Dönem, 12. Cilt, 46. Birleşim, 394-395.

⁴²⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 3.Cilt, 24. Birleşim, 568.

...Arkadaşlar, verem mütahassısı denilen kimse sabahtan akşama kadar şifa ihtimali az olan bir hastalıkla uğraşır ve bu türlü hastaları maddeten ve manen tedavi eder. Eğer bu kadar feragat isteyen bir meslek için biz 40 lira asli maaş verir ve bu para ile onları vazifeye çağırırsak elbette mütahassıs bulamayız....İhtisas yapmanın bir hekim için ne demek olduğunu bu yoldan geçmiş olanlar pekâla bilirler...Verem mütahassısına muayenehane açmak hakkını da çok görürsünüz. O, maddi bakımdan da feragati kabul etmiş bir insandır. Fakat veremle uğraşan, gıdanın, konforun ne demek olduğunu bilen kafası işleyen sen aç kal demek doğru değildir. Bu verem mütahassıslarını korumak için onların hususi bir baremle terfihi lâzımdır...⁴²¹

cümleleriyle verem doktorunun önemini izah etmiş ve bu mesleğe teşvik etmenin yollarına işaret etmiştir. Röntgen mütahassısları ile ilgili olarak da;

... Bugün Türkiye'de röntgen mütahassısı gayet azdır. Benim de çalıştığım Türkiye'nin en büyük hastanelerinin birisinde röntgenci aynı zamanda başka büyük hastanelerin birisinin de röntgencilğini yapmak mecburiyetinde kalmıştır. İki büyük Türk hastanesinin röntgen mütahassıslığını bir kişinin omuzuna bırakmak ne demektir? Röntgen tıbbi teşhis vasıtalarının en başında gelen modern ve fennî teşhis vasıtasıdır. Röntgenciye bir röntgenle teçhiz etmezsek ve röntgenciye terfi etmezsek bu ihtisas şubesine girecek doktor ve elemanları zor bulacağız...⁴²²

sözlerini sarf ederek bu mesleğin de ehemmiyetini ortaya koymuştur.

Rize Memleket Hastanesi Dahiliye Mütahassıslığı ve Verem Dispanseri Başhekimliği de yapan Dr. Makbule DIBLAN'ın aynı konuşmasında; Karadeniz bölgesinde görülen nekatör hastalığı⁴²³ ile mücadelenin öneminden bahsetmiş, bu hastalığın tedavisi için sağlık ekipleri gönderilmesi gerektiğini söylemiş, ayrıca bu hastalıkla ilgili bizzat görev alarak tecrübe edindiğini dile getirmiştir. Bu bağlamda;

...ben memleket hastanesinde dahiliye mütahassısı, verem mücadelesi ekibi hekimi olarak ve aynı zamanda nekatör mücadelesinde de memuren çalışması icabeden bir arkadaşımım. Elimden geldiği kadar çalıştım, uğraştım. Fakat günün saatleri nihayet 24 dür. 48 değil. Bir insan takati bu kadar işe nasıl kifayet eder. Arkadaşlar, bu iş halledilmesi lâzım gelen işlerin en başında gelir. Bütün Karadeniz mıntıkası bu hastalıkla muzdariptir. Salâhiyetle söylüyorum. Bu mücadeleyi yapacak ekipleri derhal göndermek lâzımdır...⁴²⁴

⁴²¹ TBMM Tutanak Dergisi, 8.Dönem, 3.Cilt, 24. Birleşim, 569.

⁴²² TBMM Tutanak Dergisi, 8.Dönem, 3.Cilt, 24. Birleşim, 569.

⁴²³ Dünya genelinde oldukça sık görülen ve 700 milyona yakın insanı etkilediği sanılan Kancalı kurt hastalığı, pek çok bölge için önemli bir sağlık sorunudur. Ölümcül sorunlar yaratabilen Kancalı kurt hastalığı nedeniyle her yıl 65 bin kişinin öldüğü sanılmaktadır. Kanca kurdu hastalığı olarak ta bilinen (Nematodlar Ankilostoma duodenale, Necator americanus) parazit hastalığı daha çok tropikal bölgelerde görülmekle birlikte günümüzde Güney Avrupa'da da dahil pek çok ülkede görülebilmektedir. 19 Mayıs 2020 tarihinde <https://www.medikalakademi.com.tr/kancali-kurt-hastaligi-belirtileri-tani-ve-tedavisi/> adresinden erişildi.

⁴²⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 3. Cilt, 24. Birleşim, 569-570.

şeklindeki beyanlarıyla, ulusun sağlık sorunları nedeniyle bir sağlıkçı olarak edindiği tecrübelerini ve yaklaşımlarını, milletvekili kimliğiyle meclis kürsüsünde aktarmıştır.

3.4.2. Hemşireliğin Nitelik ve Nicelik Olarak geliştirilmesi

Bir ülkede sağlık sisteminin daha iyi hale gelmesinin ön koşullarından birisi sağlık çalışanlarının yeterli sayıda olması ve almış oldukları eğitimler ile kalifiye hale gelmeleridir. Sağlık çalışanları içinde önemli bir yer tutan hemşirelerle ilgili olarak Doktor Makbule DIBLAN, 26 Aralık 1946 tarihinde 1947 yılı bütçesi münasebetiyle yaptığı konuşmasında; hemşirelik mesleğinin önemini vurgulayarak hemşirelerin sayısının artması gerektiğini ve eğitimlerinin daha kaliteli olmasını ifade etmiştir.

...Hemşireyi hademe ile hastabakıcıdan fark etmezsek biz kolaylıkla hemşire bulamayacağız. Hemşire meselesinin halledilmesi muhakkak lâzımdır. Bunun için Sağlık Bakanlığı bütçesine büyük paralar koysun. Bu zarar edilecek bir para değildir. Avrupa'da, Amerika'da hemşirelik tahsili için genç kızlarımızın gitmesini temin etsinler. Kızlarımız başka memleketlere gitsinler, mümasil memleketlerdeki hemşirelik ruhu, hemşirelik şefkatini, hemşirelik tekniğini öğrensinsinler, gelsinler...Bu suretle hastamızı ehil insanların eline bırakmış oluruz....⁴²⁵

diyerek Dr. Makbule DIBLAN, sağlık meslek grubundan biri olan hemşireliğin gelişmesine yönelik düşüncelerini ortaya koymuştur.

Bu meslek grubuna yönelik olarak ayrı bir kanun da hazırlanarak 1954 yılında meclis gündemine gelmiş, Tezer TAŞKIRAN, 17 Şubat 1954 tarihinde bu kanun görüşmeleri münasebetiyle Mecliste söz almıştır. Bu kanunun Türk kızlarını hemşireliğe teşvik eden, çok hayırlı bir adım mahiyetinde gören TAŞKIRAN, bu nedenle hükümeti tebrik etmiş ayrıca;

...Memleketimizde günden güne sayıları artmakta bulunan resmî ve hususi sıhhat müesseselerinin birinci yardımcısı, sağ kolu, belkemiği hemşiredir, denilebilir. Maalesef, memleketimizin nüfusuna, yatak sayısına göre hemşire sayısı son derece azdır. Bu yekûnun bini dahi bulmadığını biliyoruz...⁴²⁶

cümleleriyle hemşirelik mesleğinin önemine atıfta bulunmuştur.

⁴²⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 3. Cilt, 24. Birleşim, 570.

⁴²⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 44. Birleşim, 412.

Bununla birlikte kanunun mevcut halini ilave bazı düzenlemelere ihtiyaç duyulduğuna dikkat çeken TAŞKIRAN bu konudaki tekliflerini;

- Devlet dairelerinde muayyen makamları işgal edenlere, yaptıkları idari vazifelerden dolayı ilave ücret verilmesi nedeniyle başhemşireler veya idare görevi alan hemşirelerin de bu kapsama dahil edilmesi,

- İlkokul mezunu olup bir senelik staj ve 6 aylık uygulamalı eğitimi müteakip hemşirelerin yanına atanan hemşire yardımcılarının, hemşirelerle karıştırılmamaları için kıyafetlerinin farklı olarak düzenlenmesi, böylelikle hastaların hemşirelerden isteyecekleri hususları yanlışlıkla hemşire yardımcılarından istemeleri veya hemşire yardımcılarının kendilerini hemşire otoritesinde görmeleri gibi yanlışlıkların önlenmesi,

- Hemşirelerin tahsil sonrası tabi oldukları 6 yıllık mecburi hizmet sürelerinin uzun olması sebebiyle hemşirelik mesleğine rağbetin artırılması da göz önüne alınarak bu hizmetin kolaylaştırabilmesi için tedbir alınması,

- Günlük 8 saat mecburi hizmete tabi olması gerekirken 24 saat esaslı olarak çalışmakta olan hemşirelerin emekliliğe ayrılabilme sürelerin kısaltılması,

- Nöbetçi olmayan hemşirelere mesai saatleri dışı için baştabipler tarafından verilen gece izninin, başhemşirenin teklifi ve baştabip onayıyla verilmesi böylelikle hastanenin hemşirelik işlerinden genel sorumlu olan başhemşirenin otoritesi ve maneviyatının artırılması, bu işlerin aksamamasının sağlanması şeklinde sıralamıştır.⁴²⁷

3.4.3. İçki Kullanımının Azalması İçin İçki Fiyatlarının Artırılması

İçki kullanımının sağlığı tehdit eden bir faktör olması ve azaltılmasına yönelik tedbirlerle ilişkin içki fiyatlarının artırılması bir öneri olarak gündeme taşınmıştır. Latife Bekir ÇEYREKBAŞI'nın "Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile Tekel Genel Müdürlüğü 1950 Yılı Bütçeleri" hakkında 23 Şubat 1950 tarihli meclis konuşmasında; içki kullanımının azaltılması yönündeki düşünce ve tekliflerini arz etmiştir. Başlangıçta verem hastalığına değinen vekil, verem hastalığı ile karşılaşıldıktan sonra başvurulacak yöntemlerle ilgili uzun uzun konuşmalar yapılırken aslında veremin mühim sebeplerinden biri olan içkiye tedbir alınmasını daha önemli görmüştür. İçkiyi; afeti körükleyen, ahlaki bozan, çocukları insan yaralama ve öldürme gibi hadiselerle götüren ve hapishanelerde çürümeye sebep olan bir kötülük olarak niteleyen vekil, alkol

⁴²⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt, 44. Birleşim, 412-429.

derecesini düşürmek veya içkiyi tahlil ve dinlendirme gibi fenni tedbirler almanın içki kullanımını azaltmada kafi gelmediğini meclise arz etmiştir.

ÇEYREKBAŞI, pahalı olan viski ve şampanyayı örnek vererek diğer içkilerin de pahalı hale getirilmesi ile içkinin tedarikinin zorlaştırılmasını teklif olarak sunmuştur. Ayrıca, ülkede üretilen içkinin daha fazla ihracat için kullanılması yönünde gayret sarf edilmesine işaret etmiştir. Vekil konuşmasının sonundaki;

...eğer bu fiyat fabrikalarından dolayı satışı azalarak bakanlık bütçesinde açık bırakırsa o açıktan korkmayalım. Arkadaşlar; Türk vatanında bunu karşılayacak sıhhatli ve kuvvetli Türk çocuklarımız kapayacak ve bütçemizin açığını bu şekilde kapamakla iftihar duyacağız...⁴²⁸

sözleriyle de sağlıklı bir toplumun bütün sorunları çözebileceği fikrini beyan etmiştir.

Latife Bekir ÇEYREKBAŞI getirdiği bu yaklaşımla fiziken ve ruhen sağlam olan bir topluma daha fazla önem atfetmiştir. Bunu yaparken de içki kullanımının azaltılması için ileri sürdüğü, içkinin daha pahalı hale gelmesi fikri caydırıcılık esaslı bir bakış açısını sonucudur.

3.4.4..Hastanelerin Yenilenmesi, Kapasitesinin ve Personel Sayılarının Artırılması, Maaşların Tatmin Edici Hale Gelmesi

Ülkedeki sağlık sisteminin daha iyi hale getirilmesi kadın milletvekillerinin gündem konularından bir tanesidir. Bu amaçla hastanelerin yenilenmesi, yatak kapasitesinin ve personel sayılarının artırılması, sağlık çalışanlarının maaşların tatmin edici hale gelmesi hedeflenmektedir.

Ankara milletvekili Emine Mebrure AKSOLEY 26 Aralık 1946 tarihinde “Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’nın 1947 yılı bütçesi üzerine” yapmış olduğu meclis konuşmasında; sağlık sisteminin iyileştirilmesi ve geliştirilmesine yönelik tespit ve değerlendirmelerini meclisle paylaşmıştır. Konuya sıhhi müesseselerin eski binalar içinde olduğundan ve sağlıksız koşullar altında hizmetlerin yürütüldüğünden bahsederek başlayan vekil zaman içerisinde sıhhi müesseselerin bulunduğu binaların ortadan kaldırılıp yerlerine modern olanların kurulmasını arzu ettiğini ifade etmiştir.

Mevcut sıhhi müesseselerin durumundan bahsederken insanların hastane kapılarında beklediklerini, iki hastanın bir yatakta tedavi gördüğünü sanatoryumlarda

⁴²⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 24. Cilt, 54. Birleşim, 1093.

beş altı ay sonra sıranın geldiğini dile getirmiş, bu kapsamda hastane kapasitelerinin artırılması için hastanelerin yatak adedini artıracak ilave binaların inşasını teklif etmiştir. Sıhhi müesseselerin durumu hakkındaki sözlerine devam eden Emine Mebrure AKSOLEY, diğer bir sorun alanı olarak da sağlık çalışanlarının sayısının yetersizliğine ve ücretlerine değinmiştir. Durumun vahametini ortaya koymak için;

...Birçok tanıdıklarım, kendi hastalarını beklemek üzere hastanede kaldıkları zaman aynı koridor üzerinde bulunan diğer hastaların da yardımına koşmak zaruretini duymuşlardır. Personel kâfi gelmemektedir. En basit ihtiyaçları bile telâfi edilememektedir...⁴²⁹

sözlerini sarf eden vekil, *“Personelin çoğaltılması ve aynı zamanda ücret ve maaşlarının artırılması lâzımdır. Hastane hizmetleri güç ve ağır hizmetlerdir. Dışarda aynı para veya ücreti bulanlar hastane hizmetini tercih etmemektedirler...⁴³⁰”* sözleriyle de, çalışan sayısının artırılması için maaşlarının cazip hale getirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Bu çalışanlar içerisinde hastabakıcı hemşire konusunu ayrı ele alan Emine Mebrure AKSOLEY, Sağlık Bakanlığı’nın tam teşkilatlı yedi hastanenin bulunduğu yedi ilde hemşire okullarının açılacağına dair bir karar aldığını ancak alınan kararın sadece iki il için gerçekleştirilebildiğini hatırlatmıştır. Bu istenmeyen sonuca gerekçe olarak, bizzat Sivas ilinde yapmış olduğu soruşturmalardan bahsederek, genç kızları mesleğe özendirici afişler asılmasına ilanların durulmasına rağmen tek talip bile çıkmadığından okulun açılmadığını ve hatta Samsun ilinde; *“...Bafra’da bir lokantanın duvarında güzel bir afiş göldüm. Hastabakıcı hemşireleri kurtarıcı melek diye vasıflandırıyor ve Türk kızlarını bu mesleğe davet ediyordu...⁴³¹”* sözleriyle hemşirelik okullarının açılabilmesine yönelik çabayı aktarmıştır. Ayrıca, sadece okul açmakla da soruların tamamıyla giderilemeyeceğini, kalıcı çözüm için Sağlık Bakanlığı’ndan bu meslekte çalışanlara maddi, mânevi bir takım imkânlar getirecek hususi bir kanun çıkarılması ricasında da bulunmuştur.

Konuşmasını, hasta vatandaşlara; köylü-şehirli, tanıdık-yabancı, fakir-zengin gibi herhangi bir fark gözetmeksizin eşit muamele yapılması ve genç tabiplerin meslek terbiyesine riayet etmesi temennileri ile bitirmiştir.

⁴²⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 3. Cilt, 24. Birleşim, 562.

⁴³⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 3. Cilt, 24. Birleşim, 562.

⁴³¹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 3. Cilt, 24. Birleşim, 562.

Biyografisinde sağlık teşkilatı ile doğrudan münasebetine rastlanılamayan Emine Mebrure AKSOLEY'in sağlık meselesine mensubu olduğu eğitimci kimliği ile yaklaşarak hemşirelik okullarının açılmasını desteklemiş, aynı zamanda sade bir vatandaş gibi çekilen sıkıntıları tüm gerçekliği ile ele almıştır.

3.4.5. Muhtaç Vatandaşlara Ücretsiz İlaç Verilmesi

Yabancı ülkelerden getirilen bazı ilaçlardan gümrük vergisi ve harç alınmaması hakkında hükümet tarafından bir kanun tasarısı hazırlanmış ve meclise sunulmuş olup bu münasebetle 11 Nisan 1949 tarihinde Tezer TAŞKIRAN meclis kürsüsüne çıkmıştır.

Konuşmasına kanun tasarısını çok isabetli gördüğünü bu nedenle de hükümete teşekkürlerini belirten cümlelerle başlayan TAŞKIRAN, verdiği bu destekle birlikte ehemmiyet arz eden bu tasarının bazı tamamlayıcı tedbirlere ihtiyaç duyduğunu paylaşmıştır. Yaşadığı bir olayı;

...Ankara Kız Lisesinde geçen sene menenjitte tutulan bir çocuğa streptomisin tatbik edilmek gerekti ve bunu günde iki defa tatbik etmek lâzım geldi. Bunun bedeli ise o zaman 32 lira tutuyordu ve bunu Devlet kapısında kapıcılık yaparak kendisini ve çocuğunu beslemeye çalışan bir anne vermek mecburiyetinde idi. Tabii buna imkân yoktu...⁴³²

şeklinde Meclise anlatan TAŞKIRAN, devamında bazı ilaçların görüşülen kanunla birlikte ülkemize daha ucuz geleceği dikkate alınırca, bu ilaçların muhtaç vatandaşlara ücretsiz olarak verilmesi uygulamasına geçilebileceğini, böylelikle kanunun tamamlayıcı bir hal olmuş olacağını dile getirmiştir.

Tezer TAŞKIRAN'ın, sağlık hizmetinin her vatandaşa ulaşacak imkânın yaratılması fikri içerisinde düşünce ve tekliflerini sunduğunu görülmekte, ayrıca muhtaç vatandaşlara devlet eli ve şefkatinin daha hissedilebilir halini arzu ettiği anlaşılmaktadır.

3.4.6. Çocuk Ölümleri ve Nüfus Artışı

Gelişmiş ülkelerdeki çocuk ölüm sayıları ile Türkiye'deki çocuk ölüm sayısı mukayese edildiğinde ülkemizde bu oranın fazla olduğu görülmektedir. 26 Şubat 1951 tarihinde Nazlı TLABAR mecliste yaptığı konuşmada nüfus ve çocuk vefatlarıyla ilgili

⁴³² TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 18. Cilt, 68. Birleşim, 257.

rakamsal verileri de kullanarak tespitlerini paylaşmış ve alınması gerekli tedbirlerle ilgili düşüncelerini meclise aktarmıştır. Vekilin ulaştığı istatistiklere göre;

- Türkiye'deki yıllık doğum sayısı 924.000 vefat sayısı ise 526.000'dir.
- Bu rakamlar nüfusa göre doğum oranını binde 44, vefat oranı ise binde 26 olarak göstermektedir.
- Medeni memleketlerde ölüm oranı nüfusa göre binde 12-15 aralığındadır.
- Türkiye'deki 0-12 yaş grubunun genel vefat sayısına oranı %40-50 arasındadır. Aynı oran Avusturalya-İsveç %3-5 arasındadır.

Bu rakamsal verileri Nazlı TLABAR medeni memleketlerin çocuk sağlığına ve genel sağlığa daha fazla önem vermesi olarak yorumlamıştır. Ayrıca diğer ülkelerin doğum azlığından kaynaklı nüfus boşluğunu ölüm azlığı ile ülkemizin ise ölüm çokluğundan kaynaklı nüfus boşluğunu doğum çokluğu ile kapattığı sonucuna varmıştır.

TLABAR vardığı bu sonuçlara istinaden ölüm oranlarını diğer memleketlerin oranlarına yaklaştırabilmemiz için 32 sene içerisinde ülke nüfusunun iki misline çıkacağını iddia etmiştir. Memleketin istikbali ile alakalı muazzam bir dava karşısında olduklarını milletvekillerine hatırlatan TLABAR, çözümü başta çocuk sağlığı olmak üzere insan sağlığını korumak olarak görmüş;

...Türk anasının doğurduğu çocuk ana sütü emdiği müddetçe sıhhatlidir. Sağlamdır ve ölüme karşı başka hiçbir millette görülmecek derecede mukavemetlidir. Bizde kırım halindeki çocuk vefiyatı yavru ana sütünden kesildiği yani mama ve oyun çocuğu çağma girdiği zaman başlıyor. Türk çocuğunun süt emerken ki bu yaşama gücü Türk anasının irkan sağlam bünyesinin ve temiz helâl sütünün yüzü suyu hürmetindedir...⁴³³

cümleleri ile anne sütünün çocuk sağlığının temelini teşkil ettiğini vurgulamıştır. Sözlerini çocuk vefatlarının önlenmesi halinde, nüfus artışının süratli bir hal alacağı aynı zamanda gürbüz bir neslin yetiştirileceği inancını ortaya koyan ifadelerle devam ettiren TLABAR, meselenin ilk planda köy sağlığını tesis etmekle başlayan ve her kademedeki sağlık personelinin katılımı ile yürütülen milli bir dava haline getirilmelidir temennileri ile bitirmiştir.

⁴³³ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem 5. Cilt 52. Birleşim - Sayfa 929.

3.5. İç Politika Konusundaki Faaliyetleri

3.5.1. Milletvekili Ödenekleri

Milletvekili ödeneğinin artırılmasına yönelik, 1947 yıllarının sonlarında bir kanun tasarısı hazırlanarak meclis gündemine getirilmiştir. Bu tasarıya bir kısım milletvekilleri tarafından muhalif olunmuş olup bu muhaliflerden biri olan Tezer TAŞKIRAN 22 Aralık 1947 tarihinde mecliste söz alarak kanun tasarısına karşı durmasına neden olan gerekçeleri ve kendince doğru olan yaklaşımı meclise sunmuştur. Söz konusu tasarının gerekçelerinden biri olan devletten türlü şekilde aylık alanlara yapılan zamların aynı şekilde milletvekili ödeneklerine aksettirilmediği yönünde olduğunu belirten vekil devletten verilen aylıkların en yüksek derecelerden birisini aldıklarını vurgulayarak söz konusu gerekçeye karşı çıkmıştır.

Milletvekilliği vazifesini diğer vazifelerle mukayeseyi temel alan bir düşüncenin kabul edilemeyeceğini belirten Tezer TAŞKIRAN bu düşüncenin zamanla milletvekilliğini bir nevi memurluk sayma gibi bir sonuca götürebileceği endişesini ortaya koymuştur. Milletvekilliği vazifesine ayrı bir değer ve ulvilik biçen vekil;

...Nihayet bütçede âzami tasarrufun yapılması zaruretlerinin Büyük Meclisi çok haklı ve vatanperverane bir endişe içerisinde bıraktığı şu sırada Milletvekilliği ödeneğinin arttırılması gibi bir kararın bu tasarruf prensibi ile de ne dereceye kadar birleştirilebileceğini düşünmek gerekir... Büyük Meclisin her sahada olduğu gibi bu sahada da büyük fedakârlık payını üzerine alarak memlekete ve millete rehber olması elbette ki kendi asıl varlığının tabî bir tecellisidir. ...tasarının reddini rica ederim. Ben de bu tahsisat fazlalığını Kars'ın sosyal bir ihtiyacına terk edeceğime yüksek huzurunuzda söz veriyorum..⁴³⁴

diyerek düşüncelerini eyleme dönüştürme konusundaki kararlılığını göstermiş ve ayrıca asıl önemli olanın vatana hizmet olduğunu göstermiştir.

3.5.2. Milletvekilleri Seçimi Kanunu

Seçim döneminde parti listelerinin İle göre değil kazalara göre tanzim edilmesi, böylelikle seçmenin listedeki isimlere aşına olması ve tanıdık isimleri listelerde görmesi halinde sandığa gitmek isteyebileceği konusu gündem oluşturmuştur.

Hasene ILGAZ Milletvekilleri Seçimi Kanunu münasebetiyle 07 Şubat 1950 tarihinde söz almıştır. Kendisinin milletvekili olmadan önce CHP İl İdare Kurulu üyesi

⁴³⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 8. Cilt, 20. Birleşim, 155.

olarak uzun yıllar İstanbul'un seçimlerinde vazife aldığını, bu nedenle seçimleri gayet yakından bildiğini, bu noktada halkın haleti ruhiyesine vakıf olduğunu belirten vekil, parti listelerinin oluşturulma şekline eleştiri getirmiştir.

16 kazası bulunan İstanbul'un günden güne nüfusunun fazlaştığını ve yaklaşık 1 milyona ulaştığını vurgulayan Hasene ILGAZ parti listelerine baktıkları zaman vatandaşın listedekileri tanmasına imkân olmadığını, tanıdık kimse bulamayınca da vatandaşın sandık başına gitmediğini belirtmiştir. ILGAZ, listelerin kazalara göre tanzim edilmesi halinde vatandaşın tanıdık isimleri daha rahat görebileceğini savunmuş, faydalı bir uygulama olacağı, vatandaşın daha yüksek oranda sandığa gitmesine ve rey haklarını kullanmalarına katkıda bulunacağına dair görüşlerini meclisle paylaşmıştır.

Kuvvetli demokrasilerin en büyük göstergesi yüksek katımlı seçimlerin icra edilmesidir. Hasene ILGAZ da döneme has bir sorunu ele alarak halkın sandığa gitme arzusunu arttıracak bir teklife imza atmıştır. O günlerde de yüksek demokrasinin gücüne inanan ve bu yolda çaba gösteren fikirleri görebilmek mutluluk vericidir.

3.5.3. Türk Dilinin Düzenlemesi

1950'li yıllarda TBMM'de Türk dilinin düzenlenmesi konusu müzakereler halinde ele alınmıştır. Dil konusunun memleketin tamamını ilgilendiren bir konu olması şahıs ya da parti meselesi olamayacağı ve dil ile ilgili düzenlemelerin meclis tarafından kanun yapma yöntemi ile değil, işin ehilleri tarafından çalışılması gerekliliği kadın milletvekillerinin konu ile ilgili ortak görüşüdür.

Bu konuda kadın milletvekillerinden Tezer TAŞKIRAN ile Halide Edip ADIVAR'ın konuşmaları bulunmaktadır.

Tezer TAŞKIRAN 12 Temmuz 1950 tarihinde söz alarak hazırlanan tasarı ile ilgili görüşlerini meclise sunmuştur. Konuşmasının başında anayasanın 2'nci maddesini yani "Devlet dili Türkçe'dir." hükmünü vekillere hatırlatmış ve hükmün gayet sarih ve yoruma muhtaç bir durumda olmadığını söylemiştir. Bu söylemi hazırlanan tasarıya genel olarak katılmadığının ilk işareti olmuştur.

Cümlelerinin devamında, dilin Türkçeleştirilmesi prensibinin bir Atatürk fikri olduğunu ifade etmiş Atatürk'ün bir sözünü de; *"..«Millî hisle, dil arasındaki bağı çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî hissin inkişafında başlıca*

müessirdir»...⁴³⁵ şeklinde aktarmış, ayrıca bugünkü dilin, Atatürk tarafından 1932 yılında başlatılan çalışmaların vücuda ermiş son halini temsil ettiği düşüncesini paylaşmıştır.

Tezer TAŞKIRAN'ın gelen tasarıya bakış açısı bir inkılap hareketini toptan reddetme olarak sözlerine yansımıştır. Komisyon raporunda geçen “yeni kelimelerin bırakılması” hedefi TAŞKIRAN tarafından 1932 senesi öncesi Türkçesine geri dönülme ve 1932 senesi sonrası oluşturulan “dili toptan mahkûm etme” gibi yorumlanmıştır.

Mevcut dil içerisindeki bazı kelimelerin ıslaha muhtaç olduğunu kabul eden Tezer TAŞKIRAN; milletçe sevilerek kabul edilen ve kullanılmakta olan pek çok kelimenin değişikliğe uğraması halinde, bu kelimelerle oluşturulmuş eğitim öğretim kitaplarıyla yaşayan öğretmen ve öğrenciler için huzursuzluk yaratılacağını kendisinin de bir eğitimci olduğunu hatırlatarak vurgulamıştır. Konuşmasının sonunda bu dil sadeleştirme işinin bilginlere, aydınlara ve yazarlara bırakılmasını teklif etmiştir.

Tezer TAŞKIRAN'ın esasta tasarıya muhalif olduğunu açıkça anlayabiliriz. Bu karşıtlığı biraz da Atatürk inkılaplarının hiçe sayılması ve eski terimlere dönüş noktasına taşıyan TAŞKIRAN, özellikle bu yaklaşımları nedeniyle mecliste tepkiler almıştır.

Halide Edip ADIVAR da Türkçe dilinin düzenlenmesi hususunda; 17 Aralık 1952'de “491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanununun Tekrar Meriyete Girmesi Hakkındaki Kanun” münasebetiyle devam eden müzakerelere iştirak ederek konuşma yapmıştır. Meseleyi parti veya bir şahıs odaklı görmemek gerektiğini, millet olarak hayati ve manevi bir meselenin ortasında olduğunu dile getirmiş ve dili; “...*dil, her yaş ve baştaki fertlerin fikir, ilim, sanat erbabının yarattığı kelime ve terimlerin aynı kazanda kaynatarak vücuda getirdikleri canlı bir terkiptir...⁴³⁶*” olarak tanımlamıştır.

Halide Edip ADIVAR'ın dile müdahale konusundaki hassasiyeti bu müdahalenin nereye gidebileceği noktasındadır. Bunu daha önce yaşadığı bir diyalogla meclise aksettirmiştir. Yaklaşık 2 sene evvel İskoçya'da yazarlar kongresinde, vaktiyle tanıdığı olduğu tanınmış bir yazarla girdiği diyalogu aşağıdaki şekilde anlatmıştır.

...Orwel 'in 1984 isimli bir kitabı var, bir roman var okudun mu? Halide dedi. Görmemiştin. Ben bunun üzerinde çok durdum ve sordum, nedir, niçin bu sizi alâkadar ediyor, dedim. Dedi ki; totaliter rejimin en kudretli ve en orijinal bir

⁴³⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 1. Cilt, 21. Birleşim, 575.

⁴³⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem 18. Cilt 18. Birleşim - Sayfa 299.

şekilde ifadesi bu eser içindedir. Eser 1984'te komünist ve totaliter bir İngiltere tahayyül eder. Orada ilk defa olarak bir rejimi dil meselesine karıştırdığını ve karışmanın ne netice verdiğini anlatıyor. Orada New Speak, yeni dil isimli bir şey icad ediyor. Tabîî bununla da kalmıyorlar, kurumlar falan vücuda getiriyorlar. O milletin geçmişte ne kadar büyük eserleri varsa, bilhassa klâsikleri varsa, hatta onlarla da kalmayarak, gazeteleri, bütün dokümanları ne varsa bunları yeni dile tercüme ettiriyor ve ondan sonra kalan ne varsa, yani eskileri yaktırıyor. Bu hareketi ile o rejimin mazi ile olan irtibatını bıçakla keser gibi kesip atmak istemiştir ve ancak böyle olabildiği zaman bir rejim, totaliter bir rejim, milleti tamamıyla kendi mahlûkları haline sokabiliyor,..⁴³⁷

Konuşmasının devamında ADIVAR, yapılan çalışmanın Atatürk inkılaplarına aykırı olduğu yönündeki eleştirilere ilişkin görüşlerini de açıklamıştır. Halide Edip, Türk gençliğinin Atatürk'ün hatırasına ve inkılaplara çok kuvvetle bağlı olduğunu vurgulamış, bununla birlikte inkılaplara yönelik şahsi düşüncelerinde; şapka inkılabının çok büyük bir inkılap olmadığına, asıl mühim olan şeyin kafamızın üstündekiler değil içindikiler olduğuna, dil inkılabının ise hiç olmadığına harf inkılabının olduğuna yer vermiştir.

Müzakere edilen tasarı ile ilgili TDK'nın bir beyannamesi mevcuttur. ADIVAR, sözleri içerisinde bu beyannameye yönelik düşüncelerini aktarmıştır. TDK'nın «*ömürlerini tamamlamış kelimelerin yeniden kanunun metnine alınması, dilimizin gelişmesine engel olur.*⁴³⁸» ifadesini eleştirerek “*ömürlerini tamamlamış*” kelimelerin hangileri olduğunu, bu tespiti hangi muhakeme ve ölçüye dayanarak yaptıklarını sorgulamıştır. Ayrıca;

...İngiltere Anayasası'ndan bahsedeceğim, o büyük ferman Magna Carta'dır, Lâtince'dir. Geçen gün bir İngiliz tarihçisi ile konuşuyordum, dedi ki; bizim Anayasamız, yazılı bir Anayasamız yoktur. Filvaki Meclisten çıkmış kanunları vardır, bu kanunlar o zamanın diline göre yazılmışlardır. Esas olan şey onun çok devamlı kalması ve devam etmesidir...⁴³⁹

şeklinde verdiği örnekle de kendi ana fikrini açıklamıştır.

TDK'ya itiraz ettiği ikinci konu ise; değiştirilen veyahut değiştirilmesi gereken kelimeler hakkında ilim kurullarına danışılması şeklindeki yaklaşımdır. ADIVAR, bu yaklaşıma karşı vekillere; “*Aziz arkadaşlar, felsefe âlimi, tıp terimi koyabilir mi? Tıp âlimleri kalkıp hukuk terimleri yapabilir mi?...*”⁴⁴⁰ sorusunu yöneltmiştir.

⁴³⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 18. Cilt, 18. Birleşim, 299.

⁴³⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 18. Cilt, 18. Birleşim, 300-301.

⁴³⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 18. Cilt, 18. Birleşim, 301.

⁴⁴⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 18. Cilt, 18. Birleşim, 301.

TDK'nın yaşıyan dili, yaşlıların ve yeni neslin dili olarak tanımlamasına da katılmayan Halide Edip, dil bir milletin sanat, ilim ve fikir ifadesi olduğuna göre dilin tanımında yaşın ve başın mevzu olamayacağı kanaatindedir.

Halide Edip'in getirdiği son eleştirisi ise; "Arapça ve Farsça'ya doğru değil Türkçe'ye doğru gidelim" şeklindeki TDK'nın yorumudur. Adıvar geçmişte Arapça ve Acemce'den alınan kelimelerin dilimizi ağırlaştırdığını kabul etmiş ancak şu anda benzer uygulamaların teknik sahada ileri giden Fransızca, İngilizce ve Almanca'dan birçok kelime almak suretiyle tezahür ettiğini söylemiştir. Aynı hataları tekrarlamamak gerektiğini, lazım olan terimlerin alınmasının doğru olacağını savunmuştur.

Tasarının ne geriye tamamıyla dönmek ne de yepyeni bir şey yapmak iddiasında olmadığını ikisinin ortası bir yol izlendiğini sözlerinde yer veren ADIVAR, dilin değişmesine yönelik çalışmaların üniversitelere, yazarlara, sanatkarlara, ilim adamlarına, anayasa dilinin ise mutlaka hukukçulara bırakmasını tavsiye ederek konuşmasını tamamlamıştır.

Dil bir milletin sahip olduğu temel öğelerden bir tanesidir. Halide Edip'in genel yaklaşımı öze sahip çıkılması, gelişimin ve değişimin bunu muhafaza ederek lazım olduğu kadarıyla yapılmasıdır. Konuşmasında yer verdiği örnekler bu düşüncelerine ayna tutmaktadır. Şekil odaklı düşüncelere genel olarak sorgulayıcı olan Halide Edip ADIVAR, zihniyet odaklı bir tutumla savunucudur.

Halide Edip, dil reformunda olduğu gibi her şeyin bir çırpıda değişmesine eleştiri getirmiş, Mustafa Kemal'in "radikal/devrimci" taraftarlı karşısında "evrimci" ya da "muhafazakar" bir tutumla batılılaşma adımlarının atılmasını arzu etmiştir.⁴⁴¹

Hem Tezer TAŞKIRAN hem de Halide Edip ADIVAR Türkçe dilinin düzenlenmesi işinin meclis tarafından değil konu hakkında bilgi sahibi ehil kişilere bırakılması ortak paydasında buluşmuşlardır.

3.5.4. Bütçenin Hazırlanması

Bütçe görüşmeleri; mecliste bir usul olarak milletvekillerinin ülke meselelerine ilişkin pek çok konuda fikir beyan etme fırsatını bulduğu bir ortamdır. Halide Edip ADIVAR 17 Şubat 1953 tarihinde, bütçe görüşmeleri nedeniyle söz almıştır. Konuşmasında birçok farklı meseleye yer vermiştir. Sözlerinin ilk bölümü bütçe

⁴⁴¹ Gökhan Çetinsaya, a.g.m, s. 91.

kavramı üzerinedir. Bir devletin bütçesini, milletin maddi ve manevi tuttuğu yolun haritası olarak ADIVAR; “...İstikbale ait yolda nereye erişmek istiyorsak, oraya hangi vasıta hangi şekilde gitmeye çalışıyorsak, bunun aynası ancak bize çok kuru gelen ve namütenahi devam eden rakamlar içinde kendini gösterir...”⁴⁴² cümlesiyle yapılan işin önemine parmak basmış, ayrıca milletvekillerin mukaddes bir vazifesi olarak nitelendirmiştir. Bütçe tanzim edilirken izlenen yolları ikiye ayıran ADIVAR, birinci yolu maliyeci zihniyet yani daima “ayağını yorganına göre uzatmak”, ikinci yolu ise; iktisatçı zihniyet yani “kaz gelen yerden tavuk esirgenmez” atasözleriyle bağdaştırarak anlatmıştır. Devamında görüşülen bütçenin söz konusu iki zihniyet, de ideale yakın bir muvazene ile kapsadığından dolayı duyduğu memnuniyeti paylaşan ADIVAR, sırasıyla ülke meselelerine yönelik düşüncelerini aktarmaya başlamıştır. Halide Edip ADIVAR’ın söz konusu düşünceleri; kullandığı cümlelerin kılavuzluğunda, bakış açısını karşılayacak şekilde aşağıda belirtilmiştir.⁴⁴³

- Vergi sistemi medeniyete ve mevcut bütçe sistemine uyabilecek bir halde değildir. Yeni bir sistemi yapmak zamanı gelmiş hatta geçmektedir. Milletvekillerinin dikkatlerini özellikle bu konuya yoğunlaştırmaları önem arz etmektedir.

- Memur kesiminin durumu kötüdür. Memur sınıfı memleketin sistemini yürütmek için olmazsa olmaz mekanizmadır ki memur sınıfı bütçe yapılırken arka planda kalmamalıdır.

- Eğitim bir milletin manevi müdafaa vasıtası ve kalesidir. Bu nedenle bütçelerin değer biçilen ana parçalarından biri halinde olup cömert bir zihniyeti hak etmektedir. Ancak ilkokullar için hali hazır durumda maliyeci bir zihniyeti göstermek olabilir. Türkiye’nin 40.000’e yakın köyü bulunmaktadır. Bu köylerin bazıları çok küçük hatta evleri birbirlerinden uzaktadır. Bunların hepsine okul yapmak, öğretmen görevlendirmek elde imkân bile olsa israftan ibaret olur. 30-40 haneli köylere okul yapılıp diğer yakın köy çocuklarını buraya getirmek uygun bir hal tarzıdır.

- İlk öğretim yalnız çocuklara ve çocuk çağında olanlara has olmamalı, okumamış ve okutulması gerekli olan orta yaşlı hatta yaşlı vatandaşlarımız da sürece dahil edilmeli, bu yaklaşım bir ihtiyaç olarak algılanmalıdır.

- Köy enstitüleri eğitim için çok faydalı ayrıca öğretmen ihtiyacının karşılandığı müstesna bir müessesedir. Ancak son dönem içerisindeki gerek sağ ve sol ideolojilerin

⁴⁴² TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 45. Birleşim, 357.

⁴⁴³ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 45. Birleşim, 357-362.

hâkimiyet kavgası gerekse enstitü mezunlarıyla şehir okulu mezunlarını karşı karşıya getiren bölgecilik zihniyeti köy enstitülerine zarar vermektedir. Bütün bunlar yok edilmeli, köy enstitüleri layıkıyla yaşatılmalıdır.

- El sanayimiz “Her şey makine ile olur, elle bir şey yapılmaz” düşüncesinden dolayı gerilemektedir. Hâlbuki başta köy mıntıkları olmak üzere el sanayisi, vatandaşın yaratıcılığını artırmakta, işsizliğe mani olmakta ve manevi faydalar yaratmaktadır. Bu meselenin üzerinde esasla durulmalı ve tetkik edilmelidir.

- İlköğretim öğretmenleri fedakâr ve idealisttirler. Bu insanların görev yerleri daha az sıklıkla değiştirilmelidir çünkü öğretmen eğitim sisteminin daha etkin olarak işlemesi için aynı yerde uzun müddet bulunmalı yalnız öğrenciyi değil öğrencinin ailesini ve çevresini de bilmelidir. Ülkede şu an işsiz durumda olan yaklaşık 500 üniversite mezunu bulunmaktadır ki, herhangi bir yere gitmeye razı olan bu gençlerin öğretmen olarak kullanılması değerlendirilmelidir. Ayrıca öğretmenler memur sınıfı içerisinde bütçenin cömert bir tahsisatına ulaşabilmelidir.

- Ülkede yaklaşık 70 civarında lise bulunmaktadır. Eğitim sistemi; liselerin sayısı artırılmalı mı azaltılmalı mı yoksa olduğu gibi mi bırakılmalı sorularını içeren bir mesele ile karşı karşıyadır. Bu soruları cevaplarken; büyükşehirlerdeki liselerin azaltılamayacağı, mahrumiyet bölgelerindeki liselerin dağınık bir halde olduğu, ayrıca ne kadar küçük olursa olsun her vilayette bir lise olması arzusu karşımıza çıkan gerçeklerdir.

- Üniversitelerin tertip, düzen ve kuralları, üniversitelerin kendilerine bırakılmalıdır. Üniversitelerimizde çalışan yabancı öğretim görevlilerine idari meselelerde oy hakkı verilmemeli, bu insanlardan ilim ve tedris sahalarında istifade edilmelidir. Rektör ve dekanlar bir devreye mahsus olmak üzere seçilmemeli, ehil olan yönetici ömrünün sonuna kadar dekan ya da rektör kalabilmelidir. Üniversitelerde profesörler mali ve idari sorumluluklarla meşgul edilmemeli, ayrıca profesörler arasındaki unvan anlaşmazlıkları da ortadan kaldırılmalıdır.

- Amerikalılarla ilişkilerimizin fazla olması münasebetiyle onları öğrenmek ve anlamak gerekmektedir. Sırf İngilizce konuştukları için Amerikalıları, İngilizlerin zihniyeti, adeti ve edebiyatı ile ilişkilendirmek yanlış bir zihniyettir. Mesela Ankara Üniversitesi’nde İngiliz filoloji şubesinde Amerikan edebiyatını, kültürünü ve bütün hayatını anlatabilecek bir profesör yoktur.

- Propaganda adı altında lehte olmayan aksine aleyhte ve ülkeyi küçülten bir takım propagandalar yapılmaktadır. Örneğin; Türk kadınının şalvarı çıkarıp eteklik giydiğini anlatmak doğru değildir. Basın yayın dikkatli ve ciddi çalışmalar yaparak bizim ne olduğumuzu anlatan ciddi eserleri üretmelidir. Bizler bu şekilde kendimizi övmeye muhtaç değiliz. Kore'ye giden askerlerimiz Amerika'da efkârı umumiyede büyük bir tahavvül yapmıştır.

Halide Edip ADIVAR düşünce ve kanaatlerini bu şekilde izah ettikten sonra konuşmasını “malıyeci” ve “iktisatçı” zihniyetlerin aynı anda kültürel zihniyetle birleşip ahenkli hale gelebilmesinin esas olduğunu söyleyerek konuşmasını bitirmiştir.⁴⁴⁴

Bütçe görüşmeleri çok yönlülüğü ve çeşitliliği olan meseleleri içinde barındıran bir devlet ürünüdür. Meclis bu meseleleri mali olanaklarla karşılaştırıp paranın en etkin kullanım şekline karar ve yön vermektedir. Halide Edip, anlaşıldığı üzere kendisinde geçmiş ile birleşmiş olan çok yönlülüğü ve çeşitliliği bütçe görüşmeleri esnasında Meclise göstermiştir. Hatta yukarıda özeti yapılan görüşme esnasında eğitim sistemine değindiği için meclis başkanının ve diğer vekillerin ikaz ve uyarılarına maruz kalmış ancak kendisi en uzun konuşma süresini bütçe ile ilgili genel müzakere esnasında aldığı için tüm düşünce ve kanaatlerini bu konuşmaya sığdırmaya çalışmıştır.

3.6. Dış Politika Konusundaki Faaliyetleri

3.6.1. Vatikan’da Temsilcilik Oluşturulması

Dış politika meseleleri ile ilgili söz alan tek kadın milletvekili Nazlı TLABAR 24 Şubat 1951 tarihinde mecliste yapmış olduğu konuşmasında; uluslararası platformda temsilimizi ve etkinliğimizi arttıracığına inandığı, Vatikan’da temsilcilik kurulması konulu teklifini gerekçeleri ile birlikte arz etmiştir.

Sözlerinin başında Batı dünyası devletlerinin son zamanlarda birbirlerine daha fazla yaklaştıklarını ve daha sıkı münasebetler kurduklarını dile getiren Nazlı TLABAR, Vatikan’ın bu ülkelerin siyasi münasebetlerinin tesisindeki ve insan haklarının müdafaasındaki rolüne işaret etmiştir. Müteakiben BM üyesi ülkelerin Vakinkan’la olan ilişkilerine değinen vekil, bu kuruluşun azası olan 52 ülkenin Vatikan’da diplomatik temsilcilikleri olduğu bilgisini paylaşmıştır. Bu durumu Vatikan’ın dünya üzerindeki etkisiyle ilişkilendiren Nazlı TLABAR, Vatikan’ı dünyada cereyan eden hadiseleri

⁴⁴⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 45. Birleşim, 357-362.

manevi ölçülerle tahlil eden bir ülke ayrıca önemli bir müşahede ve istihbarat merkezi olarak tanımlamıştır.

Ülkemizin de bu çerçevenin içinde olması gerektiğini savunan Nazlı TLABAR;

...Eminim ki, memleketimizde, Vatikan'ın resmen mümessili bulunsaydı Bulgaristan'daki komünist hükümetin, ırkdaşlarımızı mâruz bıraktığı menfur işkenceler, derhal protesto edilerek 100 milyarlarca insana bu yoldan da duyurulacaktı. Meryem Ana'nın yaşamış olduğu evin Efes'de bulunduğu sabit olması ile de, Vatikan'la politik münasebetler tesisinin, gerek siyasi, gerek iktisadi bakımdan memleketimize birçok faydalar temin edeceği mülâhazası, muhakkak varittir...⁴⁴⁵

sözleriyle bu düşüncelerine dem vurmıştır. Sürekli olarak demokrasi saffında yer aldığını ifade eden vekil, Vatikan'da bir elçilik tesisinin uygun olacağını ancak bütçe bakımından bir imkânsızlık mevcut ise, bu vazifenin Paris veya Bern Büyükelçilerinden biri tarafından ifasını teklif etmiştir.

3.6.2. UNESCO

UNESCO(United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu) Birleşmiş Milletler'in özel bir kurumu olarak 1946 yılında kurulmuştur. Bu kurumun yasası 16 Kasım 1945 tarihinde Londra'da Türkiye'nin de katıldığı konferansta UNESCO sözleşmesi imzalanmış ve bu sözleşme 20 Mayıs 1946 tarihinde, 4895 sayılı Kanun'la TBMM tarafından tasdik edilmiştir. 25 Şubat 1951 tarihinde meclis kürsüsüne geçen Nazlı TLABAR bu bilgileri verdikten sonra; 80 üyeli bir UNESCO Türkiye Milli Komisyonunun mevcudiyetini, Milli Komisyonun Milli Eğitim Bakanlığının bir istişare olduğunu ayrıca UNESCO'nun Paris'te ki merkezi ile de doğrudan doğruya temas halinde bulunduğunu dile getirmiş ve devamında; "...UNESCO 'ya yılda 90 000 dolar aidat ödemekteyiz. Buna mukabil faydalanma cihazımız ne şekilde çalışmaktadır?..."⁴⁴⁶ diyerek söz alışının ana gerekçesine temas etmiştir.

Nazlı TLABAR, yönelttiği bu sorudan sonra UNESCO'nun sağladığı bazı imkanlardan bahsetmiş; bu imkanlardan kitap kuponu sistemi, radyo okulu, teknik yardım fonu gibi uygulamalardan ne şekilde faydalandığımızı sorgulamıştır. Bu yaklaşımlarından bir tanesi;

⁴⁴⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 50. Birleşim, 680.

⁴⁴⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, 764.

...Yine öğretici filmlerden daha geniş bir şekilde faydalanmak için UNESCO ile nasıl bir iş birliği yapılmaktadır. Memleketimizi çok yakından alâkadar eden kurak bölgeler hakkında UNESCO çalışmalarından ne şekilde faydalanmaktayız?...⁴⁴⁷

şeklinde. BM'nin UNESCO gibi ihtisas organlarından daha etkin bir şekilde faydalanmak için ABD'de olduğu gibi bir koordinasyon organı modeline geçişi teklif eden Nazlı TLABAR UNESCO'dan daha fazla faydalanmak gerektiğini ifade ederek konuşmasını sonlandırmıştır.

3.7. Bayındırlık, Ulaşım ve İmar Konusunda Faaliyetleri

3.7.1. Tren Yolu Yapılması

Bir ülkenin gelişmişlik düzeyinin göstergelerinden birisi de vatandaşlarına sağladığı ulaşım imkânlarının iyi seviyede olmasıdır. Bu kapsamda ulaşım imkânlarının geliştirilmesi Cumhuriyet tarihinde hükümetler için her daim önem verilen bir konu olmuştur. Kadın milletvekillerinden Zehra BUDUNÇ ve Tezer TAŞKIRAN, seçim bölgelerinde tren yolu yapımı ilişkin taleplerini de meclis kürsüsünden ifade eden vekiller arasında yer almaktadır.

Bursa milletvekili Zehra BUDUNÇ “Bayındırlık Bakanlığı 1947 Yılı Bütçesi” münasebetiyle 25 Aralık 1947 tarihli meclis konuşmasında; Bursa iline tren yolu yapılması teklifini meclise sunmuştur. Bilindiği üzere milletvekillerinin ülkenin genel işleyişi, düzeni ve gelişimine yönelik görevleriyle birlikte, vekili olduğu illerin aynı hususlara yönelik mevcut durumları ve gelecekleri ile ilgili de sorumlulukları bulunmaktadır. Zehra BUDUNÇ'un yaptığı bu teklif de Bursa Milletvekili oluşunun gereği ve sonucudur. Teklifi yaparken Bursa ilinin ticaret, sanayi, iktisat ve ziraat yönüyle olan önemini dile getirmiş, şehrin güzelliklerinden, denize olan bağlantısından, sıcak suları ve diğer doğal güzelliklerinden bahsetmiştir. Müteakiben ziraat mahsulleri, konserve fabrikası, balıkçılık sektörü ve Balıkesir ili ile arasında yürütülecek hizmetlere dem vurarak İznik ile Mudanya'nın tren yolu bağlanmasının yararlarını izah etmiştir.

Ayrıca tam 22 senedir yetkili kişiler tarafından tren yolunun Bursa'ya vaat edildiğini ancak halen kazmanın vurulmadığını, ilk kazmanın vurulması halinde bu tren

⁴⁴⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, 764.

yolunun belli bir süre içerisinde bitirileceğini, bununla birlikte tüm Bursalıların bu tren yolunu özlem ve hasretle beklediklerini biraz daha duygusal bir dille;

...son geldiğim gün iki ihtiyarla konuştum şu trenin sesini duyup da ölsem, başka bir şey istemem diyorlardı. Amma arkadaşlar ben, trenin sesini de bir tarafa bırakıyorum ben, yalnız kazmanın atılmasını istiyorum. Yani 1947 senesinde bu kazmanın atılmasını istiyorum...⁴⁴⁸

anlatan Zehra BUDUNÇ bu şekilde Meclisi ikna etmeye yönelik bir çaba içerisinde bulunmuştur. Bu konuşma Zehra BUDUNÇ'un vekil olarak temsil ettiği ilin vatandaşlarına yönelik hissettiği sorumluluk duygusunu göstermektedir.

Bursa Milletvekili Zehra BUDUNÇ 28 Şubat 1949 tarihli "Kozlu-Ereğli hattı ile Armutçuk şube hattı inşası için gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişilmesi hakkında kanun münasebetiyle konuşulurken söz almak suretiyle yapmış olduğu meclis konuşmasında; *"25 seneden beri hakkı mahfuz olan şu Bursa hattını 99'luk tesbih çeker gibi bir daha hatırlatıp kürsüden iniyorum. Başka söyleyecek sözüm yoktur"*⁴⁴⁹ sözleriyle temsil ettiği ilin ulaşım sorunlarına dikkat çekmek üzere Meclis kürsüsünü aktif bir şekilde kullanmıştır. Üslup olarak da eleştirel bir dil kullanmaktan imtina etmediğini de görmekteyiz.

Kars Milletvekili Tezer TAŞKIRAN 25 Mart 1954 tarihinde söz alarak Horasan-Sarıkamış hattının yapılması için Meclis tarafından 80 milyon TL tahsis edilmesi nedeniyle duyduğu memnuniyeti dile getirmiş ancak bu tahsisatın 1954 için öngörülen 500 bin lirasının aynı yıl içinde yapılması planlanan işler için yeterli olmadığını söylemiş ayrıca *"...Kars, müteşekkire ve minnettardır, fakat işi görmek ve başlandığına gözleriyle şahit olmak istiyor..."*⁴⁵⁰ sözleriyle Bayındırlık Bakanlığı'na icraata davet etmiştir.

3.7.2. Otomobil Sayısının ve Kullanımının Kamu Bünyesinde Artırılması

Devletin kamu görevini daha etkin yapabilmesi için sahip olduğu otomobil sayısının artırmasının gerekliliği ve hizmetin vatandaşa daha hızlı ulaştırılacağı dönemin bir diğer konusudur. Zehra BUDUNÇ 17 Haziran 1947 tarihli meclis konuşmasında kamuda işleyişin hızlandırılabilmesi için devlet görevlilerinin kamuya ait

⁴⁴⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 3. Cilt, 23. Birleşim, 498.

⁴⁴⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 19. Cilt 97. Birleşim, 1144.

⁴⁵⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 28. Cilt 50. Birleşim, 916.

otomobilleri kullanarak çalışmasının faydalarından bahsetmiştir. Gerektiğinde kamu hizmetin mahallinde yürütebilmesi, olası sorunların veya geliştirici uygulamaların bizzat kamu görevlisi tarafından görülmesi ve tespit edilmesine imkân sağlayacak otomobilin önemini dönemin şartlarıyla birlikte değerlendirmiştir. Bu konuda getirdiği yaklaşım, günümüzde bile sürekli gelişmeye açık olan kamu hizmetinin daha hızlı ve etkin olarak yürütülmesi hedefini göstermekte ayrıca teknolojinin kullanımının gerekliliğini savunmaktadır.

...telefon, otomobil artık Devlet makinasının âdeta mürekkebi hokkası kalemi gibi olmalıdır. Arkadaşlar, maarif müdürünün neden otomobili olmasın mektepler yaptırıyor yalnız Bursa'nın 9 kazası ve 700'e yakın köyü vardır. Biz burada bin bir kusur buluyoruz falana eziyet edilmiş, falan kum çalmış. Amma maarif müdürü ne yapsın onun elinde bir kâğıt bir de kalemi vardır falan yerde bir şey oldu mu maarif müdürü muhtara yazacak muhtar cevap verecek 25 günde doğru haber ya alabilecek yahut ta alamayacak. Eğer maarif müdürünün altında bir jip otomobili olursa derhal gidip tahkikat yapar. Böyle olsa iyi olmaz mı arkadaşlar? Niçin böyle, işi oluruna doğru yürütmüyoruz, ben hayretten hayrete düşüyorum. Doğrusu hicap duydum.⁴⁵¹

şeklindeki sözlerinde, Bursa ilinde görev yapan bir eğitim müdürünü örnek göstermiştir. Kendisi de Bursalı bir eğitimci olan Zehra BUDUNÇ böylelikle getirdiği teklife gerçekçi bir örnekle destek vermiştir.

3.7.3. Ruhsatsız Yapıların Yıkılması

Ruhsatsız yapıların sayısını çokluğu nedeniyle bu yapıların yıkılmasına izin verilmesinin asayiş olaylarını artıracığı bunun yerine önemli olanın daha yapım aşamasında buna engel olunması ya da bir plan dahilinde yol gösterilerek bu yapıların inşasına izin vermek gerekliliğini ifade eden Zehra BUDUNÇ 02 Haziran 1949 tarihli “Ruhsatsız Yapıların Yıkılmasına ve 2290 Sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanununun 13. Maddesinin Değiştirilmesine Dair Olan Kanun” münasebetiyle söz alarak konuşmuştur.

BUDUNÇ konuşmasında; söz konusu kanunun maddelerinin çok sert olduğunu ifade etmiş gecekondu mahallelerinin yıkılmasına muhalefet etmiştir. Yıkılacak ruhsatsız ev sayısının bir değil, beş ya da on ev değil, mahalle değil neredeyse şehir olduğunu ve böylesi bir yıkımın asayiş ve inzibat sorunu çıkartacak mühim hadiselere

⁴⁵¹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 6. Cilt, 74. Birleşim, 344.

sebebiyet vereceği öngörüsünde bulunmuştur. Tasarının üzerinde gayet az durulmuş ve olgunlaşmamış olduğunu ifade etmiştir. Asıl meselenin, ruhsatsız yapıların yıkıldığında yerine yenilerin yapılmasının nasıl önüne geçileceği olduğunu vurgulamıştır. Çözüm önerisi olarak; her bakanlığın kendi cephesinden yardıma koşup kolaylıklar göstermesi lazım geldiğini, belediyelere çok iş düştüğünün altını çizmiş ve yapılması gerekenleri Bursa ili özelinden izah etmiştir. Bursa'nın fabrika ve iş memleketi olmasına rağmen bu şehirde gecekondü mahallesi bulunmadığını, bunun başarılı belediyeçilik faaliyeti sayesinde, 10-15 yıl öncesinden öngörülerek bizzat belediye başkanı, muavini ve fen teşkilatının bu işin peşinde koşması sayesinde, ev yapacaklara doğru yol ve yöntem önerilerinde bulunarak rehberlik ve yardım yapmak suretiyle çözüme kavuşturulmuş, bu sayede Bursa'da gecekondü mahallesi yerine şirin mahallerin olduğunu söyleyerek, yapılacak kanunlarla sadece vatandaşları cezalandırmak yerine hükümete ve belediyelere görevler düştüğünü ifade etmiştir. Konuya ilişkin olarak;

...Bilhassa mahalleler hakkında, plânlarını getirerek, yollarını düşünerek daha yumuşak kararlarla bu tasarımı buraya getirmelidir. Bilhassa meselâ neler olabilir? ... Meselâ belediye arsaları evlerin içine girdi ise bu giriş, yola tesir yapmıyorsa artık bir mahzur teşkil etmemelidir. Ve daha yumuşak tedbir almalıdır. ...Yoksa mütemadiyen bizim ihmalimizle, meselâ bekleyip, bekleyip 10 sene sonra hayır olmadı bunlar yıkılacaktır demeyi doğrusu benim aklım almıyor...⁴⁵²

sözleriyle bu kanun tasarısını eleştirmek suretiyle komisyonun konuyu yeniden tetkik etmesi gerektiğini meclis kürsüsünde ifade etmekten çekinmemiştir.

3.8. Basın, Yayın ve Medya Konularındaki Faaliyetleri

3.8.1. Matbuat Kanunu'nun Değiştirilmesi ve Basın Hürriyeti

Basın özgürlüğü, basın çalışanlarının vatandaşlara doğru bilgi aktarımı için olmazsa olmazdır. Bu özgürlük kanunlarla da güvence altına alınmaktadır. Ancak bu demek değildir ki bu özgürlük sınırsız olsun. Yine kanunların belirlediği sınırlar kapsamında basın konusunda düzenlemeler yapılmıştır.

“Matbuat Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun” görüşülürken 16 Eylül 1946 da söz alarak konuşan Zehra BUDUNÇ; meclise getirilen söz konusu kanun teklifini savunucu tarzda yaklaşımlar sergilemiş, kendi cephesi ile

⁴⁵² TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 20. Cilt, 99. Birleşim, 128.

basının, “basın hürriyeti” adı altında yaptığı yanlışlıkları dile getirerek basını eleştirmiş, görüşülen kanunun gerekliliğini ve kanun maddelerinin bir kısıtlama olmadığına dikkat çekmiştir. Söz konusu Kanun incelendiğinde; yapılan düzenlemelerin basın kuruluşlarının; kuruluş, çalışma, işleyiş esasları ile bu esaslara aykırı hareket edenler hakkında yapılacak işlemlere yönelik müeyyideleri ihtiva ettiği görülmektedir. Farklı bir yaklaşımla bakıldığında; basın işi ile uğraşacakların ve bu kişilerin yapacakları işlerin belli sınırlar içerisine alınmasının bu Kanun değişikliği ile basın hürriyetinin sınırlandığı düşüncesi oluşabilmektedir. Zehra BUDUNÇ bu farklı yaklaşıma karşı çıkmış, basının daha önce basın hürriyeti kisvesi altında yapmış oldukları zararlı işlerden örnekler göstererek, söylemlerinin haklılığı savunmuştur.

...Cumhuriyet maarifi ters randıman vermiş, birer birer bunları bu gazetelerde gösterebilirim. Hem imzaları hem de aşağı yukarı zamanları aklımdadır. Mektepler fena, hocalar kötü, gençlik terbiyesiz; çünkü terbiye sistemimiz bozuk. Bu neşriyat zamanla hızını ala ala o kadar ilerledi, açıldı ki, şu kelimeleri gençlik üzerinde kullandılar. Gençlik tulumbacıdır; meselâ anasını sıkıştırarak bir çocuk akordeon istemiş almış, bobsitiller varmış, Yalnız bunlar gençliği incitti...⁴⁵³

şeklindeki ifadeleri bunlara birer örnektir. Sonuç; olarak Zehra BUDUNÇ, “hürriyetin hürriyet için lazım olduğunu” ve bu Kanunun da hürriyeti muhafaza için getirildiğini yüksek sesle dile getirmiştir.

Basın hürriyetinin sınırları konusu bugün de hem ülkemizin hem de dünyanın bir tartışma alanıdır. Tek partili sistemin aktif olduğu 1946 yılında bu mevzuunun ele alınış şekline ve günümüzdeki haline baktığımızda, basın hürriyetinin sınırlarının çizilmesinin zorluluğunu idrak etmekteyiz.

3.8.2. Muh(a)bir, Gazete Satıcıları ve Gazetelerde Yayımlanan Romanlar

Ülkelerin gündemlerine yön veren, vatandaşı olan biten hakkında bilgilendiren, aslında ön plana çıkarttığı konularla toplumsal yaşama yol çizebilen basın konusunda Hasene ILGAZ Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Kanunu” münasebetiyle 23 Mayıs 1946 tarihinde söz alarak konuşmuştur. Konuşmasında ehemmiyet verdiğini ifade ettiği üç nokta üzerinde Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü’nün bilhassa nazarı dikkatini çekmiştir.

⁴⁵³ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 1. Cilt, 15. Birleşim, 342.

Hasene ILGAZ konuşmasının başında gazetelerde muh(a)bir olarak çalışanların niteliklerini sorgulamıştır. Matbuat Umum Müdürlüğü ile yaptığı temastan bahseden vekil; muh(a)bir olmanın şartlarını sorduğunda, bu şartların okuryazar biraz da gösterişli olmaktan ibaret olduğu cevabıyla hayretler içerisinde düştüğünü ifade etmiştir. Eleştirel bir yaklaşımla bu şartların halen devam edip etmediğini öğrenmek istediğini söylemiştir.

İkinci konu olarak; gazete satıcılarına değinmiştir. Konuşmasının bu bölümünde yaptığı

...Tasavvur ediniz ki, köşedeki manav, çürük elmasını satabilmek için onların üstünü lâalettâyin bezlerle siler, parlatır bulunduğundan daha iyi göstermeye çalışarak malının sürümünü temine çalışır, bir fikir ışığı olarak bütün vatandaşlara vermek istediğimiz kültür ışığını ve çeşitli fikirleri halka sunan gazetecilerin Basın ve Yayın mevzuu içinde çalışan memleketin en yüksek kültür sahipleri olan arkadaşlarca hâlâ neden nazarı dikkate alınmaz bilmem...⁴⁵⁴

şeklindeki yapmış olduğu tasvir ve benzetmelere katılmamak mümkün değildir ki ayrıca bu cümlelerle basın mensuplarına yüklemiş olduğu misyon takdire şayandır. Basının ne kadar önemli olduğunu bu şekilde vurgulayan Hasene ILGAZ 10 yaşından küçük çocukların gazete satmalarına, elindeki gazetelerle dilencilik etmelerine, bu çocukların bakımsızlıklarına karşı tepkisiz kalamayacağını anlatarak, bu işin düzenli ve nizamlı hale gelmesi için gerekenlerin yapılması basın yayın kuruluşlarının bu işi ciddiye alması yönündeki tekitlerini meclise sunmuştur.

Konuşmasında son olarak gazetelerde yayımlanan romanlar hakkında düşüncelerini belirten vekil, memlekete gelen bir filmin vatandaşa uygun olup olmadığı yönünde kontrolü yapıp yayımlanmasına müsaade edilirken neden aynı uygulamanın ve bu titiz davranışın gazete romanları için gerçekleştirilmediği sormuştur. Gazetelere ulaşmanın genç kızlar ve küçük çocuklar için sinemadan daha kolay olduğunu da göz önüne alan Hasene ILGAZ vatandaşla yaptığı bir sohbeti de;

...Dün beni ziyarete gelen memleketin tanınmış hanımefendilerinden birisi 9 yaşındaki çocuğunun, memleketin tanınmış romancısından birinin romanını nasıl okuduğunu, okurken nasıl yakaladığını ve günlerce okuldan gelir gelmez

⁴⁵⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 19. Cilt, 90. Birleşim, 621.

arkasındaki çantayı bir kenara fırlatıp bu romana nasıl sarıldığını görerek alâkalandığını, bunları keserek sakladığını kendisi anlattı...⁴⁵⁵

cümleleriyle aktararak konunun önemini ortaya koymuş, beş on kuruş daha fazla kazanmak uğruna gazetelerin şahsiyetlerini düşürmemelerini rica etmiştir.

Hasene ILGAZ'ın yapmış olduğu bu konuşmanın içeriği son derece yapıcı ve olgunlaştırıcıdır. Hele ki bulunduğu dönemin teknolojik şartları çerçevesinde gazetenin görsel basının ana unsuru olduğu gerçeğinden hareket edersek konunun ehemmiyeti ön plana çıkmaktadır.

3.8.3. Türkiye'nin Amerika'da Tanıtımı

Türkiye'nin ABD'de tanıtımına yönelik çalışma yapması gerektiği fikrini savunucu olan Nazlı TLABAR, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü 1952 yılı Bütçesi münasebetiyle 23 Şubat 1952 tarihinde söz alarak ülkemizin ABD de tanıtımı ve propagandasına yönelik bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında; ABD'deki diğer devletlerin basın çalışanlarının sayısının fazlalığını bizimkinin ise az olduğuna temas etmiş, broşür usulü ile propagandanın artık kafi gelmediğini birçok ülkenin New York'ta tanıtım bürolarının bulunduğunu izah etmiştir. Ülkemizin ABD halkı üzerindeki intibasına da değinen TLABAR;

...Amerika'da bir haleti ruhiye var. Diyorlar ki; askerlerinizin muvaffakiyeti çok büyüktür. «Doğrudur: muhakkak ki, bize propaganda bakımından 20 - 30 sene kazandırmışlardır buna katiyetle kaniim.» Ancak, diyorlar ki: Sizi bir parça da insan olarak tanımak istiyoruz. Fikirleriniz nedir, ne yersiniz, nasıl giyinirsiniz? Sizin pazu kuvvetinizi biliyoruz; güçleşmelerinizi, hattâ Koca Yusuf'u biliyoruz, tarihinizde askerinizi de biliyoruz; fakat sizi kâfi derecede insan olarak tanımıyoruz...⁴⁵⁶

cümlelerle durumu yansıtmaya çalışmıştır.

Konuya olan tekliflerini;

- ABD'deki basın çalışan sayımızın artırılması,
- New York'ta ve Los Angeles'ta ticaret odasına kayıtlı tanıtım bürosu açılması,
- New York basın bürosunun daha göz önünde bir yere alınması,
- Los Angeles ve San Francisco'da temsilimizin sağlanması

⁴⁵⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 19. Cilt, 90. Birleşim, 622.

⁴⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 13. Cilt, 45. Birleşim, 579.

olarak sıralayan TLABAR, canlı propagandanın daha faydalı olacağına işaret etmiş, bununla birlikte şahsi temasların propagandaya katkısına ise ayrıca açıklama getirmiştir.

Bunu bir örnekle ortaya koyduğunda;

...Bir Amerikalı sizi severse memleketimizi de sever. Meselâ bir gün Bahriye Nazırı Yardımcısı dedi ki; seni tanıdıktan sonra Türkiye'yi de fazla sevmeye başladım. Her sabah büroya gittiğim zaman ilk olarak, haritanın başına gidiyor ve acaba Türk Ordusu bugün nerededir diyorum...⁴⁵⁷

şeklinde yaşadığı bir tecrübeyi aktarmış, bu kapsamda; Washington basın ataşemizin çok sevilen bir zat olduğunu, kendisine yardımcı katip tayin edilmesini talep etmiştir.

Türkiye-ABD ilişkileri konusunda Tezer TAŞKIRAN da Basın Yayın Bütçesi görüşmeleri esnasında, 19 Şubat 1953 tarihinde söz almıştır. Tezer TAŞKIRAN, bu dönemin yakın arifesinde 4 ay süreyle ABD'de kalmış olup, konuşmasına ABD'de yaptığı tespitleri sunarak başlamıştır. New York da bulunan Türkiye Haberler Bürosu'nu yakından inceleme fırsatını bulduğunu dile getiren TAŞKIRAN, bu büronun çalışmalarını mevcut imkânlar ve tahsis edilen ödenek içerisinde azami etkinlikle yerine getirdiğini Meclise aksettirmiştir.

Dost ve müttefik ülke olan ABD ile ilişkilerde, kendimizi Amerikalılara daha fazla tanıtmamızın lüzumunu, bunun için yapılacak masrafların israf olmadığına aksine tam yerine isabet edeceğine dair kanaatinin altını çizen TAŞKIRAN;

- Haberler bürosuna mümkünse bütçeden daha fazla tahsisat yapılmasını,
- New York dışındaki diğer büyük eyaletlerde de haberler bürosu kurulmasını teklif etmiştir.

Tezer TAŞKIRAN'ın fikirlerinin özeti konuşmasındaki;

...Bu bakımdan Kore 'de bizim gençlerimizin büyük gayretleri Türk cesaretini, Türkün ahde vefasını, sadakatini, vatanperverliğini tanıtmak bakımından harikulade bir rol oynamıştır, öyle Amerikalılara tesadüf ettim ki, Türkiye'nin nerede olduğunu bilmemekle, ne yaptığını bilmemekle beraber Kore 'de büyük kahramanlıkla döğüşen bir millet olduğunu, ahdine, sadık, vefakâr bir millet olduğunu çok yakından bilmektedir. Amerika bizim dostumuz ve müttefikimiz olmakla beraber, inandığımız ideallerin büyük yolcusudur, onunla beraber olmak durumundayız...⁴⁵⁸

sözlerinde vücut bulmuştur.

⁴⁵⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 13. Cilt, 45. Birleşim, 580.

⁴⁵⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 20. Cilt, 47. Birleşim, 491.

3.9. Turizm Konusundaki Faaliyetleri

3.9.1. Turizmin Endüstrisini Teşvik

Bir ülkenin gelişmesine katkı sağlayan konulardan biri de turizmdir. Ülkemizde turizmin olmadığı düşüncesini meclisle paylaşan TLABAR, turizmin memlekete lazım olduğunu ülkenin kalkınmasına katkıda bulunduğunu vurgulamış ayrıca İtalya'nın son 3 yıldaki gelişimine örnek vermiştir. İtalya'dan geçerken ayakbastı parası bile alındığını ve Avrupa'da insanın mükemmel bir hizmetle karşılaşınca veya rahat edince bu paraları hiç düşünmeden ödendiğini aktarmıştır.

“Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu” münasebetiyle 27 Nisan 1953 tarihinde Nazlı TLABAR meclis kürsüsüne çıkmış ve kısa bir konuşma yapmıştır. Ülkemizi turizm açısından çok vahim olarak değerlendiren TLABAR;

...Gelelim bize: Tedaviden döndükten sonra annemin yanına gitmedim, Park Otel'de kalayım dedim! Park Otel'in yarısı aileme aittir. Rahat etmek için Park Otel'de bir hafta oturdum. Avrupa'da kaldığım küçük bir otelden sonra memleketimizin birinci sınıf bir otelindeki farka hayret ettim. Bunu bu kürsüden itiraf etmeye mecburum. Bizimki daha fena idi arkadaşlar. Ne servis vardı, ne bir şey. Bir ecnebiyi memnun edecek bir vaziyet yoktu....⁴⁵⁹

şeklinde durumu resmetmiş, kendi ailesini örnek vererek samimi düşüncelerini ortaya koymuştur. Konuşmasını Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu'na olan destek cümleleri ile tamamlamıştır.

3.9.2. İç Turizmin Geliştirilmesi

İç turizmin geliştirilerek ülke kalkınmasına katkı sağlanması için Halide Edip ADIVAR, bazı milletvekilleri ile beraber İzmir Fuarı'na ilave bütçe ayrılması konusunda TBMM'ne yazılı teklif vermiştir. Teklifin muhteviyatında; uluslararası niteliği olan İzmir Fuarının amacına uygun olarak layıkıyla gerçekleştirilmesi maksadıyla yapılan 75.000 liralık yardımın, 1951 yılı bütçesinde Bütçe Komisyonu tarafından 50.000 liraya indirilmesi nedeniyle yapılan itirazı, buna mukabil söz konusu yardımın 150.000 liraya çıkarılması talebini içermektedir. Bu teklifler hakkında milletvekilleri tarafından gösterilen farklı tutum ve mülahazalar nedeniyle Halide Edip ADIVAR 24 Şubat 1951 tarihinde mecliste söz almıştır. Konuşmasında ADIVAR, dış turizm işinin iç turizmden sonra geldiğini, milletin kendisi iç turizme hazır olduktan

⁴⁵⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 21. Cilt, 73. Birleşim, 541.

sonra dış turizmin vaki olacağını ifade etmiş, İzmir Fuarı'nın muhtelif bölgelerden insanları topladığını, bu şekilde ülkemiz insanının birbirini tanıma ve farklı ürün ve mamulleri bir arada görme fırsatı sağladığını ayrıca sanat hislerini uyandırarak insanlarda sevgi birlikteliğini iddia etmiştir. Bazı vekillerin tutumlarına istinaden özellikle bölgecilik zihniyeti ile hareket edilmesine eleştiri getiren Halide Edip ADIVAR;

...Bundan dolayı; kaç para verirsiniz bunu bilmem; orasını iktisatçılara bırakıyorum fakat yalnız, bazen çok kötü neticeler veren ve hoş görünmeyen, bölgeciliğin önüne geçtiği için ve birçok şeyleri öğrenmek fırsatını bize bahsettiği için, sanat bakımından da büyük bir istifadeyi mucip olacağı için muhterem heyetinizden bu yardımı, her ne verecekseniz, esirgememenizi ve şayet esirgeyecekseniz kemali samimiyetle sizden rica edeceğim, bunu sırf bölgecilik diye esirgememenizi istirham edeceğim...⁴⁶⁰

diyerek sözlerini tamamlamıştır.

3.10. Ekonomi, Çalışma ve Sosyal Hayat Konularındaki Faaliyetleri

3.10.1. Hayrat Hademelerinin Maaşının Artması, Camilerin Tanzimi ve Tamirâtı ile Tarihi Camilerin Tanıtımı

Hayrat hademesi; câmilerde ve vakıf müesseselerindeki imam, hatip, müezzin, kayyım gibi görevlilere verilen isimdir. Hayrat hademelerinin paralarının artırılması, camilerin tanzimi ve tamirâtı ile tarihi camilerin tanıtımı konusunu meclis gündemine taşıyan Hasene ILGAZ, “Vakıflar Genel Müdürlüğü 1948 yılı bütçesi” münasebetiyle 28 Kasım 1947 tarihinde söz alarak konuşmasında üç konu üzerinde durmuştur.

Birinci konu; hayrat hademelerinin paralarının artırılması hususundadır. Bu hususu dile getirirken bir kadının hissiyatı ve şefkat duygusu ile hareket ettiğini sözlerinde ifade etmiştir. Bu ifadelerinde; hayrat hademelerinin kendisi ile görüştüğü, ailelerinin vaziyetlerinin iyi olmadığını ve paralarının yetişmediği kendisine aktarıldığı yer almaktadır. Ayrıca Türkiye genelinde 4417 hayrat hademesi olduğu, bu hademelerin maaşlarının 23 lira ila 50 lira veya üzeri arasında değiştiği konuşmanın muhteviyatından anlaşılmaktadır. Hasene ILGAZ hayrat hademelerinin maaşlarının asgari 50 liradan başlaması ve bu paradan herhangi bir şekilde kesinti yapılmaması

⁴⁶⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 5. Cilt, 50. Birleşim, 730.

teklifini meclise sunmuştur. Bu görevliler hakkında “az maaşlı, elinden tutulmaya layık vatandaşlar” nitelemesi yapmıştır.

Hasene ILGAZ’ın daha sonra 27 Aralık 1947 tarihinde yapmış olduğu konuşmasında; maaşı 50 liradan az olan hayrat hademelerinin ücretlerinin artırıldığı anlaşılmaktadır. Bu konuşmada meclisin yaptığı bu işi bir “şefkat eseri” olarak nitelendirerek meclise şükranları sunmuştur. Ayrıca memleketin her tarafından aldığı mektup ve telgraflarla kendisine ulaşan hayrat hademelerinin teşekkürlerini yüce meclise aktarmıştır. Bu yapılan iyileştirmede Hasene ILGAZ’ın kendisinin de belirttiği üzere bir kadın yaklaşımıyla ekonomik durumu kötü olan bir kesime hassasiyet göstermiş, yapılan meclis çalışması sonucundan da anlaşılacağı üzere diğer milletvekillerine de bu hassasiyetini ortak edebilmeyi başarmıştır.

28 Kasım 1947 tarihli meclis konuşmasında geçen ikinci konu ise camilerin vaziyetlerinin iyileştirilmesi hususudur. Hasene ILGAZ tamiri devam eden camilerin durumlarının kötü olduğunu belirtmiş; “...*Hattâ bir cami var ki, İstanbul'da, küçüklüğümden beri tanırım, bilirim, dışarıda iskeleleri kurulmuştur, hâlâ tamiri bitirilmemiş, kurulan iskeleler çürümüştür. Cerrahpaşa Camisi gibi...*⁴⁶¹” sözleriyle bu durumu gösteren canlı bir örneği meclisin değerlendirmesine sunmuş Diyanetin camilerin tanzimi ve tamirini ele almasının daha iyi olacağını vurgulamıştır.

Aynı konuşmanın üçüncü konusu; büyük camilerde; camilerin tarihi, kimin tarafından yapıldığı, cami yazılarının kimin tarafından yazıldığı, ne kadar yıl olduğu, kaç kere tamir gördüğü gibi esas noktaları gösteren broşürlerin hazırlanması veya bu bilgilerin cami girişinde gösterilmesi hususundadır.

Hasene ILGAZ bu husustaki teklifini meclise sunarken camilerde gezicilere hayrat hademeleri tarafından müspet ve doğru bilgi veremediklerini gerekçe olarak göstermiş,

...Gezerken bizzat şahidi oldum, geziyorsunuz, bir cami hakkında bir fikir almak istiyorsunuz, soruyorsunuz, öyle şeyler söylüyorlar ki, sizin evvelce o cami hakkında biraz da olsa bilgilerinize tamamen tezat teşkil ediyor...⁴⁶²

sözleriyle bizzat yaşayarak yaptığı tespiti meclise aktarmıştır. Bu konuşmada geçen ikinci ve üçüncü konuyu bir arada değerlendirdiğimizde; Hasene ILGAZ’ın dini

⁴⁶¹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 7. Cilt, 12. Birleşim, 240.

⁴⁶² TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 7. Cilt, 12. Birleşim, 240.

ve kültürel değerlerin yaşatılması noktasında getirdiği yaklaşımlarla meclisin dikkatini bu konuya çekmiştir.

3.10.2. Vatandaşın Giysi Sorununun Çözülmesi, İşsizliği Azaltacak Tedbirlerin Alınması ve İltimasın Ortadan Kaldırılması

1940'lı yıllar ülkemizin ekonomisinin iyi olmadığı, yokluğun hissedildiği ve yaşam şartlarının zor olduğu dönemlerdir. Emine Mebrure AKSOLEY'in 29 Aralık 1947 tarihli konuşması da bu dönemin yansımalarını ihtiva etmektedir. Vekil, meclis kürsüsünden önce giyim meselesine yönelik sıkıntılı durumu ve şartları ortaya koymuştur. Beyanlarında bilhassa yoksul mahalle ve kasabalarda gördüğü çıplak çocuklara, kadınların üzerindeki yırtık ve yamalı entarilerle şalvarlara beyanlarında yer vermiştir. Konuşmasından anlaşılmaktadır ki vatandaşa Sümerbank tarafından üretilen köylerde kişi başı en fazla bir metre, şehirlerde ise en fazla üç metre kumaş verilebilmektedir. Bu miktarların vatandaşın hangi giysi ihtiyacına çare olabileceğine dair serzeniş ve üzüntüsünü dile getiren vekil, miktarın mutlaka artırılmasını sağlayacak tedbirler alınmasını arzu ettiğini belirten duygu ve düşüncelerini meclise sunarken;

...giyim ihtiyacının genel bir ihtiyaç olduğuna kaani oldum. Bu konu Hükümetimiz tarafından ciddiyetle ele alınmalıdır. Burada hallolunacak iki mesele vardır. Biri nüfus başına isabet eden miktarı artırmaktır. Bu, mevcut tezgâhların çoğaltılma suretiyle mi? Yoksa hariçten mal ithaliyle mi? Olur bilemem. Bildiğim bir şey varsa halkın ihtiyacını karşılayamamaların çoğalması keyfiyetidir...⁴⁶³

sözleriyle meselenin aciliyetine dikkat çekmiştir.

Dönemin bir önemli sorunu da işsizliktir. Mecburi askerlik görevini tamamlayan tahsilli veya tahsilsiz birçok genç veya yetişkin vatandaş işsizdir. Konuşmasında bunlara yer veren Emine Mebrure AKSOLEY tabi ki konu işsizlik olunca rakamsal bazı verileri telaffuz etmiştir. Bu verilerden bir bölümü;

... 1947 yılı içinde 8.453 yedek subay terhis olunmuştur. Bunların asgari üçte birinin askere gitmeden önce çeşitli Devlet dairelerinde iş sahibi olduklarını farz etsek 4.379 sayılı Kanunun hükümlerine göre askerliğini yapmayanların askere gidişlerinde memuriyetleriyle alâkaları kesildiğine göre bu gençler

⁴⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 8. Cilt, 26. Birleşim, 658.

memuriyetlerini kaybetmişlerdir... Yedek Subay Okulunun 26'ncı Dönemi 2.052 mezun vermiştir. Bu gençler 1 Mayıs 1948 de terhis olunacaklardır 27'nci Dönemin mevcudu 2.870 kişidir. Bu gençler de 1 Kasım 1948 de terhis edileceklerdir. Bu terhisler de hiç şüphe yok ki işsizlerin sayısını artıracaktır...⁴⁶⁴

şeklindedir. Bu verilerle meseleyi ortaya koyan AKSOLEY, hükümetin nazarı dikkatini çekmeye çalışmıştır.

Anılan vekil son olarak toplumda kötü bir zihniyet olarak tanımladığı iltimas konusuna değinmiş, vatandaş nezdinde iş bulma, nakil ve terfi gibi uygulamaların iltimassız olamayacağı yönünde oluşan intibadan ötürü duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Sözlerini; *“Aynı vasıf ve şartları haiz olan vatandaşlar her yerde eşit muamele görmelidirler, iltimas zihniyetini yurdumuzdan silindiğini görmek hepimiz için cidden, bahtiyarlık olacaktır...”*⁴⁶⁵ arzu ve temennileriyle tamamlayan vekil alkışlarla kürsüden inmiştir.

Emine Mebrure AKSOLEY can alıcı sorunların altını çizmiş ve ülkenin her vatandaşını etkisi altına alabilecek kapsamlı meselelere dikkat çekmiştir. Ancak bu sorun ve meselelere çare olabilecek somut önerilerden bahsetmemiş olması, bir vekile yapılabilecek eleştirilerin ortak noktası olabilir.

3.10.3. Asgari Ücretin Artırılması

Asgari ücretin yetersizliği ve artırılmasına ilişkin talepler, günümüzde de gündemden hiç düşmeyen bir konudur. Bu konuda; Aliye Temuçin COŞKUN 21 Şubat 1955 tarihinde bütçe görüşmeleri esnasında söz alarak, asgari ücrete yönelik teklifte bulunmuştur. Teklifine geçmeden önce mevcut durumu ortaya koyan COŞKUN;

Bugün ekmeğin kilosu otuz kuruştur. İki çocuk sahibi olan bu aile günde iki ekmek yerse ayda on sekiz lira eder. En kenar mahallede bir odanın kirası yirmi liradan aşağı değildir. Bu odanın zemini de topraktır arkadaşlar. Dört nüfus bu odada yatıp kalkacaktır. Ekmek ve oda kirası ayda 38 lira edecek. Sonra, bugün en kötü zeytinin kilosu 160 kuruştur. Günde asgari olarak 250 gram zeytin yese bu aile, 40 kuruştan ayda 12 lira eder. Bu insanların giyimi, başka her hangi bir ihtiyacı yok mudur?...⁴⁶⁶

sözleriyle asgari ücretli bir ailenin geçim durumuna örnek vermiştir.

⁴⁶⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 8. Cilt, 26. Birleşim, 658.

⁴⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 8. Cilt, 26. Birleşim, 659.

⁴⁶⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 10. Dönem, 5. Cilt, 45. Birleşim, 423.

50 lira asgari ücretle geçinilemeyeceğini savunan Aliye Temuçin COŞKUN, asgari geçim şartına 25 liralık en azından sefaleti azaltıcı bir meblağın artırımını teklif etmiştir.

3.10.4. İşçi Ücretinin İyileştirilmesi ve İhtiyarlık Sigortası Düzenlemesi

Bir ülkenin çalışma hayatında işçiler önemli aktörlerdir. Dolayısıyla bu önemli aktörlerin ücretlerinin iyileştirilmesi ve birtakım güvencelere kavuşturulmaları hükümetlerce çözüm getirilmesi arzu edilen meselelerinden biridir.

Hasene ILGAZ'ın "İhtiyarlık Sigorta Kanunu" münasebetiyle 01 Haziran 1949 tarihinde mecliste yaptığı konuşmada; Meclisin gündemine gelen ihtiyarlık sigortası hakkında düşüncelerini belirtmiş ayrıca işçilerin bazı sorunlarına da değinmiştir. Dönemin bu konulara ilişkin kurumu Çalışma Bakanlığı olup, vekil konuşmasının başında Bakanlıktan işçiler için geçim baremi tespit etmesini ve bunun üzerinde etüt etmesini ricada bulunmuş, bu şekilde az ücret alan işçilerin fazla para veren fabrikalara kaymasının önleneceğini söylemiştir. İşçilerin hem çalışmaktan hem de fabrikaların sıhhi şartlara haiz olmamasından bir yıpranmaya maruz kaldığını, fabrika sahibinin de bu yıpranma payına iştirak etmesi gerektiğini dile getiren Hasene ILGAZ, ayrıca 60 yaşın iş hayatında uzun bir ömür teşkil etmesi nedeniyle bu yaşın 55'e çekilmesi yönündeki arzusunu meclise sunmuştur.

İhtiyarlık Sigortası Kanunu içeriğine yönelik son teklifini ise aylık 33 liraya tekabül eden ihtiyarlık sigortası parasının 50 liraya çıkarılmasını öneren Hasene ILGAZ konuşmasını bu kanunun işçiye bayram ve refah getireceği, kendisine ve arkada kalacak çocuklarına huzur vereceği yönündeki memnuniyetini belirterek sonlandırmıştır.

Dönemin işçilerine sunulan fiziksel çalışma şartları ve sosyal hakları bugün ile kıyaslanamayacak şekilde geridedir. Düzenlenen bu İhtiyarlık Sigortası Kanunu döneminde çok olumlu karşılanan bir sosyal hak olarak işçiye sunulmuştur. Hasene ILGAZ'ın konuşmasında ifade ettiği hususlar işçi sınıfının o dönem yaşadığı sorunların dile getirilişidir.

3.10.5. İşçi Haklarının İyileştirilmesi ve Çalışma Şartlarına Düzenleme Getirilmesi

İşçiler için sağlanan imkânların geliştirilmesi ile çalışma şartlarının daha iyi hale getirilmesi hükümet programlarında yer verilen konulardan biridir. 1949 yılı hükümeti işçiler için “Hastalık ve Analık Sigortası Kanunu” adı altındaki tasarımı meclise sunmuş, bu münasebetle 23 Aralık 1949 tarihinde söz alan Hasene ILGAZ, kanun tasarısına olan desteğini ve ilave düşüncelerini meclis kürsüsünden dile getirmiştir. Konuşmasının başında bu kanun tasarısını getiren hükümete ve bu hususta çalışan görevlilere teşekkür eden vekil, devamında bizatihi işveren müesseselerinden edindiği müşahedeleri paylaşmıştır. Bu kapsamda ifade ettiği;

...Çünkü biz süs mahiyetinde kurulmuş olan tozlu ve havasız yerlerde bulunan aspiratörlerin işlemediğini kâğıt fabrikasında paçavraları ayırmak için çalışan kadınların elim halinin gezintilerimizde gördük bunları düzeltmeyince yapılacak sigorta yardımı bence kıymetsiz bir yardım olmaktan fazla bir şey olamaz. Benim istediğim, işverenler üzerinde yani gerek hususi, gerek umumi müesseselere sahip olan hangi işveren olursa olsun kanunun istediği bütün hakları nasıl alâka ve dikkatle kullanıyorlarsa bizde vatandaşı çalıştıran bu yerlerden işçi adına aynı hakları istemek vazife ve mecburiyetindeyiz...⁴⁶⁷

sözleri dikkat çekicidir ki, kendisinin sigorta uygulamasını desteklemekle beraber esas meselenin işçilerin çalışma şartlarının düzeltilmesinden geçtiği düşüncesinde olduğu anlaşılmaktadır. Söylemlerini bu düşüncesini destekleyecek tasvirlerle devam ettiren ILGAZ, kadın işçi örneğini vermiştir. Verdiği örnekte; 15-16 senedir bir mensucat [dokuma, tekstil] fabrikasında çalışan, birkaç tonluk makinanın başında günde 8 saat hatta bazen 12 saat hizmet veren bir kadın işçinin ayaklarının artık kendisini terk ettiğini ve nasırlaştığını tasvir etmiş bu tıbbi arıza durumunda bile yerine başkasının bulunamaması nedeniyle bu kadın işçinin o işte bırakıldığını belirterek bu nedenle duyduğu üzüntü ve acıyı meclisle paylaşmıştır. Bu gibi durumların oluşmaması için Çalışma Bakanlığı’ndan; işlerin bir işçilik ömrü içerisinde bir kişi tarafından azami sağlıklı olarak kaç yıl yapılabileceğinin tespit edilmesini, tespit edilen süreyi tamamlayan işçinin herhangi bir hastalığa uğramadan diğer hizmetlere gönderilmesini talep etmiştir.

⁴⁶⁷ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 22. Cilt, 21. Birleşim, 433.

Kanun tasarısı ile vekilin değindiği diğer bir konu ise; hastalanan bir işçinin geğimini nasıl sağlayacağı hususudur. Sorun alanını Hasene ILGAZ;

...hasta işçilere gelince: Bir işçi hastalanıyor, hastanede doktor kendisine lâzım gelen tavsiyede bulunuyor, ilâcı veriliyor, ailesine yardım yapıyor, bakılıyor fakat hastalık devam ediyor. Bu işçinin hiçbir yerden bir geliri olmadığı için çalışmak mecburiyetindedir.; halbuki doktor işine dönmesine müsaade etmiyor...⁴⁶⁸

sözleriyle anlatmış ve çözümleri olarak; hastalık dolayısıyla kendi mesleğinde çalışmaya vaziyeti müsait olmayan işçinin fabrikanın kendi muhiti içerisinde daha hafif bir hizmete verilmesini ricada bulunmuştur. Bu öneriyi getirirken de evi geğindirmek zorunda olan bir babanın veya annenin ya da yetim kardeşlerine bakma ihtiyacında olan bir genç kızın hayatını kurtarmış olunacağı ana fikrinden hareket eden Hasene ILGAZ konuşmasını, düşüncelerinin esasını ortaya koyan; “...Biz zevkli bir çalışma yoluna giderek hakikaten işçiye refah getirmeli ve daha etraflı daha dikkatli olmalıyız. Yoksa işçiyi hasta olduktan sonra koruyacak kararlar alınması bizi yıpratırır...”⁴⁶⁹ cümleleriyle tamamlamıştır. İşçilerin çalışma şartları ve özlük hakları tüm dünyanın kabul ettiği büyük bir öneme sahip evrensel bir meseledir. Dönemin teknolojik imkân ve kabiliyetleri göz önüne alındığında çoğunluğu insan üzerine kurulu bir iş gücü yapısı olduğu bilinmektedir. Bu nedenle de işçileri koruyacak hatta kadın işçilere de ilave haklar verecek kanun tekliflerinin çalışmalarının günümüzde yapılan çalışmalardan daha zor olduğunu kabul etmek gerekir. Hasene ILGAZ meseleye daha insan odaklı bakmış, getirilen hastalık ve analık temelli kanun teklifini takdir etmekle birlikte esas olanın işçi hastalanmadan önce koruyabilmenin yollarını aramak, hastalandıktan sonra da uygun şartlarda geğimini sağlayabilecek hizmetlerde istihdam edebilmek fikrini savunmuştur. Bugün işçilere sağlanan hakların genişliği, iş hastalıklarında sağlanan koruyucu tedbirler, iş kazalarındaki soruşturma ve cezalandırma usulleri, iş mahkemeleri, işçi sendikaları vb. uygulamaların genişliği ve ayrıntılı içerikleri dikkate alındığında Hasene ILGAZ’ın savunduğu fikirleri kendisinin ne kadar ileri görüşlü olduğunu göstermektedir.

“Hastalık ve Analık Sigortası Kanunu” adı altındaki tasarı mecliste görüşülürken 23 Aralık 1949 tarihinde söz alan Tezer TAŞKIRAN ise kanun tasarısının çok faydalı

⁴⁶⁸ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 22. Cilt, 21. Birleşim, 434.

⁴⁶⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 22. Cilt, 21. Birleşim, 434.

hükümler taşıdığı kanaatiyle birlikte, tasarıda göremediği bir noktanın ilave edilmesi için kürsüye geldiğini söylemiştir. İlave edilmesini istediği husus; analık halinde yapılacak olan doğum ve emzirme yardımlarının tek çocuk esasına göre değil, nadir de olsa rastlanan 2 veya daha fazla çocukluları da kapsayacak bir esasa kavuşturulmasıdır. Bu esası da “İki veya daha fazla çocuk doğurursa maktu para yardımı iki misline çıkarılır.”⁴⁷⁰ ibaresinin kanuna ilave edilmesini teklif etmek suretiyle ortaya koymuş, bu esas milletvekilleri reyleriyle mecliste aynen kabul edilmiştir.

3.11. Askeri Konulardaki Faaliyetleri

3.11.1. Subay ve Asker Mühendislerin Yetiştirilmesi

Milli savunmaya verilen önem ile ordunun güçlü olması için subayların ve askeri mühendislerin yetiştirilmesi konusunda söz alan Emine Mebrure AKSOLEY’in Milli Savunma Bakanlığı 1949 yılı Bütçesi Münasebetiyle 23 Şubat 1949 tarihli konuşmasının başında sarf ettiği;

Günden güne teknikleştiğini iftiharla gördüğümüz ordumuzdaki araçların; alınmasında, onarılmasında ve bunların memleketimizde yapılmasında büyük rolü olan subay ve askerî mühendislerin yetiştirilmesi için 1949 yılı Millî Savunma Bütçesi’nde özel bir ödenğe tesadüf edemedim...⁴⁷¹

sözleriyle Milli Savunma Bakanlığı’nın 1949 yılı bütçesini eleştirmiştir. Vekil, askerlerin her türlü iklim, arazi, hava ve kullanım şartlarında araç ve gereçlerini kullanmak zorunda olduğunu; sivillerin ise araç ve gereçlerinin şartların müsaitliğine göre kullanmayı tercih ettiklerini dile getirerek bu nedenle sivil sanayiden ziyade harp sanayinin daha önemli olduğunu ve daha vasıflı harp uçağına, gemisine, otomobile, telsizine, telefonuna vb. araç ve gerece ihtiyaç ve zorunlu olduğuna vurgu yapmıştır.

Ülkemizin bekasına esas olacak bu amacın gerçekleştirilmesi için günden güne teknikleşen ordunun başarısının devamında ve sanayi istiklalinin sağlanmasında önemli roller üstlenecek subay ve askeri mühendislerin yetiştirilmesini Milli Savunma Bakanlığı’ndan ısrarla ve ehemmiyetle rica ederek, Emine Mebrure AKSOLEY konuşmasını tamamlamıştır.

⁴⁷⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 22. Cilt, 21. Birleşim, 446.

⁴⁷¹ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 16. Cilt, 50. Birleşim, 513.

Milli orduların milli araç ve gereçlerle donatılabilmesi harp sanayinin uluslararası tehdit ve algıları karşılayabilecek seviyede olabilmesi gelişmişliğin ve uluslararası platformda söz alabilmenin kuvvetli unsurlarından birisidir. Kadınlarının kahramanlıklarıyla ön plana çıkmış bir ülkenin kadın vekilinin harp sanayine gösterdiği ilgi ve yaklaşım aslında tarihten edindiği alışkanlığının sonucu olarak değerlendirmek mümkündür. Ayrıca harp sanayi ve sivil sanayi arasındaki farkı mantıksal bir bütünle görebilen vekilin, bir subay kızı olarak da konuyu ele alış şekline katkıda bulunmuş olabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

3.11.2. Ordu Kıyafeti Benzerlerinin Giyilmemesi

1949 yılında Milli Savunma Bakanlığı'nca ordu kıyafetlerinin benzerlerinin vatandaşlar tarafından giyilmesini yasaklayan ve yasağa aykırı hareket edenlerin cezalandırılmasını düzenleyen bir kanun teklifi hazırlanarak meclise getirilmiştir.

Bu kanunun reddedilmesi yönünde düşünceye sahip olan Hasene ILGAZ 19 Aralık 1949 tarihinde “Ordu Kıyafet ve Alametlerinin İltibasa Yer Verecek Şekilde Benzerlerinin Giyilmesinin ve Takılmasının Yasaklığı Hakkında Kanun Tasarısı” hakkında söz almıştır. Kısa bir konuşma yapan vekil; söz konusu kanunun reddedilmesini isteyen kafilede yer aldığını, Cumhuriyet'in kuruluşundan beri ordu kıyafetini taklit etti diye bir cezalandırma işleminin yapıldığını hatırlamadığını belirterek kanun tasarısına olan tepkisini göstermiş sözlerini;

...Arkadaşlar, bir genç subay eskimiş olan elbisesini babasına verir, o da oğluna verir, bu elbise toruna kadar giyilir. Memleketin iktisadi vaziyeti bu durumda iken, böyle rengi benziyor, şekli benziyor diye bir tahdit yapmak ayrıca hürriyetini baltalamak bu kış gününde vatandaşın sırtındaki paltoyu, ayağındaki getiri çıkarmak demek olur ki, ben buna iştirak etmiyorum ve kanunun geri alınmasını rica ediyorum...⁴⁷²

diyerek sonlandırmıştır.

Bu konuşmada dikkati toplayan asıl konu; ulusun o dönemki fakirliği ve muhtaçlığıdır. Anlaşılmaktadır ki halk, giyecek kıyafet sıkıntısı nedeniyle ordunun eskimiş kıyafetlerine dahi teşebbüs etmiş ve bu durum da orduyu rahatsız edecek ve tedbir almaya itecek seviyeye gelmiştir. Bu dikkat çeken noktada Hasene ILGAZ'ın

⁴⁷² TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 22. Cilt, 19. Birleşim, 305.

tepkisine katılmamak mümkün değildir. Çünkü asıl çözüm kıyafet ihtiyacının giderilmesidir.

Aynı konuya ilişkin aynı gün söz alarak konuşan Tezer TAŞKIRAN da;

...benzeri kelimesini maddeye koymak gayet tehlikeli bir şey olur. Bu, vatandaşların giyim hürriyetini tahdit eder ki, buna hakkımız yoktur. Aynı zamanda iktisadi sebeplerle de vatandaşların sırtlarından böyle bir zamanda, benzeri kelimesine dayanarak elbiselerini almaya salâhiyetimiz yoktur. Onun için bu kanunun reddini, muhterem arkadaşlarımıza katılarak ben de rica ediyorum...⁴⁷³

şeklindeki beyanlarıyla kanuna hilaf olduğunu vurgulamış, özellikle de kanun tasarısına ordu kıyafeti benzeri giysilerin yasaklanmasının vatandaşını mağdur edeceğini ifade etmiştir.

3.12. Sanat ve Tiyatro Konularındaki Faaliyetleri

3.12.1. Devlet Tiyatrosu

Olaylara farklı açılardan bakabilme becerisi kazandıran, işbirliği ve dayanışmayı öğreten ve insanlardaki estetik algıyı geliştirip sanata olan ilgiyi artıran tiyatro, toplumda kültürel gelişmeyi sağlaması bakımından da önem arz etmektedir.

“Devlet Tiyatrosu Kuruluşu Hakkında Kanun” Meclis gündeminde iken dönemin Milli Eğitim Bakanı Tahsin BANGUOĞLU tarafından Devlet Tiyatrosu sanatçılarının turneler yapmak için ikiye ayrılmak suretiyle, bir kolu Şarki, bir kolu Garbi Anadolu’ya gittiklerini ve belli başlı şehirlerde temsiller vereceklerini⁴⁷⁴ beyan etmesi üzerine Zehra BUDUNÇ 10 Haziran 1949 tarihli meclis konuşmasında Milli Eğitim Bakanı’na hitaben;

...Burayı beslemek için memleketin geniş muhiti içinde istidatlar bulmak için bir ikinci küçük mektepler grubu düşünmüyor musunuz? Meselâ köylerde, kasabalarda, büyük vilâyetlerde fevkalâde istidatları bulup çıkaracak daha küçük mektepler açmayı düşünüyor musunuz?...⁴⁷⁵

sorusunu yönelterek yetenekli gençlerin bulunup eğitilebilmesine fırsat sağlanması için küçük mektepler açılması suretiyle daha fazla gence ulaşmanın gerekliliğinin önemini vurgulamıştır.

⁴⁷³ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 22. Cilt, 19. Birleşim, 305.

⁴⁷⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 20. Cilt, 106. Birleşim, 721.

⁴⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 8. Dönem, 20. Cilt, 106. Birleşim, 721.

3.12.2. Fikir ve Sanat

Fikir hürriyeti ve sanata verilen önem bir ülkenin çağdaşlaşma seviyesine ilişkin ulaştığı mertebenin bir göstergesidir. Bu konuda Halide Edip ADIVAR 28 Kasım 1951 tarihinde meclis kürsüsüne çıkarak, Milli Eğitim Komisyonu adına, Fikir ve Sanat Eserleri Hakkında Kanun Tasarısı'na ilişkin bir konuşma yapmıştır. Konuşmasının başında tasarının muhteviyatını demokrat ve medeni dünyada birinci derecede ehemmiyeti olan bir mesele olarak nitelendirmiştir. Tasarının esası telif haklarının kanunlaşmasıdır. Türk milletini mülkiyet hakkına hürmet eden ve tanıyan bir millet olarak gören ADIVAR, aynı hassasiyeti fikir mülkiyetini layıkıyla tanımadada göstermemiz gerektiğini bunun da bir kanunla hayata geçirilmiş olacağını ortaya koymuştur. Tasarı hakkında bilgi verirken, meselenin memleket dışı eser sahiplerinin telif hakları ile memleketimizde yetişen yazar ve sanatkârların eserlerinin daha kuvvetli bir şekilde himayesi olduğunu belirtmiştir. Bu düşüncesini ifade ederken;

...Kendi harsımızın köklerine dayanan, kendi memleketimize taallük eden eserlerin neşri tasavvur edemeyeceğimiz kadar azalmıştır. Şunu da söylemek isterim ki, gerçi sanatkâr sanatını yaratırken pek para düşünmez amma, bir de midesi vardır. O da ekmek ister, yemek ister. Bu genç adamlar aynı zamanda aileleri de varsa, hayatlarını kazanmak isterlerse para kazanmak mecburiyetindedirler...⁴⁷⁶

sözleriyle tasarının yazarlar için önemini ortaya koymuştur.

Tasarının faydalarına işaret eden ADIVAR; bir memlekette fikir eserlerinin bir otoriteye istinat etmesi durumunda o memleketin yaratıcı duygusunun uyanamayacağını aslında sanat veya fikir eseri sahibinin özgürlüğünün güvence altına alınmasını bunun da yeni fikir ve eser yaratıcılarına ortam sağlayacağını vurgulamıştır.

⁴⁷⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 9. Dönem, 10. Cilt, 10. Birleşim, 279.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türk kadınının erkeklerle birlikte eşit siyasi haklara sahip olmak için verdiği mücadele, ancak Osmanlı Devleti'nin son döneminde başlayan batılılaşma hareketinin etkilerinin uygun ortamı oluşturmasıyla başlamıştır. Osmanlı Devleti'ni kurtarabilmek için yapılan modernleşme hareketleri kapsamında yeni okulların açılması ile kadınlar eğitim alarak bilinçlenmişlerdir. Modern bir toplumun ancak kadın-erkek birlikte gelişmesi gerektiğine inanan dönemin erkek aydınları da kadınlara destek vermişlerdir. Eğitimli kadınlar ve kadınlara destek veren erkeklerinin gayretleri neticesinde, Türk kadını zamanla erkeklerle eşit olarak siyasi ve soysal haklara sahip olmuştur.

Meşrutiyet döneminde kadınların basını aktif bir biçimde kullanmaları, çıkardıkları gazete ve dergilerde güncel kadın sorunlarını irdelemeleri okuyucuların gözünde bu konulara farkındalık yaratılmasını sağlamıştır. Devam eden savaşlar nedeniyle erkeklerin cephede olması kadınları iş gücü olarak öne çıkarmış ve pek çok iş sahasında kadınlar görev almaya başlamışlardır. Yine bu dönemde, kadınların memleket sorunlarına duyarsız kalmayarak, birçok dernek faaliyetlerinde -kurucu ve/veya üye olarak- görev almaları onları toplumsal hayatta daha fazla görünür kılmış ve onları söz sahibi yapmıştır.

Milli mücadele dönemine gelindiğinde; Türk kadınının hem cephe gerisinde hem de gerektiğinde cephede görev alarak yapmış olduğu fedakârlıklar ve göstermiş oldukları cesaret nedeniyle her türlü övgüye layık olduğunu tarih sayfaları altın harflerle yazmıştır. Yapmış oldukları ile sonraki kuşaklara öncülük etmiş ve adeta ışık tutmuşlardır. Mustafa Kemal Atatürk de Türk kadını için övgü dolu sözler sarf etmiş ve modern Türkiye Cumhuriyeti'nin sağlam temellere oturabilmesi için Türk kadınının hak ettiği noktaya gelmesi adına pek çok kanuni düzenlemenin yapılması için talimat vermiştir. Bunlardan en önemlileri 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitimde kadın ve erkeğe eşitlik sağlanması, 1926 yılında Medeni Kanun ile kadınların tek eşle evlilik, resmi nikah, boşanma hakkı ve mahkemede şahitliğinin erkeğin şahitliği ile denk hale getirilmesi gibi hakların kadınlara verilmesidir. Geline bu noktada; kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması bakımından atılması gereken adım, siyasal konularda da kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlanması olmuştur. Atatürk

bunun için çeşitli ortamlarda konuyu dile getirmek suretiyle kamuoyunu bu sürece hazırlamak istemiştir. 1930 yılına gelindiğinde Türk kadınına ilk olarak Belediye Kanunu ile seçme ve seçilme hakkı, 1933 yılında Köy Kanunu'nda yapılan değişiklikle muhtar ve ihtiyar meclisi seçimlerinde oy verme ve seçim için aday olma hakkı, en nihayetinde 1934 tarihinde seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Dünyada kendini geliştirmiş ve modern olarak niteleyen pek çok ülkeden önce Türk kadınının seçme ve seçilme hakkını etmesinde bir takım faktörler etkili olmuştur. Bunlar arasında; Türk kadınının siyasal haklarını almak için verdikleri mücadele ile Atatürk'ün Türk kadınına verdiği değer ve ileri görüşlülüğü sayesinde konunun çözüme kavuşması için verdiği direktif ön plana çıkmaktadır.

Türk kadınının seçme ve seçilme hakkını elde etmesinden sonra yapılan ilk seçimlerde 17 kadın milletvekili, bir yıl sonra yapılan ara seçimle de 1 kadın milletvekili seçilmiştir. TBMM'nin 5'inci yasama dönemine gelindiğinde ise toplam 18 kadın milletvekili mecliste yer almıştır. Çoğunun tahsil seviyesi yüksek olan kadın vekillerin yanı sıra Satı kadın gibi hususi eğitim alan kadınlar da temsil yetkisine sahip olmuştur. İlk kadın vekiller genel kabul gören ataerkil toplum yapısı içinden geldiklerinden TBMM de mücadeleciler bir tavır sergileyememişler⁴⁷⁷ ancak kadınların 5'inci yasama dönemi ile başlayan siyasal hayat öyküsü dalgalanmalarla da olsa bundan sonra hep devam etmiştir.

6'ncı ve 7'inci yasama dönemlerinde 16'şar kadın milletvekili TBMM'de yerini almış ve yeni yeni öğrenmeye başladıkları siyasi temsil arenasında, memleket meselelerine yönelik erkek vekillerle birlikte çözüm arayışı içinde olmuşlardır. Türkiye Cumhuriyeti için tek partili dönem olarak ifade edilen 1946 yılına gelinceye kadarki süreçte kadınların parlamentodaki %4.5'lik temsil oranına 2007 yılına gelinceye kadar bir daha ulaşamamıştır. Türk toplumunun ataerkil yapısı ve kadının aile içi görev ve sorumlulukların ağırlığının, kadınların siyaset sahnesinden uzak kalmasında etkisi büyüktür.

1946 yılına gelindiğinde siyasal hayatta yeni bir dönem başlamış, TBMM'de muhalefet partisi olarak yer alan DP ile demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan çok sesli ortam artık mevcut olmuştur. Bu durumun siyasi rekabeti artırması ile kadınlara sağlanan siyasi destek eksilmiştir, ayrıca demokratikleşme ve modernliğin vitrin yüzü

⁴⁷⁷ Duroğlu, a.g.t., s.130.

olarak görünen kadınlara duyulan ihtiyaç da azalmıştır. Bu sebeptendir ki 1946-1960 yılları arası kadınların temsi oranı %0,6'lara kadar düşmüştür. Kadınların artık vekil seçilebilmek için daha çok mücadele göstermesi gerekecektir.

Çok partili hayata geçişin yaşandığı 1946 yılından 1960 ihtilaline kadar geçen 14 yıllık sürede, 8'nci yasama döneminde 9 kadın milletvekili, 9'ucu yasama döneminde 3 kadın milletvekili, 10'ucu yasama döneminde 4 kadın milletvekili ve 11'nci yasama döneminde 8 kadın milletvekili olmak üzere toplam 24 kadın vekilin 11'i CHP'den 12'si DP'den ve 1'i bağımsız milletvekili olarak görev almıştır. Bu kadın vekiller farklı siyasi partilere mensup olsalar da ülke meselelerine yönelik konularda ittifak içinde hareket etmiş zaman zamansa muhalif görüşlerini ifade etmekten geri durmamışlardır.

Kadın milletvekillerinin, bu 14 yıllık dönem içerisinde en çok ilgilendikleri ve katkıda buldukları alan milli eğitim meselesi olmuştur. Milli eğitim konusunda; Hasene ILGAZ, Tezer TAŞKIRAN, Halide Edip ADIVAR, Fakihe ÖYMEN, Zehra BUDUNÇ, Aliye Temuçin COŞKUN ve Hilal ÜLMAN yaptıkları çalışmalarla öne çıkmışlardır. Bu vekillerin ortak özellikleri eğitimci kimliklerinin olmasıdır. Bu konuda söz beyan eden kadın vekillerin hemen hepsi eğitim konusuna "milli bir dava" olarak yaklaşmıştır. Özellikle meclis konuşmalarının çoğunun, eğitime yönelik bütçe görüşmeleri esnasında yapılmış olması dikkat çekicidir. Konuşmaların muhteviyatında geçen hususlar dönemin ekonomik yetersizliklerinin milli eğitim sistemine yansımalarını göstermektedir. Kadın milletvekilleri, ülkenin ekonomik olarak ne kadar imkânsızlık içinde olursa olsun milli eğitimin ikinci plana atılmayacak kadar önemli ve ülke bekasının temel taşı olduğunu vurgulamışlardır. Bu konuda eğitim sisteminin içerisinde yer alan aktörlerin maddi ve manevi sorunlarını dile getirmekten geri durmamışlardır. Bunu yaparken de kendilerinin bizzat yerinde yaptıkları tespitleri can alıcı noktaları ile çalışmalarına dahil etmişlerdir. Dikkat çeken diğer bir konu da eğitimi sadece okul, öğrenci ve öğretmen üçgeniyle sınırlandırmayıp tüm ülke sathına yayılan halk eğitimi yaklaşımı, mahalli eğitim programı ve okul-aile işbirliği çizgisi ile genişletmeye çalışmalarıdır. Bu konuda son olarak değinilmesi gereken husus, bazı kadın milletvekillerinin eğitim sisteminin maddi unsurlarından ziyade bu unsurlara yön veren, eğitimin üst aklına sahip olan eğitim felsefesine yönelik düşünceleridir. Bu

düşünceler, eğitimi; insanlığın müşterek zenginliği olarak betimlemekte, medeniyeti yaygınlaştıran ve milletlere karakter kazandıran temel bir olgu olarak kabul etmektedir.

Kadın vekillerin meclisteki diğer önemli çalışma alanı ise; aile, kadın ve çocuktur. Bu alanda; Tezer TAŞKIRAN, Hasene ILGAZ, Nazlı TLABAR, Aliye Temuçin COŞKUN, Edibe SAYAR, Übeyde ELLİ ve Nimet Perihan ARIBURUN gibi vekiller ön plana çıkmaktadır. Kadın milletvekilleri bu aktörlerin sorunlarının temel kaynağı olarak eğitim ve kültür eksikliğini işaret etmektedirler. Mesele ele alınırken aile, kadın ve çocuk aktörler olarak karşımıza çıkmış; eğitim, kültür, sağlık ve sosyal ihtiyaçlar meselenin dinamikleri olarak tezahür etmiştir. Kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması, kadın-erkek için ücret eşitliği, cinsiyet odaklı yaklaşımlara karşıtlık, kadın mahremiyetine saygı, çalışan kadınların annelik sorumluluklarına destek gibi yaklaşımlar getirilerek sorunların çözümü için gayret sarf edilmiştir.

Dönemin kadın milletvekilleri Hasene ILGAZ, Tezer TAŞKIRAN, Zehra BUDUNÇ, Halide Edip ADIVAR, Latife Bekir ÇEYREKBAŞI ve Arife Necla TEKİNEL gibi vekiller ise daha çok adalet sistemi ile ilgili olarak meclis faaliyetlerine iştirak etmişlerdir. Bu faaliyetlerin içerisinde; adaleti bir ceza mekanizmasından çok bir ıslah mekanizması olarak gören fikirleri, suçun önlenmesi için caydırıcılığı arttırıcı cezaları dile getiren düşünceleri, çocuk suçları ve yargılamaları ile ceza süreci gibi konular yer almıştır. Özellikle, cezaevlerinin ıslah edilmesi için yapılan çabalar ve çocuk mahkemelerinin kurulması için ortaya konulan ısrar, bu yöndeki düzenlemelerin hayata geçirilmesinde kadın milletvekillerinin katkılarıyla söz konusu olmuştur. Bu çalışmada; kadın vekillerin adalet sistemi içerisindeki çocuğa yönelik uygulamalarını “aile, kadın ve çocuk” başlığı altında incelemek yerine konuyu bir bütün halinde adalet sistemi içerisinde ele almanın daha uygun olacağı değerlendirilmiştir.

Sağlık konularında görüş beyan eden vekiller; Makbule DIBLAN, Tezer TAŞKIRAN, Latife Bekir ÇEYREKBAŞI, Emine Mebrure AKSOLEY ve Nazlı TLABAR’dır. Bu vekiller dönemin en önemli hastalığı olan veremle mücadele konusuna odaklanmışlardır. Kadın vekiller diğer meselelerde olduğu gibi sağlık meselesinde de temel problemin, ekonomi kaynaklı olması nedeniyle görüşlerini daha çok—sağlıkla ilgili bütçe görüşmeleri esnasında belirtmişlerdir. Ayrıca muhtaç vatandaşlara ücretsiz ilaç verilmesi, çocuk ölümlerinin önüne geçilmesi ve hemşirelik

niteliklerini artırıcı eğitim olanaklarının geliştirilmesi gibi sağlık sistemini iyileştirici tedbirler kadın milletvekillerinin çalışmalarının içinde yer bulmuştur.

İç politika konularında ağırlıklı olarak konuşan vekiller Tezer TAŞKIRAN, Hasene ILGAZ ve Halide Edip ADIVAR'dır. Ancak bu vekillerin bazı iç politika meselelerinde birbirleriyle muhalif görüşlerine sahip oldukları görülmektedir. Görüşlerden bir tanesi ve belki de en can alıcısı milletvekili ücretlerinin artırılmasıyla ilgili olanıdır. Tezer TAŞKIRAN bu tasarıya karşı çıkmıştır. TAŞKIRAN milletvekilliği görevini paranın konuşulmayacağı bir vatan vazifesi olarak atfetmiş ve böyle bir ücret artırımını olması halinde oluşacak ücret farkını temsilcisi olduğu Kars ili için harcayacağına söz vermiş hatta sözünü de yerine getirmiştir.

Mecliste Türk dili hakkında yapılan görüşmelerde ise Tezer TAŞKIRAN ve Halide Edip ADIVAR karşı karşıya gelmişlerdir. Halide Edip ADIVAR'ın genel yaklaşımı öze sahip çıkılması, gelişimin ve değişimin bunu muhafaza ederek lazım olduğu kadarıyla yapılması yönde iken Tezer TAŞKIRAN ise tasarı ile yeni kelimelerden vazgeçilmesini, 1932 senesi öncesi Türkçesine geri dönme ve 1932 senesi sonrası oluşturulan "dili toptan mahkûm etmek" olacağını savunmuştur. Her iki vekilin ortak paydada bulunduğu nokta ise; dilin değişmesine yönelik çalışmaların üniversitelere, yazarlara, sanatkârlara, ilim adamlarına, anayasa dilinin ise mutlaka hukukçular gibi işin ehillerine bırakılması yönündeki düşünceleri olmuştur.

Ekonomi, çalışma ve sosyal hayat konularında; Hasene ILGAZ, Emine Mebrure AKSOLEY, Aliye Temuçin COŞKUN ve Tezer TAŞKIRAN meclisteki çalışmalarıyla ön plana çıkmışlardır. Dönemin toplumun her kesimini etkileyen sorunu; yoksulluk, zor geçim şartları ve çalışma hayatıdır. Kadın milletvekilleri; işsizliğin azaltılması, çalışanların haklarının iyileştirilmesi, çalışma hayatının daha iyi koşullara kavuşturulması gibi konularda yeni düzenlemelerin yapılmasına yönelik çalışmalar yürütmüşlerdir. Hasene ILGAZ ekonomik durumu kötü olan hayrat hademelerinin ücretlerinin yetersizliğine hassasiyet göstermiş ve yapmış olduğu teklifle diğer milletvekillerini de bu hassasiyete ortak edebilmiştir. Ayrıca, bugün işçilere sağlanan hakların genişliği, iş hastalıklarında sağlanan koruyucu tedbirler, iş kazalarındaki soruşturma ve cezalandırma usulleri, iş mahkemeleri, işçi sendikaları vb. uygulamalar dikkate alındığında kadın milletvekillerinin savunduğu fikirler ile günümüz uygulamalarına o dönemde ışık tuttıkları görülmektedir.

Yurt dışı geçmişi ve tecrübesi ile birden fazla yabancı dil bilgisi olan Nazlı TLABAR, dış politika ve turizm alanında önemli çalışmalara imza atmış ve Türkiye'nin tanıtımı ve lobi faaliyetleri için farkındalığı artırmıştır.

Bayındırlık, ulaşım ve imar konusunda meclis faaliyetlerinde kadın milletvekilleri vekili oldukları illerin ihtiyaçlarını dile getirmiş ve bu alandaki hizmetlerin bu illere götürülmesine vesile olmaya çalışmışlardır. Bu konuda Zehra BUDUNÇ Bursa için, Tezer TAŞKIRAN ise Kars için Horasan Sarıkamış demiryolu hattının yapılması teklifinde bulunmuştur. Dönemin en öne çıkan hizmeti demiryollarının kurulmasıdır.

Kadın milletvekilleri basın etiği ve kuralları konusunda çalışmalarda bulunmuşlardır. Özellikle Zehra BUDUNÇ'un basının basın hürriyeti kisvesi altında yapmış oldukları zararlı işleri eleştirmesi ve milletin hassasiyetlerine saygı göstererek görevlerini yerine getirmelerini istemesi bu çalışmaların önemli bir örneğidir.

Dönem içerisinde yukarıda belirtilen meselelere ilaveten tiyatro, fikir ve sanat alanlarında kadın milletvekillerinin düşünceleri, hatta askeri konulara yönelik yorum ve teklifleri görülmektedir. Bu durum; kadın vekillerin geniş bir yelpazede rol üstlendiklerini ve kendilerini sorumlu hissettiklerini kanıtlar niteliktedir. Bu nitelikleri hem kadın milletvekillerinin çoğu hem Meclis kürsüsünden hitap ederek boy göstermiş hem de arka planda yapılan inceleme ve hazırlama çalışmalarında yer almışlardır. Ancak bu dönem içerisinde 3 kadın milletvekili; Zekiye MOLLAOĞLU (DRANAZ), Benal Nevzad ARIMAN ve Piraye LEVENT meclis kürsüsünden konuşmayı tercih etmemiştir. Bununla birlikte kalın çizgilerle altı çizilmesi gereken diğer bir sonuç ise; kadın milletvekillerin çalıştığı alanların tümüne yakınında "çocuk" temasının yer almasıdır. Bunu eğitim, sağlık, adalet, aile, çalışma hayatı, basın hatta askeri konularda dahi görebilmekteyiz. Çocuk temasının ön planda olmasını; Türk kadınının anaç olma özelliğine ve/veya kadının vicdan temelli düşüncelerine ya da daha somut bir anlayışla dönemin yoksulluğunun en çok çocukları etkilediği düşüncesine bağlamak mümkündür.

Sonuç olarak 1946-1960'lı yıllarda görev alan kadın milletvekillerin; temsil oranında sayısal azlıklarına rağmen, vekillik sorumluluklarını layıkıyla yerine getirdikleri, bunu yaparken eğitim ve meslek geçmişlerinden güç aldıkları, ülkenin temel sorunlarında çözümün bir parçası oldukları ve mecliste varlıklarını fazlasıyla hissettirdikleri anlaşılmaktadır.

Günümüze gelindiğinde, kadınının siyasal alanda temsil oranı birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de düşük seyretmektedir. Bu durumu bir sorun olarak görmedikçe kadın-erkek temsil dengesinin de kendiliğinden oluşması uzun yıllar alacaktır. Kadın istemedikçe ve toplum da yeterli desteği vermedikçe kadının siyasette sesi yeterince duyulamayacaktır.⁴⁷⁸

Hayatın her alanında olduğu gibi siyasette de var olan kadın; kendine güvenen, girişimci, eğitimli, fırsat eşitliğine sahip çıkan ve üretken birey olması halinde siyasette nicel olarak daha fazla yer alacaktır. Bununla birlikte toplumun da kadının cinsiyetinden ziyade sahip olduğu özelliklere ve yeteneklere değer atfeden bir bakış açısı kazanması gereklidir. Nihayetinde kadınlar; memleket meselelerine çözüm aramada kadın bakış açısını da yansıtarak ortaya koyacakları fark ile daha başarılı olabileceklerdir.

⁴⁷⁸ Zekiye Demir, “Kadınların Siyasete Katılımı ve Katılımı Artırmaya Yönelik Stratejiler” **KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi**, ss.35-59, s. 47.

KAYNAKÇA

- Afetinan A. (1985). Çağdaşlaşmada kadın hakları. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi Cilt. I, 2, 331-334.
- Ahmad F. (1996). Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980). A. Fethi (Çev.), İstanbul: Hil Yayıncılık.
- Ak H. A. (2016). Türkiye’de Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Siyasal Katılımını. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Atayakul F. A. (2007). Türkiye’de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Atılğan G. ve diğerleri. (2015). Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Siyasal Hayat. İstanbul: Yordam Kitap:254.
- Aydemir Ş. S. (2000). Menderes’in Dramı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Berkes N. (2004). Türkiye’de Çağdaşlaşma. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Berktaş F. (2001). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e feminizm. M. Ö. Alkan (Ed.), Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi içinde (Cilt. 1, ss. 348-361). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Caporal B. (1999). Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970). Dr. E. Eyüboğlu, (Çev.) Ankara: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.
- Çakır S. (1998). Kadın tarihinden iki isim: Ulviye Mevlan, Nezihe Muhittin. Osmanlıdan Cumhuriyete; Problemler, Araştırmalar, Tartışmalar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Çakır S. (2016). Osmanlı Kadın Hareketi. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çakır S. (2019). Erkek Kulübünde Siyaset. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Çalışlar İ. (2010). Halide Edip Biyografisine Sığmayan Kadın. İstanbul: Everest Yayınları.
- Çavdar T. (2004). Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1839-1950. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.
- Çelik D. (2019). Demokrat Parti Dönemi’nde Kadın Hakları (1946-1960). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

- Çetinsaya G. (2007). Halide Edip Adıvar. T. Bora ve M. Gültekingil (Ed.), Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık içinde (Cilt. 3, ss. 88-91). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çoban E. (2019). Çok partili hayata geçişin ilk kadın milletvekilleri ve faaliyetleri (1950-1954). TAD, Cilt.38, 65, 361-393.
- Çolak F. (2017). Demokrat Parti Dönemi'nde TBMM'deki kadın milletvekilleri ve meclisteki faaliyetleri (1950-1960). Tarih Okulu Dergisi (TOD), Yıl: 10, XXXII, 115-158.
- Çopur Y. (2010). Halide Edip Adıvar'ın Akşam Gazetesinde Çıkan Yazıları (1939-1945). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Çufalı M. (2012). Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII. Dönem (1946-1950). II. Cilt. Ankara: Denetim Faaliyetleri ve Dış İlişkiler, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No.:146.
- Davaz A. (2014). Eşitsiz Kız Kardeşlik: Uluslararası ve Ortadoğu Kadın Hareketleri, 1935 Kongresi ve Türk Kadın Birliği. A. Sönmezay (Haz.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Davulcu E. ve Temel M. (2017). Osmanlı Devleti'nde yayınlanan ilk kadın ilavesi Terakki-i Muhadderat'taki kadın mektuplarının tahlili. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 44, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Süreli Elektronik Dergi.
- Demir Z. (2015). Kadınların siyasete katılımı ve katılımı artırmaya yönelik stratejiler. KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi, 35-59.
- Doğramacı E. (1992). Atatürk ve kadın hakları. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt. VIII, 24, 443-449.
- Duroğlu S. (2007). Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ecevit Y. v. dğr. (2011). Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayın No:1304.
- Eroğlu, H. (1994). Atatürk Hayatı ve Üstün Kişiliği. Ankara: Kültür Bakanlığı Atatürk Dizisi.
- Feminizm Kitabı: Osmanlı'dan 21.Yüzyıla Seçme Metinler. (2015). H. Osmanoğlu (Haz.) Ankara: Dipnot Yayınları.

- Feyzioğlu T. (1986). Atatürk ve kadın hakları. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt. 2, 6, 587-601.
- Gençkaya Ö. F. (2011). Kadın milletvekillerinin yasama ve denetim faaliyetleri ve rolleri (1935-2007). Yasama Dergisi 1, 5-34.
- Gökçimen Semra; (2008). Ülkemizde kadınların siyasal hayata katılım mücadelesi. Yasama Dergisi, 10, 5-59.
- Göksel B. (1984). Atatürk ve kadın hakları. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 213-235.
- Güler M. (2015). Atatürk'ün kadın devrimi ve 80 yıl sonrası. <http://www.ayk.gov.tr/>, 305-316.
- Günaydın A. U. (2017). Kadınlık Daima Bir Muamma Osmanlı Kadın Yazarların Romanlarında Modernleşme. İstanbul: Metis Eleştiri Yayınları.
- Güveloğlu G. K. (2016), Demokrat Parti'nin kadın milletvekillerinden Nazlı Tıabar (1950-1960). Tarih ve Gelecek Dergisi, Cilt. 2, 2, 9-35.
- Güveloğlu G. K. (2018). Demokrat Partinin Kadın Milletvekilleri-TBMM'deki Faaliyetleri ve Yassıada'daki Savunmaları. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- İçke A. (2002). Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri (1935-1991). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kal N. (2001). Atatürk'le Yaşadıklarını Anlattılar. Anı-Söyleşi, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Kaplan L. (1998). Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Kara N. N. (2019). Türk çağdaşlaşmasının bir ögesi: Atatürk ve kadın. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt.17, 1, 227-242.
- Kara S. (2019). Demokrat Parti Döneminde Kadın Milletvekillerinin Siyasi ve Sosyal Hayata Etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Kaynar M. K. (2016). Türkiye'nin 1950'li Yılları. İstanbul: İletişim Yayınları: 2215.
- Kırkpınar L. (1999). Cumhuriyet ve kadın. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt. III, 8, 93-114.

- Korkmaz A. (1994). Ziya GÖKALP Aksiyonu Meşrutiyet ve Cumhuriyet Üzerindeki Tesirleri. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2685, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:44, Öğretmen Yazarlar Dizisi:44.
- Kurnaz Ş. (1996). Milli mücadelede Türk kadını. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt:XII, 34, 257-268.
- Kurnaz Ş. (2007). Emine Semiye'nin ablası Fatma Aliye'ye mektupları. Türkbilig, 2007/14: 131-142.
- Lewis B. (2004). Modern Türkiye'nin Doğuşu. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Müezzinoğlu E. ve Yakup K. (2017). Milli mücadele sonrasında Türk kadınına siyasi haklar tanınmasına yönelik arayışlar (1923-1924). Tarihin Peşinde- Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 18, 117-136.
- Naymansoy G. (2013). Türk Felsefesinin Öncülerinden Tezer Taşkiran. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 427.
- Onur E. (2019). 1950'lerde Türkiye'de Kadının Sosyal Statüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Bilecik.
- Ortaylı İ. (2006). İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Ozankaya Ö. (1994). Cumhuriyet Çınarı. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Atatürk Dizisi, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ökten N. (2002). 1935 İstanbul Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi otuz yurdun kadınları. Tarih ve Toplum Dergisi, Cilt. 37, 219, 183-187.
- Resmi Gazete. İdil Biret ve Suna Kan'ın Yabancı Memleketlere Müzik Tahsiline Gönderilmesine Dair Kanun (1948). 5245, 12 Temmuz.
- Resmi Gazete. Milletvekilleri Seçimi Kanunu (1950). 5545, 21 Şubat.
- Resmi Gazete. Teşkilâtı Esasiye Kanununun 10 ve 11 inci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun. 11 Kanun-u Evvel 1934, 2877, 4521.
- Safa P. (1997). Türk İnkılabına Bakışlar. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Sancar S. (2017). Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti- Erkekler Devlet Kadınlar Aile Kurar. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sezer A. (1998). Türkiye'deki ilk kadın milletvekilleri ve Meclis'teki çalışmaları. Atatürk Araştırmaları Dergisi Özel Sayı, Cilt.14, 42, 1998.

- Siyasal Modernleşme -Türk Siyasetinde Kadının Temsil Sorunu. (2014). Emine Yavaşgel, (Der.) İstanbul: Derin Yayınları.
- Sümer G. Ç. (1999). Türkiye’de Kadın Milletvekilleri: 1935-1991. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Şahin A. A. (2008). Türkiye’deki Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları (1935- 2002). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Şahin C. (2010). Türk Parlamentosundaki Kadın Milletvekilleri (1935-2007). (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Şahin E. (2018). Geçmişten günümüze kadın süreli yayınlarına karşılaştırmalı bir yaklaşım. Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, 16, 86-105.
- Tanör B. (1999). Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Taştan M. (1993). Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kadın Milletvekilleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- TBMM Albümü 1920-2010 1.CİLT (1920-1950). (2010). Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No: 1.
- TBMM Albümü 1920-2010 2.CİLT (1950-1980). (2010). Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No: 1.
- TBMM Milletvekilleri Tercüme-i Hal Kağıtları. <https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/mazbatalar.sonuc> adresinden erişilmiştir.
- TBMM Tutanak Dergisi. 11. Dönem, 13. Cilt, 60. Birleşim, 250.
- TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 19. Cilt, 97. Birleşim, 1144.
- TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 8. Cilt, 24. Birleşim, 425.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 28. Cilt, 50. Birleşim, 916.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 5. Cilt, 53. Birleşim, 1105.
- TBMM Tutanak Dergisi. 1. Dönem, 28. Cilt, 17. Birleşim, 326-329.
- TBMM Tutanak Dergisi. 10. Dönem, 17. Cilt, 47. Birleşim, 880.
- TBMM Tutanak Dergisi. 10. Dönem, 5. Cilt, 41. Birleşim, 135.
- TBMM Tutanak Dergisi. 10. Dönem, 5. Cilt, 45. Birleşim, 423.
- TBMM Tutanak Dergisi. 10. Dönem, 5. Cilt, 47. Birleşim, 599- 601
- TBMM Tutanak Dergisi. 11. Dönem, 12. Cilt, 46. Birleşim, 394-395.
- TBMM Tutanak Dergisi. 11. Dönem, 12. Cilt, 47. Birleşim, 577.

TBMM Tutanak Dergisi. 11. Dönem, 12. Cilt, 49. Birleşim, 906.
TBMM Tutanak Dergisi. 11. Dönem, 12. Cilt, 49. Birleşim, 906.
TBMM Tutanak Dergisi. 11. Dönem, 2. Cilt, 47. Birleşim, 720.
TBMM Tutanak Dergisi. 11. Dönem, 4. Cilt, 85. Birleşim, 662.
TBMM Tutanak Dergisi. 2. Dönem, 22. Cilt, 57. Birleşim, 230.
TBMM Tutanak Dergisi. 3. Dönem, 18. Cilt, 43. Birleşim, 3.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 1. Cilt, 15. Birleşim, 342.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 11. Cilt, 61. Birleşim, 423-424.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 11. Cilt, 62. Birleşim, 478.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 11. Cilt, 63. Birleşim, 523-525.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 12. Cilt, 66. Birleşim, 25.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 12. Cilt, 85. Birleşim, 981,987.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 14. Cilt, 15. Birleşim, 28-29.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 16. Cilt, 47. Birleşim, 274-275.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 16. Cilt, 50. Birleşim, 474-478, 513.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 16. Cilt, 51. Birleşim, 592-595.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 16. Cilt, 52. Birleşim, 650-654.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 18. Cilt, 68. Birleşim, 257.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 18. Cilt, 75. Birleşim, 620.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 19. Cilt, 90. Birleşim, 621-622.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 20. Cilt, 106. Birleşim, 680, 696-697, 721.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 20. Cilt, 99. Birleşim, 115, 128.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 22. Cilt, 19. Birleşim, 305.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 22. Cilt, 21. Birleşim, 433-434, 446.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 23. Cilt, 27. Birleşim, 85-86.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 24. Cilt, 46. Birleşim, 569.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 24. Cilt, 54. Birleşim, 1093.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 3. Cilt, 21. Birleşim, 404-405.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 3. Cilt, 23. Birleşim, 498.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 4. Cilt, 44. Birleşim, 148.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 6. Cilt, 74. Birleşim, 344.
TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 7. Cilt, 12. Birleşim, 240.

- TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 8. Cilt, 20. Birleşim 141,155.
- TBMM Tutanak Dergisi. 8. Dönem, 8. Cilt, 26. Birleşim, 594-595, 658-659.
- TBMM Tutanak Dergisi. 8.Dönem, 3.Cilt, 24. Birleşim, 562, 568-570.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 1. Cilt, 21. Birleşim, 575.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 10. Cilt, 10. Birleşim, 279.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 13. Cilt, 45. Birleşim, 579-580.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 18. Cilt, 18. Birleşim, 299-301.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 20. Cilt, 45. Birleşim, 357-362.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 20. Cilt, 47. Birleşim, 491.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 21. Cilt, 73. Birleşim, 541.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 27. Cilt, 31. Birleşim, 270.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 28. Cilt, 44. Birleşim, 412-429.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 5. Cilt, 50. Birleşim, 680, 730.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, 758-776.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 5. Cilt, 52. Birleşim, 929.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 7. Cilt, 73. Birleşim, 90-92.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 8. Cilt, 88. Birleşim, 162.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 8. Cilt, 89. Birleşim, 213.
- TBMM Tutanak Dergisi. 9. Dönem, 9. Cilt, 108. Birleşim, 527-529.
- Toprak Z. (1988). Halk Fırkası'ndan önce kurulan parti: Kadınlar Halk Fırkası. Tarih ve Toplum Dergisi, 51, 30-31.
- Toprak Z. (2015). Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tuna I. (2018). Yassıada'da Yargılanan Demokrat Parti Kadın Milletvekilleri. İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.
- Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009. (2009). Semra Gökçimen ve diğerleri (Haz.), Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları.
- Uyanıker F. (2009). Milli Mücadele'de Türk Kadını, Ankara: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.
- Ülman H. (2013). Kadınlar Koğuşu Yassıada. Ankara: Sinemis Yayınları.

- Van OS N. (2001). Osmanlı Müslümanlarında feminizm. M. Ö. Alkan (Ed.), Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi içinde. (Cilt. 1, ss.335-347). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yalçın H. (2019). Cumhuriyet dönemi kadın imajı inşası (1928-1938). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yaraman A. (2015). Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili: Dışlıksız Siyaset. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yüceer S. (2008). Demokrasi yolunda önemli bir aşama: Türk kadınına siyasal hakların tanınması. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:9, 14, 131-151.
- Yürüt B. (2017). Tanzimat sonrası Osmanlı kadın hareketi ve hukuki talepleri. TBB Dergisi Özel Sayı, 365-396.
- Zihnioğlu Y. (2016). Kadınsız İnkılap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası. Kadın Birliği, İstanbul: Metis Yayınları.
- Zürcher E. J. (2019). Modernleşen Türkiye'nin Tarihi. Y.Saner (Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

EKLER

**EK.1: 1946-1960 Yılları 8-11'nci Yasama Dönemi 20 Kadın Milletvekilinin
Resimleri**

EMİNE MEBRURE AKSOLEY
(CHP-Ankara)

FAKİHE ÖYMEN
(CHP-Ankara)

ZEHRA BUDUNÇ
(CHP-Bursa)

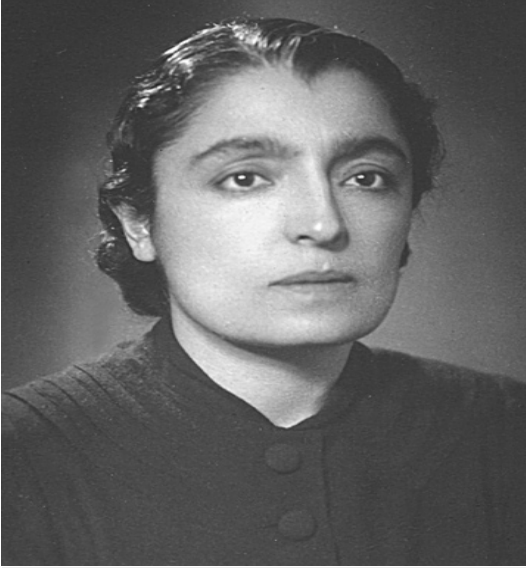
HASENE ILGAZ
(CHP-Çorum)

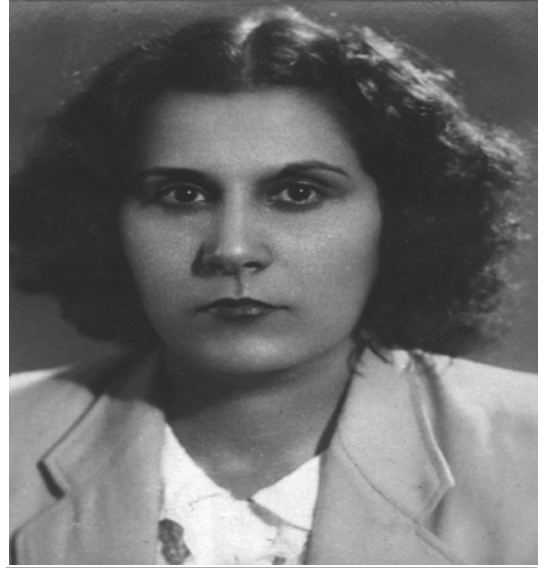
BENAL NEVZAD ARIMAN
(CHP-İzmir)

LATİFE BEKİR ÇEYREKBAŞI
(CHP-İzmir)

TEZER TAŞKIRAN
(CHP-Kars)

MAKBULE DIBLAN
(CHP-Sevhan)

ZEKİYE MOLAOĞLU
(CHP-Trabzon)

NAZLI TLABAR
(DP-İstanbul)

HALİDE EDİP ADIVAR
(Bağımsız-İzmir)

ALİYE TEMUÇİN COŞKUN
(DP-Ankara)

EDİBE SAYAR
(DP-Zonguldak)

NURİYE PINAR
(DP-İzmir)

ÜBEYDE ELLİ
(CHP-Ankara)

EMİNE PİRAYE LEVENT
(DP-Aydın)

HİLAL ÜLMAN
(DP-Bursa)

AYŞE GÜNEL
(DP-İstanbul)

ARİFE NECLA TEKİNEL
(DP-İstanbul)

NİMET PERİHAN ARIBURUN
(DP-İzmir)

Kaynak: TBMM ALBÜMÜ 1920-2010 1. CİLT(1920-1950) ve 2. CİLT (1950-1980) TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No: 1

EK.2: Emine Mebrure AKSOLEY'e Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

Temsilciler
meclisi

9

Temsilcisi olduğu yer	Cumhuriyet Halk Partisi	Evlilik durumu ve kaç çocuğu bulunduğuna	evli çocuğu yok
Adi ve soyadı	Aksoley Mebrure	Memur ise, seçilmeden önceki son memurluğu	
Babasının ve annesinin adı	Halid Sezai Güran Fâtma Güran	İhtilak derecesi ve son mansup olduğu tarihi	
Doğduğu yer ve tarihi	Selânik 1902	Memur değilse intihaptan önceki son durumu	CHP. Parti Meclisi üyesi.
Tahsili	Üniversite Tahsil Hukuk	Önceki derecelerde memur intihab edilmiş ise devre ve intihap daireleri	7 ve 8'inci dönemde Ankara Milletvekili
Bildiği diller	Almanca az Fransızca	Yedek subay ise sınıf, rütbesi ve sicil numarası	
İhtisas		Kayıtlı bulunduğu mesleklik şubeleri ve numaraları	
Esasleri		Kurum Meclise seçildiği tarih	30/12/1960
İlim rütbesi		Kaç oylu temsilci seçildiği	92
İşi ve gücü		Kurum Meclise ihtilak tarihi	6/1/1961

OTURDUĞU YER [*]

ANKARA'DA	DIŞARDA
<p>Mebruce Aksöley</p> <p>Tunalı Hilmi cad. 108/6 Kavaklıdere</p> <p>Telefon : 124003</p>	<p>Mebruce Aksöley</p> <p>Pasa Limanı cad 129</p> <p>Kuzguncuk</p> <p>Telefon : 740 Kuzguncuk PTT.</p> <p>360172</p>

[*] Adres değişikliğine vakit geçirilmeden Unvanı Katipliğe bildirilmesi rica olunur.

TERCÜMEHAL (Kısaca)

1902'de Selanik'te doğdum Babam İstikbâl binhasse idi. dedem ikinci ferik Hacı Zeyai Pasa Sinopludur. İlk okulu Bandırma, Ortazı İzmir, Gızejî Peh iyi derece ile İstanbul Gamliça lisesinde bitirdim. İstikbâl Mücadelesi sırasında Keskin ilk okulunda fahri öğretmenlik yaptım. Ankara Bankasında hususî bir ilk okul açtım. 1923'de evlendim. Eşim Emekli Tuggeneral Dr. Mühendis İhsan Aksöley dir. Eşim gübcelik Mühendislik tahsilini 4 parçaya bölünce Berlinde 5 yıl kaldım. Viyana, Paris, Londra gibi şehirleri gördüm. Almanya'da sosyal yardım müesseselerini gördüm. Kadın yardımı nasıl faydalı olur konusunu inceledim. 1938'de Ankara Hukuk fakültesini pek iyi derece ile bitirdim. Halk evi köycülük ve sosyal yardım kollarında. Yardımseneler Derneği Genel Sekreter, ikinci Başkanlığında Türk Kadınlar Birliği Kurucularından olup Genel Başkanlığında bulundum - 7-8 inci Dönemde Ankara Milletvekili idim.

1929 yılından beri Halk Partisiyim. Teşkilatta aldığım vazifeler - Bankaya Ocak Başkan - Merkez İlçe İkinci Başkan - 1952'de Genel Daire Kurulu üyesi - Halende Parti Meclisi üyesiyim. Partimin, on yıl faaldayız 47 İle giderek hüriyet ve Demokratik mücadelesi yapmış bir üyesiyim.

Mebruce Aksöley

EK.3: Fakihe ÖYMEN'e Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

FOTOĞRAF

Seçim ilâresi	İstanbul	Eserleri	
Adı	Fakihe	İmt rûbeleri	
Soy adı	Öymen	Meslek ve meşguliyeti	evlilik ve müdârik
Babasının ve annesinin adı	İsmail Ayşe	Evlü olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Yok, çocuk yok
Doğduğu yer	İzmir	Seçimden evvelki son memuriyeti	Burra ilçesinde müdâriklik ve tahsilat müdârikliği ve tahsilat müdârikliği
Olurduğu yer	Burra	Memur değilse seçimden evvel son vaziyeti	
Doğum tarihi	1900	Seçim mazbatasının tarihi	
Tahsil	Yüksek (İstanbul'da tahsil) İzmir'den	Kaç reyile sayılığa seçildiği	
Bildiği diller		Mazbatasının Meclis genel Heyetince tasdik tarihi (*)	
Nede ihtisast olduğu	Muharir	Meclise itihak tarihi	

(*) Bu yer Meclis Kanunlar İdaresince doldurulmaktadır.

EK.4: Zehra BUDUNÇ'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

8.nci Dönem
1360

T. R. M. M.

Seçim dönemi	8.nci dönem	İlmi nitelik	
Adı	Zehra	Mektebi ve sınıfı	Öğretmene Lh
Soyadı	Budunç	Evli olup olmadı-ğı ve kaç çocuğı bulunduğı	Bekar
Balasının ve annesinin adı	Mustafa, Servet	Seçimden önceki sınıflarında	Harika T. H. K. Büro Şefi
Dağıldığı yer	Silivri	Mazur olduğu se-çimden önceki sınıflarında	
Doğum tarihi	1312	Evvelki dönemler- de Milletvekili seçilme işi seçme yerleri	
Öğrenim	orta	Seçim tutanağının tarihi	23. 8. 1946
Bölge illos		Kaç oylu. Millet- vekili seçildiği	102384
Nispeti		Tutanağın. Ka- mutayın oturması tarihi [*]	26. 8. 1946
Resmi		Meclis katlika tarihi	5. 8. 1946

[*] Bu bölme Yürürlük Bakanınca tedbirlerdedir.

Olumluk (Kısaca)

Kalkandelen, Tekirdağ, Dedeoğlu, Bursa İsmail Rıza-
günlük öğretmenlik ve müdürlük yaptıkları saha, Bursa'da
İsmail Rıza'nın "Beyin mektebi" adında bir okul
kurdu. Ana, ilk ve orta sınıfları için olan bu mü-
esseseyi en iyi yaptı.

Bursanın Yunanlılar tarafından işgal edilmesinde,
Bursa Gazetesi Komutanlığı sırasında istihbarat
işlerinde çalışırken, aktif olarak Selâhîye ve Mîlîs
adlarına faaliyetlerini sürdürdü. Dönüşünde, Bursa okulunun
başına geçti.

1930 da İktisatçı İsmail ve C.H.P. adıyla olarak,
Bursa Belediye Meclisi üyesi ve 1942 yılında Bursa
İş ve Sanayi Bakanlığına üye olarak çalıştı. Bu süre
içinde, ilk dönemde Belediye Encümeninde, diğer
iki dönemde de Belediye Meclisi tarafından işleri
devam ettirmek üzere ilk Belediye Reis muaviniğine seçi-
lerek çalıştı.

San döneminde Bursa Vilâyet Umumi Meclisinde Ar-
hanlık ilgisinden üye seçilmiş bulunuyordum. Bu Mec-
lise de çalıştım.

C.H.P. adıyla olarak her çeşide müntehili suni-
lik, ilk kurulduğu günlerinde Halkın İhtiyacı ve
Yapın Komiteleri işleri ve Bakanlık, Devlet Esirge-
me, Kijilik, Hava Kurumu denetleri idare kurulları
üyesi ve ikinci Bakanlık görevlerini devamlı olarak
yaptım.

Milletvekili seçilirim zaman C.H.P. Bursa İl Şubesi
Kurulu üyesi idim. Bu hizmetlerimin hatıraları da vardır.

Z. Paşay

EK.5: Hasene ILGAZ'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

8. mi Dönem
1225

M. M. B. T.

Seçim ilkesini	Çorum	İlçe adı	Kız Öğretmen Okulu
Adı	Hasene	Hesabı ve işleri	Baş öğretmen ve İstanbul C.H.P. vilâyet idare Heyeti üyesi evli - Bir çocuk
Soyadı	Ilgaz	Evlilik durumu ve kaç çocuğu bulunduğuna	
Bahasının ve annesinin adı	Mehmet Fevzi Hatice	Seçimden önceki son mesleği	Baş öğretmen
Daha önce yaşadığı yer	İstanbul	Menfaat defteri ve cinsinin evvel adı durumu	
Doğum tarihi	1904 / 1907	Evveldi dönemlerde Milletvekili seçilene kadar seçin yerleri	Hatice
İhtisabı	öğretmenlik	Seçim tutanağının tarihi	26. 7. 1946
Bildiği diller	Fransızca	Kaç defa Milletvekili seçildiği	51952
Nesle atanmışlığı olduğu		Tutanaktan Kayıtlı olduğu tarihinin tarihi (*)	26. VII - 1946
Esasları	Basilmanas Kontorans ve vakaleler	Medeni tutulma tarihi	5. VIII - 1946

[*] Bu ilâhın Kınular Kalendresine Gösterilmiştir.

Ölumlük (Kısaca)

Meslek :

1923 den 1943 kadan Beşajlu 11. İstanbul el. zı
51 ve 28 inci okullarda öğretmenlik ve Başöğretmenlik.

Parti Şahsmaları :

1923 den 1943 kadan ocak, bucak, ilçe
ve vilâyet idare Heyeti üyelikleri.

Halkevi :

Komite ve Halkevi Başkanlıkları.

Sosyal ve kültürel Kurumlar :

1923 den 1943 kadan müessisi olduğum
Fukara Perwer, Saadet ocuğune, İhtokollar yok
sul Socuklar, C.H.P. İstanbul Kurtarma yurdu
Türk Dil Kurumu Kurucu üyeliği ve Başkanlıklarında.

Fatih ilçesi Hava Kurumu Başkanlığı ödevlerim
de bulandım.

OTURULU YER

Çevre iii

Milletvekili seçilmiş olanlara ait tutanak

Adı v. Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Mevki v. Parti	Kazanılan oyların sayısı													Oyların toplamı	Yeterli mi?	Diğerler	Seçim durumu	Seçim tarihi	Diğer Notlar										
			1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000							2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
Hasan İğne																				5208	5113	5146	5208				Yeterli				Yeterli

Milletvekili Seçim Kanunu gereğince iminde yazılan ücret toplamı: **5113 TL** dir. Bu tutarı 5113 TL ile karşılamak üzere, Milletvekili seçilmiştir. Bu tutarı karşılamak üzere, Milletvekili seçilmiştir.

İmza:

Özellik: Yürütme Kurulu

Seçim Tarihi: 20.11.2005

Seçim Yeri: İstanbul

Seçim Durumu: Seçilmiş

Seçim Tarihi: 20.11.2005

Özellik: Yürütme Kurulu

Seçim Tarihi: 20.11.2005

Seçim Yeri: İstanbul

Seçim Durumu: Seçilmiş

Seçim Tarihi: 20.11.2005

Özellik: Yürütme Kurulu

Seçim Tarihi: 20.11.2005

Seçim Yeri: İstanbul

Seçim Durumu: Seçilmiş

Seçim Tarihi: 20.11.2005

Özellik: Yürütme Kurulu

Seçim Tarihi: 20.11.2005

Seçim Yeri: İstanbul

Seçim Durumu: Seçilmiş

Seçim Tarihi: 20.11.2005

Özellik: Yürütme Kurulu

Seçim Tarihi: 20.11.2005

Seçim Yeri: İstanbul

Seçim Durumu: Seçilmiş

Seçim Tarihi: 20.11.2005

Özellik: Yürütme Kurulu

Seçim Tarihi: 20.11.2005

Seçim Yeri: İstanbul

Seçim Durumu: Seçilmiş

Seçim Tarihi: 20.11.2005

Dününün 20.11.2005 tarihinde
Seçim Kurulu tarafından

(Handwritten signature)

EK.6: Benal Nevzad (İŞTAR) ARIMAN'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

Deure = 5
İamir
Benal Ariman
Sicil No: 185

FOTOĞRAF

Seçim dairesi	<i>İzmir</i>	Eserleri	<i>İzmir, İstanbul ve Kütahya İleri Gazeteleri için mahale komisyonu ve gazetesini ve basılmamış iki roman</i>
Adı	<i>Benal Nevzad</i>	İlmi rütbeleri	
Soy adı	<i>İhtar</i>	Mevlek ve mevguliyeti	<i>yazı yazmak</i>
Babasının ve annesinin adı	<i>Babam: avukat Beyaz İhtar annem: Cemile</i>	Evlü olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	<i>Behtar</i>
Doğduğu yer	<i>İzmir</i>	Seçimden evvelki sos memuriyeti	
Otturduğu yer	<i>İzmir</i>	Mennar değilse seçimden evvel sos vaziyeti	<i>Belediye aşası ve C. H. F. mübaşiri İsmail Hüseyin aşası</i>
Doğum tarihi	<i>1319</i>	Seçim mazbatasının tarihi	<i>14 - 2 - 935</i>
Tahsil	<i>sortbonne dershanesinde mübaşiri fakültesinde</i>	Kaç reyle sayırlığı seçildiği	<i>1155</i>
Bildiği diller	<i>Fransızca, rumca</i>	Mazbatasının Meclis genel Heyetince tasdik tarihi (*)	
Nerede istikam oduğuşu	<i>İstanbul, İstanbul Belediyesi mübaşiri</i>	Meclise intihak tarihi	<i>1 - 3 - 935</i>

[*] Bu yer Meclis Kanunlar kaleminde doldurulacaktır.

Kısa tercüme-i hal

Benal Hüseyin İyter

İzmir'de doğdum. Babam İzmirli avukat Süleyman Hüseyin İyter
1319 da İzmirde doğdum. İlk ve orta tahvilimi
İzmirde yaptıktan sonra 920 senesinde Paris
dâriülfenâni'nin edebiyat fakültesinde okudum.

İhtisai, edebî, bilhassa Kadimlik mevzuu için çok
gazeteler yazdım. Konferanslar verdim.
Matbu gayri matbu birçok yazdım, tıjatro
piyeslerim, romanlarım vardır.

Hilâlikünce, Himayü'l-millet gibi birçok gazete
müvessilelerinde aza olarak çalıştım.

L. H. Fırkasında İzmirde ilk Kadim aza olarak girdim
ve fakülte arkadaşlarımla itimadlarım kazanarak
dört sene İzmir L. H. F. idare heyeti aza
olarak çalıştım.

930 senesi İzmirde yapılan belediye intihabatında
Kazanarak, Belediye aza oldum. Ve bu sene (935)
yapılan yekleme ve intihabat, en çok rey almak
suretili, ikinci defa Belediye aza oldum.

Intihabın Fırkasının Türk Kadimce verdiği son
siyaset hak işine, saygınlık için namzetliğim
koydum. Ve gücümün kuvvetine ererek
Fırka namzedi olarak ilan edildim ve İzmirde
saygı oldum.

Benal Hüseyin İyter

izmir ili

Milletvekili seçilmiş olanlara ait tutanak

Adı ve Soyadı	Doğum Yeri ve Tarihi	Mevcek veya sanayi	Kazanan oyların sayısı														Oyların toplamı	Seçmenlerin sayısı	Oyların kullanılmayan sayısı	Anayasa ve Milletvekili seçimi kanunlarına göre seçilmiş olup olmadığı	Seçimi hakkında şikâyet olup olmadığı	Düşünceler						
			Merkez	Başvurular	Bergama	Çeşme	Dikilitaş	Yozgat	Karaburun	Kemalpaşa	Kuşadası	İzmir	Formlu	Üdemiş	Menemen	Serihisli							Urla	İzmir	İzmir	İzmir	Rakamla	Yan ile
Bural Önen	İzmir 1903	M. M. M. V. K.	30868	4134	6808	2878	2402	1489	1534	7673	2011	4851	5876	29310	7289	2017	3106		115686	Kazananlar Bural Önen	318957	222522	Yoktur	Yoktur	Seçim kanunlarına göre seçilmiş olup olmadığı	Seçimi hakkında şikâyet olup olmadığı	Seçim kanunlarına göre seçilmiş olup olmadığı	Seçim kanunlarına göre seçilmiş olup olmadığı

Milletvekili Seçim Kanunu gereğince limitte yapılan seçim sonucunda:
tarafından kendisine verildi. 23 / 1946

115 686

oy ile

Bural Önen'in

İlimiz Milletvekili seçilmiş olduğuna göstere bu tutanak kararlaştırılır.

Başkan

İzmir Valisi

Şefik Refik Sayer

Seçim Kurulu ve Belediye Başkanı

Reşat Leblebicioğlu

Tahir Boy, Muzaffer Akar, Lebit Yurttaş, İbrahim Güngör, Sırrı Şenar

Memet Orbon, Şükrü Sayer, Refik Sandıklıoğlu

S. V. Sayer

M. M. M. V. K.

Seçim Kurulu Başkanı

Seçim Kurulu Başkanı

Kemalyan, 26. Ağustos, 1946 tarihli

Seçim Kurulu Başkanlığına sunulmuştur.

(Redacted signature)

EK.7: Latife Bekir ÇEYREKBAŞI'na Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

Sıra Dışı
1420

Seçim sınıfı	VIII. - 8.	İlçe sınıfı	Öğretmen
Adı	Latife Bekir	Mevkiği ve işyeri	Konya Kız Muallim Mektebinde Fransızca Öğretmeni
Eşleri	Çeyrekbaşı	Kayıp olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğuna	Üç erkek oğlun var
Baharın ve sonunun adı	Yusuf Edmil Nedise	Seçimden önceki seçimi	Memur değilim
Doğduğu yer	İstanbul	Memur değilse ne çinisi ve ne çinisi	İzmir Belediye Meclisi üyesi ve Yardım Seveçler Derneği Başkanı
Doğum tarihi	1317	Seçimden önceki seçimde milletvekili seçilip mi seçilmediği	Hayır
Öğrenim	İlce	Seçim zamanına tarihi	23/7/1945
Bildiği diller	Fransızca ve Rumca	Kaç yıl Milletvekili seçildiği	115724.
Nispeti (memurluğu olduğu)	Öğretmen	Tekniksel Kurumun Kuruluş Tarihi (*)	26/8/1945
Kurumu	-	Mevkiyi tutulma tarihi	5/8/1945

(*) Bu köşe Kurumun Kuruluş Tarihiyle doldurulmalıdır.

Ölumlük (Kısaca)

İki sene Konya İktisadi Mektebinde Fransızca ve On sene de İstanbul okullarında Öğretmenlik yaptım.

1931 de İstanbul şehir meclisi asaletine intihap oldum.15.yıldönümü C.E.F. anasındanım. Enayak,Çocuk Eğitim,Teşkilat, Maarif Cemiyeti, Kadınlar Eğitim Kurumu gibi hayır cemiyetlerinin idare ve Merkez hey'etlerinde uzun seneler çalıştım.

İstanbul da toplanan ikinci Balkan konferansında Türkiye Kuruluşları Rindandım.

1939.senesinde İstanbulda Yıldıız da toplanan Milletler arası kadınlar cemiyetinin toplantısını temin ve bu kuralım Türkiye Kuruluşları hey'eti Başkanı idim.

Son defa İzmir şehir Meclisi azası ve Yardım Sevenler Derneğinin Başkanı bulunuyordum.

Latife Bekir Çayrakçı:

Latife Bekir Çayrakçı

EK.8: Tezer TAŞKIRAN'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

FOTOĞRAF

VII. D

X

Seçim dairedi	Kartamonu	İmtin rütbesi	Lise öğretmeni
Adı	Tezer	Mevki ve mesguliyeti	Öğretmen
Soy adı	Taşkiran	Evlü olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	evliymi, iki çocuğum var.
Babasının ve annesinin adı	Abdul Azağlu, Siteri Azağlu	Seçimden evvelki sen me-muriyeti	Ankara Kız Lisesi felsefe öğretmeni
Doğduğu yer	Kafkasya	Mevki değişikliğinden evvel son vaziyeti	
Doğum tarihi	13.19	Evvelki Devrelerde mevlus seçilmiş ise seçim yerleri	
Yahsili	Universite, Edebiyat Fakültesi	Seçim mazbatasının tarihi	28. II. 1943
Bildiği diller	Fransızca, İngilizce ve Türkçe	Kaç yerle mevlus olduğu ve bildiği	8.43.
Nede ihtisas ettiği	Felsefe	Mazbatasının Mevlis Umumî Heyetince tasdıklar tarihi (*)	15. III. 1943
Eserleri	İstanbul için Mantele, Çelebi pl. İspit bilgin, İstanbul Mektebinin Kuruluş ve mecmualarında mevlis için	Mevlîs İttihak tarihi	8. III. 1943

Kısa tercümeihal

116. İse ve ünversite taburini Tetambul da bitirdik ten sonra
125 senesinde Ankara erkek lisesi felsefe ve istemajyat muallim
ligine getuldüm. 128 senesinde Ankara kız lisesine nakl
edildüm. 131 senesinde aynı mektebin müdür ligine tayin
oldundüm. Aynı sene de Ankarada tetek ve tetelbude
buhur mah işgare vazifeden ayrıldüm ve iki sene meclisin
işgarede Viyana ve Berlende çalıştım. Dönüste 133 senesinde
Tetambul Kız muallim mektebi müdür ligine getuldüm ve
burada 137 senesine kadar kaldüm. Edims Dr. Nispet
Tashtaninin Ankara numune hastahanesine nakli dede
yisi ile ben de maarif nehilligi orta tedrisat şube
müdür ligine nakl edildüm. 138 tarihine kadar burada
çalıştım ve tekrar muallim olmak istediğüm den buradan
ayılacak erkek lisesinde felsefe muallimligi yaptım.
139 senesinde Ankara kız lisesine müdür olarak
nakl edildüm. 141 senesine kadar burada müdür
olarak çalıştım ise de sirketinin misaadiy liginde
idari vazifeden istifaya mecbur kaldüm ve yalnız
felsefe muallimi olarak çalışmaya başladüm. Büyük
millet meclisine iltihakından evvelki son vazifem
ba idi. Maaş derecem 5000 dir.

Teyiz Taybir

Kars İli

Milletvekilli seçimmiş olanlara ait tutanak

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Mevki ve görevi	Kazanılan oyların sayısı															Oyların toplamı		Oyların kalan kısmının sayısı	Anayasaya ve Milletvekili seçimi konularında göre seçmiş olup olmadığı	Düşünceler						
			Barakçı	Ardahan	Arpaçay	Çaldı	İğdir	Çöle	Karlım	Pohut	Sarıyazır	Yenice	Yeniçeri	Yeniçeri	Yeniçeri	Yeniçeri	Yeniçeri	Yeniçeri	Yeniçeri				Rakamla	Yazıyla				
Tuzer Teplirza	KARAKORUM 1908	SİKTİ KARAKORUM Nİ	1167	1810	1570	894	1807	908	874	1510	1617	976						152431	Dört Yüz Onuz Bir	14288	124777	12717	12717					

Milletvekilli Seçimi Kanunu gereğince bu ilde yapılacak seçim sonunda 152431 Yüz Otuz İki Bin Dört Yüz Otuz Bir oy ile T E M İ S Y E T A Ç K İ R A S

Başkan İsmail Koca

Seçim Kurulu ve Bölge Başkanı Tahir Barlas

Başa İler Oye Rukiye İsa İliyer Vural Oye Aliyev Vural Oye Şahin Aydın Oye A. Söğüt Oye E. Sülüsür

Amir İhsan Samet Öktaş

Karabük 12. Ağustos 1946 Tarihli İl Genel Meclisinde Çıkmıştır. A. Şimşek

Kare

iii

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Örnek No : VI
Mad 66-8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Teser Taşkıran	Kafkas 1903	Lise Felsefe Öğretmeni	83411	Seksen üç bin dört yüz on bir	156509	139768	Yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (83411) oy ile Sayın Bayan Teser Taşkıran ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurumumuz tarafından kendisine verildi 17 / 5 / 1960

Başkan
İsmet Ersoy

Üye
Settar Ekinci

Üye
Ömer Alp

Üye
Ömer Sözer

Üye
Kıyas Kaya

Üye
Nehmet Turan

Üye
Elbeyi Saldus

Üye
Asaf Atbaş

Üye
Cemal Timoçin

Üye
Zelîlker Durukan

Üye
Süsmeni Akçay

Konsey'in 4.XII.1960 tarihli
Ondördüncü Birleşiminde onamıştır.

NOT: Başkan ve üyelerin imza edebekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Değış Mithat - Ankara

EK.9: Makbule DIBLAN'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

Sıra No: 1479

M. M. B. T.

Sıra No:	VIII	İlla sirtesi:	Bisimâ-i İsmâ'îlîye Lahikîye Mühürhanesi
Adı:	Makbule	Mektebi ve sınıfı:	Hekimlik Bisimâ-i İsmâ'îlîye Hastanesi Lahikîye Mühürhanesi
Soyadı:	Diblan	Evlî olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğuna:	Bekar
Babasının ve annesinin adı:	Abd. Fuad, Fatma	Begimden önceki seçme durumu:	Bisimâ-i İsmâ'îlîye Hastanesi Lahikîye Mühürhanesi Bisimâ-i İsmâ'îlîye
Daha önce yer:	Adana	Müserref değilse ne gözetilse evvel seçme durumu:	//
Doğum tarihi:	1329	Evvelden ömüründe Millîyetkâri sığınağına ne seçme yerleri:	//
Öğrenimi:	Hekimlik	Başvuru tarihindeki tarihi:	
Bilgiği iller:	Tunçelva	Kaç yaşla Millîyetkâri sığınağına:	46.902
Nöbe tutulduğu sığınağı:	Lahikîye Mühürhanesi	Tutuluşuna Ka- muniyetin onaylanması tarihi (*):	26. VIII. 1946
Eserleri:	//	Mevlânâ katline tarihi:	5. VIII. 1946

(*) Bu bilginin Kuvâyet-i Milliye'de kayıtlı olması esastir.

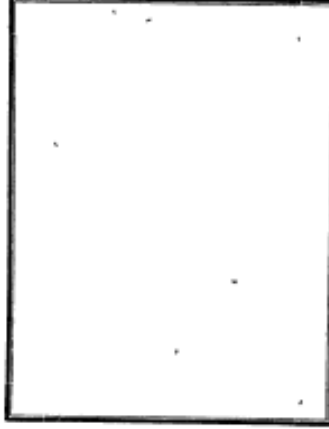
EK.10: Zekiye MOLAOĞLU (DRANAZ)'A Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

8 inci Dönem
1492

Soyadı (Büyük)	Sakıy	İlk adı (küçük)	Yekâkub Fakih
Adı	Zekiye	İsmi ve lakabı	matematik öğretmenliği
Büyüğü	Molaoğlu	İvri olup olmadığı ve kaç yaşında olduğuna	İvri
Habermesi ve mesleki işi	Emine Emin	İşgücüne erdiği bir mesleği	İstanbul'da bulunulan M. Fakih matematik öğretmenliği
Haberdârı yeri	Trabzon	İsmine bağlı ve yerinde olup olmadığı	—
Doğum tarihi	1927	Doğum döneminde Milletvekili seçilme imkânı yoktu	—
Okumuş	İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi mezun	İsmine tabiiyet tarihi	23 - 30 - 1946
İsmi diğer	İsmine Trabzon (tercime)	Kaç yıl Milletvekili seçildi	174 840
Nüfus kaydındaki adı	matematik	Tercimeyi kabul eden tarihi (*)	26. VIII - 1946
Evli mi?	—	Medeni huzura tarihi	5. VIII - 1946

(*) Bu bilgi Emekli Kütüphanesi'nden alınmıştır.

EK.11: Nazlı TLABAR'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

1715
9 Ocak

Seçim çevresi	Istanbul	İlim rütbesi	
Adı	Nazlı Tlabar	Mesleği ve iş göcü	
Soyadı	Tlabar	Evlü olup olmadı- ğı ve kaç çocuğu bulunduğu	Evlüdür, bir çocuğu var
Bebasının ve amağının adı	Lazlum Herit Zehra	Seymeden evvelki söz menarlığı	Serbest
Değdiği yer	Istanbul	Memur değilse se- yuden evvel söz durumu	Demokrat Parti Beğöglü İlçe B.Ş.k.nı
Doğum tarihi	1913	Evvəlki dönemler de Milletvekili se- yilmiş ise seçim yılları	yok
Öğrenimi	Amerikan Kız Koleji Almanya Felsefe	Seçim tutanağının tarihi	18-5-1950
Bildiği diller	İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rusça	Kaç yılda Millet vekili seçildiği	233.065
Nede namandığı olduğu		Tutanağının Ka- mutayaca çıkarılması tarihi	5.6.1950
Esatileri		Mecleses katılma tarihi	22-5-1950

Olumluk (Kısaca)

Soñ Sadrazam Akmet Tevfik Paşanın ve Dahiliye Nazarı kenduh Paşanın torunu , Şarçı Devlet Azası Avukat Nazım Akmet Beyin Kızıyam . 1913 tarihinde Erzurum -İstanbul'da doğdum . Kendilli Sultanisinden ilk tahsilini yaptım , Bilahere Erzurum Kız Kolejinde devam ettim , daha sonra Almanyada Felsefe tahsil ettim . Demokrat Parti kurulduktan sonra muhtelif parti kade elerinde vazife aldım , bu meyarda Max İstanbul ili neşriyat ve propoganda bürosu Başkanlığı ve Beğoğlu Demokrat Parti ilçe başkanlıklarında bulurdum . Demokrat Parti Birinci Büyük Kongresinde Neşriyat ve propoganda komisyonu Başkanlığını da ifa ettim . Yedigöller Boston mahallesinde Bir Çocuk Bakım evi kurdum . -yrica "Har Fikirler , Turk Trizim,Turk Pakistan Destluk cemiyetlerinde ve Y. W.C. ne "merikem cemiyetinde" çalıştım . Serbest Gazetecilik yaptım . Bu meyarda , -tır- 'da Devlet adamlarıyla yaptığım mülakâtlar Cumhuriyet gazetesinde regredildi . Belçika "Exchange" (News Exchange) -jansı ile -vusturya (Wiener Illustrierte) Haftalık Bergisinin Türkiye-muhabir ve muhasebillerinde bulundum .

14 Mayıs 1950 senesinde İstanbul Milletvekiliğe seçildim .

Hayri Tabak

İSTANBUL III

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAKÖrnek No : VI
Mad 66-8 117/son FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Haslı Elabar	İstanbul 1913	muharrir	233062	ikiyüz otuz üç bin altmış iki	562702	482649	yok	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda - 233062- oy ile Muharrir Haslı Elabar'ın ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi 17 / 5 / 90

Başkan Üye Üye Üye Üye Üye
Yusuf D.P. C.H.P. N.P. Genel Meclis Genel Meclis
Seyfettin Uğur Ferman Aras Celil Akalanguy Elva Kemer Zehit Orul Yekte Hıgap Ünen

Üye Üye Üye Üye Üye
Genel Meclis D.P. C.H.P. Üye Üye
Ali Rıza Yaran Mustafa Şahinçözü Tarık Safer Tunaya

Kamutayın 5.VI.1950 tarihli aktınca; Birliğimde onanmıştır.

NDT: Başkan ve Üyelerin imza edecekleri yerlerin hatline ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya san'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Diyarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında şuras ve şikâyet olup olmadığı	Düzünceler
			Bakamla	Yazı ile				
HAZİN ELABER	İSTANBUL 1937	MBR'US	316310	Üçyüzyekizaltı Bin Üçyüzün	982666	616611	Seçimin iptali hakkında C.H.P. tarafından vekil İtirez reddedilmiştir, 30/10/1957	Asasda Seim Bisalman, Seim Gürkel ve Turul Önder İşbu karara mahallif tir, 30/10/1957

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda **(316310)** oy ile **HAZİN ELABER**'in İlımız Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulmuş taraflardan kendisine verilir **30/10/1957**

Başkan **Asiye Bekir** Oye **Bisalman Seim** Oye **Sügin Holat** Oye **Guner gencettin** Oye **Gürzel Seim** Oye **Mustafa Üli**

Oye **Meschioglu Alesttin** Oye **Önder Tugrul** Oye **Öner Osman** Oye **Serehanoglu Ziya** Oye **Tural Yusuf**

NOT Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlere us'üne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır

EK 12: Halide Edip ADIVAR'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

TBMM - Dönerme mahpus
Dönem IX
Sicil No- 1720
Defter- 2-531
Zarf- 33
HALİDE EDİP ADIVAR - MAZBA

1720
9. Dönem

Seçim çevresi	<u>İzmir</u>	İlim rütbesi	<u>profesör</u>
Adı	<u>Halide Edip</u>	Mevlâ ve işi gücü	<u>muhasar - hukuk fakültesi başkanı</u>
Soyadı	<u>Adıvar</u>	Evlî olup olmadığı ve kaç çocuk bulunduğuna	<u>Evlî iki oğlu</u>
Balnesanın ve anasının adı	<u>m. Edip Sabıha</u>	Seçimden evvelki son menziline	<u>Edip Sabıha, Hukuk Fakültesi Prof. ve Başkansı</u>
Doğduğu yer	<u>İstanbul</u>	Mevzur değışme seçimden evvel son durumu	
Doğma tarihi	<u>1298</u>	Evrâkî dâimeler de Milletvekili seçilmiş ise seçim yeri	
Öğrenimi	<u>Amerikan College</u>	Seçim tutanağının tarihi	
Bildiği diller	<u>İngilizce, Fransızca</u>	Kaç oyla Milletvekili seçildiği	<u>189730</u>
Nere usulde alındığı	<u>Fakülteye m. 2. sınıf</u>	Tutanağın Kayıtlarına anasının tarihi	<u>5-6-1950</u>
Esereci	<u>İngilizce: Fıkıh, İslamî İhtisas Türkçe: Fıkıh</u>	Mevlâ katıldığı tarihi	

**Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK**

İmarat III

Örnek No. : VI
Mad. 66-5 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazılı İle				
Halide Edip Adıvar	İstanbul 1268	Proföör	189780	Yüksekten dokümaniyedi- yünetim	971038	334060	Yoktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda 189780 oy ile Demokrat partiden ilimiz Milletvekiliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 27 / 5 / 95 0

Başkan
Servet Tan

Üye
Fertev Arat

Üye
Fethi Özgür

Üye
Haydar Dündar

Üye
Baha Yörük

Üye
Mehmet Akar

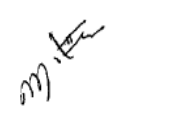

Üye

Üye
Selahaddin Sarver

Üye
Mehmet Tümer

Üye
Şahin Kocak

Üye
Raşit Üsso:

NOT: Başkan ve üyelerin imza ödecekleri yerlerin başına sırtı sırtı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğru Metinler - Ankara

EK 13: Aliye TEMUÇİN (COŞKUN)'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

10. Dönem
1952

İntihap dairesi	Ankara	Evlilik olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğuna	Bekar
Adı ve soyadı	Aliye Temuçin	Memur ise, seçimden evvelki son memurluğuna	Ankara Kız Teknik Öğretmenevi ve Çiçek Üretmenevi
Babasının ve annesinin adı	İsmail Zehide	İstihlak derecesi ve son maaşını aldığı tarihi	50 lira aslî maaş 14/II/1953
Doğduğu yer ve tarihi	Foça, 1332	Memur değilse seçimden evvel son durumu	Öğretmen
Tahsili	An.Kız Meslek Öğretmenevi Okulu.	Evveldi devletlerde mebus seçilmiş ise sive ve intihap dairesi	-----
Bildiği diller	-----	Yedek Subay ise sınıfı, rütbesi ve alırlı numarası	-----
İhtisası	-----	Kayıtlı bulunduğu askerlik şubeleri ve numaraları	-----
Eserleri	-----	Seçim ne zaman yapıldı	-----
İlim rütbesi	-----	Kaç rey ile mebus seçildiği	-----
İşi ve gücü	Öğretmen	Meclise katılma tarihi	-----

OTURDUĞU YER [?]	
ANKARA'DA	DIŞARIDA
Telefon : _____	Telefon : _____

[*] Adres değiştirilmedikçe vakit geçirilmeden Unvanı Kâtipliğe bildirilmesini rica ederiz.

TERCÜMEHAL (Kısaca)

1332 yılında Eski Poğa'da doğdum. İlk tahsilimi orada, Orta tahsilimi İsmir Cumhuriyet Kız Enstitüsünde, ilerisini de Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulunda tamamladım.

On üç yıllık meslek hayatımın ilk yılını mesun olduğum okulda ,onu takiben iki yılını İsmir Cumhuriyet Kız Enstitüsü Öğretmenliğinde, üç yılını Aydın Kız Enstitüsü Müdürlüğü, iki yılını Manisa Kız Enstitüsü Müdürlüğü, bir yılını Atatürk Kız Enstitüsü ve nihayet iki yılını da yine mesun olduğum Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu Müdürlüğünde geçirdim.

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düğünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Aliye Temuçin	İzmir 1916	Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu Müdürü	176507	Yus yetmiş altı bin beş yüz yedi.	421625	366256	Yoktur	

Milletvekilli seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda Yus yetmiş altı bin beş yüz yedi oy ile Aliye Temuçin'in ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulunuz tarafından kendisine verildi. 5 / 5 / 954

Başkan

Üye
D.S.P.

Recai Tüsmen

Üye
D.S.P.

Muvaffak Kıralı

Üye
D.P.

Şükrü Oktar

Üye
C.H.P.

Sami Alağum

Üye
C.H.P.

Süreyya Luman

Üye
C.H.P.

Azis Barıkan

Üye
İl Meclisi

Paat Kılıcı

Üye
İl Meclisi

Ahmet Eryarar

Üye
Belediye Meclisi

Enver Şenler

Üye
Belediye Meclisi

Hikmet Karapolat

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

EK 14: Edibe SAYAR'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

10. Dönem
2209

İntihap dairesi	Zonguldak	Evlili olup olmamağı ve kaç çocuğu bulunduğuna	Eski bir şüpheli
Adı ve soyadı	Edibe Sayar	Memur ise, seçimden evvelki son memurluğu	—
Balasının ve unvanının adı	Mahmut ve Hatice Şivi	İntihap derecesi ve son maaşını aldığı tarih	—
Doğduğu yer ve tarihi	1328 Paşabaşı	Memur değilse seçildikten evvel son durumu	Avukat
Tahsili	Hukuk mezunu	Evveldi devresinde Mahus seçilmiş ise devre ve intihap dairesi	—
Bildiği diller	Fransızca	Yedek Subay ise sınıfı, rütbesi ve sicil numarası	—
İhtisası	Avukat	Kayıtlı bulunduğu Aşkerlik şubeleri ve numaraları	—
Eserleri	—	Seçim zaptının tarihi	5 . 5 . 1954
İlim rütbesi	—	Kaç ruyle mebus seçildiği	130302
İşi ve gücü	Zonguldak mebusu	Meclise katılım tarihi	14 . 5 . 1954

OTURDUĞU YER [*]

ANKARA'DA

Selânik caddesi, Mutlu
apartmanı kat: 2 zeminde

Telefon :

DIŞARIDA

Telefon :

[*] Adres değiştirildikçe vakit geçirmeden Unvanı Katipliğe bildirilmesi rica olunur.

TERCÜMEHAL (Kısaca)

1328 Sıfırsabolu doğumluyum. İlk tahsikimi Zonguldakta orta ve liseyi İstanbul Pangaltı "Notre Dame de Sion" Fransız kız lisesinde ihmal ettikten sonra 1939 da Ankara Hukuk Fakültesinden mezun oldum. Zonguldakta stajımı yaparak hakimlerlik vasfını kazandım.

Bilâhase, nesir hayatına atıldım. Oniki yıldanberi mühtelif dergi ve gazetelerde ictimai, Edebi ve siyasi konularda makalelerim intisar etmektedir.

Radyoda telif ve Fransızcadan adapte ettiğim piyes ve skeçlerin temsil edilmiştir.

Senelerdenberi hayır cemiyetlerinde çalışmaktayım. Zonguldakta "Yardımlı Senevler Derneği" ve yeni teşekkül etmiş bulunan "Türk Kadınlar Birliği" başkanlıklarını yaptım. Avukatlık stajımında ihmal etmiş bulunmıyorum.

S. S. S.

Zağalacak... III

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Örnek No. : VI
Mad. 66 - § 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya san'at	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oyların kullanılma- rın sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Dijüncteler
			Bakamta	Yazı ile				
Edibe Sayar	Safranbolu 1328	Avukat	130302	Yüz otuzbirin Uçyüzdüki	22255	197962	Yoktur	

Milletvekilli seçimi konunu gereğince ilimide yapılan seçim sonunda (130302) oy ile Edibe Sayar İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş
olduğunu tasvir ve tutanak kurulumu tarafından kendisine verilir.

1. Fehmi Süzen
H. F. Şayan

Üye
Kâsım Vardal

Üye
Fahri Bekoç

Üye
Nevzat Karıncı

Üye
Mustafa Orfal

Şükrü Tunçel
Hüseyin Yazıcı

Üye
Reşat Kıparsalan

Üye
Faruk Sumar
(Bulunmadı)

NOT : Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı
adlarıyla soyadları yazılacaktır .

EK 15: Nuriye Ferhan Pınar (ERDEM)'e Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

10. Dönem
2061

Tercüme niteliği	İ. Z. unvanı	Bu iş için çalıştığı ve kaç gündür bu işte çalıştığı	Paslılığı
Aile ve evrak	Nuriye PINAR	Mevzu işi, evrak işleri, evrak işleri	Önceki Ebu Ömer
İhtisabın ve tutumun işi	Mustafa Asım Emince	İhtisab tutum ve evrak işleri	70 10. Ağus. 1959
Tercüme işi ve tutum	10. Mart 1918 İstanbul	Mevzu işleri, evrak işleri, evrak işleri	/
Tutum	Fausta'nın evrak işleri Tutum işleri	Evrak işleri, evrak işleri, evrak işleri	/
İhtisab işi	Fausta'nın İngilizce	Tutum işleri, evrak işleri, evrak işleri	/
İhtisab	İhtisab, evrak işleri, Paslılığı	Kayıtlı tutum işleri, evrak işleri, evrak işleri	/
Evrak işi	Mevzu işleri, evrak işleri, evrak işleri Evrak işleri, evrak işleri, evrak işleri	Mevzu işleri, evrak işleri, evrak işleri	5-6-1959
İhtisab tutum	İhtisab, evrak işleri, Evrak işleri	Kayıtlı tutum işleri, evrak işleri, evrak işleri	279 799
Evrak işi	İhtisab, evrak işleri, Evrak işleri	Mevzu işleri, evrak işleri, evrak işleri	10. Ağus. 1959

OTIRODUGU YER (*)

ANBARADA	DIŞARIDA
Antenna, palat	Kocanyay Para - Antenna 1975
Teknik:	A. S. S. S. - İstanbul
	Tarih: 19031

(*) Alınan belgelerin hakları saklıdır. Ücretsiz olarak kullanılabilir.

TEORİKLER (Kısım)

1911 m. Farklıy olarak aynı alıp, sonunda Bütün
 dünyaya bilime kınaya ve taktik idare alması.
 1912 m. aynı şekilde 1st. Dünya Savaşı jenerali Ant
 bilime alman tıp ^{alman} ~~alman~~ geleneği Prof. in
 vaka'ji devlet tabakaya bilime alması ve bu amaçla
 Doktor tıp hazırlanmıştır.
 1922 m. - 400000 kişi aynı bilim jenerali ve tabakaya
 bilim jenerali haricinde de imtilah geçirdi - Politya - vaka
 de "bilim Doktor" imtilahı alması.
 1924 m. - Ek bilime bilim jenerali ve vaka
 hazırlanmıştır. Bilim jenerali haricinde de imtilah geçirdi
 - jenerali Doktor - haricinde bilim ekli bilime
 vaka jenerali jenerali alması Profesör imtilah
 imtilah jenerali jenerali haricinde bilime imtilah
 alması bilime jenerali alması jenerali jenerali
 bilime jenerali.
 Bu imtilah bilime bilime bilime jenerali
 bilime jenerali, 1912 Bilim, 1922 Haricinde, 1924 Bilime

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A K

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananla- rın sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yüzü ile				
Muriye Pınar	İstanbul 1914	İstanbul Üni- versitesinde fen fakültesi nde Doçent	229799	ikiyüz yirmi dokuzbin ye- diyüz doksan dokuz	428051	381024	-	D.P. den

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (229799) oy ile Muriye Pınar'ın
İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurumumuz tarafından kendisine verildi. 5 / 5 / 95 4

Başkan
Mustafa Tüsun

Üye
Sebatî Acun

Üye

Ekrem Oran

Üye

Refik Taser

Üye

Sacit Gürer

Üye

Asis Uluer

Üye

Berif Altıntaş

Üye

Neccet Davran

Üye

Halil Alpeçmen

Üye

Neccet Barışın.

Üye

ÜYE: Başkan ve üyelerin imza edebilecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı
adlarıyla soyadları yazılacaktır.

İZMİR İLİ

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya san'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında libas ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Nuriye Pınar	İstanbul 1914	10 Devre İzmir mebusu	217423	İzmir mebusu Nuriye Pınar	216495	398167	-	

Milletvekili seçimi kanununa gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (217423) oyu ile Nuriye Pınar ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurumumuz tarafından kendisine verilir.

28/10/57

Başkan

Behçet Çiray

Üye

Sedat Üzkovalıoğlu

Üye

Hasan Başra

Üye

H. Avni Gürgeç

Üye

Nevzat Üserdamlı

Üye

Usurfer Levent

Üye

Kenan Arzı

Üye

Refik Teser

Üye

Mustafa Füzün

Üye

Sami Tekin

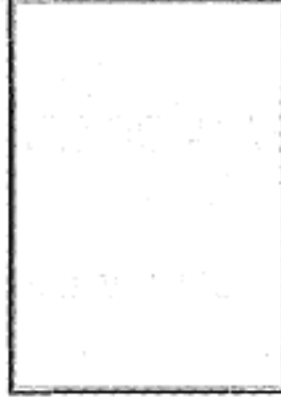
Üye

Münir Elgöz

NOT : Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne aynı aynı adlarıyla soyadları yazılacaktır .

EK 16: Übeyde ELLİ'ye Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

Sicil No
2241

İntihap dairəsi	Ankara	Erlı otup otmağı ve kaç çorğu bulmağı	Evlı İki
Ah ve sayah	Übeyde ELLİ	Memar ise, İntihap- tan evvelki son mo- nurluğu	-
Babasının ve anasının adı	Asım Rafil	İntihap- derecesi ve son maşım aldığı tarix	-
Doğluğı yer ve tarixi	İstanbul 1907	Memur değıbe İnti- haptan evvel son du- rumu	C.H.P.Kadın kolları merkez başkanı
Tahsil	Lise	Evvəlki dövrdə müsbət İntihabedil- miş İse dərəcə ve İnti- hap dairələri	-
İşlədiği işlər	Fransızca	Yoluk sıhay İse m- nifi, rütbesi ve şif- ri numarası	-
İttisat	-	Kaydılı bulmağı askerlik şifələri ve numaraları	-
Esxleri	-	İntihap ^{şəxsiyyəti} tarixi	30/10/957
İlim rütbesi	-	Kaç veylə müsbət İntihabedilmişi	-
İşi ve gışi	Ev işi	Məsələn İntihap tarixi	1/11/957

OTURDUĞU YER (*)	
ANKARADA	DİŞARDA
Demirtepe Fevziçakmak sokak No.23	
Telifen : 24187	Telifen :
(*) Adres değişikliğe vakit geçirmeden Unvanı Kitipliğe bildirilmesi rica olunur.	

TERCÜMENHAL (Kısaca)

1907 de İstanbulda doğdum. İlk Orta, ve Lise tahsilimi Erenköy kız Lisesinde yaptım. Sosyal ve siyasi çalışmalara 1939 da başladım bu güne kadar aralıksız olarak yardım sevenler yurdu, Kızılay verem mücadele ve Türk kadınlar birliği gibi hayır mekesseselerinin genel kurul üyeliklerinde başkanlık, müfettiş ve mürahipliklerinde eğitim sağlık ve köyculük komiteleri idareciliklerinde ve müteattit komisyonların ve kooperatiflerin başkanlıklarında C.H.P. teşkilatının Ceak, Bâcek ilçe başkanlıklarında ve il idare kurulu üyeliklerinde 19 sene sürekli çalıştım.

1948-1949 senelerinde Çankaya ilçesi maarif encümenia da ve Belediye taktiri kıymet komisyonun da v> 1950 e kadar iki devre Belediye meclisi azalığında hizmet ettim. Bu gün Türk Kadınlar birliği Genel kurul üyesi ve C.H.P. Kadın kollarının merkez heyeti başkanı olarak görevliyim. 27/10/1957 umumî seçimlerinde de büyük millet meclis çalışmalarına Ankara millet vekili olarak katılmış bulunmaktayım.

M. K. K.

ANKARA İli

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
T U T A N A KÖrnek No. : VI
Mad. 66-B 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Übeyde ELLİ	İstanbul 1909	C.H.P. Kadınlar kolu merkez idare heyetli Başkanı	178458	Yüzyetmişsekiz bindörtüys ellisekiz	579659	391525		

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda **178458** oy ile **Übeyde ELLİ** ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurumunuz tarafından kendisine verildi. **30** / **10** / **957**

Üye

Ziya Ertay

Üye

İhsan Uğul

Üye

Halil Sevinç

Üye

Perihan Farla

Üye

Fuat Kılıcı

Üye

Bediye Apkalış

Üye

Hasan Çağatay

Üye

Ahmet Eryarar

Üye

Mehdi Kınçioğlu

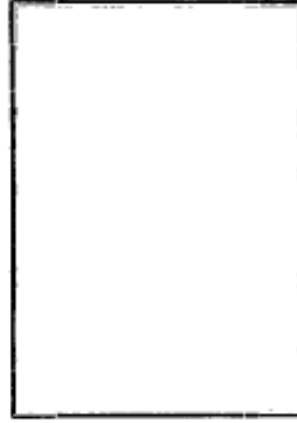
Üye

Nihat Özyürek

NOT: Başkan ve üyelerin imza edilecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğus Matheson - Ankara

EK 17: Emine Piraye LEVENT'e Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

Sicil No
2257

İntihap dairesi	Aydın	Eski olup olmadığı ve kaç seçme bulunduğuna	1. defa iki
Adı ve soyadı	Piraye Levent	Memur ise, intihaptan önceki son maaşına	
Bahsettiği ve anasının adı	Recai Güller Refika Güller	İntihap derecesi ve son maaşın aldığı tarih	
Doğduğu yer ve tarihi	Yatağanlı 13.31	Memur değilse intihaptan önceki son durumu	Arslan Beyan
Takvîm	Yüksek	Evvelden derecelere mebus intihab edilmiş ise devre ve intihap daireleri	
Beklediği dilçe	Laç	Yedek subay ise sınıf, rütbesi ve sicil numarası	
İhtisarı	Beyan	Kayıtlı bulunmadığı takdirde şifreleri ve numaraları	
Eserleri	/	İntihap memur tarihi	29.8.1957
İlim rütbesi	/	Kaç seyle mebus intihab edildiği	109839
İşi ve günü	Beyan	Meclise intihap tarihi	1.8.1957

OTURDUĞU YER [°]	
ANKARA'DA	DIŞARDA
<i>Dikmen Konseratifi</i>	
<i>251</i>	
Telefon	Telefon
[*] Adres değişikliği vakti geçtikten sonra Kütüphane bilgilendirmesi olsa olur.	

TERCÜMEHAL (Kısaca)

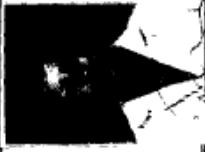
1331, senesinde Mekteplerde öğretmen. Aynı sene
 lise Mekteplerinde öğretmen. 1933 senesinde
 Eyalet mektebinde öğretmen. 1936 senesinde Eyalet mektebi
 lise öğretmen. 1939 senesinde 1943 senesinde
 Kadıköy Azatlıca okulunda öğretmen. Konya öğretmenliği
 yaptım. 1952 senesinde Pazar İşleri
 idaresini bütün idareye bağladım. Aynı tarihte
 Demokratik Parti il idare başkanlığına
 vafifem vardı. Aynı tarihte Kadıköy partiden
 vafifem devam etti.

[Signature]

Pazar İşleri
 Azatlıca

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

---Ayda--- İki

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya san'at	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oyların kullanılma- ran sayısı	Seçimi haklarında iliraz ve şikâyet olup olmadığı	Düğümler
			Rakamla	Yazı ile				
Firaye Levant	İstanbul 1931	Demokrat per- ti il kurulu Üyesi	109899	Yükdükumbin Sekizyüz otuzdokuz	222379	101943		

Milletvekili seçimi konusu gereğince ilimizde yapılan seçim sırasında (108839) oy ile Barışa Levant'ın ilimiz Milletvekiliğine seçilme-
si olduğunu gösterir bu tutanak kurulmuş kuralardan kendisine verildi.

29/10/95.T

Başkan
Hamdi İyigün, Hüseyin Doğu
Üye
Reşat Tezcan, Orhan Esin
Üye
Mustafa Malgoc, Ferit Elper
Üye
Muhir Akay
Üye
Peza Gökbül
Üye
Yusuf Özmen

NOT : Başkası ve üyelerin imzası edilecekleri yeterin üstüne ayrı ayrı
adlarıyla soyadları yazılacaktır.

EK 18: Hilal ÜLMAN'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

		Sicil No 2276	
İttihap dairesi	Bursa	Eski sığınak dairesi ve kay. esasları bulunduğu	Dml iki çorak.
Adı ve soyadı	Hilal Ülman	Menen ve itihap- tan evvelki son dur- umunda	İttihap kay. kısı- mı Ülkeler Arasında Kıy. Kaly. Tarih Öğretmeni
Habasten ve muayyen adı	Adil . Sabiha	İttihap dairesi ve son muayyen adı tarhi	50 lira akl. 1.9.1957
Doğduğu yer ve tarhi	İzmit - 334	Menen dehisne itihap- tan evvel son dur- umunda	/
Tatili	İstanbul Üniversitesi Tarih Öğretmeni Tarih Öğretmeni	Eski dairesinde nebus. itihabedil- miş ve devre ve itihap dairesi	X
Bilgi dileri	Fransızca İngilizce	Yelik sığınak ve sığınak, rathes ve sığınak	/
İttihap	Tarih	Kayit. itihabedil- miş ve sığınak ve sığınak	/
Esleri	/	İttihap menen tarhi	29. I. 1957
İttihap rathes	Tarih Öğretmeni	Kay. rathes nebus itihabedilmiş	186508
Kıy. ve gırdi	" "	Menen itihap tarhi	1. 20. 1957

OTURDUĞU YER (*)	
ANKARADA	DIŞARDA
Maltepe Çınar sokak № 23/4 Telefon: 23758	İstanbul: Bağlarbaşı Kurt Çelebi sokak № 63 Kuşçusuz Telefon: 363583

(*) Adres değişikliği sakit geçtikten sonra Unvanı Kütüphanesi bildirilene kadar geçerlidir.

TERCÜMEHAL (Kısaca)

1934 de İznitte doğum. Babam ölü Albay Çelikdir.
1936 da Erenköy Kız lisesinden mezun olarak
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümüne
girisip 1940 da Oran lisesinde öğretmenlik yapmıştır.
Beşiktaş ve Kadıköy lise okullarında diğer yıl
Tarih öğretmenliği yaptıktan sonra 1945 de Üsküdar
Kız lisesi ve Üsküdar Anadolu lisesi Kız lisesi Tarih
öğretmenliğine tayin edilerek 33.9.1957 Tarihine
kadar bu liseerde görevi sürdürmüştür. Tarih müfredatını
her iki Türkiye ve yabancı mecmualerde yayımlanmış
yazılarını yazarak ve Ankara'da T.C.İ.T.Ü. Tarih bölümünde
gözetmenlik yapmıştır. Fransızca ve İngilizce bilir. 1943 de
evlenmiştir. 1944 ve 1946 doğumlu iki kız çocuğu var.
1953 de zencinin nefatle dul kalmıştır.

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya san'at	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oyların kullanımına sayası	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düjüneceler
			Rakamla	Yazı ile				
M.İ.Ö. ÜLÜMEN	İzmit 1334	Unkudar Kız İktisadi Kurum Öğretmeni	156508	İki elli iki bin beş yüz seksiz	537935	270644	Yoktur.	

Milletvekili seçimi konusu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda oy ile İLİMİZ ÜLÜMEN'İN 29 / 10 / 95 - 7-
aldığını gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verilir.

Beşkan
Hakkı 5703
Cevdet Bayraktar

Üye
Hüseyin Güneş

Üye
Hüseyin Şişçi

Üye
İsmail Zengin

Üye
Şakir Başoğlu

Üye
Mehmet Dela

Üye
Mehmet Başoğlu

Üye
Turgut Balıç

Üye
Ferit Akar

Üye
Fahri Atakötenoğlu

Üye
Turan Sarpaş

NOT : Başkan ve üyelerin imza edebilecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

EK 19: Ayşe GÜNEL'e Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

H. Dönem
2341

İntihap dâması	İstanbul	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğuna	Dul —
Adı ve soy adı	Ayşe Günel	Memur ise, intihap tan evvelki son mevlûğuna	—
Babasının ve anasının adı	Ali Atıye	İntihap devresinde ve son mevzûun olduğu tarih	—
Doğduğu yer ve tarihi	Selânik 319 1963	Memur değilse intihaptan evvel son duhumu	İ. F. Baştaşıby. Dyakı B. elidye mebus unvan İstanbul Tercüm. Kur. A. idare meclisi ayg. cex
Tahriri	İstanbul Hicabim meclisi	Evvelki devrelerde mebus intihab edilmemiş ise devre ve intihap dâması	—
Bildiği diller	Fransuzca	Yedek subay ise sınıf, rütbesi ve sınıf numarası	—
İhtisarı	—	Kaydı bulunduğu askerlik şubesi ve numarası	—
Eserleri	—	İntihap ^{mazbatası} ampulsi nin tarihi	—
İkam rütbesi	—	Kaç revle mebus intihab edildiği	—
İş ve guesi	—	Meclise intihap tarihi	—

OTURDUĞU YER []	
ANKARADA	DIŞARDA
ATATÜRK kütüphanesi 10, apt. Emniyet Kalafat evi Telefon 35159	Narmanlı apt. Kat 2 No: 9 Maçka - İstanbul Telefon 481269
[*] Adres değişikliğine vakt geçülmeden Üstün Kâtipliğe bildirilmesi lâzım olmuştur	

TERCÜMEHAL (Kısaca)

1960 senesinde İstanbul'da doğmuş ailemizden meşhur olacak Şanakkale Fransız mektebine 3 sene gittim. Halihazırda Şanakkale ilkö. mektebi müdürlüğüne bu mektebin sorada orta mektebi Türkçe müdürlüğüne T. yen edilmiş sülhüğü müteakibe ayıldım 995 de Şanakkale umumî meclis seçimlerim kazanarak aynı zamanda daimî üyemün vîfâse oldum.

940 da İstanbulla meclis ile şaahat yunakları, kuyulay, zilni saayal vâzifelerde bulunurdum. 946 da D. P. Teşvîhiye ocagına 143 kâtip numarasıyla kayıtlı olarak idare kurulu seçildim. 49 da Başbakan Kaya idare heyetines ve D. P. Bakuras Disyanasen Başkanlığına seçildim. son haldeki seçimlerimi kazanarak Belediye meclis üyesi oldum. Bu vâzifeler uhdemde iken 975 meclis seçimlerine girerek İstanbul meclis üyesi seçilmek şerefine meclis almış bulumuyorum

Leyla Kaya

EK 20: Arife Necla TEKİNEL'e Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

Denre. 11
İstanbul-3
Necla Tekinel
Sicil : 2353

11. Dönem
2353

İntihap-dairesi	İstanbul	Kılı olup olmaması ve kaç sayılı intihaplığı	Evde - 3 çocuklu -
Adı ve soyadı	Arife Necla Tekinel	Memur ise, intihaptan evvelki son terakki durumu	
Halkasının ve anasının adı	Ali - Naciye	İntihap dairesel ve son memuru aldığı tarih	
İntihap yeri ve tarihi	İstanbul 1337	Memur değilse intihaptan evvel son durumu	İstanbul - İstanbul Belediye Meclisi üyesi - İstanbul Belediye Meclisi üyesi - İstanbul Belediye Meclisi üyesi
Tabii	Hukuk (İstanbul)	Evvelki derslerinde mebus intihabı için bu derece ve intihap dairesi	
Bildiği diller	Almanca - Fransızca - İngilizce	Yelik sulay ise sınıfı, rütbesi ve sicil numarası	
İhtisas	İstanbul - Belediye Meclisi üyesi	Kayıtlı buluruluğu noktalık şubeleri ve numaraları	
Evliliği	/	İntihap memuru tarihi	30 / 1 / 1957
İlim rütbesi		Kaç sayılı mebus intihabı intihabı	315 900
İşi ve günü	Belediye Meclisi üyesi	Mevlî intihap tarihi	1. XI. 1957

OTURDUĞU YER [*]	
ANKARA'DA	DIŞARDA
Ankara Bayındır Sok. No: 26/3	Yatacalı Ç. Okan Kış. Sokak No: 1 Beşiktaş
Telefon: 26 9 28	Telefon: 61 200 1 / 96

[*] Adres değiştirildikçe vakit geçirilmeden Usulü Kâtipliğe bildirilmesi rica olunur.

TERCÜMENHAL (Kısaca)

Yatacalı'da 1337 yılında doğdum. İlk orta lise tahvilini Yatacalı mektebinde Yatacalı'da bitirdim. 1945-45 yılında Yatacalı Mektebi'nde tahvilini tamamladım. Arabalılar sınıfını mübakkil 21.9 sınıfı marifetinden itibaren dersler arabalılar yapıyorum. 1946 senesinde D.P. ye mülkiyet ettim. 1950 senesinde Yatacalı Belediye Meclisi aza seçildim (Sanyer Kazanımdan) 1953 te meclis aza seçildim. 1954 senesi 24 ekimine kadar bu vazifeyi devam ettim. O tarihte Yatacalı Milletvekili seçildim. Seçildiğim zaman Sanyer Kazanı D.P. Kazı idare hükmü Reis idim. Zülü ve 2 çocukluym.

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya san'at	ALDIĞI OYLAR		Seçimlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçim hakkında literatür ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
MECİD ZEKİMLİ	İSTANBUL 1337	AVUKAT HAZİMİ İB MECLİSİ BAŞI	315900	ÜÇYÜZONBEK BİN DOKUZYÜZ	982666	616411	Seçimin iptali hakkında C.H.P. tarafından Yaki Gürkol ve Fuğ-itiras reddedilmiştir . 30/10/95Y kararla Mahallif tir . 30/10/95Y	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda --(315900) -- oy ile --MECİD ZEKİMLİ-- İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurumumuz tarafından konularına verilir. --30/10/95--

Üye
M. Asımın Seim
Üye
Engin Hakkı
Üye
Ömer Kemettin
Üye
Ömer Oğuz

Üye
Gürkol Seim
Üye
Medeni Uluç

Üye
Mesut İsmail Alastin
Üye
Önder Tuğrul

Üye
Şerafhanoglu Bayo
Üye
Sürel Yılmaz

NOT : Bankam ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne aynı ayın adlarıyla soyadları yazılacaktır .

EK 21: Nimet Perihan ARIBURUN'a Ait Tercüme-i Hal Kağıdı ve Seçim Mazbatası

11. Dönem
2359

İntihap dairesi	İzmir	Evlü olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğuna	Evlü 2 çocuk
Adı ve soyadı	Perihan Arıburun	Memur ise, intihap tan evvelki son işe murluğuna	/
Belâsının ve anasının adı	Rahmetli Korgal Naci Eideniz Makbule Eideniz	İntihab dairesi ve son meşeyim aldığı tarih	/
Doğuluğuna ve tarihi	İstanbul 1913	Memur değilse intihaptan evvelki son durumu	/
Tahsili	Hukuk	Evvelki devirlerde mebus intihabodulmuş ise devre ve intihap dairesi	/
Bildiği dilen	İngilizce Fransızca	Yedek subay ise sırası, rütbesi ve sıralı numarası	/
İhtisarı	Avukat ve Anne	Kayıtlı bulunduğu askerlik şubeleri ve numaraları	/
Eserleri	Çocuk Sıvılaşığı (Tercüme) makaleler	İntihap ^{mazbatası} tarihi	
İlim rütbesi		Karar rütbesi mebus intihabodulduğuna	
İşi ve gıuşun	Avukat Ev Kadını	Mevhise intihap tarihi	1. XI 1957

OTURDUĞU YER []	
ANKARADA	DIŞARDA
<p>Posta Cad 12 Kavaklıdere</p> <p>Telefon</p>	<p>Telefon</p>
[*] Adres değişikliğe vakit geçülmeden Umumî Kütüphaneye bildirilmesin esastir.	

TERCÜMEHAL (Kısaca)

1913 de İstanbulda doğdum. Konyada Orta Okulda, Ankarada Kız Lisesinde ve Hukukta okudum. Atatürk beni kısa bir muddet İngiltereye gönderdi. Adliye Hâkimlik stajı yaptım. Temyiz Mahkemesi 3 üncü Ceza dairesinde çalıştım. Cide de Hâkim Muaviniyim vardı. 1940 da evlendim. Meslekten ayrıldım. 1953 de avukatlığa başladım. Her zaman İhtimai Yardım sahasında faal oldum.

İ.İ.İ.İ.İ.İ.

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Ünvan No VI
Madde 66 - 8 117/son FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya san'at	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	'Oylarını kullandıkları sayıları	Seçimi hakkında şikâyet ve şikâyet olup olmadığı	Duyuncular
			Rehambül	Yazı ile				
Perihan Arıburnu	İstanbul 1913	Mühürvâr	227635	İnsanın en büyük bir aklıyla yazı yazdığıdır	536495	198167		

Milletvekili seçimi konusunu gereğince ilimizde yapılan seçim sırasında (227635) oy ile B. Arıburnu, Perihan Arıburnu tarafından ilimiz Milletvekiliğine seçilmiş olduğumu gösterir bu tutanak kararnamaya tabiidir.

Beşim

Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

Behçet Kırşıkçı

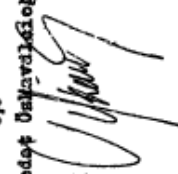
Sedat Özalp

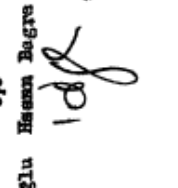
H. Arıburnu

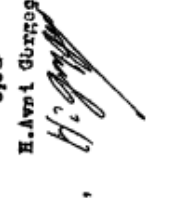
Musafer İbrahim

Musafer İbrahim

Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

Kenan Arıburnu

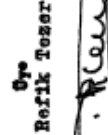
Hafik Tamer

Mustafa Mustafa

Sami Tekin

Münir Erdoğan

NOT: Seçilmiş ve üyelerimiz ilimiz edebatları yâhudînin istisna etmiş üyelerimizle beraber yazılacaktır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ayşe (KILERCİ) GÜMÜŞTEKİN
Doğum Yeri ve Tarihi : Ilgaz- 09.09.1979

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler (1996-2001)
Yüksek Lisans Öğrenimi : Gümüşhane Üniversitesi SBE Tarih Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : İçişleri Bakanlığı (2003- Devam)

İletişim

e-posta Adresi : aysegumustekin@gmail.com

Tarih : 25/06/2020